

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ABEL,

DEN STORE MATHEMATIKERS SLEGT

[MED 55 PORTRÆTER, SILHOUETTER OG FACSIMILER]

VED

S. H. FINNE-GRØNN.

CHRISTIANIA.

AKTIES. THRONSEN & CO.S BOGTRYKKERI.

CAMMERMEYERS BOGHANDEL.

1899, 1900.

NIELS HENRIK ABEL.

Side 56, 59, 184, 185, 186.

ABEL,

DEN STORE MATHEMATIKERS SLEGT

VED

S. H. FINNE-GRØNN.

CHRISTIANIA.

AKTIES. THRONSEN & CO.S BOGTRYKKERI.

1899.

Med 100'aarsdagen for matematikeren Niels Henrik Abels fødsel for øie er det foreliggende arbeide, hvortil jeg under studier med andre formaal efterhaanden havde indsamlet adskilligt materiale, udført og udgivet i trykken efter opdrag af bryggerieier Carl Abel i Frederikshald.

Christiania i oktober 1899.

S. H. Finne-Grønn,
cand. juris.

I schemaet betyder tallene generationerne og bogstaverne generationens medlemmer. De væsentligste forkortelser er: db. = døbt, * = gift, † = død og begr. = begravet.

Det Abel'ske sigill, benyttet siden 1690'aarene.

Slegten Abel.

Denne borgerlige embedsslegt, til hvis allerede før anseede navn den store matematiker føiede berømmelsen, skal have flyttet sine larer og penater hid til landet fra Danmark. Saa melder traditionen, og skjønt fristelsen kunde ligge nær, er der heller aldrig gjort noget forsøg paa at dirigere den andensteds hen og søge slegten vugge i andre lande, hvor personer af navnet Abel havde vundet et vist ry allerede længe, forinden slegtsnavnet som saadant bestemt havde fæstet sig i Danmark¹⁾.

Hvor i Danmark navnet skulde findes i sit udspring, har imidlertid aldrig været nøiere angivet; der har alene været gjættet paa en forbindelse mellem den norske slegt og den danske prestefamilie Abel af Mariager. Det kunde i og for sig ogsaa synes meget rimeligt, om *hr. Hans Jacobsen Abel*, der døde 1648 som sogneprest til Mariager og efterlod mindst tre sønner i præstestand, var en paarørende af den norske slegts fædre *Mathias* og *Jacob Abel*, der noget senere i samme aarhundrede optræder i Trondhjem, og i hvis familier navnene Hans og Jacob forekommer. Skal der imidlertid holdes paa en navnelig dansk presteslegt, saa ligger det dog nærmere at søge den knyttet til *hr. Oluf Madssen*, der døde 1647 som sogneprest til Jydstrup, hvor ogsaa hans søn *hr. Jacob Abild*²⁾ senere var prest, og hvis familie stammer fra Abild i Slesvig.

Saa vel *Mathias Abel* som *Jacob Abel* i Trondhjem findes i regnskaber for aarene 1659—70 flere gange anførte under navnene »Abild« og »Abbild«, samtidig som den første dog altid selv undertegnede sig »Abbell«. Videre er Jacob Abels søn *Hans Abel* i militærlisterne for aaret 1680 indført under navnet *Hans Abelboe*³⁾,

1) Saaledes var *Hans Abel* en bekjendt maler i Frankfurt am Main, hvor han i 1502 blev betroet maleridecorationerne af de tre stadsporte. Brødrene *Gregor* og *Peter Abel* fra Köln udførte i 1560-aarene det kunstfærdige billedhuggerarbejde ved keiser Maximilians gravmæle i Insbruck; de var i sin tid ligesaa navnkundige som deres navnefætter, den udmerkede engelske bygmester *John Abel* var det hundrede aar senere. Se forøv. bl. a. J. Meyers samt Müller og Singers »Allgem. Künstler-Lexicon«.

2) Om de danske prester se Wibergs danske prestehistorie.

3) Jfr. navnene *Harboe*, *Wendelboe*, *Fyenboe* etc. etc.

medens han i listerne for det følgende aar og ellers altid senere kort og godt kaldes *Hans Abel*. Sees fremdeles hen til, at den største del af den mest fremtrædende borgerstand og adskillige embeds- og bestillingsmænd i Trondhjem i det 17de aarhundrede var komne op fra Flensburg, Kolding, Tøndern og Holsten¹⁾, — Mathias Abels værfader var en Koldingenser —, saa foreligger der de rimeligste grunde for den slutning, at den norske slegts vugge har staaet i Abild sogn i Tønder provsti i det nordvestlige Slesvig²⁾. Fra dette sted, der netop ligger midt i klyngen af de nævnte byer og landskaber, hvorfra udvandrerstrømmen gik til den dengang saa livlige norske handelsstad, skriver sig da navnet gennem de almindelige overgangsformer: Abild, Abelboe til Abel.

Af de familieoptegnelser, autobiographier og lignende, der samtlige — som ikke uvæsentlige kilder til slekten Abels historie — efterhaanden skal meddeles, er den ældste en i skind indbunden slegtebog³⁾ fra det 17de aarhundrede, hvis format vil fremgaa af de paa s. 7, 8 og 9 anbragte tre autotypier, der gjengiver tre af bogens textsider i naturlig størrelse. Den falder i to afsnit:

Første afsnit, der bærer tydelige spor af at være tilhæftet den efterfølgende ældre del omkring 1730, begynder med resterne af 3 beklageligvis udrevne blade, hvor her og der kan læses: »A^o 16 . . « og »født«, hvorpaa følger 8 hele blade med Abel'ske familieoptegnelser for aarene 1698—1769; videre ubeskrevne rester af 34 udklippede og derpaa 7 hele blade med sølvtoifortegnelse, recepter og lignende. Dette afsnit hidrører fra Byglandspresten *hr. Fjergen Henrik Abel* og hans søn majoren og vil under disse findes nærmere omtalt.

Det andet afsnit begynder med resterne af 11 udklippede og derefter 9 hele blade, alle med bibelcitater og udtog af Ruths, Tobiaë og Sirachs bøger, og derpaa følger saa 4 hele blade med optegnelser om slekten Abels cognatiske ascendants for aarene 1606—1712. De lyder bogstavret saaledes⁴⁾:

Anno 1606 den 9 Aprili bleff Jeg *Elisabett Hans Datter*⁵⁾ fød paa Reens

¹⁾ En lang liste af navne, hvoraf mange har bevaret en god klang ned til vore dage, gives i B. Moes »Tidsskrift for den norske Personalhistorie« I. s. 538 flg.

²⁾ Om Abild sogn med en liden by af samme navn se Trap: »Statist-topogr. Beskrivelse af Hertugdømmet Slesvig«, s. 144 flg. Stedet, der i middelalderen skrives »Abbyld«, kaldes i »Danske Atlas« og nu paa de nyere karter »Abel«. Provinsen tilhører siden krigen 1864 den af Tyskland annekterede del af Danmark.

³⁾ I første halvdel af dette aarhundrede kom bogen ud af familien Abels besiddelse og eies for tiden af klokker Bydahl i Christianssand. Dens væsentligste indhold er af professor, dr. L. Daae meddelt i »Personalhist. Tidsskrift« 4 r. I b. [1898].

⁴⁾ Optegnelserne gjængives kronologisk og ikke i den noget uheldige rækkefølge, de har i slegtebogen.

⁵⁾ Oprindeligt synes slegtebogen at have været hendes eiendom, idet der paa skindbindets indside er skrevet: »1622. E. H. D. Guds wilge Er min Wilge.«

Kloster Aff Erlig Egte, Forældre, min Fader *Hans Førgensønn* fogett offuer Kensklosters godz, min Moder *Karrenn Hendricks Datter*, hendes Fader førige lamand offuer trøndhiems lenn, och kalede vor Herre min sallige Moder der Jeg vor sex Aar gammell, da dem skreff Anno 1612.

Anno 1614 kallede vor herre min salig Fader her I fra den onde Verden, efter mine sallige Forælders død kom Jeg tell Erlig och vellagt mand *Jacop Peder-senn*, som vor min støffmoders *Alhed Jacopsdatters* Fader, hand vor min formynder och vor jeg huos hanom I fem Aar, siden kom Jeg tell Erlig och Vellagt mand *Ballser Karre*, som fick min støff moder Igenh och vor huos dem I fem Aar,

Anno 1623 kom Jeg I Egteskab medt min S. husbonde *Rasmus Hansen*, och stod vort brølop her I trondhiem den 10 Agusti huos forneme *Ballser Karre* och min Stymoder,

og leffde min Sønne og Fru hær samen i 49
 Kerligt Ecteskab i 49 Aar da vi skreff 1672,
 Kallede vor herre hanom, og haffde vor herre
 velsignett oss samen, medt firre børen, tre
 piger og en sønn, huilkett di tre ere allerede
 I veien for mig de to piger og den ene sønn.
 Anno 1687. d. 27 Febr. døde Mormoder *Elizabeth Hansdatter*
 di Fader *Mihans* Aafiguad, gravffter af M: *O. Luf*
 Borghman a byvaare i *Lund* den 16 Martii;
 texten taget af *V. 26. 5. 6. v. 1. Exord. fyr. 30. 18. 4. d. 9. g. 1.*
 Lørdi or op alle fra glødelij og standoff.

Facsimil af slegtebogens blad 28 s. 1. Elisabeth Hansdatters og hendes dattersøn Tysnæspresten
 hr. Hans Mathiassen Abels nedenfor gjentagne optegnelser.

och leffde min S mand och Jeg tell samen I Itt kerligt Ecteskab I 49 Aar da vi skreff 1672, kallede vor here hanom, och haffde vor herre velsignett oss samen, medt firre børen, tre piger och en sønn, huilkett di tre ere Allerede I veien for mig de to piger och den ene sønn.

Anno 1687 d. 27 Febr. døde Mormoder *Elizabeth Hansdatter* udi *Peder*

Nielsens Aaasis [?] gaard, graffestet af *M: Oluf Borchman*¹⁾, oc begravet i Trundhiebs domKirche d. 6 Martii, texten tagen af *W* 126. 5, 6, etc. Exord. Syr. 30. 18. Gud give hende oc oss alle En glædelig opstandelse.

Anno 1620 der Jeg war vdj Jylland for min S: Husbonde welb. Axel Wrnne, Landsdome vdj Selland, daa thog ieg mitt Gheburdtz breff, vdj min føde Bye Kolding, vnder Byens secret, Anlangende min S: fader *Hans Mickelszen*, Borger och Indwoner udj Kolding, och min S: Moder *Karen Rasmusdaatter*, dieris Erlig Liff och Leffnet, Emedler Thid och All den stund de bode vdj Kolding till dieris døde dagh som war schreffuen paa Pergementt.

Facsimil af slegtebogens blad 25 s. 1. Rasmus Hanssens nedenfor gjentagne optegnelse.

NB. 1662 den 12 Septemb. om Nathen bleff mit Kamer opbrøtt och 2 mine schrinne, bort Thagen och bleff neder ført I gaarden och der oplagen, och daa bleff mit gheburdtz breff bort tagen, med flere aff mine Breffue, Som var I Same schrinne, Noch 2 paar Kniffue med Sølf beslagen i paar Strix strømper och min Morschinds Huue, med Miere Som bleff bort Thagen Samme Thid.

¹⁾ *Mag. Ole Jacobsen Borchmann* blev 1679 sogneprest til Trondhjems domkirke og † 1696.

Anno 1672 den 18 Marsi Kallede Vor herre
 min Salig Mand Rasmus Hansen her I
 fra Den onde Verden der vi hafde leffett
 samen I 49 Aar och liger begraffett I
 Domkerken gud gifve hanom en gledelig
 op standelse medt Alle gudz børn

Facsimil af slegtebogens blad 26 s. 2. Elisabeth Hansdatters nedenfor gjentagne optegnelse.

Anno 1672 den 18 Marsi kallede vor herre min Salig Mand *Rasmus Hansen* her I fra Den onde verden der vi hafde leffett samen I 49 Aar och liger begraffett I Domkerken gud gifve hanom en gledelig op standelse medt Alle gudz børn

Anno 1712. d. 20 Oct. døde min [o: presten hr. Hans Mathiassen Abels] Moder *Karen Rasmusd. Haard* her paa Tysnæs Præstegaard, hvor hun haver forbleved 23 Aar. døde udi hendis Alders 79 Aar 9 Maaneder og 5 dage, blef begravet udi Tysnæs Kirke d. 3 Nov. Liigpredichen holden af Prousten *Hr. Christopher Garman*¹⁾, SognePræst til Ous. —

Ved at benytte disse slegtebogsoptegnelser og supplere dem med, hvad der af andre kilder erfares, viser slekten Abels cognatiske ascendents sig at være følgende:

Thrond Sigurdsen Rustung til Sem i Kvinherred, norsk adelsmand, og hustru *Karen Cold* af Næs gaard i Ryfylke. Deres Søn:

Christopher Throndsen Rustung til Sem²⁾, † omkr. 1564. Bekjendt norsk adelsmand, der deltog i *Vincent Lunges* mord 1536 og i sin slegtning erkebiskop *Olaf Engelbrektsens*³⁾ landflygtighed, blev sørøver og kom i phalzgrevens tjeneste, toges igjen til naade af kong Christian III og blev dansk admiral, kgl. lehnsmand paa Ebelholt m. m. og fik eiendomme i Hardanger og Søndhordland. Med hustru *Karen*, datter af norsk

1) *Hr. Christopher Hermansen Garman* blev sogneprest til Os 1668 og provst i Søndhordland 1703. † 1721.

2) Se »Saml. til Det Norske Folks Sprog og Historie« VI. s. 253 og Kraft »Top.-stat. Beskrivelse over Kongeriget Norge« 4. s. 552.

3) Se L. Daae: »En Krønike om Erkebiskopperne i Nidaros« s. 188 flg.

adelsmand *Knut Pedersen Skanke* i Trondhjem, der skjønt kannik levede i et slags borgerligt egteskab med *fru Dorthe Adelsteen*, havde han datteren¹⁾:

Margrete Rustung til Sem, der først var gift med *Førgen Staur*, hovedsmand paa Søndhordland, der blev adlet ^{22/8} 1527²⁾, og derpaa med *Amund Lauritzsen Dahl*³⁾ til Sandvigen og Malkenæs, norsk adelsmand. Af første egteskab var sønnen:

Henrik Førgensen Staur, norsk adelsmand, † ^{mai}/_{juni} 1609 i Trondhjem. Efter i flere aar at have været foged i Romsdalen fik han af befalingsmanden paa Trondhjem gaard, *Christen Friis* til Borreby, expectanse paa Trondhjems lagmandsembede, paa hvilket han ^{27/7} 1589 ogsaa modtog kgl. confirmation. Fra ^{6/12} 1597 var han tillige lagmand i Jemteland⁴⁾. Med hustru *Adelus*, datter af norsk adelsmand *Anders Benkestok*, havde han datteren:

Karen Henriksdatter Staur, † 1612 paa Rens kloster ved Trondhjem, hvor hun var gift med *Hans Førgensen*, der † 1614 som foged over Rens kloster efter nyt etaarigt egteskab med *Alhed*, datter af lagmand *Jacob Petersen*⁵⁾ og *Margrete Petersdtr.* Omkring 1618 blev *Alhed* gift paany med foged i Jemteland, senere paa Nordmør *Balthazar Jenssen Karre*, der blev afsat fra embedet i 1633, fordi han voldeligen fratog bønder gods paa Fosen; han † ^{18/4}/₃ paa Fosen, hvor hans enke endnu levede ved aar 1648⁶⁾. *Karen Staur* havde i sit egteskab datteren:

Elisabeth Hansdatter, f. ^{9/4} 1606 paa Rens kloster og † ^{27/2} 1687 i Trondhjem, begr.

1) Af hans øvrige børn er datteren *Anna Rustung* bekjendt under navnet »Skottefruen«. Hun blev bortført og strax efter forstødt af den skotske admiral og hertug af Ørknørne *James Hepburn jarl af Bothwell*, der — efter i 1566 at være bleven gift med og faa maaneder senere atter fraskilt *Jane Gordon* — den ^{15/5} 1567 egtede *Maria Stuart*, Skotlands dronning, med hvem han levede i en maanedes egteskab. Efter at være tagen tilfange ved den norske kyst og i Bergen at have mødt og staaet til rette for sin første hustru, »Skottefruen«, sendtes jarlen af Bothwell i fangenskab til Kjøbenhavn hos sin dronnings tidligere frier kong Frederik II, og han endte sine dage paa Dragsholm ^{11/4} 1578. Se forøvr. L. Daae »Christopher Thronssøn Rustung, hans Søn Enno og hans Datter Skottefruen« i »Norsk hist. Tidsskrift« II.

En anden af Christopher Rustungs døtre, *Dorthe Rustung*, blev gift med *Jon Stewart* paa Hetland, der vistnok var en uægte søn af kong *Jakob V* og født 1534.

2) Se adelspatentet i »Norske Rigsregistranter« I s. 12.

3) Se Axel Kielland: »Familien Kielland« [1897] s. 220.

4) Se »Norske Rigsregistranter« III s. 52.

5) *Jacob Petersen* var f. 1536 i Nørre Lyng herred i Jylland, hvor faderen *Peter Ibsen* var foged, og † ^{2/9} 1633 i Trondhjem. Han blev omkr. 1585 foged i Romsdalen efter *Henrik Staur* og var lagmand i Trondhjem og Jemteland 1609—1623. Ligprædiken over ham trykt 1633 i Kjøbenhavn; om hans gravsten se Schönings »Beskr. over Trondhjems Domkirke« s. 207; maleri af ham tilhører videnskabselskabet i Trondhjem.

Omkr. 1587 blev han gift i domkirken med *Margrete*, datter af *Peter Adriansen Falkener* og f. 1556, † ^{12/12} 1622, ved hvem han blev stamfader til den store nordenfjeldske slekt *Falck*.

6) Se forøvr. »Norsk historisk Tidsskrift« III. 2. s. 305 flg.

$\frac{6}{8}$ i domkirken. Gift $\frac{10}{8}$ 1623 i Balthazar Karres hus i Trondhjem med *Rasmus Hanssen*, f. omkr. 1595 i Kolding og † $\frac{18}{9}$ 1672 i Trondhjem, hvortil han kom omkr. 1620 efter at have »tjent« landsdommer i Sjælland *Axel Urne*, der ved den tid var bosat enten paa sin eiendom Aarsmarke eller paa Ringsted kloster, det han havde i forlehnig 1615—1624. Han var søn af *Hans Michelsen* og *Karen Rasmusdatter*, begge døde i Kolding før 1620, og havde i sit ægteskab fire børn, hvoraf kun et voxte op:

Karen Rasmusdatter f. $\frac{15}{1}$ 1633 i Trondhjem og † $\frac{20}{10}$ 1712 i Tysnæs.

* 1 gang med byfoged i Trondhjem, senere commissariatsskriver **Mathias Abel**.

* 2 gang med stiftsriver nordenfjelds *Hans Henriksen* [*Haard?*].

1. a. **Mathias Abel**, slegtens norske stamfader, var ifølge det foran bemærkede sandsynligvis født i Abild sogn i Tønder provsti i Slesvig omkring aar 1620 og døde 1664 som commissariatsskriver i Trondhjem, hvor skifte holdtes $\frac{9}{2}$ 1665.

* omkr. 1650 i Trondhjem med *Karen Rasmusdatter*, f. $\frac{15}{1}$ 1633 i Trondhjem og † $\frac{20}{10}$ 1712 i Tysnæs, i hvis kirke begr. $\frac{3}{11}$; datter af *Rasmus Hanssen* og *Elisabeth Hansdatter*, hvis ascender er anført paa de foregaaende blade. Efter Abels død blev hun gift paany i febr. 1665 med *Hans Henriksen*, der synes at have været af slekten *Haard*, »en Borger i Trondhjem«, som den $\frac{16}{8}$ 1665 blev »Stiftsriver i Nordlandene og dessen District, Helgeland undtagen¹⁾«, og efter hvem skifte holdtes i Trondhjem $\frac{11}{9}$ 1675.

Den kilde, der først nævner Mathias Abel, er hans samtidige, raadmand i Trondhjem *Jacob Nielssen* i sine haandskrevne »Adskillige rare Efterretninger om Trondhjems By og dens civile Betjente etc. 1658²⁾«, hvor der i den paa fol. 3 kronologisk ordnede byfogeddrække umiddelbart efter en *Michel Lauritzsen*, for hvis embedstid dog ingen data er anført, fortsættes med *Mathias Abel*, »var byfoged her 1651 og 1656«, hvorefter atter følger en *Michel Lauritzsen*, der »blev byfoged her $\frac{9}{9}$ 1658«. — At Abel var i embedet ogsaa i aarene mellem 1651 og 1656 fremgaar af overformynderi-protokollen³⁾, hvori han under $\frac{11}{4}$

1) »Aabne Breve« for $\frac{16}{8}$ 1665, Rigsarchivet.

2) Manuscript no. 383 in 4to, Universitetsbibliotheket.

Jacob Nielssen var byskriver og overformynder, senere raadmand i Trondhjem, hvor skifte efter ham holdtes $\frac{11}{1}$ 1677. Han havde børnene: *Niels*, *Oluf*, *Albert* og *Jacob* af første ægteskab med *Alhed Albertsdatter*, skifte $\frac{27}{8}$ 1652, *Alhed* af andet med *Christopher Nielssens* datter, skifte $\frac{10}{3}$ 1657, *Anders* f. 1658 i tredje med *Ellen Andersdatter*, skifte $\frac{27}{1}$ 1662, og *Lavina* f. 1662 i fjerde ægteskab med *Lavina Blix*, skifte $\frac{28}{1}$ 1664, datter af sogneprest til Lied i Jemteland hr. *Salomon Lauritzsen Blix* og *Lavina Dahl*.

3) »Tronhiems Offver-Førmønder-Bog No. 1«, 1625—1725. fol. 30. Stiftsarchivet.

1655 udtrykkelig kaldes byfoged, og det paa s. 14 meddelte skjøde viser, at han fremdeles fungerer i 1657. — Naar den citerede kilde imidlertid lader *Michel Lauritzsen* i 1658 efterfølge Abel i embedet og endog giver ham udseende af at have faaet bestallingsbrev, dateret 9 septbr., saa maa dette forsaavidt være en unøiagtighed, som det var svenskerne, der regjerede i Trondhjem i det aar, og Carl Gustav foretog ikke nogen ombytning af embedsmænd; tvertimod erfares det af Jacob Nielsens egne optegnelser¹⁾, at »de fornemste bestillingsmænd og stænder samt bedste borgerskab« blev indbudne til at overvære kongens hyldning paa Trondhjem gaard den 1 septbr., og »efter langvarig knæsiddende og hørt orats nød de herlig tractement paa salen lig største bryllup«. Det bør derfor vistnok forstaaes saaledes, at *Michel Lauritzsen*, hvem forøvrigt ingen anden kilde nævner, i 1658 kun midlertidig overtog bestyrelsen af byfogedembedet, idet Abel omtrent samtidig traadte over i en anden stilling.

Den 15/3 1658 var nemlig den kgl. lehnsmand over Tønsberg lehn, oberstløjtnant *Vincent's Bildt* afgaaet ved døden i Trondhjem, hvor han i nogle maa-neder havde fungeret som »Commissariatskriver og Munitionsforvalter nordenfjelds«, og i dette embede, som ved begivenhedernes medfør var bleven af megen vigtighed, fik Mathias Abel strax constitution. Under denne udgik der fra Kjøbenhavn til Norges daværende statholder, *Niels Trolle*, flere kongelige missiver²⁾, hvori han paalagdes at stille strengere fordringer til de mænds vederhæftighed og nøiagtige caution, der vilde blive at ansætte i disse embeder, — forholdsregler, der havde sin aarsag i et af Bildts enke indgivet krav paa en sum af 11000 rdl., som hendes mand skulde have udlagt til krigsfornödenheder.

Efter at svenskerne i decbr. 1658 var drevet ud af Trondhjem, og alt igjen kom i vanlig gjænge, blev *Jacob Christensen* under 21/2 1659 ansat som byfoged³⁾, og Mathias Abel, hvis kvalificationer ogsaa efter de seneste missiver maa have været fuldt betryggende, blev efter kgl. ordre af statholderen udnævnt til commissariats- og amunitionsskriver nordenfjelds i følgende bestallingsbrev⁴⁾:

Den Stormechtigste Høigbaarne Første och Herre, Her Frederich dend Tredie med guds Naade, Danmarches, Naargis, Wendes, och Gottes Koning.

Jeg *Niels Trolle* Thill Trolholmb, Ridder, Danmarchis Rigis Raad, Stadt-holder vj Norge, och Höffuidtmandt paa Aggershuusz. gjør witterligt, at haffue vj høybemte: Kongl: Ma: Min Allernaadigste Herris, och Norges Riiges Thienneste, paa Ko: Ma: Naadigste Behaugh, Och Naadigste gifne Ordre, Ahntagit och bestilt, Saa och her med Antager och Bestiller, Erlig och Velacht *Mattisz Abbell*, for Amunitions

1) Findes i »Norske Magasin« II s. 427 flg. og i »Nye Danske Magazin« I s. 62—64 og 84—86.

2) »Norske Missiver« af 20/3 og 28/7 1658, Rigsarchivet.

3) Han fik 8/9 1662 kgl. confirm. paa sin bestalling. »Aabne Breve« s. d., Rigsarchivet.

4) Det findes i Rigsarchivet under »Personalia Abel« i en afskrift, der er taget 18/7 1660 af Mathias Abel selv og bekræftet af krigscommissær *Wilhelm Mechlenburg*.

och Commis. Skrifuer Nordenfieldtz, I Saa Maade som følger: Att hand schall Annamme, och vdj Regnschab hafue, ald Amunition och Commisz, Det werre Sig huadt Naufn det kand haffue, Som til hans Ko: Ma: och Rijgens Armee, Nordenfields blifuer Ordenerit, der til at schall Leveris, vdj huilchen samme Hans Anbetroede Bestilling, hand Selff, Sampt En hans fornøden tienner wed Armeen, Sig Saaledis schall AhnStille och forholde, Hans Kongl: Ma: denne Crone, och Landzens gaufn och Beste, wide Att Søge och befordre, Ald Skade och V-lycke, aff yderste formue forhindre och affwerge, Som En Erlig, och Throe Bestillings mand well eigner

Grundfamb den 18 Juley Anno 1662
 Mathias Abels

Facsimil af commissariatsskriver Mathias Abels haandskrift og navnetræk.

Se s. 12, note 4.

och Anstaar. Handt schall och werre forpflicht effter Fornødenheeden, Naar hanom aff mig paa hans Ma: wegne, eller aff Krigs Commiszarien Nordenfields, blifuer anbefallit, Selff at Reigsze til Leigerne, huor de Kandt werre Beliggende, der at giøre Richtighed om Alting, Baade med Amunitionen och Commiszen, Saa uit hans Bestilling vdfordrer, och ellers udj hans Fraverrelse, der wed at haffue hanns Fuldmegtige |: Som der till Døgtigh kand Kiendes, och handt Selff will Suare till:| Som altidt kandt vdlewerre och Annamme, aff huisz forschut och forszlit blifuer, epter Hr: Genn: Leutenantz, Genn: Maior, Krigsz Commisz: eller Andre, Som Militien Commanderer, dieris Ordre etc. Deszligeste schall hand och epter komme, Alle mine, och Krigs Commiszarj Ordre och Instructioner, med huisz widerre hanom paa Kongl: Ma: Wengne, Biudes och Befalles, Saa uit samme hans Bestilling angaar, Saa och werre forpflicht. vden nogenn Vndskylding, eller opholdt, Naar paa fordris och befallis, at giøre Rigtigh Regenskab, Thill welbemelte Krigsz Commisz: |: der hanom Beseillingenn, Betroedt haffuer, och Self till alting maa Suare:| eller och, huor hannsz Kon: Ma: Naadigst Lader Anordre, for alle forefaldne Indtegter och Vdtgiffter, vdj hanns Bestillings Thiidt, Kand paszere, Dett I alle maader, Throligenn, och oprichtigenn som det Sig Bøer: For Samme hans Throe och Flittigh Tieneste, haffuer ieg paa hans Ko: Ma: wegne och Naadigste Behaug, belofuet och till Sagt, Aarligenn att giffues, paa Sig Selff, och en hans fornøden Thienner |: Som der till Døchtig Kandt Kiendes:| Trei Hundrede Rixdaller, Huilcke hanom schall Betalles, aff de penge, till

Militien Nordenfields Deputerit er, Och schall Angaae fra denne Daug's Dato, och Saa fremdeelis Aarligen Contjnuere, saa lenge hand samme Bestilling Betienner, och vdj Thiennesten forbliffuer. Thil witterlighed vnder min haandt och Seigll, Aggershusz
Den 4 Februarij A^o 1659.

Niels Trolle

m. p.ria.

[Locus Sigilli.]

I dette embede¹⁾ fik Abel ifølge bestallingen en aarlig gage paa 300 rdl., medens han som »en edsvoren byfoged, der skulle dømme i alle sager« kun havde oppebaaret 100 rdl. aarlig. og desuden vedblev han at bo i Trondhjem, hvor han eiede gaard og humlehave og i det hele sad godt i det. Skjødet paa »humlehagen« er bevaret i en afskrift²⁾:

Trondhjem ²³/₆ 1657. *Rasmus Hanssøn*, borger i Trondhjem, gjør vitterligt, at han med sin hustru samtykke sælger og skjøder til sin svoger [o: svigersøn] *Mattis Abel*, kongl. maj.sts byfoged s.steds, og hans hustru *Karen Rasmusdatter* med børn og arvinger sin toft eller humlehave forud kaldet Smidehaugen, liggende i Gjelen paa hjørnet* nordenfor Munkhaugen, hvilken tomt før tilhørte hans hustrus morfader *Henrik Førgensen* [o: *Staur*, se s. 10], da lagmand s.steds; dennes børn solgte efter hans død tomten til *hr. Anders Fentoft*³⁾, forrige capellan til V. Frue kirke; dennes søn *hr. Hans Andersson*⁴⁾ pantsatte efter faderens død tomten til forrige lagmand *Peder Grum*⁴⁾ — alle disse nu døde; af dennes enke *Kirsten Nielsdatter* solgtes tomten ved skjøde af ¹⁶/₉ 1656 til *Rasmus Hanssøn*.

Tomten, der blev snormaal^t ¹²/₆ af 6 opnævnte mænd, strækker sig fra gaden til sal. *Anders Mortensens* have langs *hr. Ments's*⁵⁾ huse og have og langs sal. *Anders Mortensens* have til *Michel Villatssøns*⁶⁾ have. Fuld betaling erlagt.

Til vitterlighed medunderskrevet af borgermester *Anders Jenssøn Helkanne*⁷⁾,

- 1) Det maa ikke forveksles med skriverombudet paa »Trondhjem gaard« [o: nuvær. artillerigaard], der i 1660 indehaves af *Iver Baltzersen*, hvem Abel under ²⁹/₃ s. aar giver kvittering for 30 tylvter bord til reparation af gaardens brygge. — Consumptionsregnskab for Trondhjem, 1660, i Rigsarchivet.
- 2) Afskrift paa papir i G. Schønings efterl. saml. »Gaarde i Staden Trondhjem« i »Det st. kgl. Bibl.« i Kjøbenhavn.
- 3) *Hr. Anders Rasmussen Fentoft* var først sogneprest til Sundalen og derpaa 1619—1627 resid. capellan til Vor Frue kirke i Trondhjem: hans søn *hr. Hans Anderssen Fentoft* var sogneprest til Bo i Romsdalen fra 1640 til sin død ⁷/₄ 1642.
- 4) *Peder Mortensen Grum* var f. ²²/₂ 1572 i Aastrup i Jylland og † ³⁰/₄ 1631 i Trondhjem, hvor han var lagmand fra ²/₅ 1625.
- 5) *Mag. Menta Christophersen Darre* var sogneprest til Trondhjems domkirke 1630—1657.
- 6) Efter *Michel Villatssens* hustru *Anne Christensdatter* holdtes skifte ³⁰/₃ 1647 i Trondhjem.
- 7) *Anders Jenssen Helkand*, f. ¹²/₅ 1599 i Aarhus, blev ¹⁰/₅ 1627 foged i Herjedalen, 1631 tolder i Trondhjem, hvor han var byfoged 1633—1636, da han blev raadmand, i 1637 overformynder, i 1643 atter raadmand og endelig fra ¹⁶/₅ 1650 borgermester. Han † ⁹/₁₀ 1662, og skifte holdtes ⁹/₁₂ 1670 efter ham og ¹⁴/₁₁ 1679 efter enken *Karen Hansdatter*.

raadmand *Erik Blix*¹⁾, overformynder og byskriver *Jacob Nielsson* [se s. 11, note 2] samt borgerne *Gjert Hannekamp* og *Morten Frederiksson*. — Læst for retten 14 aug. paa Trondhjems raadstue ved *Jacob Nielsson*, notar. [se s. 11, note 2].

Allerede i begyndelsen af aaret 1664 afgik Mathias Abel ved døden efter vel 13 aars embedsførsel og kun omkring 44 aar gammel. Hans enke, *Karen Rasmusdatter*, blev siddende i udelt bo, indtil hun ved sørgaarets udgang agtede sig i nyt ægteskab med »borger i Trondhjem« *Hans Henriksen* [*Haard?*], hvorfor der da blev afholdt skifte i Abels stervbo²⁾:

Anno 1665, 9 Februarij

Blef af begge Borgemesterne *Lauriz Bastianszøn* och *Andreas Christopherszøn*³⁾ holden Scgifte foræning, efter *Sl. Mathias Abild*, emelum hans Børn och efterlefuersche *Karine Rasmuszatter* saa och hendis fæstemand *Hansz Hindrichszøn*. Børnene ere — 7. Nemlig *Mathiasz* 13 Aar, *Liszbet* 12 Aar, *Hans* — 11, *Ester* 10, *Hinrich* 9, *Rasmus* 8, och *Karin Mathiaszatter* wed 6 Aar gamel, da hafuer bemelte Stiffader och Moder wdloffuet at ville giffue bemelte — 7 Børn for ald dieris Fæderne Arf Penge, — 700 Rdr.

Och Børnene at vnderholde til scholle, ære och Lære med ald Nødtørflighed, Emedler for bliffuer for^{ne} dieris Fæderne Arf, udi ga arden och Beste middel forsicherende, Rentefri emedens en huer af Børnene ere Umyndige, som samme schifte bref aff Borgermestere med dennem sluttet, formelder. [och ey med Offr. Formøndernis biuerrelse derfor dj ochsaa ey dertil at Suare bør⁴⁾]. —

Hans Henriksen blev ¹⁶/₈ 1665 stiftsskriver nordenfjelds og boede som saadan i Trondhjem, hvor han ogsaa døde i 1675 efter flere aars svaghed⁵⁾, og:

Anno 1675 den 11 7br. [3: septbr.] holdet Skifte⁶⁾ effter *Hans Henrichszen* førige Stichtschriffuer offuer Nurdlanden. Befattis Boeds formuffue 654 Rdr., Nogen tilstaaede Wiisze giæld 170 Rdr. 3 Ort. 12 S.; der Imod bortschuldig Giæld, 1311 Rd.

1) Han var antagelig en søn af sogueprest til domkirken *mag. Mogens Lauritzsen Blix*, der døde i pesten 1629 og var broder af den s. 11 nævnte *hr. Salomon Blix*.

2) »Tronhiems Offver-Formønder-Bog No. 1«, fol. 66, no. 250. Stiftsarchivet.

3) *Lauritz Bastiansen Stabel* blev fra foged i Inderøen 1644 borgermester i Trondhjem, hvor skifte efter ham holdtes ²¹/₁₂ 1669, og *Andreas Christophersen Tønder* blev borgermester ¹⁴/₁₁ 1662.

4) Sætningen fra [er tilføjet af en senere haand.

5) Under ⁸/₈ 1674 alkjøbte saaledes *Karen, Hans Henriksens*, »i sin mands svaghed« sorenskriver i Stjørdalen *Hans Ehm* og hustru guldsmedverktøi for 103 rdr. mod caution af *Tøger Hanssen Aastrup* og *Jens Nielsen Gylden*, der igjen havde caution af hendes børn *Mathias, Rasmus* og *Ester Abel*. — Trondhjems panteprotokol.

Hans Ehm var sorenskriver i Stjørdalen og Selbo 1669—1696. Efter *Tøger Aastrup* holdtes skifte ¹³/₁₂ 1689.

6) »Tronhiems Offver-Formønder-Bog No. 1«, fol. 106. Stiftsarchivet.

12 S., Saa Creditorerne Indted kunde Bekomme, for Børnepenge [o: Mathias Abels] som waar der Inde Nest forpantede 150 Rdr. saa Børnen ey tilfulde Kunde Naee, eller faa dieris, Men lade Sig Nøye med Resten, Efftersom, dj det Øffrige med Moderen haffde fortærit, ey heller Er det førrige schiffte holt udj Offuerformøndernis Neruerelse, eller af dennem sambtøcht, men Alléene af Borg^m. *Lauridz Bastianszen* och *Andries Christopherszen* [se foreg. s.] och Morfaderen *Rasmus Hanszen*. Dette schifftebreff I Moderens foruaring, ingen Copie, eller ingen Vmag vilde bekoste. [Dette Skifte er Over-Formynderne aldeeles uvedkommende¹⁾. —

Efter sin anden mands død blev *Karen Rasmusdatter* boende i Trondhjem, vistnok hos sin næstældste søn *Hans Abel*, til 1690, da hun fulgte ham til Tysnæs prestegaard og forblev her hos ham til sin død i 1712. Som det af ovenstaaende skifte fremgaar, efterlod commissariatsskriver Mathias Abel i sit egteskab med Karen Rasmusdatter følgende børn [2. a.—2. g.]:

2. a. **Hr. Mathias Mathiassen Abel** var f. 1652 i Trondhjem og † 1700, paa en af aarets første dage, som sogneprest til Asker.

* 1688 i Asker med *Dorothea Johansdatter Gudens*, der † ^{7/12} 1715 kl. 10 aften i Asker efter længere tids svaghed. Hun synes at have været fra Kjøbenhavn, var første gang gift ^{23/5} 1683 i Christiania med hr. Abels formand i embedet, *hr. Hans Lauritszen Munch*²⁾, og tredje gang i 1702 med *Peder Olsen Løkke* paa Haugbo i Asker, der døde efter faa aars egteskab.

Dimitteret fra Trondhjems skole, blev Mathias Abel student ved Københavns universitet ^{20/7} 1670 og har derefter vistnok i flere aar befattet sig med at informere, idet der intet spores til ham før i 1686, da han kaldes til capellan af sognepresten til Asker, nævnte *hr. Hans Munch*. Denne mand havde i flere aar været svagelig og var nu saa syg, at Abel den samme dag, julaften 1686, da han i Vor Frelzers kirke i Christiania blev ordineret³⁾, skrev sin ansøgning om at blive hans efterfølger i embedet:

Stormægtigste Konge, AllerNaadigste Arfve Herre;

Til Eders Kongelige Majestæt Supplicerer jeg Fattige Mand allerunderdanigst, at szaaszom Sognepræsten til Asker Præstegield i Aggershuus Stift formedelst szin Svaghed hafver voceret mig til szin Cappellan oc jeg efter szamme Kaldsbref er til Præste-Embedet ordineret, at Eders Kongelige Majestæt ville Aller-

¹⁾ Sætningen fra [er tilføjet af en senere haand.

²⁾ *Hr. Hans Munch* var født i Aal i Hallingdal og vel en søn af sognepresten der, *hr. Lauritz Rolfsen*; den ^{12/1} 1675 aflagde han ed som capellan og ^{2/12} 1678 som sogneprest til Asker, hvor han døde en af juledagene 1686.

³⁾ Protokol: »Christiania Bispe-Archiv 2. c., fol. 190. Rigsarchivet.

naadigst forunde mig Succession i Samme Kald, om jeg Sognepræstens død overlever.

For szaadan Høy Kongelige Naade vil jeg u-afladelig bede Kongernis Konge velszigne Eders Kongelige Majestæt af det Høye.

Christianiæ	Eders Kongelige Majestæts
d. 24 Decembris	Allerunderdanigste oc Plichtskyldigste Tienere oc underszot
A ^o 1686.	<i>Matthias Abel</i> , m. m. p.

Ansøgningen blev paategnet følgende anbefalinger¹⁾:

[1] Till Allerunderdanigste Erklæring,

Kand Jeg med Sandhed Sige at Suplicanten som er fra Trundhiem haffuer Jeg selff hørt saadan Prædichener aff och gaffuer hosz, at Jeg faae haffuer kient aff saadan villkaar, der dem offuertreffer, hans Schichelighed lærdom och Forhold, haffuer och hosz alle — som veed aff ham at Sige, et meget berømmeligt efftermæle, Men hans lejlighed och fattigdom siunis flux Nødlidende och stor den nest gud ingen bedre end hans Kongl: M^a. ved Eet Allernaadigste Bønøringsz Suar Kand redde och til hielp komme som och formodentlig vill komme den Allerunderdanigst ansøgte Mee-nighed til stor trøst och opbiuggelsze;

hans Kongl: M^{tt}.

Christiania	Min Allernaadigste Arffue Konge och herris
d. 25 Decmb. 1686.	Allerunderdanigste tro pligtschuldigste och Allerydmygste
	underdane och tiener
	<i>J. Hoegh Justson</i> ²⁾ .

[2] Allerunderdanigste Erklæring:

Efter Eders Kongelige Majestæts Allernaadigste Tilladelse oc Eders Kongelige Majestæts danske Lovs Indhold hafver Sognepræsten til Asker Præstegield, formedelst paakommen Svaghed, kaldet til Capellan denne Allerunderdanigste Supplicant *Hr. Mathias Abel*, om hvis Erudition oc Merchelig-Gode Gafver paa Prædiche-Stolen, Sampt Lefnets Skickelige Forhold, Kand for Eders Kongelige Majestæt i Allerdybeste Underdanighed oc med tilbørlig vished bæres vidne af

	Eders Kongelige Majestæts
Christiania	Min Allernaadigste Arfve Konges oc Herres
d. 25 Dec. 1686.	Allerunderdanigste oc Trolydigste tiener oc underdan
	<i>Hans Rosing</i> ³⁾ .

Under ⁸/₁ 1687 blev derpaa hr. Abel udnævnt til sogneprest til Asker, som ved hr. Munchs død faa dage i forveien var bleven vacant:

¹⁾ Findes i »Cancelli-Indlægge« for ⁸/₁ 1687. Rigsarchivet.

²⁾ *Just Justsen Hoegh* var vicesatholder i Norge fra 1683 til sin død ²⁶/₉ 1694.

³⁾ *Hr. Hans Claussen Rosing* var biskop i Christiania 1664—1699.

C. V. G: A: V: [∴ Christian V gjør alle vitterligt,] at Vj allernaadigst haver beskicket og forordnet, saa og hermed beskicker og forordner *Hr. Mathias Abel* til at være Sognepræst til Asker Præstegield j Aggerszhuus Stifft, udj Vort Rige Norge, j dend forige nu Ved døden afgangne Sognepræstis *Hr. Hans Lavritzens* [∴ *Munchs*] sted, forbydendis etc.

Hafn. d. 8 Januarij 87¹⁾.

Af kirkeregnskaberne, som blandt andet melder om større reparationer i 1692²⁾, 1695 og 1698 saavel af hovedkirken som af Tanums annexkirke, fremgaar det, at hr. Abel kun til 1695 formaaede selv at udføre sin embedsgjerning; efter den tid led han under heftige apoplectiske anfald, der først nødte ham til at tage personel capellan, hvortil *hr. Rasmus Jenssen Mariager*³⁾ blev ordineret ^{20/3} 1695, og da han faa aar senere ikke længer kunde forlade sengen, blev *hr. Søfren Michelsen Schumacher* under ^{30/12} 1699 beskicket til vicepastor med successionsret efter følgende ansøgning⁴⁾:

Stormæchtigste Allernaadigste Arfve Konge og Herre!

Som Eders Kongelige Majestet, medens Eders Salige Fader højloflig ihukommelse lefvede, hafver været saa naadig og ladet mig recommendere til Vice-Pastor til Ascher sogn, udi Aggershuus-Stifft i Norge, eftersom den nu værende Sogne-Præst *Hr. Matthias Abel*, hafver udi nogle Aar været saa svag, at hand self ingenlunde hafver kundit forrette sit Embede, iche heller er der nogen forhobning, til hand skal kunde blifve tilpads igien, eftersom den langvarige svaghed dagligen tiltager, og hans andbetroede Kald imidlertid for dets vidløftigheds skyld, behøver een Vice-Pastor, hvilchet Bispnen der ved stædit, Velædle *D. Hans Munch*, om det til Hans erklæring henviis, noch kand bevidne: Alt saa suppliceris udi allerstørste underdanighed, at Eders Kongelige Majestet vilde behage at confirmere den tilforen beviste store Naade, og beskiche mig til at være Vice-Pastor til Ascher sogn, naadigst andseende, at jeg der ved stædit hafver mine mange umyndige Søskende, som ved denne min promotion kand conserveris, ellers tillige med mig, ofver denne langvarige solicitation, ge-raader udi een megit slet tilstand. Gud stedse lychsaliggjøre Eders Kongelige Maje-

1) «Norske Aabne Breve» for ^{8/1} 1687, Rigsarchivet.

2) I dette aar blev ogsaa kirkens kalk og disk forstærret fra 35 lod sølv til 55 lod og 1 kvintin; hertil medgik for 10 rdr. og 12 skill. i sølv, 4 rdr. 2 m. 8 skill. i arbejdspenge samt 2 ducater til forgyldningen med 1 rdr. i arbejds løn.

3) *Hr. Mariager* var født 1662 i Store-Hedinge i Sjælland, hvor faderen, *hr. Jens Jenssen Mariager*, var capellan 1639—1666; moderen var *Margarethe Rasmusdatter*. Han blev student 1680 fra Kjøge skole og døde ved nyttaarstid 1717 som capellan til Asker. Efter sin første hustru *Anne Christensdatter Lunds* død egtede han den ^{31/10} 1713 i Christiania *Else Pedersdatter Broch*, der overlevede ham. Se forøvrigt s. 20.

4) Bestallingen med ansøgningen og biskopens erklæring findes i «Cancelli-Indlægge» for ^{30/12} 1699, Rigsarchivet.

stets Arffve-Regering, og crone Eders Kongelige Majestet med alle Aandelige og legemlige Velsignelser og Lychsaligheder, det ønsker o. s. v.

Kiøbenhafn d. 25 Novemb. An^{no} 1699.

*Severin Michelsen Schumacher*¹⁾.

Cancelliet sendte dette andragende under ²⁵/₁₁ s. aar til biskopen til udtalelse og erholdt følgende:

Allerunderdanigste Erklæring

Saa viidt mand hafver kundet fornemme schulle Sogne-Præsten *Hr. Matthias Abel* paa Ascher vaaret sengeliggende af apoplexia udj nogle aar, och imidlertid af Huus-Capellan ladet Kaldet betienne; Kand uden tvifl iche heller hafve Haab om restitution och helbreds erlangelse: Schulle det derfor allernaadigst behage deris Kongl. May. at constituere Supplicanten, der nochsom hafver udviist sig capabel til Præste-Embedet, til Vice-Pastor, och hand nogenlunde kand være benøyet saalænge den svage mand lefver, lader det sig vell efter Kaldets leylighed udfinde, hvorledis de samptlig kand vorde accommoderede.

Bispe-gaarden for Christiania
d. 11 Decemb. 1699.

Eders etc.
*Hans Munch*²⁾.

Kun faa dage efter, at denne bestalling var bleven udfærdiget, døde hr. Abel paa Asker prestegaard, og hr. Schumacher blev ordineret som sogneprest ²⁸/₃ 1700 i Christiania og aflagde s. aar regnskaberne for 1698 og 1699.

Hr. Abels enke, *Dorothea Gudens*³⁾, sees ²⁸/₁₁ 1701 heldigen at have ført en sag for consistoriet mod hr. Schumacher angaaende enkesædet Haslum, og som enke for tredie gang skjænkede hun ¹¹/₆ 1715 ved mundtlig erklæring 200 rdr. til Asker prestegjelds fattige⁴⁾. Ved skiftet efter hende paa Haugbo ¹⁶/₇ 1716 efter foreløbig registrering af ⁸/₁₂ 1715⁵⁾ blev boet opgjort med 2289 rdr. 3 m. og 14 skill. i activa og 616 rdr. 1 m. og 16 skill. i passiva, hvorved en sum paa 1673 rdr. 1 m. og 22 skill. tilfaldt udarvinger, da hun ikke efterlod børn af noget egteskab⁶⁾. Arven blev derfor delt mellem hendes helsøster *Catharine Gudens*, der boede i Kjøbenhavn som enke efter *Peder Regelssen* og hendes afdøde halv søster *Aasille Johansdatter Gudens sal*.

1) *Hr. S. M. Schumacher* var db. ¹/₇ 1666 i Christiania og † ²³/₈ 1723 som sogneprest til Asker.

2) *Dr. H. Munch* var biskop i Christiania 1699—1712.

3) Hendes efternavn skrives i de forskellige kilder: *Guden, Gudden og Gudens* [skiftet 1716] samt *Gude* [skiftet 1740 paa s. 20 note 1].

4) »Norske Stiftelser« b. III s. 398 og 891 samt »Protokol over Stiftelser i Akershus Stift i 1801«, Kirke departementet. Hun skjænkede ogsaa prædikestolen i Asker kirke.

5) Retsprotokol. no. 411, fol. 325, Rigsarchivet.

6) I skiftet er anført, at »de Sal. Folckis og Sønnens Skielderier berettes at være foræret til Asker Kiercke«, saa hun har idetmindste havt ét barn [af 3die egteskab?], der er død før hende.

Christen Esbensen Lunds efterkommere¹⁾, hvoraf en datter *Anne Lund* i ægteskab med førnævnte capellan til Asker, *hr. Rasmus Mariager*, bl. a. havde efterladt en søn *Mathias Abel Mariager*, der senere under navnet *Mathias Abel* blev byfoged i Christianssand og vil nævnes i tillæg til denne bog.

2. b. **Elisabeth Abel**, f. 1653 i Trondhjem, blev gift med *Hans Hanssen* i Henningsvær, efter hvem skifte holdtes $\frac{6}{11}$ 1678²⁾: » Paa Nye foretaget *Sl. Hans Hansens* fordom boede udj Hendingssver, Hans efter ladte Boe och Formue, som Anno 1677 den 5 Novembr. var Registerit och Vorderit Och hans efter ladte Enche *Lisabeth Mathias Datter Abel*, til dis hafuer haft udj opacht, En til mand om den Sl. Mands Gield Retteligen kunde vorde oplyst Efter Enchens Beretning, tilkommer denne Boe Lisebedes Patrimonium som inde staaer I hindis Sl. Faders Gaar I Trundhiem Capital 100 Rdr. och Rente 30 Rdr. = 130 Rdr. . . .« Activa 312 rdr. 2 m. 5 skill. og passiva 437 rdr. 1 skill., hvorved boet var fallit med 124 rdr. 3 m. 12 skill.

2. c. **Mag. Hans Mathiassen Abel**, f. 1654 i Trondhjem og † i juli 1723 i Tysnæs som sogneprest.

* 1691 i Sogndal i Sogn med *Clare Hanning*, f. i juni 1663 i Sogndal og begr. $\frac{25}{2}$ 1737 i Fane; datter af sogneprest til Sogndal *hr. Peder Olufsen Hanning* og anden hustru *Kirsten Søfrens datter Heiberg*.

Ole Jenssen Hanning og *Ingeborg Christophers datter Kjøtten* i Sogndal i sogn havde sønnen³⁾:

Hr. Peder Olufsen Hanning, f. ved St. Hans tid 1608 i Sogndal; fra 1619—1622 gik han i den tyske og derefter i den latinske skole i Bergen, hvorfra han $\frac{23}{2}$ 1632 dimittertes til Københavns universitet, blev student $\frac{21}{4}$ s. aar og fortsatte sine studier ved Rostocks og Københavns universiteter. Den $\frac{20}{5}$ 1634 blev han baccalaur og $\frac{17}{11}$ 1633 tredielectie-hører ved Bergens latinske skole, $\frac{1}{8}$ 1635 conrector ved samme og kaldtes $\frac{10}{4}$ 1637 til sogneprest til Sogndal i Sogn. Han blev provst i Midtre-Sogns provsti $\frac{27}{6}$ 1659 og † $\frac{1}{6}$ 1668, hædret som gudfrygtig og lærd, fast og bestemt i sin gjerning som provst.

* 1. gang $\frac{18}{10}$ 1635 i Bergen med *Margarethe Samuels datter* [Schroder, en borgermesterdatter af Kallundborg?], der † $\frac{25}{7}$ 1645.

* 2. gang $\frac{3}{4}$ 1646 med *Kirsten Heiberg*, datter af foged i Indre-Sogn *Søfren Lauritassen Heiberg* til Talle i Lyster, der † $\frac{3}{4}$ 1653 og som med sin hustru *Anne Madsdatter*, tre sønner og tre døtre er afbildet i legemsstørrelse paa et epitaphium, reist 1654 i Lysters kirke⁴⁾.

¹⁾ Disse var: sønnen *Esben Lund*, efter hvem skifte i Bergen $\frac{13}{4}$ 1740, den umyndige sønnesøn *Christian Hanssen Lund* og den afdøde datter *Anne Lunds* børn med capellanen *hr. Mariager*, se s. 18: *Mathias Abel* [*Mariager*], *Jens Mariager* [i Kjøge 1740], *Margarethe Mariager* [gift med en *Hilshou* i 1740] og *Anne Mariager*; samtlige fire umyndige i 1716.

²⁾ Skifteprotokol for Lofoten, no. 1. fol. 102. Trondhjems stiftsarchiv.

³⁾ Se forøvr. Lampe: »Bergens Stifts Biskoper og Prester« II s. 44 og fl. st.

⁴⁾ Se forøvr. H. K. Heiberg: »Genealog. Optegnelser om Fam. Heiberg« [tabellen].

Hr. Hanning blev stamfader for en talrig efterslegt, der i flere generationer for den største del sad som prester og prestekoner omkring i Bergenske sogne.

Af første egteskab var:

Hr. Peder Pedersen Hanning,

f. omkr. 1636, student fra Bergen 1656, personel capellan hos faderen 1663 og — da han havde udmerket sig under Kjøbenhavns beleiring — dennes efterfølger som sogneprest til Sogndal $25/6$ 1668; † sommeren 1692. Med sin første

Af andet egteskab var¹⁾:

Clare Pedersdatter Hanning,

gift med ovenn. mag. *Hans Mathiassen Abel*¹⁾.

Søren Abel, raadmand i Bergen.

Med sin første hustru *Margarethe Jespersdatter* havde han sønnen:

Hr. Peder Pedersen Hanning, f. 1673, student 1691 og $6/8$ 1700 sogneprest til Førde, hvor † 1718.

* $11/9$ 1701 med *Inger Bugge*, hvis forældre var *hr. Jens Samuelsen Bugge*, sogneprest til Leikanger, og *Christine Dorothea Schjelderup*, der blev begr. $11/3$ 1705 og var en datter af mag. *Jens Pedersen Schjelderup d. y.*, biskop i Bergen 1649—1665. Deres datter var:

Margarethe Pedersdatter Hanning, der blev gift med sin faders halvfvætter, ovenn. raadmand *Søren Abel*, efter egteskabsbevill. af $28/6$ 1737, »da de var hinanden beslegtede i 2det og 3die led.«

Hans Mathiassen Abel gjenngik sin fødeby Trondhjems kathedralskole, hvorfra han i 1675 dimittertes til Kjøbenhavns universitet, blev her student [∴ Johannes Matthiæ Abeliu] $19/7$ s. aar, baccalaur $6/6$ 1676 og tog magistergraden $19/8$ 1700.

I 1682 var han imidlertid bleven hører ved sin fødebys skole og nævnes »Hører i 3die Classe« i 1687²⁾, da han indgav følgende ansøgning³⁾:

Allernaadigste Herre og Arve Konge!

Eftersom den Residerende Capellan til Ulsteen oc Harrøe [∴ Hareid] Mee-nigheder, liggende under Herrøe Kald⁴⁾ paa Sundmøer ved døden er afgangen, da hafver den Hederlig oc vellærde Mand, *Hr. Oluff Pedersen Adolphin*⁵⁾, Sognepræst til samme Kald oc Diaconus til Thrundhiembs Capitul, paa hans Kongl: May: naadigste Behag Voceret oc Kallet mig at være Residerende Capellan udi den nu ved døden afgangne, *Hr. Claus Gaasis* Sted. Beder derfor udi allsomstørste Underdanighed, at Eders Kongl: May: af medfødde Clementz Vilde benaade mig, som udi 5 Aars tid haver været Hører udi Thrundhiembs Schole, det Hans Velærværdighed vores Superintendent, som Jeg ydmygeligst her om hafver Ansøgt, med mig schall

¹⁾ I 1712 nævnes »Mag. Abels svoger *Dirik Mule* i Bergen«. Denne mand kan alene være den *Diderik Mule*, der blev begr. $22/11$ 1727 i Bergen, hvor han var gift $22/11$ 1694 med *Mette Pedersdatter Hanning*, begr. $9/2$ 1729 i Bergens Nykirke sogn; hun har utvilsomt været *Clare Hannings* helsøster.

²⁾ »Personahist. Tidsskrift« 2 r. VI.

³⁾ Findes med bilag i »Cancelli-Indlægge« for $9/4$ 1687. Rigsarchivet.

⁴⁾ Herø var kannikegjeld under Trondhjems domcapitel og henlagt under den resid. capellan til Vor Frue kirke. Det bestod foruden af sognene Herø, Sande og Rovde ogsaa af Ulstein og Hareid som et resid. capellani.

⁵⁾ *Hr. O. P. Adolphin* var resid. capellan til Vor Frue kirke 1673—1692.

vide at bevidne, med Eders Kongl: May: Confirmation paa Ermelte Vocation, for samme store Naade Gud Allermectigste Hans Kongl: May: velsigne oc Rigelig belønne.

Thrundhiemb d. 19 Martii
1687.

Eders Kongl. May: Aller Underdanigste Arve
Underdan oc Throe Forbedere

Hans Matthisen Abel.

*dygtig belønne.
Eders Kongl. May: Allerkon:
Underdanigste Arve Underdan oc
Throe forbedere.
Hans Matthisen
Abel*

Facsimil af mag. Abels haandskrift og navnetræk i den meddelte ansøgning af 19de marts 1687. Se ogsaa s. 7.

Sin ansøgning vedlagde Abel følgende anbefalinger:

[1] Supplicantens allerunderdanigste Anddragende er santferdigt om Fem Aars gjorde tjeneste her i Scholen, udi huilchen hand med Guds Fryct, Flittighed oc Livs oc Levnets Ustraffelighed, hafver saaledes arbeided paa hans Underhafvendes Forfremmelse, at hand stedse hafver beteed sig omhyggelig for, at erholde den høi Kongl: Naade, som han nu allerunderd:

om Andholder til sin egen Forfremmelse. Skrefved udi Trondhiem d: 19 Mart. A^o 1687.

Christopher Schletter¹⁾.

[2] *Oluf Pedersen Adolphinus* Diaconus til Vor Frue Kirche, Pastor til Herrøe Præstegield och Canonicus Capituli udj Trundhiemb, gjør Vitterligt, at Saasom dend Hæderlig och Vellærde Mand, *Hr. Claus Hansen Gaas*²⁾, min Residerende Capellan til Ulsteen och Harrøe Meenigheder udj Herrøe Gield paa Sundmør ved Døden er afgangen, Da saasom mig forekommer d. Hæderlig och Vellærde Vnge Mand och Studiosus *Hans Mathiesen Abel*, som udj 5 Aars tijd haver betient Skolens bestilling her i Trundhiemb, haver ieg i henseende til hans Skichelighed och gode gaver i Herrens nafn paa min Allernaadigste Kongis och Arve Herris Naadigste behag |: efter raadføring med Vor Kiere Hr. Superintendent, d. Høy-ærværdig, Hæderlig och høy-lærde Mand, Doctor *Christopher Schletter* |: vocered och Kaldet, saasom Jeg och med dette mit aabne bref vocerer och Kalder Velbet^e Hæderlig Vnge Mand *Hans Abel* til at være Residerende Capellan til Ulsteen och Harrøe Meenigheder i Herrøe Præstegield. Och haver hand samme Capellanie at beholde med den indkomme och rettighed, som hans Formand nydt haver, saa lenge hand det som en ret Guds ords

¹⁾ *Dr. theol. C. Schletter* var biskop i Trondhjem 1678—1688.

²⁾ Se Lampe: »Bergens Stifts Biskoper og Prester» II s. 221.

Tienere forestaaer, och sig inden och uden Guds hus udj lærdom och lefnet effter Guds ord och Voris Christelig Kongl: ordinantz och Forordning forholder. Indflyer ieg nu derfore til Eders Kongl: Maj: udj allerdybeste Vnderdanighed, at Samme *Hans Abel* maa nyde Eders Kongl: Maj: Naadigste confirmation paa bet^e Ulsteen och Harrøe udj *Hr. Claus Gaasis* sted. Saadan Høykongl. Naade ville den Allerhøyeste Gud med it langvarigt och Seyersaligt Regimente rijgeligen igien velsigne. Dett allernaadigst forønskes af

Trundh. d. 19 Martij A^o 1687.

Eders etc.

Oluf Pedersen Adolphinus.

Portræter af fogden Søfren Lauritzsen Heiberg, hans hustru Anne Madsdatter og sex børn. Fra epitaphiet i Lysters kirke, se s. 20.

Under $\frac{9}{4}$ 1687 fik Abel kgl. bestalling som residerende capellan til Ulsteen og Hareid, men nu viste det sig, at meddelelsen om *hr. Gaas's* død mildest talt var noget forhastet. — han levede endnu i 7 aar! — og hr. Abel havde i sin skuffelse saaledes intet andet valg end at vente paa bedre leilighed og imidlertid fortsætte sin hørergjerning ved Trondhjems skole, hvor han heldigvis endnu ikke havde faaet tid til at fratræde.

I begyndelsen af aaret 1690 drog Abel til Kjøbenhavn for at sollicitere, og under hans ophold her indtraf da den begivenhed, at sognepresten til Tysnæs, *hr. Tyge Broch*¹⁾, ved dom af $\frac{19}{3}$ 1690 blev afsat fra sit embede, fordi han tvertimod sin biskops forbud havde forskudt sin trolovede og istedet ladet sig vie til sin forgjængers enke. Om det saaledes ledigblevne kald indgav nu Abel sin ansøgning²⁾:

¹⁾ Se Lampe: »Bergens Stifts Biskoper og Prester« I s. 246.

²⁾ Findes i »Cancelli-Indlægge« for $\frac{7}{6}$ 1690, Rigsarchivet.

Stormectigste Allernaadigste Arve Herre og Konge!

Saasom *Hr. Tyge Broch*, Sognepræst til Tysnæs udi Syndhorlehn udi Bergenhuusis Ampt for adskillige grove forseelser d: 19 Martii sidst afviget er dømt fra sit Kald, da indflyer Jeg udi dybiste underdanighed til Eders Kongl. Majst I af medfødde Clementz oc naade vilde benaade mig fattige Schole Betiente med samme Kald, som udi 8 Aar har været Hører udi Trundhiemb Cathedral Schole, 16 Aar Studert oc 37 Aar gammel. Gud opholde min Allernaadigste Arve Herre og Konge udi et langt lif med stedsevarende fred og it lychsaligt Regimente for Christi schyld. — Min Allernaadigste Arve Herris og Kongis Arve Underdan oc Throe Forbedere

Kiøbenhafn d: 5 Junii 1690.

Hans Matthis Abel.

Ansøgningen blev bevillet og Abel udnævnt til sognepræst til Tysnæs under $\frac{7}{6}$ 1690; efter tronskiftet i 1699 fik han under $\frac{30}{1}$ 1700 af kong Frederik IV kgl. confirm. paa sin bestalling efter følgende herom indgivne andragende ¹⁾:

Stormectigste Allernaadigste

Arffve Konge och Herre.

Som ieg Ærværdige tiener for 9 aars tid siden, af Eders Kongel: Maj: Sl. Fader, høylofligt ihuekommelse, Allernaadigst er blefuen beschichet at være Sognepræst til Tysnæs Prestegjeld i Sundhordlehn i Bergenhuus Stifft i Norge, saa indfalder ieg hermed for Eders Kongel: May^{tt}: med allerundanigst Bøn, Eders Kongl: May^{tt}: Allernaadigst ville behage det iligemaade at Confirmere, huor jmod ieg Effter allerede aflagde buedskabs og troeskabs Eed ved gudz Bistand frembdeelis skal schiche og forholde mig Effter Allerunderdanigste pligt, som En Erlig Præstemand Sømmer og Andstaar, og mit allernaadigst betroede Embede udfordrer i allemaader og u-afdelig hos dend Allerhøjest gud anholde, hand Eders Kongl: May^{tt}: af sin gudommelige naade med Et lychsaligt fredeligt og langvarigt Regiment vil velsigne,

Tysnæs dend 28 9br. [o: novbr.]

Eders Kongl. May^{tt}.

Anno 1699.

Allerunderdanigst Arfue Undersaatt og Forbeder

Hans Matthisen Abel.

I Tysnæs forblev mag. Abel sin følgende levetid og virkede i hele 33 aar som sognepræst for denne menighed; i de sidste tider fick hand et Slag paa Tungen, Hvor paa han gav een Alter Tavle, Messe-hage, og forgylt Kalck og Disk til

¹⁾ Findes i «Cancelli-Indlægge» for $\frac{30}{1}$ 1700, Rigsarchivet.

Tysnæs Hoved Kircke, paa hvilcke deres [o: hans og hustruens] Navne findes tegnede, og saa efter kort tids forløb fick hand sit mæhle igien¹).« — Der synes saaledes at have været god velstand paa prestegaarden.

Ved sin mands død fik mad^{me} Clare Abel kgl. bevill. af $\frac{8}{10}$ 1723 til at sidde i uskiftet bo²) og tog fra 1727 ophold paa Søreide i Birklands annex til Fane. Den $\frac{16}{4}$ 1727 havde hun nemlig »stedt og festet sin odel og kjøbte eiende part i Tysnæs prestegaard, skylder aarlig 2 løber, 2 huder til *hr. Jørgen Festrup*«, der efter ansøgning af $\frac{2}{8}$ 1723 under $\frac{3}{9}$ s. aar var bleven mag. Abels efterfølger i embedet, »hvorfor hende i fæstepenge eller bøxel er betalt 30 rdr., hvilken jordpart *hr. Festrup* skal nyde og bruge sin livstid, naar deraf svares den forfaldne landskyld og tredieaarstage m. v. og ei at hugge videre af dens underliggende skog og mark end loven udtaler«. Presten blev en slet betaler, maatte idelig rykkes for afgiften, og mad^{me} Abel fik adskilligt besvær med at faa inddrevet restancer, da han døde i 1732 og skifte efter ham holdtes $\frac{14}{10}$ s. aar. Hun havde netop faaet ordnet pensionsforholdet, [o: den ordinære pension af kaldet var 12 rdr. aarlig] med hans enke, *Anne Christine Müller*, da denne allerede $\frac{20}{5}$ 1733 afgik ved døden »efter nyligen at være bleven trolovet med den itzige prest til Tysnæs *hr. Lars Heiberg*«, og nu begyndte besværlighederne paany, »idet det tilkjendegaves, hvor slet de bøxlede gaardens huse efter den sal. kone skal findes og uforsvarligen skal være holdt vedlige, uagtet det for nogle aar siden er ved besigtelsen, — mad^{me} Abel til stor omkostning og præjudice, — hende paalagt at ret opbygge og siden udi lovlig hævd at holde«. Efter adskillige skriverier frem og tilbage gav stiftsbefalingsmanden, *Ulrik Kaas*, omsider sorenskriver *Iver Randulf* ordre til at foretage en offentlig besigtigelse, der saa blev afholdt $\frac{24}{5}$ 1734 med den følge, at det Jestrupske bo maatte erstatte mad^{me} Abel 49 rdr. 4 skill. som værdiforringelse af de paa hendes eiendom staaende huse: »korn- og hølader, floren, borgestuen, drengboen og smalehuset³)«.

Sine senere aar tilbragte hun i fred og ro paa Søreide, hvor hun paa sine gamle dage sees⁴) at have modtaget hyppige besøg af sine gifte døtre fra Bergen.

Efter mag. Abel og hans enke er der ikke bevaret nogen skifteforretning, der kunde oplyse om deres børns navne, derimod blev en saadan afholdt $\frac{25}{8}$ 1758 i Bergen efter en barnløs datter, og af denne fremgaar det, at følgende børn overlevede moderen: *Christine, Anne, Søren, Ester Marie, Hans og Jørgen Henrik Abel*. — Foruden et dødfødt barn var to voxne sønner, *Mathias og Peder Abel*, afgaaede ved døden før moderen; den hele børnerække bliver saaledes 3. a.—3. i.:

¹) Manuscript no. 337 in folio, Christiania universitets bibliothek. Hans navn findes malet paa kirkens alter.

²) Geistlig skifteprotokol for Søndhordlands provsti, no. 2, fol. 20. Rigsarchivet.

³) Geistlig skifteprotokol for Søndhordlands provsti, no. 2, fol. 72, 75, 107—125 og 150.

⁴) Ifl. Fane ministerialbogs communicantlister.

3. a. **Hr. Mathias Hanssen Abel**, f. 1693 i Tysnæs og † 1723 som sogneprest til Frederiksstad, i hvis kirke begr $22/9$; ugift.

I en alder af 16 aar blev han fra Bergens latinskole dimitteret til Kjøbenhavns universitet og blev her student $13/6$ 1709 oc baccalaur $26/3$ 1710. I det følgende var han decanus ved Communitetet i Kjøbenhavn, skibs-, felt- og hospitalsprest, uden at det for tiden er lykkedes¹⁾ nøiere at faa præciseret tidspunktet for hver enkelt virksomhed, og kaldedes derpaa ved aar 1718²⁾ til capellan af sognepresten til Frederiksstad, *mag. Christen Sæbye*, ved hvis død i 1720 han indsendte følgende ansøgning om at blive hans efterfølger i embedet:

Stormægtigste Monarch, Allernaadigste Arvekonge!

Deris Majesté tillader mig hermed allernaadigst at ieg allerunderdanigst beder, Som Sogne-Præsten *Mag: Sæbye* er død, Kongen da vilde ansee i Naade,

1. Min lange tjeneste, som Decanus paa Klosteret³⁾,

2. Min store ulykke, at Svensken 1718 inde i havnen kaldet Hamborger-Sund, hielskiød min broder og borttog min ringe ejendom, som mig fra Bergen var tilsendt⁴⁾,

3. At ieg nu har tient Gud og Deris Majesté, som Skibs, Feldt og Hospital Præst, hvilket alt Attester udviiser, som i Cantzeliet er indleverede og h. . . . s. . . . [defect]

4. Min kostbar og besverlige reise giennem Sverrig for at søge Kongens Naade, og mig da benaade med dette Sognekald, saasom og Arendal og Fieldberg ere ledige, om ikke Fridricstad, mig et af Dem allernaadigst forunde.

5. Heele Borgerskabet beder underdanigst for mig.

Jeg ønsker en naadig bønnehørelse, og lever med liv, tro og blod

Kiøbenhavn

d. 14 8br. [o: octbr.] 1720.

Min Allernaadigste Arvekonges

allerunderdanigste tiener og troe forbedere

Mathias Abelius, Stedens ringe Capellan.

Sin ansøgning vedlagde hr. Abel følgende anbefalinger⁵⁾:

[I] Stormægtigste Monarch, Aller-Naadigste Arve Konge og Herre!

Saasom Ærværdige *Hr. Mathias Abelius*, hvilken Deris Kongl: Mayst: Allernaadigst haver behaget at besckiche til Capelan her paa Stedet, saa opbygge-

¹⁾ Wiberg nævner ham ikke i sin danske prestehistorie, og i archiverne i Kjøbenhavn er der forgjæves søgt oplysninger.

²⁾ »Christiania Bisppe-Archiv 2. c^o., fol. 225.

³⁾ Herved forstaaes, at han var lærer for fattige yngre studerende, der nød kost og undervisning paa Communitetet — en slags stiftelse, der i daglig tale kaldtes »Klostret«, fordi alumnerne oprindelig havde indtaget sine maaltider i Helliggeists kloster. Se Nyerup »Kjøbenhavns Beskrivelse« s. 299 flg.

⁴⁾ Se videre herom s. 28 og under 3. c: Peder Hanssen Abel, s. 31.

⁵⁾ Det findes alt i »Cancelli-Indlægge« for $29/10$ 1720. Rigsarchivet.

lig i Lærdom som uforargelig i lefnet med al Muelig fliid haver opvartedt sit Embede, der i disse Krigs Tiider ey alleene formedelst Meeninghedens og den store Gvornisons, mens endog De Siugis og Qvæstis paa Trosviigs oprættede Qvæsthuus, og Skibsfolkens Betienging for Hannem hafver været saa møyefuld og bessværligt, at Hand, som Enhver nock er vitterligt, hverchen Nat eller Dag haver vist sig nogen roelighed, og vi derhos maa bekiende, at hans Indkomster og Belønning formedelst Meeninghedens Fattigdom derjmod har været meget ringe, Saa Indfalde Vi Undertægnede Fridrichstad Indvohnere til Deris Kongl: Maysts: Sædvahnlige Naade, allerunderdanigst bedende, at, effterdj Sogne-Præsten Hr. Magst. *Christen Sæbye* er Een meget Svag og Ælde-riig Mand, og nu ved døden hedenkaldet fra denne Verden, saa at Byrden har lagt og ligger næsten paa Capelanen alleene, og bemelte *Hr. Abelius* ved sin berømmelige Lærdom, Kiærlige Forhold og vindsckibelige Arbeidsomhed udj Guds Tieniste fortieener at elsckes og yndes af Eenhver af Os udi Meningheden, Deris Kongl: Mayst: da derudj vilde Bønhøre os, Allernaadigst at forunde Hannem Sogne-Kaldet effterdj Sogne-Præsten Hr. Magstr. *Christen Sæbye* er Død; paa det Hand forsichret om Denne Deris Kongl: Maysts: hielperiige Naade imidlertid med glæde kunde forrætte sit møyefulde Embede. Vi tilbeder Os Allerunderdanigst en Naadig Bønhørelse, som med Liv, Tro og Blod stedse forbliver

Stormægtigste Monarch, Vores Aller-Naadigste Arve-Konges og Herres
Allerunderdanigste Tienere.

Fridrichstad d. 29 Augusti A^o 1720

*Fens Holm, N. Wogensen, Fens Boyesen, Jacob Holm, Jacob Larssen Full,
Hans Boyesen, Thue Christensen, Iver Henrichsen, Niels Mouridtzen,
B. W. Seckman, H. Kramer, Michel Daldorph, Boye Jenssen,
Niels Hendrikssen, Gerbrand Aaboe, J. Jenssen Wefuer, I. C. Borlum,
L. Rode, Søren Fredben[sen], L. Randers, P. Jenssen, A. Berg.*

[2] Saasom Borgerskabet allerunderdanigst fordrister sig at tilbede sig Deris Kongl. Majsts Allernaadigste Bønhørelse udj indbem^{te} Ansøgning for *Hr. Mathias Abelius*, Capellan her i Friderichstad; saa understaar vi os allerunderdanigst, som Stædets Allernaadigst beskichede Magistrat, til den forlangede Attest at formelde, det bem^{te} *Hr. Abelius* med god Opbyggelse, saavel udj Lærdom og Nidkiærhed i Embedet, som it Skicheligt forhold udj Lif og levnet sørger for sine Tilhørere, som een Aarvaagen, Flittig og Retskaffen Siælesørger, hvor for den ganske Menighed inderlig ønsker, at den Allerhøyeste vilde bøye Deris Kongl. Majsts Hierte til een Allernaadigst Bønhørelse.

Friderichstad ut supra.

*Petter Ostensfeldt*¹⁾. *L. Nieman*²⁾.

¹⁾ *Peter Ostensfeldt* var borgermester i Frederiksstad fra 1717 til sin død 1724.

²⁾ *Lauritz Nieman* var horgermester i Frederiksstad fra ⁵/₈ 1724 til ²⁶/₁₁ 1749, da han afstod embedet til sin søn *Morten Nieman* og derpaa gjorde sig usynlig.

[3] Deris Kongl: Mayst: vilde holde mig til Naade, at ieg med allerdybeste soumission understaar mig denne min underdanigste Attest, Supplicantens øvrige vedkommende Attester herved underdanigst at hosføie, allerhelst han mig er bekienet for en meget skikkelig, opbyggelig og velbegavet Præstemand, hvilket Biskopens givne Skudsmaal ydermere forklarer. Hvad umage supplicanten udinden hans Embede værende disse tider, udi en Græntzefæstning altid med en stærk Guarnison forsynet har hafft, hvad besvær med syge Soldater og Matroser hand har vorden bebyrdet med, er altfor vel bekienet, for herom at gjøre en fuldstændig deduction, Hvorfor ieg allerunderdanigst allene henstiller Supplicantens allerunderdanigste til Deris Kongl: Mayst: egne allernaadigste vilie og befalning, forblivende udi allerdybeste devotion,

Fridricstad

d. 6 8br. [3: octbr.] 1720

Deris Kongl: Mayst:

allerunderdanigste tro Arve undersaat og tiener

*W. de Tonsberg*¹⁾.

Endvidere fandt hr. Abel det bekvemt at vedlægge følgende allerede tidligere indhentede erklæringer:

[4] Ærværdige *Hr. Mathias Abel*.

Det er viist noch, at mange af Kongens Folch bliver betiente her paa steden med stor møye og umage, som mand dog intet nyder for, hvilchet Jeg hermed efter Eders Ærværdigheds begjæring meddeeler og tilstaar.

Friderichstad d. 3. Maji A^o 1719.

C. Saabye

Pastor udj Friderichstad ²⁾.

[5] Capellanen udj Friderichstad *Hr. Mathias Abel* har et møysommeligt Embede med idelige Prædichener Siuges betiening og Gvarnisonens saa velsom Galée Esqvadrens opvartning saa at Hand hverchen nat eller dag veed af megen roelighed. Derimod er det at beklage, at Hand neppe har lefnets ophold til belønning, hvilchet Hans udj begrædelig armoed bortdøde ForMænds exemplar noch bevidne. Og som Hand endnu har tagen den store schade, at det gode hand fra sine Forældre hafde at vente er ham ved Fienden til Søes for Kort tid siden berøvet, hvor ved endog hans egen Broder endschiønt han var en Studios, ynchelig og ubarmhertigt uden giorte modstand blef ihielschudt³⁾; Da er det *Hr. Mathias Abels* store Nød og fattigdom, som driver ham til at anholde om Kongens Naade, hvor til den aller-

¹⁾ Etatsraad *Wilhelm de Tonsberg* var stiftamtmand i Christiania 1710—1731.

²⁾ Under ^{27/3} 1720, kort forinden sin død, havde *mag. Saabye* indgaaet saadan contract med hr. Abel, »at denne for fremtiden skulde nyde ^{1/3} af accidenterne mod at komme sognepresten til hjælp i hans forfald, dog dette hvad trediedelen angaar kun at forstaa om byen og hvad uden for byen under byens eller magistratens jurisdiction sorterer«. — »Christiania Biskop. Indkomme Sager 1600—1805, pakke 3^a, hvori et hefte »15. Nedre Borgesyssels Justitsprotokols Extract 1716—1741.« Rigsarchivet.

³⁾ Se s. 26 og nærmere under 3. c: Peder Hanssen Abel, s. 31 fig.

høyeste Gud til sit Nafns ære og Meenighedens beste hielpe hannem, at Hand, der ved Academiet saa berømmelig har anlagt sin tiid og her udj Proustiet ved et ret Præstelig lefnet og opbyggelige Prædichener sampt extraordinair arbeidsomhed giort sig elschet og yndet af alle, Kunde i Fremtiden paa sin alderdom nyde frugten der af for sig og sine. Dette effter billighed Kand iche vegres ham udj vores Hr. Bishops fraværelsse paa Visitationen.

Heide Præstegaard d. 3 Martij 1719

Johan Cold

Proust over Neden-borg Syssel og Pastor til Borge¹⁾.

[6] Det Kand iche nægtes at Capellanen udj Friderichstad *Hr. Mathias Abel* jo haver et overmaade besværlig Embede baade med Meenighedsens og en tallerig Gvarnison, saa og de Siuges og ofte mange Skibsfolches betiening og der ved saa ringe indkomst at de til lefnets middel neppe ere tilstræchelige og dog hidtil dags sit Embede upaaklagelig, i lærdom opbyggelig, j lefnet uforargelig haver betient, men effter Hans begiæring gierne tilstaaes og her herved Attesteres af

Christiania

Deres Kongl. Maysts allerunderdanigste Tiennere

d. 6. Maji 1719.

B. Deichman²⁾.

[7] At Capellanen *Mathias Abenius* med ald dend fliid en Præst anvende kunde, her, saa offte Hand er bleven begiært, har opvarted de Siuge og Qvæste paa Traadsviigs oprettede Qvæsthuus uden ringeste betaling derfor at nyde, endskiønt hand der ved har lidt stor møye og besvær, Kand Jeg som Inspector der over med ald sandhed vidne.

Hestehagen ved Friderichstad

I. L. Dahl³⁾

d. 3 Julij 1719

Test: *C. Vossein⁴⁾*.

[8] At Capellanen *Mathias Abenius* med ald dend flid, anvendes kunde af en Præst, nat og dag, naar Hand er bleven begiært, Gvarnisonen her i byen moxen alleene, som Hans Sogne Præst er en gammel og svag Mand, betiendt haver, vidner Jeg med ald sandhed ønschende det ham til videre allernaadigste Promotion tiene maatte.

Friderichstad d. 9 Julij 1719

O. Whind⁵⁾.

1) *Hr. Johan Cold* var 1713—1721 sogneprest til Borge og 1721—1748 til Berg; provst i Nedre Borge-syssel 1716—1745.

2) Conferentsraad *Bartholomæus Deichman* var biskop i Christiania fra 1712 til 1730, da han blev afsat.

3) *I. L. Dahl* betegnes paa ansøgningsens omslag som »captein«, men findes dog ikke i militærlisterne. Han er vel den *Jens Dahl*, der nævnes i Frederiksstads byregnskaber for 1718—1720 og har været enten skibscaptein eller borgercaptein.

4) *Christian Vosssein* var dengang commandørcaptein, blev ¹¹/₁₂ 1719 commandør og ¹¹/₁₀ 1728 contre-admiral. † 1744.

5) Generalmajor *Ove Holgersen Wind* var commandant i Frederiksstad fra ²¹/₃ 1718 til sin † ¹⁵/₄ 1722.

Med denne hob anbefalinger fra borgerskab og formaaende mænd maatte hr. Abel trøstefuldt kunne afvente sagens udfald, og han blev da ogsaa under ²⁹/₁₀ 1720 udnævnt til sogneprest til Frederiksstad.

Havde hans forhold som capellan været prisværdigt, saa synes det, som om han i den korte tid, han var byens sogneprest, har givet anledning til adskillig misnøje og ubehageligheder, der sluttelig indbragte ham for provsteret. Skjønt det her blev godtgjort, at en hel del af det paaklagede var væsentlig overdrevet og havde sin oprindelige årsag i mere private controverser med nogle militærpersoner, blev der dog saameget tilbage, at hr. Abel faa maaneder før sin død fik en alvorlig irettesættelse. Hvad det hvergang dreiede sig om, fremgaar af følgende résumé af provsterettens forhandlinger¹⁾:

[1] 1722 d. 18 august.

»Der er dømt, at som Parterne [∩: captein *Holst*²⁾ mod hr. Abel] declarerer sig foreenede og sagen debatteret, ihvad de selv har kundet gjøre forlig udi, saa bliver det derved; men hvad ang. det angivne Nattesæde, da det var i Præstens eget logemente, uden drik, og da hos ham var ærbare folk, og ham ellers ingen overflødighed af saadant er overbeviist, maa det denne gang ikke leggis Sogne Præsten til Last. Det consecrerede Brød kand enten af en svag Mands rystende haand eller ved en indblæsende Vind have faldet ned af patellet, siden hverken grov Skiødesløshed eller drukkenskab er ham overbeviist, dog bør med saadant havis al varlighed og Hellig Agtsomhed. For de ordinerede Spørsmalers udeladelse ved daaben, som Præsten siger for barnets hastig paakomne Siugdøm at være skeed, som han dog selv burde været angelegen at have beviisliggiort, paamindes hand herefter med Sacramenterne meere Nærsom og efftertænsom at omgaaes. Som det er vitterligt, at hand det heele aar ikke har været ved hilsen eller fuldkommen Førlighed, har Retten ikke holdet billig ham med nogen Mulct at belegge. Sagens Omkostning ophæves paa begge sider.«

[2] 1723 d. 24 august.

»Prousten *Cold* contra Sogne Præsten i Friderichstad *Hr. Matthias Abenius* ang. en deel spargementer om hans enormiteter og forseelser. Deri afsagt: De Spargementer om *Hr. Abels* forhold udi Embede og levnet har Prousten efter Lougen, ordre og Embeds pligt haft årsage til at andrage og paatale, saasom de indkomne Vidner forklarer, baade at de selv har hørt derom, og til en deel har seet og veed derom; og som SognePræsten ikke heller nægter i sit indgivne skriffit saadanne

¹⁾ »Christiania Biskop. Indkomne Sager 1600—1805 — Pakke 3^e, hvori et hefte: »15. Nedre Borge-syssels Justitsprotokols Extract 1716—1741.« Rigsarchivet.

²⁾ Captein *Holst* havde allerede faaet en klage over presten mortificeret og var samtidig dømt til at betale ham 20 rdr. — »Christiania Bispearchiv 2. h.« [1714—1730] fol. 113 flg., Rigsarchivet.

forseelser at være begangen, men paaskiuder sin svaghed, den vidnerne tillige bekræfter og Prousten i ligemaade tilstaaer, da i henseende, at SognePræsten lover bedre Forhold, og i alles gode opinion sig uden klage og med meere Circumspection at maintainere, saa advaris han alvorligen, at han som en rettsindig Præstemand sit løffte holder, og i Embede og levnet vogter sig for de i Acten rørde forseelser, helst dem, som ej med Svaghed kand undskyldes, men at hand meget meere efter sin forpligt med al flittighed, agtsomhed og opbyggelse i sit Embede uden Effterladenhed opagter, Sacramenterne varlig og med den udi Ritualet anbefalede læsning tracterer, sine tjenester udi den anordnede habit og uden confusion og uorden forretter, og hvercken Prædiken eller Catechisation meere forsømmer; ligeledes og at hand Øvrighedens ordrer udi publique sager med meere accuratesse og betimelighed efterlever, og ellers sine Tilhørere med et opbyggeligt levnet og gode exemplar ædruelig og uden Banden og Eeder foregaar. Og paa det den paaskyldede Svaghed, som denne gang udi adskillige Poster eragtis at kand have til Mislighederne været aarsage, ikke meere skal være Embedet eller Meenigheden til hinder eller andre til stød og anke, da foreleggis ham og alvorligen vorder ham herved tilraad og advaret, at naar hand herefter skulde finde saadan Svagheds Constitution, bør hand strax og i det Længste 6 uger derefter kalde sig en Capellan. Skeer det ikke, har Prousten Rett til saadant at andrage, at hannem en Capellan da kand adjungeris og efter loug 2 B. 14 Cap. 8 Art. forholdis. Processens Omkostning betaler Hr. Matthias Abel 24 rdr.« —

Først et aars tid efter hr. Abels død blev skiftet i hans bo bragt til afslutning den $\frac{24}{9}$ 1724; »manden var ugift og gjelden løb i store summer over formuen¹⁾.«

3. b. **Christine Abel**, f. 1694 i Tysnæs og † $\frac{5}{3}$ 1768 i Bergen, hvor hun blev begr. $\frac{10}{3}$ i Korskirkens sogn.

* $\frac{8}{11}$ 1724 i Tysnæs med *Helmer Lydichen*, tysk kjøbmand i Bergen, hvor han i aarene 1715—1724 var handelsforvalter i Bratten søstue no. 1²⁾. Før 1758 maa han være afgaaet ved døden uden at have efterladt børn, idet hans barnløse enke ved den tid var lem i St. Catharine tyske fattighus³⁾, hvori hun ogsaa døde.

3. c. **Peder Hanssen Abel**, f. 1696 i Tysnæs, blev privat dimitteret til Kjøbenhavns universitet og her immatriculeret som student $\frac{9}{7}$ 1716, »20 aar gl.«. Efter et ophold i hjemmet tog han i krigsaaret 1718 med skibsleilighed fra Bergen til

¹⁾ »Christiania Biskop. Indkomne Sager 1600—1805«, hvori et hefte »14. Nedre Borgesyssels Prousties Skifte Protokols Extract 1716—1741«. Rigsarchivet.

²⁾ Se Koren-Wiberg: »Det tyske Kontor i Bergen«, s. 94.

³⁾ For optagelse i St. Catharine tyske fattighus pleiede der at betales 80 à 100 rdr.

Frederiksstad for der at besøge sin broder capellanen og overbringe ham en del effecter fra forældrene og saa fortsætte reisen til Kjøbenhavn for at tage den theologiske attestas. Under Bohuslän blev imidlertid skibet forfulgt af en svensk kaper og jaget ind i Hornborusund [alm. kaldet Hamborgersund] i Qville herred, og her blev Abel »endschiönt han var en Studios, ynchelig og ubarmhertig uden gjorde modstand ihielskudt« — formodentlig med størsteparten af mand-skabet. Se s. 26 og 28.

3. d. **Anne Abel**, f. 1696 i Tysnæs, levede endnu i 1758 som barnløs enke i Bergen ¹⁾.

* 1722 i Tysnæs med *Adolph Reuper*, f. omkr. 1690 i Barnstorf i grevskabet Diepholz og † 1739, begr. ^{10/7}, i Nykirkens sogn i Bergen, hvor han i aarene 1715 til 1717 var handelsforvalter i Dramshusen søstue no. 1 ²⁾ og tog borgerskab som kjøbmand ^{30/9} 1720.

Reuper var først gift ^{11/10} 1719 i Bergens Nykirke med *Maren Olrich*, der blev begr. ^{18/10} 1720 ³⁾, 28 aar gl., skifte ^{20/11} 1720; datter af handelsmand paa østre Bagholmen i Sunds prestegjeld *Michael Olrich* og *Maren Bentsdatter* og enke efter et tidligere egteskab med kjøbmand *Peter Møller*, der døde 1716.

Den ^{26/9} 1739 holdtes der skifte ⁴⁾ efter Adolp Reuper. Boets formue: 370 rdr. 3 m. og 4 sk., hvori medregnet hus samt en grund med paastaaende bod og loft til 350 rdr.; gjeld og skifteomkostninger: 369 rdr. 1 m. og 8 sk., hvorved der kun blev tilbage i behold 1 rdr. 1 m. og 12 sk., »der i vederlag mod begravelsen tillagdes enken.«

3. e. **Søren Abel**, f. ^{2/9} 1698 kl. 11 fm. ⁵⁾ i Tysnæs og begr. ^{14/8} 1746 i Korskirkens sogn i Bergen; raadmand.

* i juli 1737 ⁶⁾ med *Margarethe Hanning*, f. 1706 i Førde og † ^{3/4} 1777 i Bergen, hvor begr. ^{9/4} i Korskirkens sogn; datter af sogneprest til Førde *hr. Peder Pedersen Hanning* og *Inger Bugge*, se s. 21.

Søren Abel, der i 1732 efterfulgte commerceraad *Schiøtt* ⁵⁾ som raadmand i Bergen, drev her kjøbmandskab »udi den 17de Rode i sit Huus ved Raadstuen« og var en efter datidens forhold noksaa velstaaende mand, der i anledning af kopskatten under ^{28/11} 1743 angiver sin skatbare indtægt til 300 rdr. »samt embedsindkomsterne til 50 à 60 rdr. ⁷⁾«

¹⁾ Hendes dødsdatum er her forgjæves eftersøgt.

²⁾ Se Koren-Wiberg: »Det tyske Kontor i Bergen«, s. 81.

³⁾ »Begravet i Nykirken under Stolene paa Mandfolkesiden med alle Klokker og Ligprædiken«.

⁴⁾ Skifteprotokol for Bergens by, autoriseret ^{20/2} 1738, no. 305. Stiftsarchivet.

⁵⁾ Ifl. den Abel'ske slegtebogs første afsnit, der senere vil meddeles.

⁶⁾ Som s. 21 meddelt fik de kgl. bevilling af ^{28/6} 1737 til egteskab, »da de var hinanden beslegtede i 2det og 3die led«. Bevillingen beror i Bergens stiftsarchiv og er paategnet kvittering af ^{27/7} 1737 fra St. Jørgens hospital for erlagte 4 rdl.'s recognition; se ogsaa Benemann: »Vestlandske Personalialia« s. 71. — Vielsen findes ikke indført i de eksisterende ministerialbøger for Bergens by og Førde.

⁷⁾ »Personalialia Abel«, Rigsarchivet.

Ved skiftet efter ham, der afholdtes ²³/₄ 1746¹⁾, blev boet opgjort med 819 rdr. 5 m. og 6 sk. i activa og 445 rdr. 8 sk. i passiva, hvorved enken og børnene tilfaldt 374 rdl. 4 m. 14 sk. i arvemidler. Ved den foreløbige registrering af boet, der fandt sted umiddelbart efter raadmandens død, anmeldte enken de af hende kjendte creditorers fordringer til et beløb af omkr. 335 rdr. og »ansaa creditorernes indvarsling ufornöden, thi om flere fordringer skulde hefte paa boet, vedtog hun uden afgang for børnene dennem selv at fornøje og holde vedkommende skadesløs.« Da det viste sig, at stillingen var god, »ansaa hun det imidlertid billigt, at hun fik nyde sin begravelsesvederlag« og udlagdes ogsaa hertil forlods 100 rdr.; »derimod tilkjende gav hun samtidig sin beslutning om, at hun til hendes børns bedste ei alene afstod hendes broderlod, men endog af hendes halve bö vilde complete hendes datters arvelod saaledes, at hun kunde nyde lige med brødrene.«

Ved det udlæg til hver enkelt creditor og arving, som derefter blev foretaget i forhold til de respective lodder, gives en vistnok temmelig fuldstændig fortegnelse over husets løsøre og øvrige eiendele, som det kan være af interesse her at gjengive: — Af sølv: »theflaske, 20 lod vægtig, spulskaal, 16 l. v., sølvkande, 95 l. v., trækpotte med fad, 30 l. v., skaal, 18 l. v., tarin, 3 l. v. og 10 skeer, 30 l. v.;« da loddet havde gennemsnitlig 3 m.'s værdi, var der sølvtøi for omkring 106 rdr., hvortil kom en sølvkaarde til 10 rdr., der vel hørte til raadmandsuniformen.

Af dækketøi, lintøi og sengeklæder: — »1 damaskes og 5 drejlsbordduge, 2 theduge, 2 dusin servietter; 2 par fine linlagen, 3 par noget slettere og 2 par grove stryelagen, 2 par fine linpudevaar, 2 par daglige og 4 korte; 2 hoveddyner à 1 rdr. og 2 à 3 m., 2 olmerdugs hovedpuder, 2 korte puder, 2 undersenger à 6 rdr., 1 gl. olmerdugs overseng, 1 ny overseng til 5 rdr. samt 1 silke tøyees omhæng til 10 rdr.«

Af kjøkkentøi: — 2 par messingstager, m. m., 2 dusin engelske og 1 dusin bergenske tintallerkener, 6 engelske og 4 bergenske tinfader og 1 comfur.

Det hele, der nævnes af møblement, var: 12 forgyldte læderstole, 1 forgyldt speil til 4 rdr., 1 egebord, 1 thebord, 1 lakeret skab og 1 lakeret thebord samt hertil 1 sengested med himmel til 2 rdr. Boet eiede en pantobligation paa omtr. 121 rdr. i gaarden Fosse i Sogndal i Sogn samt bygaarden i Bergen, taxeret for omtr. 272 rdr. og væsentlig udlagt til creditorer.

Formynderskabet for de efterladte børn, 3 sønner og 1 datter, som da var i alderen 8—2 aar, paatog sig deres farbroder, sogneprest *hr. Hans Abel* til Vigedal, »men skulle det behage Gud med Enken som een svag Kone at gjøre nogen Forandring, da haabede hand, at dette Formynderskab blev fordeelt imellem de flere fødte Værger, allerhelst hand selv haver smaae Børn, og ej kunde imodtage alle disse«.

Den ¹⁴/₄ 1777 begyndte skiftet²⁾ efter raadmand Abels enke, og det sluttedes

1) Skifteprotokol for Bergens by, autoriseret ²⁰/₂ 1738; no. 1176. Stiftsarchivet.

2) Skifteprotokol for Bergens by, autoriseret ⁵/₉ 1775; no. 180. Stiftsarchivet.

$\frac{20}{8}$ s. aar med en indtægt paa 207 rdr. 4 m. 14 sk. og en gjeld og udgift paa til sammen 90 rdr. 5 m. 4 sk., hvorved et beløb paa nær 117 rdr. tilfaldt de da gjenlevende to børn, sønnerne *Hans Mathias* og *Peder Abel*. Den førstnævnte, som da var sogneprest til Mo, tilskrev imidlertid skifteretten, at han gjorde afkald paa al arv til fordel for sin yngre broder Peder, der arbeidede som bagersvend i Bergen, mod at denne skulde overtage boets forpligtelser samt »fraskrive sig al Prætention til velbemeldte hans Broder i alle optænkelige Tilfælde¹⁾«. Paa disse betingelser indgik Peder Abel og erholdt derfor alt, hvad moderen efterlod, saaledes ogsaa »stervboets vaanhus med grund in natura efter vurdering 100 rdr.« —

Raadmand Abel og hustru havde børnene: *Hans Mathias, Peder, Clara Elisabeth, Helmer Severin* og *Jens Abel* [4. a.—4. e.]:

4. a. **Hr. Hans Mathias Abel**, db. $\frac{28}{8}$ 1738 i Bergens domkirke og † $\frac{2}{8}$ 1803 som sogneprest til Gjerrestad, hvor begr. $\frac{8}{8}$.

* $\frac{10}{4}$ 1766 i Hornnæs annex til Evje med *Elisabeth Knuth Normand*, f. 1737²⁾ i Hornnæs og † $\frac{14}{8}$ 1817 i Risør, begr. $\frac{21}{8}$ i Gjerrestad; datter af købmand *Fjergen Petersen Normand* og *Anne Marine Wendelboe*.

Kjeld Nielssen Wendelboe, † 1662 i Evje som thingskriver i Robygdelaget, var broder af borgermester i Christianssand *Christen Nielssen Wendelboe* og havde sønnen:

Niels Kjeldsen Wendelboe, der blev sorenskriver i vestre Robygdelaget $\frac{28}{1}$ 1688 og † $\frac{28}{6}$ 1692 paa Faret i Hornnæs. Gift med *Margarethe Søfrensdatter*, f. i april 1670 paa Faret og † $\frac{1}{5}$ 1739 i Christianssand efter i 1693 at have indgaaet nyt ægteskab med Wendelboes efterfølger i embedet, senere borgermester i Christianssand, *Mathias Christensen Schrøder*; hun var datter af Wendelboes forgjænger i sorenskriverembedet *Søfren Nielssen* paa Faret og hustru *Abclone Mortensdatter*, der blev begr. $\frac{30}{6}$ 1712 i Hornnæs. Datter:

Anne Marine Nielsdatter Wendelboe, gift første gang i 1724 med *Fjergen Petersen Normand*, der † $\frac{27}{3}$ 1737 i Hornnæs, begr. $\frac{3}{4}$ med ligprædiken, og anden gang $\frac{5}{11}$ 1738 i Hornnæs med *Rasmus Schaaning*, begr. $\frac{28}{7}$ 1741 s.steds.

F. P. Normand var først ved handelen i Christianssand, men flyttede ved sit ægteskab til gaarden Faret, hvori hustruen bragte ham en medgift paa $\frac{1}{2}$ hud som odel og eie efter sin morfader. Han drev nu handel her saavel i kramvare som i trælast og efterlod ved skiftet $\frac{24}{4}$ 1737 omtrent 244 rdr. til hver af de igjenlevende børn³⁾, hvoraf:

Elisabeth Knuth Normand blev gift med ovenn. sogneprest til Gjerrestad, hr. *Hans Mathias Abel*.

²⁾ Denne sidste betingelse synes at hentyde til, at han under sine studeringer har faaet laan af de broderen Peder tilfaldne arvemidler.

²⁾ Ved skiftet efter faderen i 1738, [se note 3] opgives hendes alder til 8 aar 0: født 1730; i folketællingen for 1801 siges hun 65 aar gl. 0: født 1736, ved sin død opgives hun 80 aar gl. 0: født 1737, og endelig siger gravskriften: født 1737. Den første angivelse: »8 aar« er formodentlig en feilskrift for 8 maaneder. Hornnæs kirkebøger er ufuldstændige.

³⁾ Ved skiftets slutning $\frac{22}{7}$ 1738 — retsprotokol no. 2526 fol. 124 flg., Rigsarchivet — var børnene: *Marthe Margarethe Normand*, 13 aar gl. 0: f. 1725; moderen introduceres efter nedkomsten $\frac{9}{12}$

Samme aar, som faderen døde, i 1746, kom Hans Mathias Abel i Bergens skole, var blandt de første seminarister ved Seminarium Fredericianum og blev i 1755 af rector *Jacob Høyer* dimitteret fra Bergens skole til Kjøbenhavns universitet, hvor han samme aar tog examen artium. I marts 1756 absolverte han exam. philos. med haud illaud. og reiste derpaa hjem til moderen, som da var bosat i Søndfjord, for i 1757 atter at drage til Kjøbenhavn, hvor han allerede samme aar og kun 19 aar gl. tog den theologiske examen »til« non contemn.¹⁾; for sin dimisprædiken, hvortil teksten var Phil. 3, 20, erholdt han karakteren haud illaud.

Han forlod nu strax Kjøbenhavn og reiste til Bygland i Sætersdalen for der at være sognepresten, *hr. Fjergen Henrik Abel*, som var hans farbroder og nu en aldrende mand, behjælpelig i embedet. Tre aar senere blev han efter i Christianssands domkirke den ³⁰/₁₁ 1760 at have holdt en prøveprædiken for biskop *Spidberg*²⁾ under ²⁷/₃ 1761 virkelig personel capellan til Bygland og ordineredes — merkelig nok i denne kirke — under en bispevisitats ¹²/₆ s. a. Ordinationsteksten var Ap. gj. 20, 28 og indsættelsestexten Luc. 9, 62. Ved farbroderens død i 1763 bestyrede han Byglands kald indtil eftermandens ankomst, derpaa en kort tid det da vacante Oddernæs og blev ²¹/₁₀ 1763 pers. capellan hos sognepresten til Evje, den berygtede *hr. Erik Anker Brun*³⁾. Herfra udnævntes hr. Abel under ²⁰/₁₂ 1765 til resid. capellan til Fyrisdal, tiltraadte her ²/₇ 1766 og kom saaledes til at tjene under en værdig medbroder af sin forrige sogneprest, den ryggesløse *hr. Henrik Berg*. Forholdene paa det sted, hvor han nu skulde virke, var saaledes alt andet end behagelige og bliver allerede tydelig betegnede i følgende skrivelse af ¹/₁₁ 1765, som biskop *Tide-mand* indsendte til cancelliet⁴⁾ for at udvirke hr. Abels udnævnelse:

Til allerunderdanigst Følge Kongelig allernaadigste Rescript af 2den Martii 1742 bør der udi Fyrisdals Kald i Øvre Tellemarkens Provstie her i Stiftet være Residerende Capellan, der af Sogne-Præsten skal aarlig nyde 80 Rdr. Høytiids Offer af Menigheden og een af Mensal-Gaardene. Allershøystbemeldte Rescript til Følge

1725], der blev gift ²⁰/₁₂ 1754 i Hornnæs med *Johan Sommer Wahr* af Christianssand. — *Elisabeth Knuth Normand*, 8 aar gl. [o: f. 1730] — og *Inger Catharine Normand*, 29 aar gl. [o: f. 1709; hun var en uægte datter, som »faderen i sin ungdom havde avlet med et kvindemenneske«, men lyst i kuld og kjon ved erklæring, dat. Klep ⁹/₈ 1735]; hun blev gift ¹⁸/₆ 1739 i Hornnæs med *Søren Ibsen Taur* af Christianssand.

- 1) Dengang læste man nemlig til en paa forhaand opgiven karakter, idet studiets omfang var forskjellig bestemt til de forskjellige grader. Saaledes læste den bekendte biskop i Bergen *hr. Johan Nordal Brun* ogsaa kun til non. Denne uheldige ordning afskaffedes ⁷/₅ 1788.
- 2) *Dr. Jens Christian Spidberg* var biskop i Christianssands stift 1759—1762.
- 3) *Hr. Erik Anker Brun* blev sogneprest til Evje 1757 og til Suldal 1787 og herfra endelig ved høiestretsdom af ⁶/₅ 1803 »fradømt embede, prestedragt og forvist prestegjeldet.« Han var en vrangvillig og trættekjær mand, der paa alle maader søgte at udpresse almuen, ligesom det var vanskeligt at finde barnefødrene, naar prestegaardens tjenestepiger idelig blev besvangrede og maatte forlade tjenesten. Se forøvr. A. Faye: »Christianssands Stifts Bispehistorie« s. 420 o. fl. st.
- 4) Findes i »Cancelli-Indlægge« for ²⁰/₁₂ 1765. Rigsarchivet.

er og alt for mange Aar siiden saadan Capellan bleven allernaadigst kaldet og beskikket, som da var *Hr. Peder Steensen*¹⁾, der siden er bleven allernaadigst befordret til at være |:som hand endnu er:| Sogne-Præst til Winnie i bemeldte Provstie. Men, hvorfor siden Hans Befordring allerede udi Biskop Salig *Palundans*²⁾ Tiid det i benævnte Fyrrisdals Kald allernaadigst befalde residerende Capellanie har hendstaaet og endnu staaer vacante, haver jeg gjort mig al pligtig Umage, for at komme efter, men forgiæves, uden for saa vidt, at jeg efter adskillig Brev-Vexling der om bør være overbeviist, at Vacansens saa længe Henstaaelse har ingen Grund udi nogen Kongelig allernaadigst Dispensation. Og, da dertil kommer endnu |:det jeg dog ikke uden lige saa væmodig som nødvendig maa underdanigst andrage:| at den fattige Menighed langt til Fields skal være meget slet forsynet med den nu værende Sogne-Præst *Hr. Henrich Berg*; een Mand, som ikke har noget godt Røgte; Een Mand, om hvilken adskilligt baade tales og skrives, som ikke er endten Præsteligt eller opbyggeligt; ja een Mand, der ikke anderledes forestaaer sit Hellige Embede, end at hans brave og retskafne Provst, *Hr. Jens Eilertz*, udi een Skrivelse til mig, declarerer Christi Menighed der næsten nedbrudt, og derfor inderlig ønsker een Retsindig Medarbejdere allernaadigst beskikket, til Menighedens Opbyggelse; altsaa tør jeg ikke paadrage mig endten den Samvittighed eller Andsvar at udeblive med dette mit underdanigste Andragende. Tillige forestiller benævnte Provst, at een Medarbejdere, som der skulle skaffe Nytte, vilde være een retskaffen og øvet Mand; i hvilken Hendseende jeg understaaer mig underdanigst at nævne for Deres Excellence *Hr. Hans Matthias Abel*, Capellan pro persona til Efgie-Præste-gield i Raabøygdelaugets Provstie her i Stiftet, een Mand af de benævnte Egenskaber og de fleere, der kunde behøves til at udrette noget godt i Embeds Omstændigheder, som disse. Øvrigens jeg underdanigst soumetterer alle Ting Deres Excellences eegte høye og Naadige Godtbefindende og forbliver det, jeg bør

Christiansand d. 1 Novembris 1765.

Deres Excellences Naadigste Herres
underdanigste Tiener og hos Gud troe Forbedere

*O. Tidemand*³⁾.

Som det fremgaar af vidneprov for den provsteret, der i 1768—1769 beskjæftigede sig med de klagemaal, som — betegnende nok — omtrent udelukkende fra embedsmænd var indkomne over *hr. Bergs* forsømmelige embedsførsel og forargelige levnet i utugt og svir, synes hr. Abel at have optraadt temmelig usikkert og holdningsløst. Dette vilde se meget besynderligt ud, hvis ikke den forklaring laa nær ved haanden, at han som bosat paa pladsen Sundet i Skafse annex liden anledning havde til at iagttage det daglige liv paa prestegaarden, ligesom han af almuen neppe

1) *Hr. Peder Steensen* var resid. capellan til Fyrrisdal 1746—1751, og derpaa sogneprest til Vinje, hvor han døde 28/12 1776, 67 aar gl.

2) *Hr. Rasmus Paludan* var biskop i Christianssands stift 1751—1759.

3) *Dr. Ole Tidemand* var biskop i Christianssands stift 1762—1778.

heller fik noget ufordelagtigt at høre, da hr. Bergs ligegladhed med sine indkomster gjorde bonden baade døv og blind for alle hans uregelmæssigheder¹⁾. Efterhaanden som processen skred frem, blev sogneprestens stilling stadig værre, og provsterettens retfærdige dom blev alene forekommet ved hr. Bergs egen ansøgning om afsked, der blev ham bevillet $\frac{1}{2}$ 1769. Samtidig hermed havde almuen andraget om befrielse for det residerende capellani, idet den paaberaabte sig presteskydsens altfor store byrder og capellanens altfor smaa indtægter og foreslog istedet at dele kaldet i to særskilte presteembeder. Dette andragende blev ligeledes indvilget under $\frac{1}{2}$ 1769 og Fyrisdal derved delt i Moland sognekald (∩: det nuværende Fyrisdal) og Mo sognekald, hvorefter cancelliet udbad sig biskopens erklæring om fordelingen af indkomsterne samt forslag til embedernes besættelse; herpaa erholdt det følgende svarskrivelse²⁾:

Deres Høy-Grævelig Excellence

Høy og Welbaarne Hr. GeheimeRaad i Conseillet og Ober-Secretaire
Naadige Herre!

Til underdanigst Følge Deres Høy-Grævelig Excellences høye og naadige Befaling af 4de hujus skulle ieg her ved underdanigst indberette, at det ikke vil blive mueligt for ud, med nogen Vished, at kunde siige, hvad eet hvert af de 2de af Hans Kongelig Majestæt allernaadigst approberede Nye Sogne-Kald, under Navn det eene af Moelands og det andet af Moe Præstegield, vil aarligen indrendte hvert sin tilkommende Sogne-Præst; men alleeniste slutteligt, at, da begge tilsammen, under Navn af Fyrresdals Præstegield, har indbragt Sogne-Præsten, efter Andgivelsen til Extra Skattens Svarelse, 381 Rdr. — 92 s. aarligen; saa vil ventelig, efter Deelingen, Det Førstes, som det størstes, aarlige Indkomster beløbe til noget over 200 Rdr., og det andet, som det mindres, til henimod den samme Summa.

Deres Høy-Grævelig Excellences viidere Befaling til ligedan Følge kand mit underdanigste Forslag ikke gøres paa nogen værdigere Persson til Moe Præste-Gield end den i Kaldet værende Residerende Capellan Hr. *Hans Matthias Abel*, hvis troe Arbeyde der i Kaldet har beviist sig i kiendelige Frugter, og hvis Attraae og Ønske er at blive der; siiden hand der har begyndt at see nogen Frugt af sit Arbeyde og der har etableret sig.

Og, alt skiøndt de begge personelle Capellaner, hvor af Meenigheden i det andet Kald, nemlig Moelands, har allerunderdanigst giordt Andsøgning om den eene, og Provste-Retten i Deres Erklæring har foreslaget den anden, ere visseligen Begge ligesaa værdige som exemplariske; saa dog bliver ey at nægte, at, naar mit underdanigste Forslag skulle skeed, som nu da det naadigst er bleven befalet, torde ieg

¹⁾ Betegnende er i saa maade en af bøndernes personlige udtalelser i retten: »Eg tikje ikkje, Presten drikke for mykje. Presten gjeve Aalmugjens Folk aa andre av eit gott Hjarta, ti' dei bli' drukne: Han be'e dei drikke, om dei vi', aa ganga, om dei vi'.« Om processen og de i denne optrædende personer se I. L. Qvisling: »Fyresdals Prestegjelds og Presters Historie« s. 207—305.

²⁾ Findes i »Cancelli-Indlægge« for $\frac{3}{5}$ 1769. Kigsarchivet.

ey forbiegaaet *Hr. Ditlew Luth*¹⁾, Residerende Capellan til Valle Præstegjeld i Listers Provstie, een værdig Præste-Mand, som effter meere end 14ten Aars personel Capellan-Tieniste i Øvre Tellemarken, har endnu ikke nødt den Befordring, at Hand, uden Gjeld at giøre, kand have det nødtørftige Brød for sig, Kone og mange smaae Børn. Ville saa Deres Høy-Grævelig Excellence i Hans Stæd naadigst see befordret den nu Brød-løse *Hr. Christen Hesselberg Stær*²⁾, der fuldkommen svarer til det Skudsmaal, ieg, i Andledning af ovenmeldte Provste-Rettes Forslag, har givet ham; blive saaledes Begges Befordring passelig baade med Deres Tienistes Aar og Familliers Trang.

Jeg forbliver som ieg bør Deres Høy-Grævelig Excellence

Christiansand d. 17 Februarii 1769.

Naadige Herres underdanigste tiener og hos
Gud troefaste Forbedere

O. Tidemand [se s. 36].

Under $\frac{5}{8}$ 1769 blev derpaa hr. Abel udnævnt til sogneprest til Mo med forpligtelse til aarlig at svare 40 rdr. af den pension paa 100, som *hr. Berg* skulde nyde for resten af sine dage³⁾ og blev af provsten *Wille*⁴⁾ indsat den $\frac{17}{9}$ s. aar; indsættelsestexten var Joh. 5, 35. I 1773 flyttede han fra Sundet til den nye preste-gaard søndre Ljostad, hvis jordvei han meget forbedrede, ligesom han ogsaa opdyrkede en skog- og kratbevokset flade nedimod vandet til en 3 maal stor og frugtbar ager, der den dag idag kaldes »Abelsletten«.

»Her er jeg, saalænge Gud vil. Jeg og mit Hus vil takke Herren,« skriver hr. Abel, og hans næsteftermand i embedet, provst *Aschenberg*⁵⁾ giver ham i Mo kaldsbog det skudsmaal, at »han var en meget virksom Mand og een redelig ivrig Religionens Ven. Især arbeidede han meget med Ungdommen. Da han kom til Førriisdahl som Residerende Capellan, var her i Sognene Mørke og Barbarie. — Hr. Abel ved sin Ankomst skabede Lys i Mørket, — vel var han ingen begavet eller talentfuld Mand [?, se s. 41], ej heller een Lærd og stor gejstlig Taler, men een destoe meere brugbar Mand ved Ungdommens Underviisning, som meget laae ham paa

1) *Hr. D. Luth*, der var residerende capellan til Valle [o: Undals] prestegjeld fra 1766, blev herfra under $\frac{5}{8}$ 1769 den første sogneprest til det nyoprettede Molands kald [o: Fyrisdal].

2) *Hr. C. H. Stær* var fra 1762 pers. capellan til Valle og blev senere sogneprest til Hægebostad.

3) Blandt de udgifter, der paalaa Mo's sogneprest, var ogsaa 2 rdr. aarlig til »Doctor-Løn«. Herom skriver den megettalende provst *Aschenberg*: »Føruden hvad Matricul-Skylden i Amtet aarlig, til ingen Nytte, giver som Løn til Landphysicus i Bradsberg Amt — som dog aldrig kommer fra Porsgrund, eller nogen Sinde giver een eneste Landmand her oppe een Wisite i hans Sygdomme, hvorfor Vi her, blottede i een Circumference af 20 Miile og derover fra al Hielp, maae Døe som Fæet — og som er 2 sk. af Tønde, maae og Præsterne yde deres Skierv, Gud veed hvad Fordeel Det giver Dem — her maae De Glæde sig ved, at De opofre noget til det almindelige Bæste« — I 1799 sætter provsten kaldets indkomster til 300 rdr. [Mo kaldsbog.]

4) *Hr. Hans Amundsen Wille* var fra 1753—1799 sogneprest til Seljord.

5) *Hr. Svend Aschenberg* var sogneprest til Mo 1794—1806, da han forflyttedes til Røros. Det er han og ikke som det feilagtig anføres i Qvislings »Fyresdals Prestegjelds og Presters Historie« s. 311, *hr. Simon Olaus Wolff*, der i kaldsbogen har biographeert hr. Abel.

Hiertet. — Hans Minde erindres derfor endnu med megen Taknemmelighed og Høagtelse blandt de Ældre her i Sognet, der have under ham nydt Deres Dannelse og Opdragelse.« —

Efter i Mo at have virket ialt i 13 aar og der været baade fornøiet med sine kaar og meget afholdt af sin menighed¹⁾, søgte hr. Abel om forflyttelse til Aamli og blev ⁹/₉ 1778 udnævnt til sogneprest til dette embede, hvor »han anførte forretningerne og gudstjenestens dage ordentlig i ministerialbogen, skaffede copibog, hvori forordninger og andre circulærer indførtes, ligesom han og tog sig nidkjær af at indføre orden blandt folket, der ved presternes hurtig paafølgende dødsfald havde omvanket som faar uden hyrde²⁾. Han har og gjort sig fortjent af sine efterkommere ved den vel indrettede prestebolig, som han foranstaltede opbygget efter accord med almuen, af hvem han var vel yndet³⁾«, og som oprigtig sørgede, da han saa sig nødsaget til atter at søge sig befordret til et lettere og mere indbringende embede.

Til Kongen!

Tillad mig allerunderdanigst at jeg nedlegger denne Supplique for Deres Kongl. Majest^s Throne om Gjerrestads Vacante Kald i Christiansands Stift. — i 23^{ve} Aar haer jeg været i Lære Embedet i de besværligste Kald i Stiftet — Foruden Reiserne haer Nødvendighed tvunget mig paa 3de Stæder i Mine Forflytninger at bygge — Min oeconomiske Forfatning har derved ej forbedret sig. — Omli Kald som jeg ved Deres Kongelig Majest.^s høye Naade nu haer er Et af de sværeste i Stiftet da almindelige Kirke Reiser aarlig beløber til 250 Mile af de ubevquemeste veie der Kand gives — Men da Alderdom tiltager — Kroppen tynges — saa ønsker jeg Allernaadigste bønghørelse — Herren Min Gud Velsigner Min Arve Herre og Konge, det ønsker allerunderdanigst

Omlj Præstagaard d. 22 Maj 1784.

Hans Matthias Abel
Sogne Præst til Omlj Kald⁴⁾.

Allerede en maanedstid i forveien havde biskop *Hagerup*⁵⁾ uden hr. Abels vidende indsendt til cancelliet følgende:

underdanig Pro Memoria

Ved Hr. *Lars Larsen Eschildsens*⁶⁾ Dødsfald, som under denne Dags Dato er bleven det høie Collegio underdanig tilmeldet, har dette Stift midstet en Olding paa 72

¹⁾ Dette fremgar af de poemer fra hans haand, der vil meddeles i denne bogs tillæg.

²⁾ Efter sognepresten hr. *Henrik Abels* død i aaret 1777 kom hr. *Ludvig Grøn*, der døde allerede i 1778 og dennes broder, capellanen hr. *Johan Grøn*, der skulde forrette i naadensaaret, fulgte ham i graven i 1779.

³⁾ Aamli kaldsbog, hvori hr. *Paul Dührendahl*, der var sogneprest til Aamli 1789—1811, indførte series pastorum med korte biographier. Hr. Abel havde i Aamli — hvad der dengang og længe efter var et særsyn — faaet en voxen omstreiferske døbt.

⁴⁾ Findes med de gjengivne anbefalinger i »Cancelli-Indlægge« for ¹⁶/₇ 1784. Rigsarchivet.

⁵⁾ Dr. *Eiler Hagerup* var biskop i Christianssands stift 1778—1789.

⁶⁾ Hr. *L. L. Eschildsen* var sogneprest til Gjerrestad fra 1750 til sin død ¹¹/₄ 1784.

Aar, og i Ham Een af sine bedste og værdigste Lærere. Hans grundige og med Erfarenhed forenede Indsigt i det Væsentlige af Christendommens Sag, Hans u-trættelige Fliid og ret exemplariske Vandel, har igiennem en 30^{ve} Aars Tieneste i dette Kald giort Guds Kundskab almindelig iblandt Almuen, og dens Frugt udi mere sømmelig Vandel saa Kiendelig, som ieg sielden eller aldrig har fundet. Det høie Collegium vil gunstigst sørge for, at en god, øved og christeligsindet Mand kunde komme i den Afdødes Sted. Af Saadanne kiender ieg her i Stiftet ingen beqvemmere, end Sogne Præsten til Omlie Præstegjeld, *Hr. Hans Matthias Abel*. Denne duelige og retskafne Mand har udi 23 Aar staaet i Kirkens Tieneste, har altid tient vel, men til denne Tid udi de besværligste og ringeste Vilkaar. Tvende Gange har han tient som Capellan pro Persona, først udi Byglands og siden udi Evje Præstegjeld. Derefter bliver Han residerende Capellan til Fyrrisdal i øvre Tellemarken og efter Kaldets Deeling, Sognepræst til Moe og Skafse, som den ringeste Deel deraf. Udi Aaret 1778 bliver Han forflyttet til Omlie, et lidet og særdeelis besværligt Kald. Denne Mand, paa hvis Duelighed og Fliid ieg har de kiendeligste Prøver, fordrister ieg mig til underdanig at anpriise det høie Collegio til at maatte nyde det vacante Gjerrestads Sogne-Kald, hvilket vel, hen[se]ende til Indkomsterne, er kun eet af de maadelige i Stiftet, og desuden et Field-Kald, dog bedre end Omlie; men henseende til sin nu værende Tilstand trænger til en Lærer, som forstaaer at behandle og vedligeholde Menighedens gode Forfatning. Hr. Abel har ellers ikke forlangt af mig, at tale Hans Sag; og formodentlig er Han og u-viidende om Dødsfaldet; men da Han frem for mange af Hans Stand fortienet at komme i Betragtning, bør ieg ved saadan Leilighed, som denne, hverken fortie Hans gode Egenskaber, eller Hans Trang til bedre Vilkaar. Hvilket saaledes i Underdanighed indstilles.

Christianssand den 30te April 1784

*E. Hagerup*¹⁾ [se s. 39].

Under 16/7 1784 udnævntes hr. Abel til sognepræst til Gjerrestad med Vegaardsheiens annex og følte sig ved denne befordring meget lykkelig. Da han ved flytningen kom kjørende til »Prestekleven« og herfra skuede Gjerrestad preste-gaard, fortælles det, at han gav sin følelse uvilkaarlig udtryk i det betegnende udraab: »Du mørke Aamli. Du lyse Gjerrestad!« — Den 6/3 1785 tiltraadte han sit nye embede, idet han med provstens tilladelse indsatte sig selv, og begyndte nu paany en lang og fortjenstlig virksomhed.

1) Samtidig tilstillede biskopen cancelliet ogsaa følgende:
underdanig Pro Memoria.

Sogne-Præsten til Gjerrestads Præstegjeld her i Christianssands Stift, *Hr. Lars Larsen Eschildsen*, afgik ved Døden første Paaske-Dag, sidstleden, den 11te i denne Maaned. Dette Sogne-Kald findes ansatt til 250 Rdr. i aarlig Indkomst; og er ellers ikke med nogen overordentlig Avgift eller Paalæg behæftet. Hvilket ieg herved til det høi Kongelige Danske Cancelli underdanig skulle indberette.

Christianssand den 30te April 1784.

E. Hagerup.

Fattigvæsenet i saavel Gjerrestad som Vegaardsheien bragte han paa en bedre fod, idet han nøie vaagede over overholdelsen af forordn. af $\frac{5}{8}$ 1786 og samvittighedsfuldt fastsatte hver enkelt understøttelse, hvorved han hæmmede de trængendes omstreiferlyst og hindrede lediggangen. Med overlæg og retsindighed foretog han skoledagenes og pengebidragets fordeling paa opsidderne, og da han ved forligelsesvæsenets indførelse i 1797 valgtes til forligelsescommissær i begge sogne, skjænkede han aarlig alt, hvad dette hverv indbragte ham, til skolekasserne. Til den i Christianssand af biskop *Hansen* i 1800 oprettede skole for undervisning af skoleholdere sendte hr. Abel tre deltagere, »thi han var nidkjær for alt godt«; i hovedsognet og senere i annexet fik han oprettet læseselskaber til oplysningens udbredelse, et foretagende, hvori han ydedes den kraftigste støtte af sin søn, som da var hans personelle capellan.

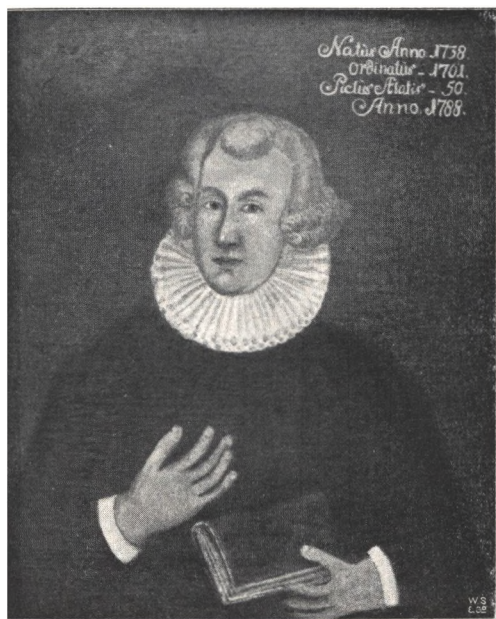
Efterat skjænkebrylluper var afskaffede allerede i hans formands dage, og fæstevielser ophørte i 1789, fandt der ingen nævneværdig uorden sted i anledning af egteskabs-indgaaelser. Ungdommens moral vedblev dog at staa temmelig lavt, og »Den stille uge« omfattedes omkring paa gaardene ikke altid med den tilbørlige andagt, hvorfor hr. Abel med mange sognebønder i Gjerrestad holdt den skik at lade de unge mænd og tjenere paa skjærtorsdag og langfredag, da der altid var messer i hovedsognet, gaa til skogs og i nogle timer samle skavtræ til foder »for derved at spæge ungdoms syndslyst, som da kaldes langfredags-skjærpa«. Det var dog særlig drukkenskabslasten, han paa alle maader søgte at modarbejde, og da han ikke satte tvangsmidler som »langfredags-skjærpa« meget høit, ivrede han for ædrueligheden i sine prædikener, i confirmandundervisningen og ved katechisationen i kirken, hvortil endog gamle folk fremstillede sig. Da han heller ikke heraf altid ønede den gavnlige forbedring, tog han stundom i overilelse til besynderlige midler; saaledes anstillede han sig en dag beruset overfor en del fulde bønder, der skraalende drev forbi preste-gaarden, og da de stansede og taug, i den tro, at »far var bleven daarlig«, sagde han: »seer Jer i speil, saadan fare I frem!« — En anden gang irettesatte hr. Abel en person, der mødte beruset frem ved en begravelse, og da manden fulgte efter ham fra kirkegaarden og brugte skjældsord, vendte presten sig hidsig om og gav ham en paa øret. Det hjalp bedre! manden taug og tjernede sig, men presten frygtede for her at have forløbet sig og bad derfor sin hustru lade en af tjenestepigerne kalde manden ind paa prestegaarden, — »trakter ham«, sagde han, »og gjør ham blid igjen, han kan føre mig i straf.«

For kirkerne med vedligeholdelsen af deres bygninger og inventarium sørgede hr. Abel omhyggelig, og det er hans fortjeneste at have indredet sognets kaldsbog; derimod synes han at have vist mindre interesse for driften af prestegaarden, som han for det meste overlod til sin hustru for istedet helt at kunne tilfredsstille sin lyst til læsning og historisk granskning.

Skjønt provst *Aschenberg*, som før nævnt, hverken tillægger ham begavelse eller lærdom, var dog hr. Abel ingen ganske almindelig prestemand. Allerede under opholdet i Mo forsøgte han sig i digtekunsten, idet han her bl. a. forfattede en versi-

ficeret »Skafseboïdens Beskrivelse«, der sammen med andre poesier fra hans haand er meddelte i denne bogs tillæg, og i Gjerrestad skrev han et udkast til en forklaring over Jacobs brev, en topografisk og en naturhistorisk beskrivelse over dette prestegjeld¹⁾, ligesaa en efterretning om presterne²⁾, som formanden havde begyndt paa, en beretning om den foran nævnte omstreiferskes daab i Aamli foruden flere betænkninger i forskjellige materier. »Ialt, hvad han forfattede, er der sandhed, rørende simpelhed og hjertelighed,« siger provsten *Aas*¹⁾, og han fortsætter:

»Hr. Abel var en overmaade flittig og samvittighedsfuld mand, der satte sin ære i at opfylde sin skyldighed mod alle, saavel mod sine sognefolk som inod øvrigheden, hvem han tiltalte ligesaa meget med frimodighed som med den for en under-

Hr. Hans Mathias Abel og hustru Elisabeth Knuth, f. Normand. Efter oljeportræter i Gjerrestad kirke.

saat skyldige underdanighed. I alt, hvori han troede at gavne, var han rede til at tale og handle«. Det danske landhusholdningsselskabs opmuntring til havedyrkning ydede han saaledes enhver støtte, gjorde høravlen almindelig i sognet ved at lade sin hustru undervise de mere velstaaende bondekoner i behandlingen ved prestegaardens

¹⁾ De tjente som grundlag for J. Aas' »Gjerrestad Præstegjeld og Præster«, Risør 1869, hvorfra en stor del af ovenstaaende meddelelser om hr. Abel ogsaa er hentede.

²⁾ Denne er delvis trykt i »Christianssands Adresse Kontors Efterretninger« 1786 no. 35 flg. I dette ugeblad lod hr. Abel ogsaa indtage adskillige af ham forfattede gravskrifter, saaledes den i no. 26 for 1784 over hans formand i Gjerrestad *hr. Lars Larssen Eschilsen* og en anden er meddelt paa et senere sted i denne bog.

egen linager, ja fik endog sat igjennem, at en veterinær blev opsendt fra Kjøbenhavn for at kurere faarene for en voldsom skabbesyge, der var udbrudt i Vegaardsheiens annex ¹⁾.

»I sin lærdom hørte han til den gamle skole; i enfoldighed holdt han sig til det hellige ord, udlagde det i sine prædikener simpelt og fatteligt, og han hørtes med andagt.« Af sine sognebørn var han omfattet med tillidsfuld hengivenhed, og almuen har bevaret saa mange smaatræk om ham, som neppe om nogen anden prest i Gjerrestad.

»Hr. Abel havde for vane at anraabe enhver, der nærmede sig prestegaarden og, længe før den kommende hilste, at spørge om, hvem det var, hvad han vilde o. s. v. For dem, der ei kjendte hans vane, syntes dette høist stødende, men ingen af almuen bekymrede sig herom. »Det er saa hans maade,« hed det, »neppe vender han sig om, førend han er blid.« Han betingede sig ellers, at enhver, der vilde tale med ham, skulde indfinde sig paa en bestemt dag, mandagen, da han holdt sparsomt tilraade med sin tid, fordi læsning og pligtosfyldelse var hans lyst.

I hans yngre dage havde lyst til selskabelighed, efter hvad man har sagt, draget ham til sig, saa at han forlovede stærke drikke, og han holdt dette løfte med troskab. Derimod fandt han smag i et krus øl. Da det just i den tid hørte til det sædvanlige at nyde og at byde spirituøse drikke, maatte hans hustru holde saadant gjemt, fordi hun vidste, at presten ikke vilde se det paa sit bord. Naar han var op-rømt og følte sig lykkelig i sin afholdenhed, udbød han: »Det er mor, som har gjort mand af mig!«

Under selve opholdene ved Vegaardsheien fandt han sig saare fornøiet i sin enlige natholdsstue — »dette er min sovestue«, sagde han. Og det kunde ogsaa fornødiges at have ro efter reisen derhen, som han oftere klagede over faldt ham besværlig. En juledag, da han saaledes begav sig til annexet, faldt der saamegen sne, at han kun kom halvveis og maatte overnatte paa gaarden Mo, og da han fortsatte anden juledags morgen, maatte han tage truger paa benene og en mand paa ski til støtte paa hver side; med hest var det umuligt at fare. Til gudstjenesten havde ingen kunnet indfinde sig, derimod havde *Lars Tøgersen* tinget vielse med *Knut Skedemos* datter *Kari*, og denne forretning var det ikke muligt at faa hr. Abel til at ud-sætte, da han havde givet sit løfte om at komme. »Et løfte er en gjeld«, sagde han, og vielsen blev udført [^{26/12} 1791], efter at flere lys var tændt paa alteret, saa bælg-

1) Professor *Viborg* ankom over Næs jernverk til Moland ad korteste vei, og hr. Abel forventede nu, da han kom til annexet paa den sædvanlige kirkereise nogle dage senere, at professoren vilde vise den opmærksomhed at hilse paa ham. Men nei, professoren var ifærd med at kurere en kalv paa nabogaarden Løve og indfandt sig heller ikke i kirken til søndagsgudstjenesten. For denne formodede ringeagt blev hr. Abel meget fornærmet og drog hjem. Nogle dage senere kom professoren til Gjerrestad. Hr. Abel skimtede ham udenfor, men blev siddende i sin lænestol med ryggen vendt mod døren. — *Viborg* traadte ind, og paa prestens spørgsmaal, hvem det var, svarede han: »Jeg er kommen for at læge de syge kreaturer«. »Ah! en hestedoctor, ham behøver jeg ikke! her er ingen syge dyr.« — »Jeg er«, svarede den fremmede, der omsider kom presten for øie, »jeg er professor *Viborg*.« Øieblikkelig reiste hr. Abel sig og raabte ud af døren til kammeret: »Mor! min søndagsparyk! — en professor!« —

mørkt var det. Da brudefærden paa ski begav sig fra kirken, gik degnen i spidsen med et tændt lys i haanden, og brud og brudgom og siden hver person i følget fulgte i hans lom, og det besynderlige indtraf, at lyset brændte den hele 1¹/₄ mil lange vei uden at slukkes. — En søndags eftermiddag i høslaatten, da han og datteren alene red hjem fra annexet, kom to løse hingste stormende imod dem. De fik kastet sig af og var glade ved at kunne slippe derfra tilfods; efter mere end en fjerdingveis møisommelige vandring fandt de tilslut en høbod, hvori et par slaattefolk fra Vehus tilfældigvis laa og hvilte. Begges heste gjenfandtes omsider om natten; den ene havde sadelen hængende sønderrevet under bugen, den andens var tabt og borte. Intet under derfor, om den gamle mand kunde udbryde til biskopen: »Heie-reisen tager livet af mig!«

Hr. Abels itræk var »gammeldags«. Et par sorte knæbenklæder af skind havde han brugt i en række af aar, uldstrømper og støvler, hvis skafter faldt i folder mod anklernerne, og en slobrok — saaledes saa man ham, naar det var hverdag med en hverdagsparyk, og naar det var søndag eller stas paafærde, med søndagsparykken¹⁾).

Hvad hans huslige stilling angik, da var den saare lykkelig. Hans hustru var en af de sjeldne husmødre. Af husfolkene fik hun ord for at være »en god Madkjærring« : hun holdt et godt bord, og dertil var der god raad under de daværende forhold. Prestegaarden var efter formanden i embedet modtaget i vel dyrket stand, korntienden og smørreden forsynede stolpeboden rigeligen og ved mangeaarigt ophold i tre forskjellige landskald var erfaring vundet i alt, der hørte landhusholdningen til i disse egne. Men den samme prestekone hørte ogsaa til de gudfrygtige husmødre, der flittigen læste sin morgen- og aftenbøn med sine husfolk.« —

Paa Mo prestegaard skrev hr. Abel — vistnok i 1769 — følgende:

Nyt Aars Ønsk til min Kone!

Min Velsignet vakkre Kone	Naadig Gud Eet Roligt hierte
Du min Lise og min Roe	Vores Synds Forladelse
Du min Huuses ædle Krone	Siel og legem fri for Smerte
Du, det beste i min boe,	I vort Kald Velsignelse.
Himlen til os Naade bøye	Barnet trives i Guds Naade
Himlen vore Ønsker føye,	Huset fri fra Ildens Vaade
Viisdoms Forsyn os veilede	Brødet uden Sorrig tære
Og af Møye os udgreede —!	Tieneren maa lydlig være,
Dette Aar med Mange fleere	Store Forsyn giv os dette
Være for os lykkelig	Vi til Nyt Aars Gave beer
Hvad stor Glæde kand formeere	Himlen Mere Kand udrette
Skienk os Gud af Naade Riig.	End som vores Øye seer ²⁾ .

¹⁾ »Den paa prestegaarden endnu [o: 1869] staaende parykblok viser, at han eiede fire af første, men kun én af sidste sort parykker; sidstnævne hang paa en højere pind i midten.« Denne slutning er dog ikke selvsagt, da blokken jo ikke kjøbtes med fuld besætning.

²⁾ Manuscript no. 742 in 4to. Universitetsbibliotheket.

I den vise¹⁾, som den personelle capellan til østre Moland, *hr. Lars Dochedal*, ved aar 1800 forfattede over de samtidige præster i Nedenæs provsti, og hvori han saa langt fra dækker over vedkommendes svage sider, fik hr. Abel en, som det synes, ret træffende karakteristik i det korte vers:

»Om Abel ved jeg slet ingen Ting,
Undtagen at han ret god skal være,
Lidt snorrig, gjør lidt for mange Spring,
Forresten Mand af Fornuft og Ære.
Naar af Fortjeneste Daaren brammer,
Hans Dyd og Indsigt sig derved skammer
Og tier stil!«

Stærk og velbygget nød hr. Abel
en god helbred helt til det sidste; —
efter at have forrettet søndag blev
han syg mandag og døde allerede
den følgende dag, ²/₈ 1803. Sogne-
præsten til Risør, *hr. Sørensen*²⁾, der
talte ved hans baare, skrev i »Chri-

stianssands Adresse Kontors Efterretninger« no. 33 for 1803:

»Ved Presten Abels friske Grav paa Gjerrestads Kirkegaard.
Sødt slumre Du i Gravens stille Gienme
Du alle Dyders, alle Godes Ven!
Dit Minde os til Efterligning stemme,
At vi maae glade skue Dig igjen!!!«

I samme nummer af bladet findes følgende mindeord af den daværende biskop:

»1ste Mos: 24, 56.

Opholder mig ikke, Herren haver givet mig en lykkelig Rejse;
lader mig fare hiem til min Herre.

Da

Oldingen Hans Mathias Abel,
Sognepræst til Gjerrestads og Vegaardsheiens Menigheder
af Overhyrden blev kaldet til at forestaae det Meere,
fordi Han var troe i det mindre,
tabte Christiansand Stift een af dets virksomme Lærere;
redelig som Nathanael, blid som Johannes,
beskeden og varm for Alt, som Godt var, som Paulus.
Derfore plantede en Cypres Stilk paa hans Grav
Stiftets Biskop

*P. Hansen*³⁾.«

¹⁾ Den findes i »Fayes Samlinger« i Rigsarchivet.

²⁾ *Hr. Christian Sørensen* blev 1797 sognepræst til Risør, 1811 biskop i Christianssand og var 1823—1845 biskop i Christiania.

³⁾ *Dr. Peder Hansen* var biskop i Christianssand 1798—1804. Han var en ivrig reformator og myndig herre, om hvem det fortælles, at han dog ikke altid var tilfreds med hr. Abels beskedenhed. — Under en visitats paa Gjerrestad gratulerede han ved middagsbordet og i mange gæsters nærværelse hr. Abel som vordende provst. Til hans forbauselse reiste præsten sig og svarede: »Jeg betakker

Som enke boede madame Abel i Risør og afgik ogsaa her ved døden, men begra-
vedes ved mandens side paa Gjerrestad
kirkegaard. Deres grave er dækkede af
to store jernplader¹⁾, hvorpaa læses i for-
gyldt skrift:

»Hans Mathias Abel
fordum Gjerrestads Sognepræst
hviler
under denne Mindesteen,
som
varm Taknemmelighed har vædet
og
ofte vil væde med Taarer,
født 1738, død 1803
fra en elsket Kone og 2 Børn.«

»Her hviler Støvet
af
Elisabeth Knuth Abel,
født Normann
Hun saa denne Verdens Lys 1737,
var utrættelig i sit Kald,
om Ægtefælle, kjerlig Moder,
tro Veninde,
Den Fattiges Hjælper,
artig mod Alle,
døde
med Christelig Hengivenhed
i en høi Alderdom.
Fred med dette Støv.«

Hr. Hans Mathias Abel og hustru havde foruden en *dødfødt datter*, der blev
begravet ¹⁷/₇ 1768 i Skafse annex til Mo, følgende børn, 5. a.—5. c.:

5. a. **Søren Abel**, f. ²⁸/₄ 1767 paa Sundet i Skafse, blev »for Svaghed i og efter
Fødselen« hjemmedøbt s. dag og daabøn stadfæstet ³/₅ s. aar; begr. ¹⁶/₇ 1767
i Skafse.
5. b. **Margaretha Marine Abel**, f. ²²/₁₀ 1769 »ongefæhr Klokken 1 om Natten« paa
Sundet, db. ²⁹/₁₀ s. aar i Skafse og † ¹⁷/₁₂ 1850 i Risør i huset hos skibsfører
Thiis og hustru²⁾, til hvem hun havde fledført sig i 1833. Ugift.
5. c. **Hr. Søren Georg Abel**, f. ³/₁ 1772 paa Sundet og db. ⁵/₁ i Skafse, † ⁴/₅, begr.
¹²/₃ 1820 i Gjerrestad. Sogneprest, storthingsmand og ridder.
* ²⁵/₃ 1800 i Risør med *Anne Marie Simonsen*, db. ⁵/₁ 1781 i Risør og
† ²³/₁₂ 1846 paa Lunde i Gjerrestad, hvor begr. ³¹/₁₂; datter af kjøbmand *Niels
Henrik Saxild Simonsen* og første hustru *Magdalene Andrea Kraft*.

mig! Skal det være en byrde, er der yngre mænd end jeg til at bære den; skal det være en ære,
saa gives der andre, som er værdigere dertil end jeg.« Bispens blev stødt ved svaret, gik op paa sit
værelse og opholdt sig der i to dage uden at komme ned i stuen. Hr. Abels hustru og flere andre
bad presten gaa op og formilde bispens vræde, men han svarede: »Jeg har intet ondt sagt, lad ham
komme ned til mig.« —

¹⁾ De var begge gaver fra eidsvoldsmændene, jernverkseier *Henrik Carstensen* i Risør.

²⁾ *Johan Edvard Thiis* var f. ²¹/₁₂ 1808 i Risør og druknede ¹³/₁₁ 1860 i Themsen ved London, begr.
²²/₁₂ i Risør, hvorfra han førte skibet »Oscar den 1ste« og hvor gift ¹²/₁₁ 1833 med *Wilhelmine
Catharine Brandt*, f. ¹/₁ 1803 i Risør, hvor † ²⁰/₇ 1894.

Simon Nielsen Saxild, f. 1702 [i Saxild ved Aarhus?] og begr. $^{13}/_6$ 1750 i Risør, hvor han var kjøbmand og trælasthandler og ved skiftet, sluttet $^{6}/_{11}$ 1750, efterlod 1002 rdr. Gift $^{7}/_{12}$ 1747 s.steds med *Elisabeth Marie »Henriksdatter« Moss*, begr. $^{13}/_5$ 1794, 80 aar gl., i Risør efter nyt ægteskab $^{14}/_1$ 1751 s.steds med sagbrugseier og trælasthandler *Claus Christophersen Winther*, f. i septbr. 1695 og begr. $^{5}/_7$ 1766 i Risør. Eneste barn:

Jens Evensen Kraft, [en prestesøn?, der efter eget opgivende var] f. $^{14}/_7$ 1722 og † $^{22}/_{10}$ 1778 paa Eg i Bamble som oberstløjtnant¹⁾. Gift $^{28}/_1$ 1751 paa Kongsberg med *Anne Marie Moss*, f. $^{3}/_3$ 1729 s.steds og begr. $^{16}/_6$ 1785 i Bamble; datter af *Anders »Henriksen« Moss*, begr. $^{31}/_{12}$ 1750, 50 aar gl., paa Kongsberg, og *Anne Malene Berggrav*, begr. $^{27}/_{10}$ 1786 s.steds, 84 aar gl.

Niels Henrik Saxild Simonsen, — gifte $^{18}/_{11}$ 1773 i Kragerø — *Magdalene Andrea Kraft*, db. $^{5}/_{12}$ 1748 i Risør, hvor † $^{10}/_3$ 1820 db. $^{20}/_1$ 1752 i Vinje og begr. $^{2}/_3$ 1788 i Risør. som formuende kjøbmand og skibsrheder, der i 1811 skjænkede 2000 rdl. til universitetet²⁾.

Anne Marie Simonsen, gift med ovennævnte hr. Søren Georg Abel.

»Den første Undervisning«, skrev S. G. Abel under $^{15}/_9$ 1795 i Gjerrestad kaldsbog, »nød jeg i min Faders Hus ved Hr. *Jens Holst*³⁾, nu Sognepræst i Aalborg Stift indtil 1786, da jeg blev sendt til Helsingørs latinske Skole. Derfra blev jeg efter 2 Aars Forløb dimitteret af Hr. Doctor *N. Treschow*, da Skolens Rector« der i det afgivne vidnesbyrd høit beklager, at de bedste evner hastigst forlader skolen for at komme til universitetet. I 1788 blev han student med udmerkelse ved Københavns universitet, tog det følgende aar den philosophisk-philologiske examen med laud., hvilken karakter han ogsaa erholdt til den theologiske examen $^{24}/_4$ 1792 og for sin dimisprædiken. I 1793 aflagde han den katechetiske prøve i Christianssand for biskop *Tybring*⁴⁾, fremdeles med karakteren laudabilis.

Under $^{10}/_1$ 1794 blev han pers. capellan hos sin fader i Gjerrestad og ordineredes den $^{14}/_3$ s. aar af biskop *Tybring*; den $^{26}/_7$ 1799 blev hr. Abel udnævnt til sognepræst til Finnø og vandt ved sin virksomhed her sin aandsfrænde biskop *Hansens* høie yndest og bevaagenhed. Ved sin visitats $^{13}/_6$ 1802 skrev saaledes biskopen i Finnø kaldsbog: »Jeg forefandt med faa Ord det Lys, den Orden i dette Kald, der vidner om et ædelt Folk og dets nuværende Lærers velærværdige Hr. *Søren Georg Abels* høistagtverdige Embedsførsel.« Han stiftede almuebibliothek, fungerede fra 1800 som forligelsescommissær og viste i 1801 som anfører for kystværnet saa megen iver og dygtighed, at han senere, $^{28}/_1$ 1813, blev belønnet derfor med Dannebrogordenens ridderkors.

1) Skifte $^{13}/_{11}$ 1778. Retsprotokol no. 4589 fol. 181, i Rigsarchivet.

2) *Simonsen* blev senere gift endnu to gange: med *Marichen Elisabeth Barth* og med *Christine Kraft*, en yngre søster af hans første hustru. Af andet ægteskab havde han sønnen *Daniel Barth Simonsen*, der † 1829 som foged i Namdalen og efterlod datteren *Marie Elisabeth Simonsen*. Ved ægteskab med overtoldhertjent i Risør *Gottfried Jørgen Stenersen Birch* blev hun moder til *Anna Sophie Birch*, der blev gift 1874 i Risør med matematikeren, professor *Marius Sophus Lie*, f. 1842 og † 1899.

3) Hr. *Jens Sørensen Holst* fra Trondhjem blev sognepræst til Hirtsholmene i Aalborg stift 1791 og res. capellan til øvre Kvinesdal 1796.

4) Hr. *Hans Henrik Tybring* var 1789—1798 biskop i Christianssands stift.

Ved sin faders død søgte hr. Abel om at blive hans efterfølger som sognepræst til Gjerrestad og blev under $\frac{2}{12}$ 1803 ogsaa udnævnt hertil, skjønt biskopen havde fundet at burde indstille en ældre geistlig til dette noget større kald. Hr. Abels ansøgning med hosføjede attester var følgende¹⁾.

Til Kongen.

Efter at have udholdt alle Examina med bedste Karacteer, blev Jeg confirmeret som Personel Kappellan til Gierrestads Præstegield. I de 6 Aar Jeg tiende deri, maatte Jeg reise omkring i Stiftet ved mange Leiligheder og forrette adskillige med Besværligheder forbundne Kald, hvorom forhen allerunderdanigst fremlagte Attester vidne. For Fiire Aar siden blev Jeg allernaadigst befordret til Findøe Præstegield, der, som bekjendt er det mindste i Stiftet, og hvis ringe Indkomster ingenlunde kan skaffe mig og min tilvoxende Familie udkomme. — Jeg ansøger altsaa Deres Mayestæt, om det nu efter min Afgangne Fader *Hans Mathias Abel* ledige Gierrestads og Weegaardsheyens Sogne kald i Christiansands Stift maatte mig allernaadigst forundes, og vedføier min foresatte Biskops Attest om mit Forhold som Relligions Lærer.

Amtmand *Korens* Vidnesbyrd viser, at Jeg med Nidkierhed har bestyret Forligelses-Væsenet, og Jeg vover allerunderdanigst at lægge til, at Jeg i Aaret 1801 opfordrede Almuen til Fædrelandets Forsvar ved personlig Deeltagelse, og at Jeg i den senere Tid med Held uden mindste Vederlag har udbredet vaccinationen til alle dette Præstegields Børn.

Østre Riisøer den 3 August 1803.

Allerunderdanigst

Søren G. Abel.

[1] Som det maa være een af mine reeneste Glæder at finde den oplyste og flittige Relligionslærer i det mig allernaadigst anfortroede Stift, saa har Jeg og nydt denne Glæde, ved at være et Vidne til Sognepræstens *Hr. Søren Georg Abels* Embedsførelse i Findøe Kald. Jeg har der forefundet en blid, godmodig og oplyst almue; en ypperlig underviist Ungdom; et Læse-Sælskab med hvilket ikkun faa i Stiftet kan sættes i Ligning; den evangelisk-christelige Psalmebog almindelig antaget og brugt ved den offentlige Gudstieneste. En Lærer, som lader sig det være saa magtpaaliggende at fremme Guds Ære og Menniskevel ved ægte Relligion, har derfor den fuldkommeste Ret til mit Hæderligste Vidnesbyrd, og Hans Majestæts Naade, hvilken han herved allerunderdanigst anbefales af

Stavanger, paa min Visitatz den 17 Junij 1802

P. Hansen [se s. 45]²⁾.

¹⁾ Det findes alt i »Cancelli-Indlægge« for $\frac{2}{12}$ 1803. Rigsarchivet.

²⁾ Biskop Hansens indstilling lød:

»Provsten i Nedenæs Provstie, *Hr. Thestrup* har under 6te D. M. indberettet, at Sognepræsten til Gierrestads Præstegield *Hr. Hans Mathias Abel* Natten imellem den 1ste og 2^{den} d. M. ved Døden er afgaaen. Dette saaledes vacante Kald er anslaaet til 250 rdr. 16 sk. I denne Anledning vilde det høie Collegium tillade mig at ieg herved underdanig og ærbødigst bringer Provsten

[2] At Velærværdige *Hr. Søren G. Abel*, Sognepræst til Findøe Præstegjeld, som paa min Anmodning lod sig overtale til at indtræde som første Forligelses-Commissair i samme Præstegjeld den 6te August 1800, har haft den Lykke ved sin fornuftige Mellemlhandling, at faae alle der forefaldende Sager mindelig afgjorte paa 2 nær, som ere henviste til den ordinaire Rettergang, Det bør og kan Jeg ikke negte at Bevidne

Egersund den 15 Julij 1802.

U. W. Koren
Amtmand for Stavanger Amt¹⁾.

Ved sin afreise fra Finnø ^{26/5} 1804 skrev hr. Abel i kaldsbogen: »om jeg har udrettet noget Godt paa Findøe, maa mine Efterkommere bedømme, men at jeg har villet det Gode, det ved Gud og min Samvittighed«; ved hans ankomst til Gjerrestad havde det spørgsmaal fundet sin besvarelse, hvormed hans afdøde fader i sognets kaldsbog havde afsluttet sit vita: »Guds Forsyn veed, hvem der skal afløse mig«. —

»Hr. Abel modtoges i Gjerrestad menigheder med glæde,« skriver provsten *Aas*²⁾. »Alle yndede ham fra tidligere dage. Ved sine gode gaver var han istand til at indtage alle. Han begyndte med at forandre og forbedre meget og mangt, og menigheden kom ham imøde med den største redebonhed.«

Besjelet af virkelyst og med kraftig støtte af sin biskop i udførelsen af de mange reformatoriske ideer, han stadig fangede, havde hans fader beredt ham en god jordbund ogsaa i denne henseende. Indførelsen af den nye evangelisk-christelige salmebog mødte i Gjerrestad — i modsætning til mange andre af stiftets sogne — ingensomhelst modstand, og med meget bifald og til megen gavn fik hr. Abel oprettet bygdemagasiner, i Gjerrestad vedtaget af almuen ^{29/12} 1809, approberet af den danske konge ^{3/10} 1810, og i Vegaardsheien vedtaget ^{18/4} og approberet ^{3/10} 1810.

Det paa hans tilskyndelse i 1795, da han var capellan, oprettede »Gjerrestad Læseselskab« tilførtes nye kræfter, og til selskabet i annexet skjænkede han et stort antal ny literatur; den af faderen opgivne »presteskole« blev paany optaget, og efter biskop *Hansens* principer lagde han meget arbeide paa skoleholderens uddannelse, ivrede for katechisation og ungdommens undervisning, »for at alt skulde begribes saa klart, at der kunde tages derpaa.« I dette øiemed forfattede han i 1806 ogsaa en

i Øvre Tellemarken *hr. Aschenberg* [se s. 38] i dets gunstige Erindring for Hans Majestæt. De vigtigste Grunde tale for denne Mands Belønning for hans udviste Flid i sit Embede. Jeg vidste intet got, som til Menneskens Held kan fordres af en Religions Lærer, han jo dertil har viist sig iverfuld og duelig. For alt dette har han høstet Kummer i Moe Kald, og en svag Helbred — især Huller i Benene, hentede paa Skafse-Fieldet — Jeg har derfor det Haab til Forsynet og det høie Collegium at denne høist fortiente Lærer med en talrig Familie vil nyde en blidere Skiebne end hidtil.

Christiansands Bispegaard den 4 August 1803.

P. Hansen.

1) *Ulrik Wilhelm Koren* blev fra foged i Søndhordland udnævnt til amtmand i Stavanger ^{8/5} 1799 og tog afsked fra dette embede ^{29/5} 1810.

2) I sin bog »Gjerrestads Præstegjeld og Præster« s. 152 fig.

lærebog, en slags katechismus-forklaring: »Religionsspørgsmaal med Svar, indrettede efter de Unges Fatte-Evner,« der skaffede ham en vis berømmelse og blev temmelig meget benyttet, skjønt den ikke blev autoriseret. Dette sidste havde nok sin grund deri, at den rationalistiske opfatning af de christelige dogmer, som hr. Abel allerede fra sin studietid¹⁾ havde næret, i bogen fremtraadte utilhyllt²⁾. I 1807 udgav han i Kjøbenhavn »De sædvanlige Morgen- og Aftenandagter, samt nogle flere Bønner, omarbeide.«

Efter en af ham selv udarbejdet plan, der blev approberet af stiftsdirectionen ^{29/1} 1808, fortsatte han den hensigtsmæssige ordning af bygdernes fattigvæsen, idet han samlede alle de i praxis gjeldende bestemmelser, lod dem trykke med fattig-commissionens underskrift og omsende til alles kundskab; ved bygdevægtene fik han særlig i hovedsognet rensat op for betlere og omstreifere og havde ogsaa heldet med sig i dette arbeide.

Da disse forbedringer var bragt i jevn og stø gjænge, rettede hr. Abel sin opmærksomhed paa det økonomiske.

Den allerede for adskillige aar siden stiftede sogneforening til indskrænkning af overdaadighed, som hans fader efterhaanden havde ladet hensygne under den mistillid, han nærede til saadanne tvangsmidler, fik hr. Abel atter sat i virksomhed ved fornyede contracter med almuerne, i Gjerrestad af ^{5/7} 1812, approberet af stiftet ^{31/7} s. aar, thinglyst ^{22/6} 1813, og i Vegaardsheien af ^{28/6} 1812, approberet ^{21/8} s. aar af stiftet, der kalder disse foretagender »lysende Exempler paa levende Interesse for det Gode.« Contracterne indeholdt nøiagtige bestemmelser for de tilladelige bekostninger ved gjæstebud etc., størrelsen af overtrædelsesbøderne etc. I samvirken hermed stod »Selskabet for Gjerrestad og Søndeled Sognes Vel«, som han i 1811 dannede i forening med de to daværende dygtige klokkere og to mænd af hvert sogn³⁾, og hvis medlemmer gjorde sammenskud til præmier for gaardsbrug, havestel og husflid og uddelte belønninger for økonomisk husstel.

I annexet Vegaardsheien havde hr. Abel ikke i samme grad anledning til at gennemføre sine planer til almuens forbedrede økonomiske velvære; derimod fik han sat igjennem, at den gamle og brøstfældige kirke⁴⁾ skulde ombyttes med en ny og

¹⁾ Det fortælles, at hans fader paa Gjerrestad en dag eftersaa de bøger, som sønnen benyttede paa sit capellanskammer og fandt deriblandt Voltaires skrifter. Den gamle mand kom ved dette syn saa aldeles ud af ligevægten, at han strax hudsendte kirkeværgen »for at lette sin bekymring og udsige sin sorg.«

²⁾ Bogen, — der udkom i 2det oplag i 1807 [ligesom 1ste i Kjøbenhavn], 4de i 1811, 5te i 1812 og 6te i 1816 [disse i Christiania], 54 sider 8vo, — fremkaldte en vidtløftig polemik med daværende lector *Stenersen*, hvis indlæg findes i »Nationalbl.« VI og XII. Se forøv. J. B. Halvorsens »Norsk Forfatterlex.«

³⁾ Se »Budstikken« 1811. 3die del.

⁴⁾ Kirken var ved kongeskjøde af ^{23/5} 1725 kjøbt af Vegaardsheiens almue for 200 rdr. og siden idelig repareret og forbedret. — Kirken i Gjerrestad kjøbtes ved skjøde af samme dato af dette sogns almue for 300 rdr.

gav selv i bygningsbidrag 100 rdr., — saameget som den rigeste mand i sognet. Skjønt kirken blev opført uden tegning og uden overslag af en i det fag aldeles ukyndig mand, der maatte søge en efterbevilgning paa 800 rdr., blev det dog en velbygget og forholdsvis tiltalende bygning, der fik sin indvielse $19/8$ 1810 af sognepresten til Arendal, provst *Krog*¹⁾, paa bispens vegne. Hr. Abel intimerede fra chordøren som const. provst ved denne leilighed og lod sin med almindelig bifald modtagne tale s. aar udkomme i trykken.

Det fast dagligt nødvendige opsyn, som alle forbedringer maatte kræve i annexet, var det af mangel paa dertil skikkede mænd umuligt for presten at skaffe. Vegaarsheien blev saaledes efterhaanden liggende mere og mere efter, og stemningen kom derfor her til at vende sig mod hr. Abel, saameget lettere fordi han allerede tidligere som capellan et par gange havde givet annexets menighed skjellig grund til misnøie. Saaledes havde han engang draget Moland forbi, hvor confirmationsungdommen ventede ham, og istedet begivet sig til selskabsgilder i Tvedestrand²⁾. Hans fader erfarede ogsaa med græmmelse det passerede, »men han saa gjennem fingre med denne søn, roste ham i hans paahør som langt lærdere og mere begavet, end han selv var, — en svaghed af et ømt faderhjerter, som gjorde følelsen af enhver græmmelse saameget bitrere«. Paa samme maade hændte det engang siden, da han var bleven sogneprest, at han undlod at røgte sin pligt paa Moland og atter drog forbi til Tvedestrand, men dennegang lukkede man kirkedørene for ham, da han søndag morgen vendte tilbage for at forrette gudstjenesten. Da derfor Holts kald blev ledig ved sogneprest *Thestrups*³⁾ død i 1812 og skulde deles i to embeder, androg hr. Abel om, at Vegaardsheien maatte blive henlagt som annex til Holt, til hvis kirke der altid var god fremkomst paa grund af bøndernes forbindelse med Næs jernverk. Almuerne fik i den tid paa forhaand ingen meddelelse om saadanne forandringer, blev heller ikke adspurgt, og saaledes skede det hele ved rescr. af $17/7$ 1812, uden at nogen mand i sognet havde anelse derom. Biskopen anbefalede sagen, men angrede det efterpaa, da presten ikke havde arbeide nok i Gjerrestad alene, og yttrede senere engang i bispekammeret paa prestegaarden: »Her sad den gamle, værdige *H. M. Abel* og sagde til mig: Heiereisen tager livet af mig, og af den aarsag samtykkede jeg i sønnens ønske.« Hr. Abel havde vistnok til egentlig hensigt, naar Risør kald blev vacant, at bevirke Søndeleds annex forenet med Gjerrestad, men den uheldige maade, hvorpaa han greb sagen an, tilintetgjorde aldeles hans planer i denne retning. Ved ordningen af indkomsts-spørgsmaalet ved annexets fraskillelse skabte han sig ogsaa en hel del ubehageligheder, der heller ikke bidrog til at formilde stemningen mod ham;

1) *Hr. Johan Ernst Gunnerus Krog* var sogneprest til Arendal 1794—1837 og provst 1806—1832.

2) Her traf han sammen med den meget begavede, men letsindige resid. capellan til Holt, *hr. Frantz Christian Thestrup*, som i 1812 blev afsat fra sit embede paa grund af drikkældighed og deraf følgende forsømmelig embedsførsel. Se Finne-Grønn »Arendals Geistlighed« s. 54.

3) *Hr. Hans Christian Thestrup* var sogneprest til Holt 1793—1812 og provst i Nedenæs 1800—1805.

omsider blev det fastsat, at hr. Abel skulde have 80 rdr. i aarlig afgift for Vegaardsheien af den nye sogneprest til Holt, som fik alle annexets indtægter forøvrigt.

Ved denne forandring af kaldets udstrækning skadede hr. Abel imidlertid sig selv mest, idet ikke blot indkomsterne blev knappere, men den misnøie, der til en begyndelse var begrænset til Vegaardsheien alene, begyndte nu ogsaa at brede sig i Gjerrestad. Det var ham derfor en kjær underretning, da han erfarede sit valg til det første storting, og han drog afsted i fuld fortrøstning til, at hans evner og vilje vilde bidrage til løsningen af de politiske spørgsmaal, af hvis udvikling han hidtil alene paa afstand havde været en interesseret iagttager.

Silhouetter af hr. Søren Georg Abel og hustru Anne Marie, f. Simonsen.

Paa billedernes bagside har presten skrevet:

»Ved mit eget:

Jeg præker, elsker, spiser, drikker, leer,
Min Pynt en Luslidt Hat og ditto Frakke er.
Spørg, Læser, ikke mer' om hvad jeg er og gjør,
Thi neppe troer jeg mer' med Sandhed siges bør.

Gjerrestads Præstegaard den 4de Julii 1809

Ved min Kones:

Forbunden med slig løjerlig Patron,
Jeg har i denne Verden min Portion;
Men, skjønne Læserinder, takker Himlens Herre,
Hvis ikke selv I engang faae det værre.

Søren Georg Abel.

Paa det overordentlige storting, der traadte sammen $\frac{7}{10}$ 1814, mødte hr. Abel som den ene af de to repræsentanter for Nedenæs og fik sit sæde i odelsthinget. Under forhandlingerne om foreningen med Sverige gav han i den tale, som han holdt i stortinget den $\frac{19}{10}$, sin politiske anskuelse tydelig tilkjende: Han gik ud fra, at de fleste af Norges retsindige, tænkende mænd havde erkjendt baade muligheden og nytten af en hæderlig forening med naboriget, endog længe før sværdet sidste gang droges, maaske til liden ære for begge. Nordmændene var endnu et frit og uafhængigt folk, og som saadant burde det i alle maader handle. »Sverige havde derfor ingen ret til at vente«, fortsatte han, »at vi skulde antage dets grundprinciper

for en mulig forening; det var os, der skulde forelægge dette rige de betingelser, under hvilke frie Nordmænd vilde kalde Svenske sine brødre. Naar vi i disse bestemmelser har taget det tilbørlige hensyn til vor nationale ære, vor frihed og vore borgerrettigheder; naar vi deri har sørget for, at enhver mulig undertrykkelse paa nogensomhelst maade vorder umulig for hvilken som helst regent: da lader os være de første, der rækker det svenske folk en oprigtig broderhaand; da lader os som en fri nation tilbyde Carl den 13de det scepter, som hidtil ikke blev hans lod at føre! Lader os glemme alt, hvad der er skeet, og mindes, at hvo der tilgiver, ham skal tilgives! Vorder da den constitution, den ingen er mere berettiget til at fastsætte end det lands borgere, der skulle adlyde samme, forkastet af en da umiskjendelig herskesyg regent, da er endnu Norges fulde kraft tilbage, med den kunne vi seire, med den kunne vi dø, og i begge tilfælde kunne vi ved den gjenvinde vor ære«. —

Til trods for at han saaledes varmt talte for unionen, maa hr. Abel dog henregnes til de patrioter, der havde sin rod i den gamle tid, en betragtning maade, hvis rigtighed noksom bevises, da han to aar senere, i 1816, med skarphed optraadte mod N. Wergelands berygtede bog »Danmarks politiske Forbrydelser mod Norge«. — Af stortinget i 1814 valgtes han til medlem af den deputation, der med *Christie*¹⁾ til ordfører skulde afgaa til Stockholm for at overrække kongen en adresse i anledning af rigernes forening og kongevalget samt et af stortingets samtlige medlemmer underskrevet exemplar af grundloven; ved sygdomsforfald blev han imidlertid forhindret fra at deltage i deputationen, i hvilken etatsraad *Hans Knudtzon*²⁾ indtraadte i hans sted.

Til det andet ordentlige storting, der traadte sammen $\frac{2}{2}$ 1818, valgtes atter hr. Abel som første repræsentant fra Nedenæs. Den »af de mildeste dyders glans omstraaede« jernværkseier *Jacob Aal*, der havde mødt som repræsentant paa det foregaaende storting 1815—1816, men ikke var gjenvalgt til dette, skrev i denne anledning i et brev af $\frac{3}{4}$ 1813³⁾ til sin ven og collega sorenskriver *Blom*⁴⁾: »De har vist seet af Aviserne, at jeg blev fri for Stortinget, og jeg kan med ærlighed forsikre Dem, at jeg føler mig glad derover. — Jeg har endnu at arbeide paa Følgerne af min forrige Fraværelse, og skulde jeg nu være revet bort fra min Syssel midt i dens bedste Gang — — —, saa havde jeg sandelig bleven utrøstelig. Saaledes kom det mig ret tilpas, at Præsten *Abel* havde saa stor Lyst til at drage til Thinge, at han satte alle Kræfter i Bevægelse for at naa sit Maal. Han drage i Fred, naar han kun ikke ved samme uordentlige Levemaade paa Thinge, som hjemme, maa beskjemme den Kreds og det Folk, han repræsenterer. Eller er maaske en beruset

1) Eidsvoldsmanden *Wilhelm Frimann Koren Christie* var storthingspræsident i 1814.

2) *H. Knudtzon* var borgermester i Trondhjem og medlem af stortinget 1814.

3) Meddelt af professor dr. L. Daae i »Personalthist. Tidsskrift« 3 r. 3. s. 89.

4) Eidsvoldsmanden *Gustav Peter Blom* blev sorenskriver i Nordre Jarlsberg 1810, byfoged i Drammen 1826 og amtmand i Buskerud 1831.

Repræsentant som han, bedre skikket for Thinget end en nüchtern Person, som jeg, der ikke deler mine Landsmænds exalterede Følelser ved Fædrelandets glimrende Statsforfatning? At De blev befriet, kjæreste *Blom*, det glæder jeg mig sandelig over¹⁾.«

Hr. Abel fik ogsaa denne gang sæde i odelstinget og gjorde sig her bemærket som oppositionsmand ved forslag, der efter datidens almindelige opfatning var temmelig vidtgaaende. Saaledes var det han, der som medlem af protokol-comiteen, bragte motion om rigsret over statsraad grev *Wedel Farlsberg*²⁾ i anledning af det saakaldte »blaafarvesalg«, og under debatten om loven om de lærde skoler, ved hvilken en mængde dødt sprog gjordes obligatorisk, var han en af de yderlig faa, der bekjæmpede dette til fordel for norsk og naturfag. Han fandt det »besynderligt, at man endeligen vil udelukke den undervisningsgjenstand, som mest interesserer den unge, saasom naturvidenskaberne eller underretning om naturen. Det er en afgjort sag, at der ikke gives eller kan finde sted saa megen sysselsættelse og studering ved læsning af græsk og latin, at der ei skulde kunne levnes et par timer ugentligen til naturvidenskaberne. — Grundtvigs system, helt- eller halvgalt, synes at være bleven moden, i det mindste ved det theologiske facultet. Himlen bevare disse herrer!« —

Ved sin optræden i storthinget den $\frac{2}{4}$ skaffede hr. Abel sig imidlertid en række ubehageligheder og ærgrelser, der skulde tilintetgjøre hans lyst til og fortsatte virksomhed i det politiske liv. Han var denne dag ubetænksom nok til at antage sig og fremføre en ham temmelig ubekjendt persons private klager over to af thingets medlemmer³⁾, og da sagen kom under behandling den $\frac{15}{8}$ blev den indgivne besværing henlagt og præsidenten bemyndiget til at opfordre hr. Abel til i storthinget at gjøre afbigt. Han skulde erklære, at han, vildledet af medlidenhedsfølelse for en ham ubekjendt mand, havde begaaet en fornærmelse mod storthinget og vedkommende repræsentanter ved at oplæse et ærefornærmende angreb, han ingen aarsag havde til at anse forskyldt, og derfor erklære beskyldningerne for døde og magtesløse og bede storthinget antage denne erklæring som fyldestgørelse for den lidte fornærmelse. Da hr. Abel nægtede at afgive en saadan erklæring, besluttede storthinget den $\frac{20}{8}$ at henstille til odelstinget at afgjøre, hvorvidt der var anledning til at sætte ham under rigsret; odelstinget fandt imidlertid ikke en saadan forhaanden og sendte sagen tilbage til det samlede storthing, hvor den derpaa enstemmig henlagdes⁴⁾.

Mørk i hu drog han hjem fra thinge og lysere blev han ei tilsinds, da han atter stod for sin menighed. Ved den sørgelige lov af 1816 var brændevinsbrændingen blevet frigivet jordeierne, og ulykkerne brød dermed ind over ham og menigheden.

1) Jernverkseieren kunde dog forlade sin syssel og drage til storthinget baade i 1821, 22, 27, 28 og 30, og kun sygdom hindrede ham fra ogsaa at modtage valg i 1839. I aarene fra 1815—18 og 1821—24 var han desuden medlem af en comité og en commission ang. bergverksforhold.

2) *Johan Caspar Herman, greve af Wedel-Farlsberg*, var statsraad og chef for finants-, handels- og told-departementet 1814—1822.

3) Se forøvr. herom »Den norske Rigstidende« 1818 no. 72 samt »Nationalbladet« XII s. 169, 172.

4) Se forøvr. »Storthings-Efterretninger 1814—1833« fl. st.

Rundt omkring gik brænderierne, tjenerne fik sin løn i potetesagre, hvis udbytte blev gjort til salgsbrændevin, og gaardsgutterne paa prestegaarden sad om søndagen og solgte til kirkefolk, og der var en drukkenskab og tøleshed, som fik en sørgelig indflydelse paa skolegang og undervisning. Ærgrelserne fra stortingstiden og den hvasse kritik¹⁾, der mødte hans lærebog, lammede — sammen med hans egen sørgelige tilbøielighed — hr. Abels virkelyst; af og til forsøgte han at kaste sig over enkelte misligheder, men de midler han hertil valgte, var uheldige, og han tabte kun endmere i autoritet²⁾. Da den indtraadte pengeforandring ogsaa vanskeliggjorde hans formuesvilkaar, og prestegaarden, som blev loddebrugt under hans sidste storthingsophold, forfaldt, bidrog alt — »og særlig mislykken i det huslige« — til at nedstemme hans sind, knække hans forhen saa store arbejdskraft og forbitre hans senere leveaar³⁾.

Efter at have været sengeliggende næsten fra paasken og »i de sidste dage især haardt syg«, døde sogneprest Abel den $\frac{4}{5}$ 1820 paa Gjerrestad prestegaard; eftermanden i embedet, sogneprest og provst *John Aas*, skrev paa hans simple af træ forarbejdede gravminde:

»Stands, Vandrer! hvo du er, lad denne Grav Dig minde,
At tidt blev Lykkens Smil omvendt til Graad.
Skjønt Livet monne blidt som Sol oprinde,
Blev Suk og Taarer dog dets sidste Lod!«

og i »Christiansands Adresse Kontors Efterretninger« no. 41 for 1820 skrev examinatus juris *Georg Just Sebbelow* følgende digt til vennens ære:

»Ved Præst og Ridder af Dannebrogen
Søren Georg Abels Død.

[1]

Fuldendt er Dine Vandringsdage!
i Gravens Skjød Du Hvile fandt!
kun vi har tabt, som staae tilbage —
ak! Alt for snart de Dage randt!
See! Fædre, Mødre, Arme, Spæde,
som til Din Gravhøi tyer hen —
see Taarerne som den mon væde,
de vidne: vi har tabt en Ven!

[2]

Ja, de har tabt! — de kan kun klage,
o! mærker Du vel deres Graad?
ei kan de kalde den tilbage,
som blidt dem tolked' Herrens Raad;
som Dyd og Sandhed altid lærte,
som ofte qvæged' saaret Bryst,
som lindred' Manges — Manges Smerte,
og gav dem saligt Haab og Trøst!

1) Sammenlign Claus Pavels' »Dagbøger« 1817—1822 s. 48 og fl. st.

2) For at gribe det overhaandtagende »natteløberi« i sin rod og den lystige ungdom paa fersk gjerning forklædte han sig og gav sig i følge med personer, det kjendte dens natlige veie.

3) Om hr. Abel se: J. Aas: »Gjerrestad Præstegjeld og Præster«, O. A. Løwold: »Præstehistorier og Sagn fra Ryfylke« s. 38, B. Moe: »Biogr. Efterretn. om Eidsvoldsrepr. og Storthingsmænd« s. 11, J. B. Halvorsens »Norsk Forfatterlex.«, Bricka »Dansk biogr. Lexicon« samt »Nationalbl.« VI 164ffg.

Hr. Abels navn findes paa den af departementet i 1818 udgivne fortegnelse over hjelpevaccinatører.

[3]

Og som Du Dyden andre lærte,
saa selv Du vandrede dens Vej;
for ædel Daad kun slog Dit Hjerte,
og Pligtens Bud Du svigted ei.
Du modnet var for Evigheden,
og derfor sank i Graven ned,
dog — Dydens Løn Du nød heneden:
i Hertet Roe og salig Fred!

[4]

Saa sov da sødt, sov sødt og rolig
i Dit det snævre Hvilested!
i denne tause, mørke Bolig
der ingen styrre skal Din Fred!
Din Moder Dig saa venlig hygger,
og vaersomt, ømt hun vogter Dig:
i hendes lune, tætte Skygger,
Du slumrer sødt og sødelig!

[5]

Du, var min Ven! — Farvel Du Kjære!
Tak for hver Stund, Du skjænked' mig;
Dit Minde skal mig helligt være,
til at jeg hisset møder Dig!
En Krands om Graven jeg Dig fletter
af Venskabs Blomster, Du mig gav!
og tit en Glemmigei jeg sætter,
o Abel! paa din skumle Grav!

C.sand 19de Maai 1820. G. F. S - w.«

Som før nævnt, bidrog »mislykken i det huslige« til at formørke hr. Abels senere dage. — Hans hustru var en overordentlig smuk, men aldeles karakterløs kvinde, hvis sørgelige tilbøielighed for stærke drikke øvede en daarlig indflydelse paa ham, da han saa saare havde behov for en trofast støtte, og desværre fristede den ogsaa et par sønner over evne.

Hr. Søren Georg Abel og hustru havde følgende børn [6. a.—6. f.]:

6. a. **Hans Mathias Abel**, f. $\frac{13}{11}$ og db. $\frac{24}{11}$ 1800 i Finnø, blev sammen med sin yngre broder undervist af faderen for at gaa den studerende vei, men det blev aldrig noget af ham, og han † $\frac{15}{12}$ 1842 hos moderen paa Lunde; ugift.
6. b. **Niels Henrik Abel**, f. $\frac{5}{8}$ 1802 paa Finnø prestegaard og db. $\frac{6}{9}$, † $\frac{6}{4}$ 1829 paa Frolands jernverk og begr. $\frac{13}{4}$ ved Frolands kirke; ugift. Berømt matematiker.

Det var paa Gjerrestad prestegaard, Niels Henrik Abel tilbragte sine barndomsaar, og her modtog han sammen med sin ældre broder den første undervisning af faderen, indtil han i novbr. 1815 blev discipel af Christiania kathedralskole.

Her vakte han i de første aar slet ingen særlig opmærksomhed, men da *Holmboe*¹⁾ i 1818 blev lærer i matematik og begyndte at anvende nogle timer

¹⁾ *Bernt Michael Holmboe* blev 1826 lector og 1834 professor i matematik ved Christiania universitet; † 1850.

om ugen til at øve elevernes egne kræfter ved løsning af smaa algebraiske og geometriske opgaver, saa brød hans matematiske talent frem. Det varede nu ikke længe, før det blev nødvendigt at forelægge Abel særegne opgaver, og med en brændende iver gik han frem i denne videnskab og saa hurtig, som det alene er geniet givet. I en hast var han færdig med elementærmathematiken, og efter hans egen anmodning gav Holmboe ham derefter privat undervisning i den høiere matematik og gennemgik efterhaanden de Eulerske verker — 8 kvartbind! Den videre læsning fortsatte Abel paa egen haand, studerte Lacroix, Francoeur, Poisson, Gauss og Garnier, men fornemmelig Lagrange, og »han begyndte allerede selv at bearbejde forskjellige dele af matematiken«.

Med dette i sandhed forbausende fond af matematisk viden dimittertes Abel til universitetet, men et saadant kundskabsmaal i et enkelt fag havde ei kunnet erhverves uden paa bekostning af grundigheden i de øvrige, og han opnaede derfor kun haud illaud. til examen artium i juli 1821. Desuagtet var han dog ingenlunde en saa daarlig forberedt student, som der saa ofte er paastaaet om ham; heller ikke begyndte han, som det er sagt, med nederlag i sit eget yndlingsfag. I virkeligheden skilte der ham trods alt, hvad der paa skolen havde draget ham saa mægtigt bort fra hans andre pligter, kun et halvt point fra opnaelsen af laud., og kun for historiens vedkommende sank han ned til 4. Examinationen i de matematiske fag bestod han derimod med glands, hvilket ogsaa i universitetets protokoller er bleven særlig fremhævet ved tilføielsen af et langt og stærkt markeret slangeteg.

Paa grund af sin faders trange kaar havde Abel i skolen nydt fri undervisning og stipendier. Forinden han endnu var bleven student, var imidlertid faderen afgaaet ved døden [1820], og hans gjenlevende moder saa sig ikke istand til at holde ham ved universitetet, hvorfor professorerne tog sig af ham, idet de vistnok yderligere var gjort opmerksomme paa den fattige, geniale elev af Holmboe, hvis store fortjeneste det er at have opdaget og støttet ham, — og det bør tilføies: veiledet til hans vordende storhed gennem den fortræffeligste undervisningsplan, altid førende ham gradvis og i den rette orden, gennem de klareste og mest klassiske forfattere. I septbr. 1821, altsaa strax efter examen artium, blev Abel tildelt en af de ledige pladse paa universitets-stiftelsen »Regentsen« [paa hjørnet af Lakkegaden og Grønland] og vedblev at nyde denne begunstiggelse, indtil han tiltraadte sin store udenlandsreise i 1825. Og da denne hjælp, heder det videre i en skrivelse fra collegiet¹⁾, ikke kunde være tilstrækkelig for en yngling, der selv manglede alt, bidrog flere af universitetets lærere ved privat understøttelse til at »bevare dette sjeldne anlæg for videnskaben, en omhu, hvortil hans stadige flid og gode forhold gjorde ham end mere værdig«.

Saaledes fremhjulpnen kunde Abel fortsætte sine studier og forberede sig til anden-examen. Den unge studios var dog altfor optaget af sine ideer til, at han kunde følge forelæsningerne med den tilbørlige opmærksomhed. Saaledes var det ved

¹⁾ Den findes indtaget i »Morgenbladet« for 16/12 1829.

et foredrag af professor *Sverdrup*¹⁾, siger traditionen, at han engang til hele auditoriets forbauselse pludselig sprang op fra sin plads og styrtede paa dør under udraabet: »Jeg har det! — jeg har det!« —

I juni 1822 fremstillede han sig til examen philos. Hos *Rasmussen*²⁾ gik det nu som ellers excellent, derimod skal *Hansteen*³⁾ have været misfornøjet med, at hans dygtige elev kun fik 2 i astronomi, medens karakteren deltes for fysikens vedkommende i »udmerket« for de matematiske beviser og »godt« for den experimentelle del. Abel erholdt ogsaa denne gang haud illaud., skjønt han efter den senere beregningsmaade vistnok vilde have faaet bedste karakter.

Endnu inden et aar var forløbet efter anden-examen, offentliggjorde Abel i »Magazin for Naturvidenskaberne« for 1823 sit første arbeide: »Almindelig Methode at finde Functioner af en variabel Størrelse, naar en Egenskab af disse Functioner er udtrykt ved en Ligning mellem 2 variable, af Studiosus N. H. Abel«, og i løbet af samme aar fulgte endnu en ny »Om Opløsning af et Par Opgaver ved Hjælp af bestemte Integraler«. Skjønt disse arbeider indeholdt »ret smukke ting«, var de dog af mindre betydning i forhold til, hvad hans geni senere skulde frembringe, og kan saaledes maaske helst betragtes alene som en indledning af hans matematiske production.

Sommeren 1823 blev Abel ved professor *Rasmussens* hjælp sat istand til at foretage en reise til Kjøbenhavn for der at stifte bekendtskab med lærde matematikere, og under det korte ophold her synes han allerede at have streift ind paa de problemer, hvis løsning skulde forevige hans navn, idet kampen for, hvad der kaldes »Omvendingen af de Abel'ske Integraler« i stilhed synes at være begyndt. Omkring denne tid indsendte Abel en paa fransk skreven afhandling om »Integrations af Differentialformer« til det norske universitet, og collegiet sendte den videre til regjeringen, idet det under 11/1 1824 anbefalede ham til et reisestipendium paa 50 spd. sølv pr. maaned i 18 maaneder og en maanedlig understøttelse paa 20 spd. fra 1/1 1824 at regne, indtil han kunde tiltræde reisen, samt 150 spd. »til equiperings«. Collegiet sluttede sin forestilling med at udtrykke sin overbevisning om, at »der ved vilde vindes en udmerket mand for videnskaben, en zir for fædrelandet og en statsborger, som ved usædvanlig dygtighed i sit fag engang rigelig skulde erstatte den hjælp, der nu skjænkes ham«.

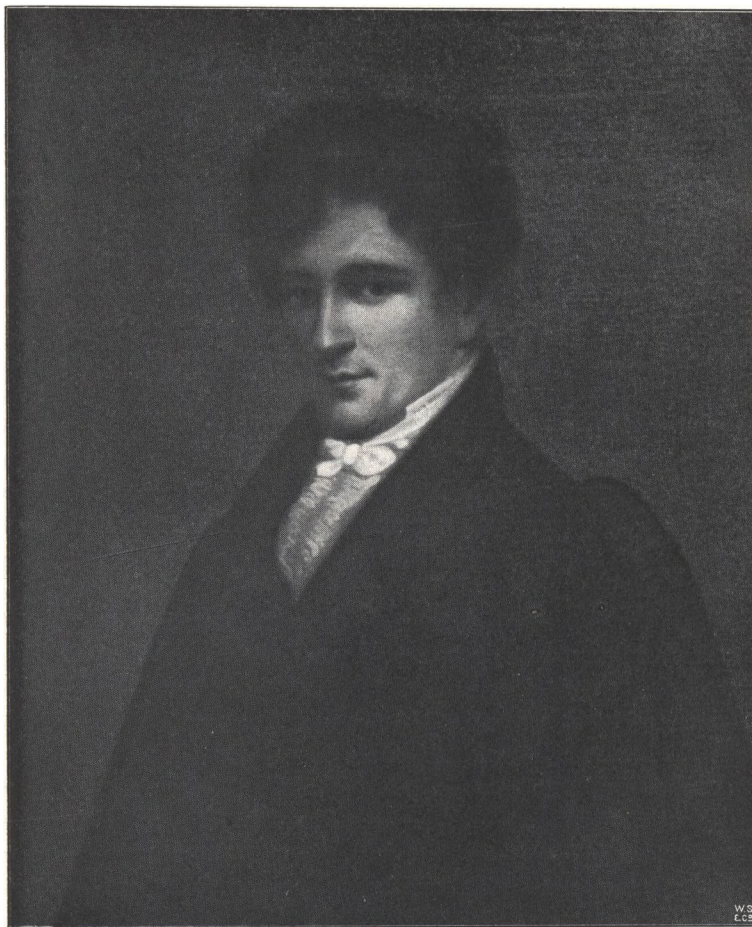
I anledning af denne forestilling affordrede kirke departementet under 19/9 collegiet dets betænkning om, hvorvidt det ikke vilde være heldigst, at Abel, forinden han fik noget reisestipendium, først i »et par aars tid forblev ved universitetet med passende understøttelse af statskassen, for yderligere at uddanne sig i sprog og andre bividenskaber, i hvilke han endnu ikke med hensyn til hans alder kunde antages at

1) *Georg Sverdrup* f. 1770, blev 1813 professor i græsk philologi og 1831 i filosofi; † 1850.

2) *Søren Rasmussen* var professor i theoretisk matematik 1813—1825. Var senere zahlkasserer og bankadministrator og † 1850.

3) *Christopher Hansteen* f. 1784, blev 1814 lector og 1816 professor i anvendt matematik; † 1873.

have gjort al fornøden fremgang«. I denne synsmaade erklærede collegiet sig under $23\frac{1}{2}$ væsentlig enig. og følgen blev nu den, at Abel ved kgl. resol. af $20\frac{1}{3}$ 1824 bevilgedes en aarlig understøttelse paa 200 spd. for et tidsrum af indtil 2 aar, i hvilke han skulde studere »de lærde sprog og andre for hans hovedstudium, mathematiken, vigtige videnskaber«. — —

Portræt af Niels Henrik Abel. Efter maleri af Bergslien [efter Görbitz]
i collegiets forsamlingsværelse paa universitetet.

Skjønt hans tid nu var delt mellem mathematiken og de lærde sprog, fik han i det følgende anledning til at perfectionere sig i fransk, noget der havde adskillig betydning for publicationen af hans senere afhandlinger, og af saadanne varede det ikke længe, før en ny og epokegjørende skulde fremkomme.

Det var i 1824, at en afhandling paa $\frac{1}{2}$ ark i et meget tarveligt og beskedent udstyr fra det Grøndahl'ske trykkeri med ét slag stillede Abel i rækken blandt de store forskere. Det var afhandlingen om beviset for umuligheden af den almindelige algebraiske opløsning for ligninger af 5te grad.

Nu oprandt ogsaa for ham hans befrielses stund. Faren for, at hans overordentlige geni, stadig udfoldende sig videre og videre, skulde hæmmes og tvinges under de snevre forhold herhjemme, blev i rette tid afværget. Ved kgl. resol. af $\frac{27}{8}$ 1825 erholdt Abel et reise-stipendium paa 600 spd. sølv aarlig i 2 aar, der skulde regnes fra tiltrædelsesdagen, ved hvilken tid hans tidligere stipendium skulde bortfalde. Han havde selv indsendt ansøgning om dette, og de udtryk, han benytter, er et af de mange vidnesbyrd om den bramfri simpelhed, der var ham egen, og som selv hans storslagne videnskabelige virksomhed gennemgaaende bærer præg af.

»Allerede fra min tidligste skolegang«, skriver han, »har jeg med megen lyst studeret matematiken og fortsatte dette studium i de to første aar af min akademiske løbebane. Min ei uheldige fremgang foranledigede det akademiske collegium til at anbefale mig til den understøttelse, det naadigst behagede Deres majestæt at forunde mig, for at jeg i en tid af to aar ved det norske universitet kunde fortsætte mine studier og tillige endvidere dyrke de lærde sprog. Fra den tid har jeg efter evne i forbindelse med de matematiske videnskaber studeret de gamle og nyere sprog, iblandt de sidste fornemmelig det franske. Efterat jeg saaledes her i landet med de her forhaandenværende hjælpemidler har stræbt at nærme mig det foresatte maal, vilde det være mig særdeles gavnligt ved et ophold i udlandet ved forskellige universiteter, især i Paris, hvor saa mange udmerkede matematikere for nærværende tid findes, at blive bekendt med de nyeste frembringelser i videnskaben og nyde de mænds vejledning, som i vor tidsalder have bragt den til en saa betydelig høide. Jeg vover derfor paa grund af det anførte og mine foresattes vedlagte attester underdanigst at ansøge Deres majestæt om, at der naadigst maatte forundes mig et reise-stipendium af 600 sølvspecies aarlig, for i en tid af to aar i Paris og Göttingen end videre at dyrke de matematiske videnskaber«. —

I den anbefaling, professor *Hansteen* lod vedlægge Abels ansøgning, heder det: »Under den tid han saaledes — — — har tilbragt ved universitetet, har han ved flere afhandlinger — — — og end mere ved et større, endnu utrykt, arbeide over en forbedret methode i integralregningen aflagt prøver paa en ligesaa sjelden flid og udholdenhed som paa ualmindelige evner. Ligesaa megen berømmelse fortjener hans karakter og moralske forhold, hvorom jeg ved jevnlig omgang har haft leilighed til at blive overbevist. Da enkelte vink af de i en videnskab mest udmerkede mænd ofte ere virksommere end bøgers læsning i en længere tid, saa tror jeg, at et ophold af to aar blandt vor tids mest udmerkede matematikere vilde for hr. kandidat Abel være særdeles frugtbringende, og at fædrelandet under saadanne omstændigheder vil have det mest grundede haab om i ham at erholde en videnskabsmand, som vil være det baade til hæder og gavn«. —

tede ned til Kjøbenhavn, fik endogsaa i sin vaande den idé, at han maatte dø! Han vilde miste alt sit tøj og kastes i havet. Boeck holdt sig dog standhaftig, men havde al sin doctorkunst behov paa en forskræmt controllør, der to gange gjorde testamente og forlangte, at skipperen skulde vende! — Efter fem døgn's omtumling paa bølgerne var man fremme.

Efter et kort ophold i Kjøbenhavn og en afstikker til Sorø for at hilse paa den Hansteen'ske familie der, fortsatte Abel reisen til Lübeck, videre ad de bedrøveligste oversvømmede veie til Hamburg, hvor han tog ophold i »Zum grossen wilden Mann« og stiftede bekjendtskab med astronomen *Schumacher* i Altona, og saa gik turen til Berlin. Her kom han snart i fortroligt venskabsforhold til den berømte matematiker *Crelle*, som nu iverksatte sin forlængst udtænkte plan at grundlægge et tidsskrift for matematik, og i »Crelles Journal« blev nu Abel en flittig og ivrig medarbejder og fik endog tilbudet om baade udgivelsen og redactionen. Næsten ethvert hefte af journalen udkom i det følgende med en eller to afhandlinger af Abel, og dette bidrog i høi grad til at gjøre ham bekjendt og berømt i den literære verden, ligesom hans arbejder paa den anden side bidrog ikke lidet til at forskaffe journalen den anseelse, der blev den til del.

I febr. 1826 brød Abel op fra Berlin, besøgte Freiberg, Dresden og Wien og kom i juli 1826 til sine reisers maal, Paris; her opholdt han sig til henimod jule-tid¹⁾ og stiftede bekjendtskab med alle samtidens berømte matematikere.

Allerede den $\frac{30}{10}$ s. aar indleverede han sin omfangsrige afhandling om de transcendente functioner til det franske academie. Matematikerne *Cauchy* og *Legendre* blev opnævnte til at afgive dom over dette arbeide, der var grundlagt paa hans hidtil ikke offentliggjorte additionstheorem. Det indeholdt den fundamentalsats, om hvilken det er sagt, at den var aarhundredets største opdagelse paa integralregningens felt. Af Legendre er den senere bleven benævnt et »monumentum aere perennius«, og fremtidens undersøgelser over de functioner, der bærer Abels navn, vil i virkeligheden fortsat blive at bygge derpaa.

Ikke desto mindre fik afhandlingen den skjebne at blive henlagt. Den blev begravet mellem Cauchys papirer, men Abel bar sin forurettelse og sit tab i taushed. Legendre gjorde alt for at faa rettet det begaaede misgreb, og Pariseracademiet søgte efter forfatterens død paa en ærefuld maade at gjøre sin uret god igjen. Uagtet al god vilje forsinkedes dog afhandlingens publication i hele 15 aar, og først i 1841 blev den trykt; men en mangeartet vanskjebne synes at have fulgt dette arbeide til det sidste, idet manuskriptet under selve trykningen forunderlig nok forsvandt, og correctionen kunde saaledes ikke blive læst efter dette selv.

Ved nyttaarstid 1827 kom Abel tilbage til Berlin, opholdt sig her til udgangen af april 1827 og vendte over Danmark hjem til Christiania, hvor han indtraf den $\frac{20}{5}$ s. aar. — Neppe havde han meldt sin ankomst for collegiet, før dette indgik

¹⁾ I novbr. 1826 boede han i Rue St. Marguerite no. 41, Faubourg St. Germain.

med en forestilling til regjeringen om at skaffe ham en offentlig understøttelse til fortsættelsen af hans studier og arbejder. Regjeringens svar var en vægring; — der var ikke midler til disposition for et saadant øiemed! Det kritiske i hans stilling maa imidlertid i høi grad have paatrængt sig universitetets vedkommende, siden de kort efter foretog et saa usædvanligt skridt som at fornye den allerede nægtede begjæring. Man mente, han efter hjemkomsten burde faa tilbage det stipendium, som han havde nydt før sin afreise, et stipendium, der indskrænkede sig til den lille sum af 200 spd. De høiere myndigheder afslog atter collegiets andragende, selv i denne nye form.

For den gjeldbundne matematiker stod der nu ingen anden udvei aaben end at gribe til privatundervisning, og et helt aar igjennem læste han stereometri og trigonometri med andenexamens-studerende. Der er berettet, at han i denne tid formelig led nød, og skjønt han havde hjælpende venner at ty til, maatte han ofte tage mod til sig for at bede fremmede om, hvad han trængte; men mangen gang svigtede det nok for ham, saa han foretrak at savne.

Til aaret 1827 er — tiltrods for al hans økonomiske mistrøstighed — Abels opdagelse af de elliptiske functioner henlagt, og i det følgende læste Europas lærde den ene glimrende afhandling af ham efter den anden i Crelles journal og »Astronomischen Nachrichten«¹⁾, og overalt i udlandet steg hans ry. Kun fædrelandet forstod ham ei, — før det var forsent.

Efter et uafbrudt ihærdigt arbejde — »maaske med for megen anstrengelse, thi han var af og til sygelig og nervesvag« — aabnede der sig endelig en udvei for ham, omend i al tarvelighed, ved *Hansteens* reise til Sibirien, idet Abel under professorens fravær blev overdraget at læse to timer ugentlig over mekanik ved den militære høiskole. Lønnen herfor var 11 spd. 13 skill. pr. maaned fra begyndelsen af 1828. Efter anbefaling af det akademiske collegium blev Abel ved kgl. resol. af 16/2 1828 ogsaa constitueret som docent ved universitetet under Hansteens fravær med 400 spd. i aarlig løn. I 1827 var han bleven medlem af videnskabs-selskabet i Trondhjem.

Den lønsforbedring, han nu fik, vilde ganske vist have sat ham istand til at leve sorgfrit, om han end ikke kunde sætte bo, men sagen var, at den økonomiske forvikling efterhaanden var stegen til en saadan høide, at trykket trods enhver forsagelse længe vilde blive følbart. Han kom i virkeligheden ikke længer, end at han kunde slippe at laane sig frem for blot at fyldestgjøre dagens behov. Saavel venner som collegiet arbejdede derfor fremdeles paa at gjøre det lysere for ham, men manglende syn paa hans genis betydning dannede i vore hjemlige forholde fremdeles uoverstigelige hindringer, og iveren kjølnedes efterhaanden ligeoverfor den stadige modstand.

Men i udlandet, i Tyskland og Frankrige, forplantede sig en bevægelse i den videnskabelige verden, fremkaldt ikke blot af beundringen for hans arbejder, men utvilsomt ogsaa ved rygtet om den ham uværdige nødstilstand. Det franske academie

¹⁾ Om Abels afhandlinger se nærmere i tillæg til denne bog.

indgik med en skrivelse til »kongen af Sverige« for at formaa ham til at kalde Abel til academiet i Stockholm, men den preussiske regjering kom i forkjøbet. *Crelle* fik i opdrag paa forhaand at erkyndige sig om, hvorvidt Abel vilde modtage en post i Berlin, ifald den blev ham tilbudt, og paa et bekræftende svar havde ministeren for undervisningsvæsenet i Berlin besluttet at sende ham en hædrende indbydelse. *Crelle* skrev til Abel, at indbydelsen var færdig til at udgaa, men — da var alt forsent. Nogle dage før brevets ankomst var den i sit 27de aar berømte matematiker afgaaet ved døden.

I sin nekrolog over Abel i »*Journal für Mathematik*« udtaler *Crelle* bl. a. følgende: »Alle Abels arbejder bærer præget af en overordentlig, ja i sandhed ofte forbausende skarpsindighed og aandsstyrke, endogsaa uden at tage forfatterens ungdom med i betragtning. I sin materie trængte han tilbunds, med en kraft, som syntes uimodstaaelig, greb den an med en saa overordentlig energi og fra saa høit et standpunkt og hævede sig i den grad over dens temporære status, at vanskelighederne syntes at forsvinde for hans genis seirende kraft. — — Hvis Abel havde været *Newtons* samtidige, vilde denne have sagt om ham, hvad han sagde om *Cotes*: »havde han levet længer, kunde vi endnu have lært meget af ham«. — —

Abels ansigtstræk var regelmæssige, maa vel ogsaa siges at have været ret smukke, blikket og øinene endog af betagende skønhed; men en grov hud, uden friskhed og farve, skjæmmede ansigtet ud. Merkelig var den eiendommelige hovedform med sin fremtrædende oval og smale tindinge. Det stærkt udviklede overhoved syntes at vidne om usædvanlig intelligens. Panden var høi og bred og delvis skjult af det fyldigt fremfaldende haar. Et venligt sind stod præget i hans aasyn, og der hvilte samtidig et udtryk af tankefuldhed over det. Intet anseeligt var der dog i Abels fremtræden. Af middels højde, spæd af vext, upudset og tarvelig, var det først paa nært hold, han kom til sin ret. Men trods det ene og andet, der stødte an, saa var der dog alt i alt saa meget vindende i hans personlighed.

Ubemidlet, ja fattig, afhængig af andres hjælp og godhed, kunde han ikke holde skridt med sine mere heldigt stillede kammerater. Ringe omhu viste han for det ydre, gammelt og luvslidt var antrækket, og ringe Bret lagde han paa alt, hvad der angik det formelle, opfyldt som han var af sine vidt færende tanker.

»Skrædder-Niels« var det navn, han bar mellem muntre brødre, og det vakte megen jubel paa auditorierne, da der for fuldt alvor blev fortalt, at Abel havde vist sig i Paris med glacéhandsker. For dem, der ei nøiere kjendte ham, syntes hans temperament at være muntert; der var de, der endog ansaa ham for en letsindig sjel. Dette var dog langt fra tilfældet, hans sind var tvertimod alvorligt, og han havde dyb følelse. Meget ofte var han sørgmodig stemt, men det søgte han omhyggelig at skjule ved paatagen lystighed og ligegyldigt udvortes. Faa skjænkede han sin fulde fortrolighed, og han var i ytringen af sin sande karakter saa tilbageholden, at selv blandt hans nærmeste omgang kun enkelte kjendte og bedømte ham rigtig.

Om kveldene var Abel stundom at træffe i »asylet«, hvor flere unge mennesker kom sammen, leirende sig om det lange bord, sparsomt oplyst af talglys. Der røgtes tobak, som blev enhver tildelt i en tut paa en theskaal, og tiden gik under fortællinger om egne og andres bedrifter, medens ølkruset tømtes. Selv tog Abel livlig del i ungdommens munterhed, var gjerne den, der fortalte bedst og havde flest tilhørere, men ligesaa ofte tjente han som skive for de andres morskab, mest da han blev forlovet og var den eneste af asylets stamgjæster i saadan værdighed. Matematikeren vidste man knap besked om!

Munterheden kunde nok dengang gaa adskillig videre uden at vække anstød end nu for tiden. Han glemmer naturligvis ikke at fortælle, naar han fra Kjøbenhavn af omtaler regentsens jubilæum, at man drak tappert, 800 flasker vin! Ved kortbordene omkring paa hyblerne, — langt udover natten, i let habit, af talglyset en stump igjen i flaskehalsen, — blev han ikke gjerne betroet at føre regnskab; han regnede galt! og blev afsat fra bestillingen. Ikke desto mindre er der merker i hans protokoller, — saaledes af og til anvendt til andet brug! — som viser, at han nok ogsaa selv har ført commandoen.

Men var der end svingninger og ungdommelige uregelmæssigheder i Abels liv, — aftenen før, han fik sit knæk i astronomien, havde han jo været i gilde, siges der, — og holdt han end tappert troppen med, saa har dog paa den anden side rygtet stærkt overdrevet. »Han gjorde sig altid værre, end han virkelig var«, og lystigheden var ofte nok et skin. De offentlige vidnesbyrd og saa mange samstemmige udtalelser af mænd, der aandelig stod ham nærmere, og som paalagde ham et let baand, modsige de allehaande overdrivelser i de mundtlige traditioner, — hvortil der saa let henfalder, naar en mands ry stadig breder sig, uden at mængden kan begribe, hvori det just bestaar. Opdagerens umaadelige tankearbeide uden rist og ro har krævet sin nødvendige afspænding, og ikke bør det forundre eller dadles for haardt, om der i hine mere umiddelbare tider stundom er indtraadt enkelte afvigelser fra det mere regelrette.

Et af de skønneste træk ved Abel var hans inderlige trofasthed overfor sine venner; gjennem hans breve til *Holmboe*, til hans moderlige veninde *fru Hansteen* og den Hansteen'ske familie gaar der en barnlig-hengivenhedens aand, der maa røre det haardeste hjerte. »Jeg er fattig som en kirkerotte«, skriver han, men dog kunde han række sin moder en hjælpsom haand; han vaagede med ængstelse over sine ubefæstede brødre og var for sin herlige søster den ømmeste broder.

Siden julen 1824 var Abel forlovet med *Christine Kemp*, en krigscommissærs datter fra Kjøbenhavn, der var en livlig og opadstræbende ung dame, som tidlig maatte ud i verden for at tjene sit brød. Saaledes var hun kommen som guvernante til en familie i Soon, og forbindelsen med Abel gav senere anledning til, at hun blev lærerinde paa Frolands verk for den *Smith'ske* families yngste børn. Naar han saa hende arbeide og stræve for sit og selv anstillede betragtninger over sin stilling og fortvilede udsigter, nedsank Abel ofte i en yderst mørk stemning, og kun ved skrive-

bordet fandt han da fred for sine tanker. Havde han her faaet bugt med et eller andet problem, kunde han for nogle timer glemme alt ydre; han var fuldkommen lykkelig. Arbeidet kunde læge alle saar, og han arbeidede.

Som mangen gang tilfældet har været med overordentlige mænd, der forfølge de mægtige tanker, som det er deres kald, tidt paa deres lykkes bekostning, at opklare og føre ind i verden, vendtes ofte dagen om til nat og nat til dag. Snart arbejdende over alt maal i natlige timer, snart udmattet fortsættende et anstrengende arbejde, liggende i sin seng til langt paa dag, nedskrivende blad for blad den urolige og virksomme hjernes ideer. Hans nervesystem blev rystet, det stillesiddende arbejde fik en skadelig indflydelse paa hans bryst, og evig og altid myldrede bekymringerne frem.

For at nyde lidt hvile og faa lidt adspredelse reiste han en dag midt i december 1828 til Froland til sin forlovede og venner paa verket. Den lange vinterreise fuldførte imidlertid det vidt fremskredne nedbrydelsesarbejde paa hans helbred. Ved fremkomsten var han upasselig, fik kort efter blodstyrtning og maatte gaa til sengs. Sygdommen gik over til lungebetændelse og derpaa til galoperende tæring. Først troede han, at han nok skulde blive frisk igjen, og med sin forlovede lagde han planer for fremtiden; »han vilde begynde livet paany«, og nu syntes ogsaa livet virkelig at ville lysne. Fra Christiania fik han meddelelse om, at hans gage var forøget med 200 spd. aarlig ifl. kgl. resol. af $\frac{9}{2}$ 1829, og saa strømmede der ind det ene berømmende brev fra udlandet efter det andet, og bedst af alle var det, der gav ham haab om at blive kaldet til Berlin. Glad vendte han sig til »Crelly«, som han kaldte sin forlovede, og spøgede: »Naar vi kommer til Berlin, skal Du ikke kaldes madame eller min kone, men det vil hede: der hr. professor mit seiner gemahlin«. —

Ud paa vaaren var livskraften tømt. Han skulde nu skilles fra sine planer, nu, da alle gjenvordigheder var forbi og en lysere fremtid syntes nær. Og med alt dette, skulde nu hun, med hvem han havde haabet at »skulle leve saa lykkeligt sammen«, naar blot den lykkelige stund engang maatte komme, staa forladt igjen, henvist til sig selv alene. — Endelig kom døds kampen. Den var voldsom. Men utrættelig holdt hun ud. Hjælpende arme havde omsluttet ham, medens de sidste livsfunker svandt, — da stødte hun, halvt ublidt, de omsorgsfulde tilside for at kunne eie disse øieblikke for sig selv alene.

Det tunge budskab beder Abels forlovede meddelt Hansteens familie i følgende brev til professorindens søster, *fru Frederichsen*:

»Min inderlige Kjerlighed, ja, kun Pligten, kunde fordre det samme af mig |: thi Deres gode Søster, Fru Hansteen, skylder jeg meget:| at jeg med skjelvende Haand griber Pennen for at bede Dem at berætte hende, at hun har mistet en blid, from Søn, som elskede hende saa uendelig. — Min Abel er død! han døde den 6 April Kl. 4 om Eftermiddagen. — Jeg har mistet Alt paa Jorden! Intet, Intet, har jeg tilbage! Tilgiv, den ulykkelige kan ikke skrive længere. Beed hende at modtage

indlagte Haarlok af min Abels Haar. — At De paa den mest skaansomme Maade vilde forberede Deres Søster paa dette, beder Deres

Frolands-Værk d. 11 April 1829

ulykkelige *C. Kemp*«.

I »Den Norske Rigestidende« no. 32 for 1829 staar følgende meddelelse:

»Dødsfald. At den for sine matematiske Kundskaber vidtberømte og høitagtede *Niels Henrik Abel*, Docent ved det Kongelige Norske Universitet, efter 12 Ugers Sygeleie, er død i mit Huus Mandagen den 6te April i sin Alders 27de Aar, maa jeg herved sørgeligst bekendtgjøre.

Frolands Jernverk, den 11te April 1829

*Sivert Smith*¹⁾«.

I samme nummer af bladet staar følgende mindedigt:

»Niels Henrik Abel.

[1]

Nys i Sundheds Kraft en Yngling gik
Frem paa banet Vei til Held og Hæder:
Fremtidshaabet stilled for hans Blik
Sandheds, Agts og Kjærlighedens Glæder.

[4]

Ved hans Side gik en ædel Møe,
Knyttet til hans Sjel ved Elskovskjæder,
Froe beredt med trofast Haand at strøe
Paa hans Vandring Kjærlighedens Glæder.

[2]

Sandheds Vei igjennem Maal og Tal
Laae fra Livets Vaar klart for hans Øie;
Der at finde den, det var hans Kald,
Givet af Urania, den høie.

[5]

Men, det er forbi. Det klare Blik
Og det varme Hjerte brast i Døden.
Lukket er den Vei, hvorpaa han gik
Frem imod sit Formaal ufortrøden.

[3]

Der han skulde fundet den. Dens Glans
Skulde straalet fra den skjønnne Tinding,
Og med stolt Udødeligheds Krands
Smykt den skjæbnearne Granskers Tinding.

[6]

Fredriks Musatempel i mit Nord!
Hæng hans Navn blandt Dine Hædersminder!
Dit han skulde bredet ud paa Jord —
Slig en Søn ei snart igjen Du finder.

[7]

Pige! Gjem hans Minde i Dit Bryst
End, naar Savnets Vunder meer ei bløde!
Og paa Evighedens stille Kyst
Moderlig, Urania, Du ham møde!

*C. N. Schwach*²⁾«.

¹⁾ Jernverkseier *Sivert Jørgen Smith*, f. $\frac{25}{3}$ 1779 paa Næs i Heirefos og gift $\frac{25}{9}$ 1806 i Arendal med *Birgitte Johanne Christiane Roosen*, f. $\frac{23}{6}$ 1780 og † $\frac{4}{3}$ 1831, lod vistnok følgende af sine børn under-vise af *Christine Kemp*: *Birgitte*, f. 1815 og † 1843 ugift; *Augusta*, f. 1816 og † 1843, gift med høiesteretsjustitiarius *Iver Steen Thomle*; *Julie*, f. 1818, gift med dansk læge *Carl Julius Voltelen* i Nykjøbing paa Falster; samt *Mette Hedvig*, f. 1822, gift med consul *Anders Beer* i Flekkefjord.

²⁾ Digteren *Conrad Nicolai Schwach* var f. $\frac{28}{3}$ 1793 paa Ringsaker og † $\frac{9}{9}$ 1860 i Skien som soren-skriver i Nedre Telemarken.

I »Den Norske Huusven« no. 25 for 1829 læses følgende:

»Ved Docent Abels Død.

[1]

Naar gammelt Træ paa Klippen ene
— Et Minde ligt fra fjerne Old —
Staaer uden Blade, uden Grene,
Halvdødt, — mens mangan Spire bold
Opvoxer rundt i Egnens Skjød:
Da er ei underlig dets Død.

[2]

Men naar — skjønt Klippen det betrygger —
Det unge Træ i Vaarens Tid,
Mens Haabet end i Knoppen bygger,
Henrives af en Fjeldstrøm strid:
Da er det underligt og tungt
At see det døe saa grønt, saa ungt.

[3]

Saa Abel! Du, af Vaarens Krands
Omvunden, sank i Gravens Favn.
Cypresser om min Harpe dandse
Og slynge vemodsfult dit Navn;
Og Taarer falde paa det Blad,
Hvor jeg Dig skriver dette Qvad.

[4]

Blege Nymphes! I, hvis Glands
Funkler, naar sig Dagen slukker;
I, som i fortrolig Krands
Eder i det Blaae neddukker!
Eder vier jeg min Sang.
Sørglig toner Harpens Klang
Over Eders døde Elsker.

[5]

I Aartusinder hver Nat
I om Himlen Eder vunde.
Mangen Viismand prøved' at
Eders sære Vei udgrunde.
Og blandt Alle, som med Sands
Grunded' Eders sære Dands,
Abel Eder kjer var bleven.

[6]

Stjernekrands! din Ven paa Jord
Vandred' ei paa gyldne Planke.
Sølvern er din Perlesnor,
Gylden var hans egen Tanke,
Tankens Magt er underlig;
Abels Tanke stod til Dig,
Og Du var med den trolovet.

[7]

Nattens blege Nymphes, hans
Elskede! min Sang jeg vier.
Daler i fortrolig Krands
Ned med tause Melodier
Hver en Nat til Graven, hvor
Eders faldne Elsker boer,
Sjunger ham et Sørgkvæde!

[8]

Og Du, som gaar med Graad i Øiet
Og sukker, Abels elskte Mø!
See: Skaldens Haand om Harpen bøiet
Vil paa hans Gravhøi Runer strøe.
Fordøm ei Skaldens Harperøst;
Den er en Gjenklang af hans Bryst.

[9]

Dog troer Du, troer Du, Skalden voved'
At haabe, at hans Harpes Røst
Kan skjenke Den, — som var trolovet,
Men mistede sin Elsker, — Trøst?
Ak! troer Du, han fordømmer haard
Vel Taaren hos forladte Maard?

[10]

Nei, græd kun, græd kun! Graven eier
Ei Mindeblomster, mere skjønt,
Dog, see hvor Haabets Banner vaier;
Paa Himmelgrund det stander grønt
Og vifter over Abels Grav
Igjennem Æthrens sølvblaa Hav.

[11]

Thi Østens lyse Purpur bølger
 Bag Gravens natlig-dunkle Slør —
 Et Slør, som Mennesket kun dølger,
 En Straalepragt, ham ukjendt før.
 Brat Sløret synker, Aanden naaer
 Paa Gudevinger evig Vaar.

Den 1ste Mai 1829.

Den $13/4$ 1829 blev Abel begravet inden den Smith'ske families dengang endnu ikke indhegnede gravsted ved den lille beskedne Frolands kirke²⁾ paa en yndig plet, hvor Nidelven snor sig mellem lave aaser, og hvor naturen kun aander fred, fjernet fra livets tummel.

Fra de omliggende byer og bygdelag strømmede folk til sørgehuset for at følge ham til graven. Langveis blev det spurgt. Men haard som hans liv var dagen, da det lange tog bevægede sig mod kirken. Vinteren var brudt ud paany, og et uhyggeligt snedrev rasede.

Nogle aar senere reiste venner og velyndere³⁾ en mindstøtte paa Abels grav, og stedet blev indgittret. Et monument af erts, støbt ved Frolands verk, vil trodse tiderne. En og ånden vandrer vil finde dets sted.

Kun lidet spor blev der seet til, at fædrelandet havde lidt et tab. Collegiet fik meddelelse om dødsfaldet, men noget tegn til en almindeligere deltagelse var ikke at erfare her hjemme. »Var der ei bleven yttret, at man var forlegen med Abel, at han var og vilde blive universitetet til byrde? Han manglede jo embedsexamen! Medens de mest berømte videnskabsmænd udbredte sig i ros over hans geniale arbejder, hans opdagelser og hans fortjenester af videnskaberne, medens et udenlandsk

[12]

Og der, hvor Støvet meer ei grubler,
 Hvor evigfriske Blomster groer,
 Og hvor forklaret Aanden jubler
 Halelujah i Englechor:
 Der skal Du engang ved hans Bryst
 Ei ændse Jordens Sorg og Lyst.

*H. Chr. Hammer*¹⁾«.

Abels grav ved Frolands kirke.
 Efter amatør-photographie⁴⁾.

¹⁾ *Hans Christian Hammer*, en landhandlers søn fra Toten, hvor han var f. 1807 paa Rogneby, skrev adskillige digte dels i »Den Norske Huusven« og dels i »Morgenbl.« Han † 1839 som theologisk kandidat.

²⁾ I Frolands kirkebog er anført: »1829, Dødsdag 6 April, Begravelsesdatum 13 April, Niels Henrik Abell. Ungkarl og matematiker. Alder 26 Aar. Død paa Frolands Værk. Død af Brystsvaghed«.

³⁾ Det var i alt otte : *fru Hansteen, Treschow, Holmboe, Rasmussen, Boeck, Schjelderup, Hjort og Keilhau*.

⁴⁾ Photographiet blev taget vinteren 1896 af lærer Th. O. Bøen paa Frolands verk, der velvillig har stillet det til afbenyttelse.

og blandt Europas mest bekendte universiteter ansaa det for en hæder at regne ham blandt sine lærere, og medens en fremmed stat vilde sørge rigeligere for hans timelige vel og give ham en hædrende stilling, fandt han i fædrelandet knapt erkjendelse af sine kundskaber og ingen opmuntring«. — Overfor disse *Boecks* haarde ord¹⁾ tog det akademiske collegium under ^{12/12} 1829 til gjenmæle i et yderst mat selvforsvar, der igjen fik en skarp imødegaaelse²⁾.

Men ud over egne grænser strakte sig budskabet om det tab, videnskaben havde lidt. Europas største matematikere kappedes om at hædre den afdødes minde, og *Crelle* slutter sin nekrolog af ^{29/6} 1829 med disse ord:

»Men det var ikke Abels store talenter alene, som gjorde ham saa agtværdig og hans tab for bestandig saa beklagelsesværdigt. Han var i lige grad udmerket ved sin charakters renhed og adel som ved en sjelden beskedenhed, der gjorde ham ligesaa elskværdig, som hans geni var overordentlig. Misundelse over andres fortjenester var ham aldeles fremmed. Langt fra ham var denne begjærlighed efter penge eller titler eller selv et renomé, som ofte leder til at misbruge videnskaben og at benytte den som middel til at komme frem. Han vurderede altfor vel værdien af de ophøiede sandheder, som han søgte, til at give dem saa lav en pris. Lønnen for sine bestræbelser fandt han i selve deres resultat. Han glædede sig næsten lige meget ved en ny opdagelse, enten den nu var hans egen eller en andens. Midlerne til at gjøre sig gjældende var ham ubekjendte: han gjorde intet for sig selv, men alt for den videnskab, han elskede. Alt det, som blev gjort for ham, kom udelukkende fra hans venner, uden mindste medvirken fra hans side. Maaske er en saadan sorgløshed ikke ganske paa sin plads i denne verden. Sit liv har han ofret for videnskaben uden tanke paa sin egen velfærd. Men ingen skal sige, at et saadant offer skulde være mindre værdigt og mindre ædelt end det, som sker for enhver anden stor og ophøiet sag, og hvilken man ikke tager i betænkning at belønne med de største hædersbevisninger. Ære være da mindet om denne mand, i lige grad udmerket ved de overordentligste talenter og sin charakters renhed, en af disse sjeldne væsener, som naturen neppe frembringer én gang i et aarhundrede«. —

Under ^{24/7} 1830 kundgjorde det franske academie, at det havde uddelt sin store matematiske pris paa 3000 fr. til ligelig fordeling mellem Abels arvinger og Königsberg-matematikeren *Jacobi*, og for hvert aar siden hans tidlige død er Abels verdensry voxet. Ved Upsala universitets jubelfest i 1877 udtalte den officielle udsending fra videnskabsacademiet i Berlin, professor *Borchardt*, i sin svartale paa cantslerens hilsen til de fremmede deputerede bl. a. følgende: »Maa det være mig som matematiker tilladt at minde Dem om hin i sin ungdoms blomst bortrevne

¹⁾ Se B. Holmboe: »Kort Fremstilling af Niels Henrik Abels Liv og videnskabelige Virksomhed«, der tilligemed C. A. Bjerknes: »Niels Henrik Abel, en Skildring af hans Liv og videnskabelige Virksomhed« i det aller væsentligste er benyttet i det ovenstaaende. Kilderne forøvrigt til Abels biographi vil anføres i denne bogs tillæg.

²⁾ Se »Morgenbladet« no. 350 for 1829 og indsenderens imødegaaelse i no. 46 for 1830.

lærde, hvis navn hører til de dyrebareste for alle nationers matematik. Jeg taler om et af de største genier, som nogensinde er optraadt i de exacte videnskaber, jeg taler om Abel. For et halvt aarhundrede siden gjorde han sine store opdagelser af den nye teori om de elliptiske functioner og af det theorem, som bærer hans navn, — opdagelser, der blev modtaget med entusiasme i Frankrige af *Legendre*, Abels høit bedagede forgjænger, med beundring i Tyskland af *Jacobi*, Abels rivaliserende kampfælle. Disse opdagelser har befrugtet matematikens jordbund paany, de har ført til en række af nye fortsatte opdagelser og mere og mere udvidet videnskabens omraade¹⁾«.

Som statens bidrag til statue af Niels Henrik Abel blev der den $\frac{8}{2}$ 1899 af stortinget enstemmig bevilget kr. 10,000. Det academiske collegium har til sit forsamlingsværelse paa universitetet ladet maleren Bergslien udføre et oljeportræt [se s. 59] af Abel efter en af Görbitz i Paris 1826 tagen tegning²⁾ [se titelbilledet]; det findes ogsaa udbredt i lithographi af Henchel i Kjøbenhavn 1830 og i træsnit. Om Abels videnskabelige production se denne bogs tillæg.

Christine Kemp, Abels forlovede, var født $\frac{25}{1}$ 1804 i Kjøbenhavn og døbt $\frac{21}{4}$ i Holmens kirke. Hendes forældre var overkrigscommissær og contorchef i admiralitetet *Christian Kemp*³⁾ og hustru *Catharine Christine Koch*.

Fra sygesengen havde Abel anbetroet hendes skjebne i professor *Keilhau* hænder; »hun er ikke smuk«, sagde han, »har rødt haar og fregner, men er et prægtigt menneske«. Keilhau tilskrev hende nogen tid efter Abels død, at han ansaa en egteskabelig forbindelse mellem dem som den smukkeste maade, hvorpaa vennens bøn kunde opfyldes, og anmodede hende derfor om tilladelse til at aflægge en visit paa Frolands verk. Hun svarede tilbage, at hun i sit udseende nok havde det sikreste middel til at bringe ham fra dette forsæt, og derfor tillod hun ham et besøg og vedlagde indbydelse fra den *Smith'ske* familie.

Den $\frac{2}{11}$ 1830 indgik hun egteskab med *Balthazar Mathias Keilhau*, f. $\frac{2}{11}$ 1797 i Birid, hvor faderen var sogneprest; lector i bergvidenskab ved Christiania universitet 1826, professor 1834; ridder af Wasa ordenen 1838, af Nordstjerne ordenen 1843 og af St. Olafs orden 1848. Den $\frac{10}{12}$ 1857 tog han afsked med pension og døde $\frac{1}{1}$ 1858. Fru Keilhau var en rigt begavet dame, der blev sin mand en trofast hengiven hustru og gennem de mange aar, hvori hans temperament var den menne-

¹⁾ Se »Upsala Univ. 400 Års Jubelfest«. Stockholm 1879, 4 s. 119.

²⁾ Dette eneste originale billede af Abel eies af hans søsterdatter statsraadinde *Lange*, der tillige har bevaret adskillige breve fra hans haand. Hans ur [en ganske almindelig sølvnæpe], en sølvbeslagen merskumpibe, merket »Niels Abel«, og en silkevest bevares med omhu af hans brodersøns enke, fru doctor *Abel*.

³⁾ Alle trykte kilder, hvori *Christine Kemps* navn nævnes, har det feilagtige, at hendes fader skal have været »kobbersmed«.

skesky melancholikers, en varsom pleierske, overalt høit afholdt. Den $\frac{3}{7}$ 1862 afgik hun ved døden i Christiania; uden børn.

6. c. **Thomas Hammond Abel**, f. $\frac{16}{11}$ og db. $\frac{30}{11}$ 1805 i Gjerrestad, hvor confirmeret $\frac{30}{9}$ 1821. I 1825 reiste han til Kjøbenhavn, hvor familien¹⁾ skaffede ham en contorpost, og han døde vistnok ogsaa her i 1835; ugift.

6. d. **Hr. Peder Mandrup Tuxen Abel**, f. $\frac{12}{11}$ og db.¹⁾ $\frac{16}{12}$ 1807 i Gjerrestad, † $\frac{22}{11}$ og begr. $\frac{2}{12}$ 1858 i Etne, hvor han var sogneprest.

* $\frac{22}{1}$ 1836 i Botne med *Wilhelmine Magdalene Fleischer*, f. $\frac{10}{9}$ og db. $\frac{14}{10}$ 1803 i Frederikshald, † $\frac{6}{4}$ 1882 i Christiania og begr. $\frac{13}{4}$ paa Vor Frelseres gravlund; datter af sogneprest til Botne *hr. Isaach Wilhelm Castberg Fleischer* og *Christine Calmeyer*.

Philip Fleischer, hvis slegt vistnok var fra Elbing ved Danzig, var f. omkr. 1640, kom efter 20 aars krigstjeneste i Polen og Holland i hertugen af Hannovers sold og blev derpaa under $\frac{17}{6}$ 1676 oberstløjtnant i den danske armé²⁾. Han deltog samme aar i felttoget i Skaane og førte i 1677 et dragonregimente paa 8 companier, hvoraf han selv eiede de to; det laa først i Sønderjylland og senere i Helsingør, men allevegne fra strømede klæger ind over officerernes og mandskabets behandling af befolkningen. I 1681 blev Fleischer dræbt i duel af *J. C. Brüneck*, begr. $\frac{22}{4}$ i Kjøbenhavn.

Med sin hustru *Marie Margarethe Kieszer*, der blev begr. $\frac{8}{6}$ 1712 i Brøndshøj kirke i Sjælland, hvor svigersønnen *hr. Niels Glumsøe* var prest, havde han bl. a. sønnén:

Herman Reinhold Fleischer, f. omkring 1656. løjtnant i marineregimentet $\frac{7}{10}$ 1700 og captein $\frac{5}{4}$ 1701; faldt i slaget ved Gadebusch $\frac{20}{12}$ 1712. Hans første hustru *Mechtel Anna Maria Sechmann* var datter af assessor *Johan Sechmann* og *Pernille Adeler* [brøderdatter af *Cort Adeler* og datter af amtmand over Bratsberg *Niels Søfresen Adeler* og første hustru *Anna Sletter*], og med hende havde han blandt flere børn sønnen:

Johan Sechmann Fleischer, f. $\frac{15}{9}$ 1702 paa Dragsholm, blev sorenskriver i Hardanger og Voss $\frac{20}{3}$ 1733, cancelliraad 1735, nedlagde embedet 1775, etatsraad $\frac{14}{5}$ 1777; † $\frac{28}{2}$ 1789 paa Voss. Gift $\frac{17}{9}$ 1735 i Ulvik med *Catharine Geelmuyden*, f. $\frac{11}{6}$ 1705 i Bergen og † $\frac{17}{8}$ 1774 paa Voss; datter af købmand i Bergen, stadshauptmand og cancelliraad *Knud Geelmuyden* og *Anna Beate Storck*. Søn:

Michael Fleischer, f. $\frac{25}{5}$ 1747 i Kinservik, sorenskriver i Indre-Sogn 1775—1803, da han afgik paa vartpenge $\frac{4}{3}$; † $\frac{28}{1}$ 1814 paa Loftesnæs i Sogndal. Gift $\frac{18}{11}$ 1776 paa Kaupanger med *Catharine Wilhelmine Castberg*, f. $\frac{14}{4}$ 1754 i Vang i Valdres og † $\frac{28}{3}$ 1830 paa Loftesnæs; datter af sogneprest *hr. Isaach Wilhelm Castberg* og *Catharine Petersdatter Leganger*. Søn:

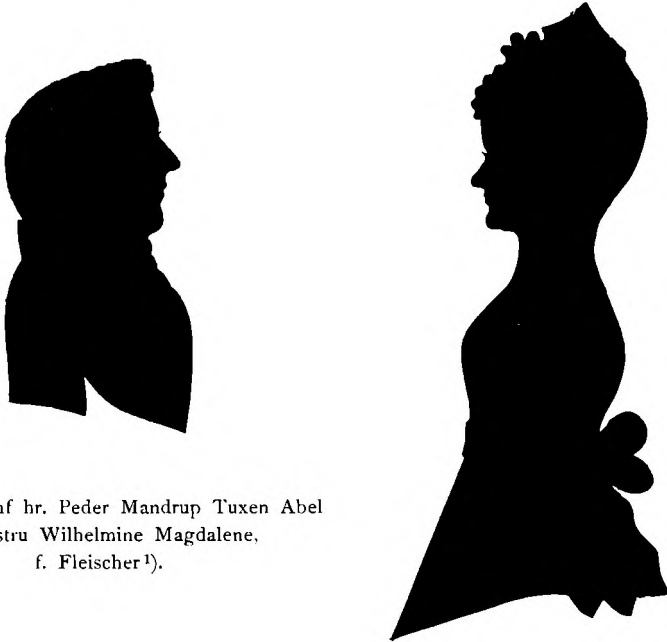
Hr. Isaach Wilhelm Castberg Fleischer, db. $\frac{9}{12}$ 1778 i Sogndal; pers. capellan til Id 1803, resid. capellan til Asker 1811; sogneprest til Vaaler 1816 og til Botne 1831. I 1845 tog han afsked og † $\frac{9}{11}$ 1853 i Holmestrand. Gift 1802 med *Christine Calmeyer*, db. $\frac{12}{11}$ 1778 i Birid og † $\frac{5}{6}$ 1834 i Botne; datter af forvalter og participant i Birid verk *Christopher Calmeyer* og *Marie Dajon*. Efter-slegten har adgang til de Calmeyerske legater.

Wilhelmine Magdalene Fleischer, gift med ovennævnte sogneprest *hr. Peder Mandrup Tuxen Abel*.

¹⁾ Hans moster *Elisabeth Marie Simonsen*, f. $\frac{9}{9}$ 1786 i Risør og † $\frac{28}{6}$ 1867 i Kjøbenhavn, var her gift $\frac{6}{2}$ 1810 i Holmens kirke med commandørcaptein *Peder Mandrup Tuxen*, f. $\frac{11}{8}$ 1783 og † $\frac{22}{3}$ 1838.

²⁾ Han førte som vaaben: en krone i skjoldet og en væbnet arm med draget sværd paa hjelmen.

Efter privat undervisning i Christiania blev Abel student med haud i 1825 og tog post som huslærer for sin senere svigerfaders børn i Vaaler 1829. I 1831 underkastede han sig examen philos. med laud. og i septbr. 1833 den theologiske examen med haud, hvilken karakter ogsaa tildeltes ham for dimisprædiken i febr. 1834, hvorimod han fik laud. for den katechetiske prøve. Den 27/11 1834 beskikkedes han til personel capellan til Botne, hvor hans forlovedes fader da var prest, og ordineredes 23/1 1835.

Silhouetter af hr. Peder Mandrup Tuxen Abel
og hustru Wilhelmine Magdalene,
f. Fleischer¹⁾.

Under 28/8 1846 ansøgte hr. Abel om Etne sognekald »efter i omtrent 12 |: tolv :| Aar at have været personel Capellan, hvoraf jeg i de sidste 4 à 5 Aar har ene bestyret et meget besværligt Embede og 1/2 Aar været constitueret Sognepræst. Da jeg nu ved Sognepræst *Fleischers* Entledigelse, og Udnævnelse af en Sognepræst, som agter at flytte hid i Høst, er uden Ansættelse, saa maa den Stilling, i hvilken jeg befinder mig som Forsørger af Kone og 4 Børn, være saare mislig, og en Forandring til det Bedre i denne Henseende saare ønskelig. Forøvrigt trøster jeg mig ved den Tanke, at jeg i min hidtilværende Stilling har gjort mig værdig til Foresattes og Menighedernes Velvillie og Tilfredshed. I Henhold til foranførte Grunde vover jeg da underdanigst at ansøge om, at det ledigtværende Etne Sognekald under Søndhordlehns Provstie i Bergens Stift maa blive mig naadigst anbetroet²⁾«.

¹⁾ Fruens silhouette er merket »Billa Engbretsen virgo fecit anno MDCCCXXXIII«.

²⁾ Kirkedepartementets journal-no. 1727 for 1846, 9/9. Rigsarchivet.

Efter tidligere i samme aar forgjæves at have ansøgt om Aamots, Bergs, Indre-Holmedals og Ekersunds sognekald blev hr. Abel efter anbefaling af stiftsprovst *Lieungh*¹⁾ »paa biskopens vegne« endelig under $^{21}/_{11}$ 1846 udnævnt til sogneprest til Etne. Fra dette embede blev han efter ansøgning i naade_g entlediget med 400 spd. i pension den $^{24}/_{11}$ 1858 — to dage efter sin død.

Hr. Abel og hustru havde følgende fem børn [7. a.—7. e.]:

7. a. **Christine Marie Abel**, f. $^{28}/_{10}$ 1836 i Holmestrand og † $^{12}/_{2}$ 1859 i Etne; ugift.
7. b. **Søren Georg Abel**, f. $^{16}/_{11}$ 1837 i Holmestrand. Fiskeriassistent.

Portræt af Søren Georg Abel og hustru Marie Christine, f. Kjelstrup.

* $^{12}/_{12}$ 1872 i Bærum med *Marie Christine Kjelstrup*, f. $^{13}/_{6}$ 1844 i Vardø; datter af daværende toldbetjent, senere toldkasserer i Ekersund *Carl Wilhelm Kjelstrup* og *Mari- anne Sophie Esbensen*.

Georg Abel kom allerede i 1856 som midlertidig assistent hos inspectøren for de offentlige foranstaltninger til ferskvandsfiskeriernes fremme, *Hetting*²⁾ og foretog allerede som saadan flere reiser saavel søndentjelds som i Nordland og Finmarken. I 1866 blev han ansat som assistent og har senere under sin befaring af den norske kyststrækning havt station først i Tromsø, derpaa to aar i Tjøtø og fra 1874 i Christiania med en aarlig gage af kr. 1200 + personligt tillæg kr. 500.

Tre børn [8. a.—8. c.]:

8. a. **Peder Mandrup Tuxen Abel**, f. $^{24}/_{11}$ 1873 i Tjøtø paa Helgeland; fast leiet toldassistent 1897, ansat toldassistent 1899, Christiania; ugift.
8. b. **Niels Henrik Abel**, f. $^{13}/_{11}$ 1874 i Christiania, hvor † $^{15}/_{2}$ 1894 efter i et par aar at have været bogholder hos firmaet Eger & Sørensen.
8. c. **Wilhelmine Marianne Abel**, f. $^{4}/_{7}$ 1879 i Christiania; telephonistinde.
7. c. **Isaach Wilhelm Castberg Abel**, f. $^{24}/_{8}$ 1839 i Holmestrand og † $^{29}/_{5}$ 1839 i Botne.
7. d. **Isaachine Wilhelmine Caspara Abel**, f. $^{4}/_{8}$ 1840 i Botne.
* $^{16}/_{3}$ 1864 i Christiania, Vor Frelser's kirke, med *Christen Edvard Prydz*, f. $^{16}/_{3}$ 1835 i Christiania og søn af premierløjtnant i marinen *Hans Prydz* og *Kirsten Hogstad Prydz*.

¹⁾ Hr. *Joachim Jørgensen Lieungh* var stiftsprovst i Christiania fra 1846 til sin død 1853.

²⁾ *Magnus Gabriel Hetting* var inspectør ved ferskvandsfiskerierne 1855—1874.

Prydz blev cadet $\frac{1}{1}$ 1853, secondløjtnant i Bergenske brigade $\frac{5}{5}$ 1859 med anciennetet fra $\frac{14}{2}$ s. aar, forsat til 2den Akersh. brigade $\frac{16}{5}$ 1860, premierløjtnant $\frac{17}{3}$ 1864. Som saadan tjenstgjorde han ved Norske jægercorps fra $\frac{26}{3}$ s. aar til $\frac{4}{5}$ 1867, da han gjenindtraadte i brigaden, blev $\frac{28}{3}$ 1874 captein og kvartermester ved Numedals bataljon, $\frac{29}{12}$ 1877 chef for dennes 1ste liniecompagni, $\frac{16}{6}$ 1883 chef for 3die liniecompagni af Hallingdals bataljon og $\frac{29}{12}$ 1888 chef for 3die compagni af Hallingdals landværnsbataljon. I 1898 blev han med anciennetet fra $\frac{25}{10}$ udnævnt til oberstløjtnant i landstormen og chef for Christiania landstorms bataljon.

Fra 1877 har Prydz været copist i statsrevisionen med en aarlig gage af kr. 2200; bosat paa Høvik ved Christiania¹⁾.

7. e. **Niels Henrik Abel**, f. $\frac{7}{2}$ 1842 i Botne, † $\frac{18}{6}$ 1893 i Sandefjord og begr. $\frac{24}{6}$ paa Vor Frelzers gravlund i Christiania. Læge, captein i sanitetet.

* $\frac{4}{4}$ 1873 i Christiania, Trefoldigheds kirke, med *Christine Marie Kjelstrup*, f. $\frac{13}{3}$ 1852 i Gol i Hallingdal, bosat i Christiania; datter af sogneprest til Aal *hr. Christian Frederik Andreas Kjelstrup*²⁾ og *Marie Elisabeth Fleischer*.

Privat dimitteret tog Niels Abel examen artium med haud i 1860, exam. philos. med laud. i decbr. 1861 og blev medicinsk kandidat med laud. [18,08] $\frac{30}{5}$ 1870. I 1864 udgik han som secondløjtnant u. f. l. fra krigsskolens nederste afdeling og tjenstgjorde som saadan ved Fjordenes

Portræter af Niels Henrik Abel og hustru Christine Marie, f. Kjelstrup.

bataljon til 1869. Fra juni 1870 til decbr. 1871 var Abel amanuensis hos doctor *Paus*³⁾ i Brevik, fra $\frac{6}{12}$ 1871 til $\frac{1}{7}$ 1872 const. distriktslæge i Hvites-

¹⁾ Se ogsaa »Morgenbladet« for $\frac{27}{2}$ 1891. A.

²⁾ Bekjendt for sine kjæmpekræfter; se »Folkebladet« 1895 no. 7.

³⁾ *Severin Johan Jacob Paus*, f. 1824 og † 1898, var privatlæge i Brevik fra 1862.

eid [Seljord] og derpaa bosat som privatlæge i Seljord til 1880. Den $29/8$ 1877 var han bleven udnævnt til distriktslæge i Lom, men tog allerede $26/8$ 1878 afsked fra dette embede, hvorpaa han $13/12$ 1879 blev companichirurg i iste brigade med bopæl i Frederikshald.

I marts 1893 blev Abel udnævnt til captein i sanitetet, men ansøgte kort efter paa grund af svækket helbred om at udtræde surnumerær for et tidsrum af to aar.

Under sit ophold i Seljord havde doctor Abel »en ualmindelig stærk søgning saavel fra Seljord og tilgrænsende bygder som fra hele Øvre og tildels ogsaa fra Nedre Telemarken. Der har aldrig været nogen læge i Telemarken med den udbredte praxis som han. Det skulde da have været den fortræffelige professor *Boeck* [se s. 80], den tid han som ung læge boede paa Kongsberg. Den mand havde praxis! Til ham søgte folk fra hele Telemarken: kjørende og gaaende, ridende paa hesteryggen eller baarne paa menneskers ryg, eller slæbende sig frem med stav og krykker. Han havde en forunderlig vindende og tillidvækkende maade, naar almuesmanden henvendte sig til ham; folk lagde sig under hans varlige, men skarpe og smertende kniv uden at kny. Siden hans tid har neppe nogen læge i denne egn været saameget søgt eller havt den tillid som doctor Abel i Seljord. Der skal en kjæmpehelbred til at holde ud sligt arbejde med anstrengende reiser nat og dag; han er ogsaa en ualmindelig stærk mand. Denne udmerket dygtige mands afreise fra dette distrikt maa vi beklage¹⁾«.

Ogsaa i Frederikshald »havde doctor Abel en ualmindelig stor privatpraxis, og mangfoldige er de patienter inden alle klasser, som med taknemmelighed vil minde hans omsorgsfulde behandling og hans varme, medfølelse hjerte, der gav sig udtryk paa saa mange maader og ikke mindst gennem en storartet godgjørenhed overfor »de smaa« og ulykkelige i samfundet. I de 13 aar, han practiserede i Frederikshald, vandt han sig en stor vennekreds, der nu tilligemed alle, som har staaet i forbindelse med ham paa den ene eller anden maade, med vemod og hjertelig deltagelse vil modtage budskabet om hans tidlige bortgang²⁾«, søndag aften $18/8$ 1893 i Sandefjord, hvorhen han var reist den 16de forud i haabet om ved badet der at finde raad for et alvorligt hjerteonde. »Som den dygtige og utrættelige læge, den retskafne medborger og som det gode og varmtfølelse menneske vil doctor Abel blive erindret her paa stedet²⁾«.

Under militær honnør blev doctor Abel begravet $24/8$ paa Vor Frelzers kirkegaard i Christiania³⁾, hvor en pragtfuld hvid marmorobelisk viser hans grav. — Pastelportræt, malet af Asta Nørregaard, beror i familien. Et barn [8. a.]:

1) »Fra Øvre Telemarken«, correspondance til »Aftenposten« ved Abels afreise fra Seljord.

2) Nekrologer 1893 i »Frederikshalds Tilskuer« no. 72, »Morgenbladet« no. 325, »Aftenposten« no. 345, »Sandefjords Tidende« no. 93 og »Smaalenes Amtstidende« no. 73. — Et rørende billede paa en barnpatients hengivenhed for den afholdte læge meddeler en indsender i »Halden« no. 75 for 1893.

3) »Begravelsen foregik under stor deltagelse. Flere af den afdødes venner var tagne ind fra Frederikshald, hvorfra en stor mængde blomster og kranser var afsendt. Garnisonsprest *dr. Horn* forret-

8. a. **Peder Mandrup Tuxen Abel**, f. $\frac{8}{4}$ 1874 i Seljord; ingeniør fra 1899, ansat ved Christiania electricisitetsverk.
6. e. **Elisabeth Magdalene Abel**, f. $\frac{16}{3}$, db. $\frac{22}{3}$ 1810 i Gjerrestad og † $\frac{3}{5}$ 1873 i Christiania.

* $\frac{13}{11}$ 1833 paa Modum med *Carl Friederich Böbert*, f. $\frac{19}{1}$ 1804 i Hettstedt i grevskabet Mansfeld og † $\frac{11}{1}$ 1869 paa Kongsberg af kræft efter syv maaneders sygeleie; søn af bergmester i Neudorff i Anhalt *Carl Wilhelm Böbert* og *Charlotte Wilhelmine Schulze*¹⁾. Sølvverksdirectør.

Efter at have faaet sin fordannelse i latinskolen i Bernburg gennemgik Böbert et 3-aarigt practisk arbejdscurus ved forskellige tyske bergverker, studerte ved bergskolen i Clausthal og senere ved Halle's universitet og bergacademiet i Freiberg. I Halle var han amanuensis ved de mineralogiske samlinger og assisterede professor *Germar* med udgivelsen af Meineckes »Lehrbuch der Mineralogie«, hvortil han ogsaa skrev registret. For at blive fortrolig med den høiere administration ansattes han af oberberghauptmand friherre *von Herder* som auditor i det kgl. bergamt i Freiberg. Medens han var i denne stilling, kaldtes Böbert til bestyrer af Modums blaafarvefabrik og tiltraadte sin post i august 1827 efter først paa denne fabriks bekostning at have besøgt forskellige landes bergverker.

I aarene 1836—1839 var Böbert medlem af flere commissioner, der nedattes angaaende Kongsberg sølvverks anliggender, og blev $\frac{23}{12}$ 1839 udnævnt til verkets første-directør. Under den rastløse og høist fortjenstfulde virksomhed, han nu fik anledning til at udfolde, gav han stødet til oprettelsen af Kongsbergs sølvverks driftsfond og fik den væsentlige andel i de af verkets direction afgivne og i storthingsforhandlinger trykte driftsberetninger for hele det tidsrum, 29 aar, hvori han fungerede. I 1846 foretog han paa egen bekostning en videnskabelig reise over Kjøbenhavn til Belgien, Frankrige, Schweiz, Tyskland og Sverige.

Gjennem en længere tid tog Böbert en meget virksom del i Kongsbergs communestyre og valgtes ogsaa til byens storthings-suppleant 1851 og 1862—1863 og til repræsentant paa storthinget 1865—1866, hvor han havde sæde i næringscomiteen no. 1. Han var medlem af »Det mineralogiske Societet« i Jena og

tede og sagde i capellet paa sin vanlige inderlige og hjertelige maade den afdøde farvel fra hustru og søn og fra den store vennekreds, han havde samlet om sig ved sit trofaste og vennesæle væsen. Han bragte ogsaa farvel fra den store lidende skare, hvis læge Abel havde været i aarenes løb, og hvem han omfattede med sit hjertes varmeste kjærlighed. saaledes at den pligtro og opofrende mand, der bortkaldtes i sin manddoms bedste kraft, altid — om det var nat eller dag — var rede til at bringe de syge og lidende den hjælp, som hans videnskab raadede over. Marschaller var sanitetscapiteinerne *G. Rasch* og *Irgens*. — »Aftenposten« no. 352 og »Frederikshalds Tilskuere« no. 75, 1893.

¹⁾ *C. W. Böbert* var f. $\frac{24}{9}$ 1768 i Erdeborn i Mansfeld, hvor faderen var jordbruger, og † $\frac{20}{5}$ 1840 i Neudorff. Gift $\frac{27}{11}$ 1798 i Grossörner i Mansfeld med *C. W. Schulze*, en mølleieiers datter, f. $\frac{8}{7}$ 1779 sammesteds og † $\frac{21}{7}$ 1862.

af »Videnskabernes Selskab« i Trondhjem; ²¹/₈ 1849 blev han ridder af St. Olafs orden for fortjenstlig embedsvirksomhed.

Den anseelse, Bøbert nød som offentlig mand, og den hengivenhed, han vandt som menneske, fik et fra alle hold billiget udtryk i følgende tale, som Kongsbergs daværende ordfører¹⁾ holdt ved hans jordfæstelse:

»Det maa være mig tilladt som Kongsbergs communebestyrelses ordfører at yttre nogle ord ved denne grav — ved vor gamle comunemands grav.

Hvorledes afdøde directør Bøbert end betragtes, hvad enten som borger af dette land, han fra sin tidligste manddomsalder ansaa som sit fædreland, eller som første-directør ved statens sølvverk, hvis interesse han i henved 30 aar saa vel vidste at varetage — hvad enten som medlem af Kongsberg commune, i hvis forhold han saa grundig indforlivede sig, for hvis tarv han saa utrættelig og med held arbejdede, eller som medlem af Norges storting, hvor han med hæder repræsenterede vort fædreland og denne commune — vil afdøde staa som en ualmindelig begavet, som en sjelden dygtig og virksom mand, som en fremragende personlighed.

Et lands hæder, en communes hæder, erhverves og opretholdes ved dets borgeres hæder. — Kongsberg commune har derfor fuld grund til at takke afdøde for alt, hvad han har udrettet for vort fædreland, for alt, hvad han i og udenfor communebestyrelsen har virket for denne commune, der for en væsentlig del ved afdødes med fleres bestræbelser er bragt i en sikrere stilling, og vi ville ikke alene takke afdøde for alt, hvad han har udrettet, men ogsaa for alt, hvad han har villet udrette, selv om det ikke lykkedes ham i nuet at gennemføre det. I en ikke saa fjern fremtid vil det maaske erkjendes, at directør Böbert dog oftere havde ret, vil det maaske erkjendes, at Böberts samtid ikke tilfulde vidste at skatte hans værd og virksomhed, vil det maaske erfares, at det var til skade for denne commune, at man ikke stadigere fulgte Böberts rene banner.

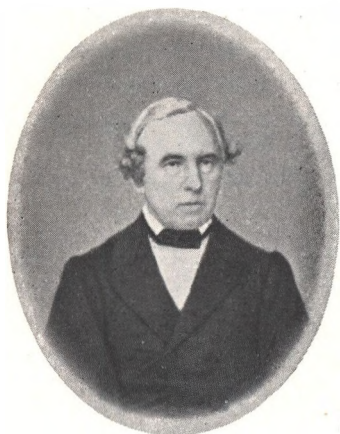
Böberts navn vil ikke saa let glemmes. Det vil være unødvendigt at opstille nogen mindstøtte paa denne gravhøi. Böbert har selv i og fra vore fjelde reist sig et varigere minde, ligesom de af ham efterladte skrifter for efterverdenen ville vidne om og for ham — om hans sjeldne practiske blik, om hans administrative dygtighed, om hans aands klarhed.

Hav tak da, directør Böbert, for Din livsgjerning. — Fred være med Dit støv, velsignet være Dit minde«. —

Directør Böbert har leveret adskillige articler i fagskrifter og norske aviser, særlig i »Morgenbladet«. Til forskellige tyske blade og tidsskrifter gav han, især før sin bosættelse i Norge, ikke faa bidrag af originale opsatser, af oversættelser og referater. Digte og skjønliterære bidrag af ham findes fornemmelig i »Bernburger Wochenblatt«, »Anhaltisches Magazin« og Kolbes »Neues Bergreigen-Buch«²⁾.

¹⁾ Overretssagfører *Anders Frederik Klem*, f. 1826, var medlem af Kongsbergs communebestyrelse fra 1867 til 1883, da han blev sorenskriver i Nordre Gudbrandsdalen; † 1884.

²⁾ Om hans forfatterskab forøvrigt se J. B. Halvorsens »Norsk Forfatterlexikon« med de der anførte

Portræt af sølverksdirektør Böbert.

Da Treschows datter *Gunhild Christine* var bleven gift med sognepresten, *hr. Essendrop*²⁾, paa Modum, og professorens var begyndt at ældes, flyttede Elisabeth Abel omkring 1832 didop og mødte her sin vordende egtefælle. Egteskabet med Böbert blev rigt paa glæder, men ogsaa paa sorger. Samlivet med den fint dannede, aandfulde mand, hvis interesser hun delte, og som selv forstod hendes begavelse, blev det lykkeligste. Naar han meddelte sine digte og optog hende i sine literære sysler, begejstret berettede om sit besøg hos *Goethe*, den beundrede landsmand, eller naar hun hengav sig til musikken, deres fælles lidenskab, saa kunde de glemmes alle de ubehageligheder, han mødte i sit embede, og al den norske udannelse, han saa ofte led under.

I 1825, 15 aar gl., blev *Elisabeth Abel* optaget i huset hos professor Hansteen, hvis frue modtog hende med aabne arme, da *Niels Henrik Abel* ønskede, at hun ikke længer skulde være i moderens nærhed. Kun noget over $\frac{1}{2}$ aar kunde hun imidlertid forblive i dette elskværdige hjem og kom i 1826 til professor *Treschows*¹⁾ paa Tøien, hvor hun tilbragte sin første ungdoms aar. Det overordentlig intelligente barn udviklede sig her under sine pleieforældres omhu og ved omgang med tidens mærkeligste mænd og kvinder til en kundskabsrig og aandfuld ung dame, hvis prægtige retliniede karakter stod i fuldeste harmoni med hendes skønne ydre. Hun lignede sin berømte broder i meget, var maaske mere alsidig begavet end han og havde en langt betydeligere karakterstyrke, der gav hende et ædeltalvorligt udtryk.

Portræt af Elisabeth Magdalene Böbert, f. Abel³⁾.

kilder. — Nekrologer findes i »Aftenbladet« 1869 no. 12, »Morgenbladet« 1869 no. 18 [efter »Kongsbergs Adr.«], jfr. Schmidts »Anhaltisches Schriftsteller-Lexicon«, Paggendorffs »Biograph.-Lit.-Handwörterbuch« I 219 samt »Christiania-Posten« 1851 no. 832. — Lindstøl: »Stortingsrepr. og Suppl. 1814—1891«.

1) *Niels Treschow*, f. 1751 og † 1833, blev professor i filosofi 1813 og var statsraad 1814—1826. Fra 1802 levede han i et tredje egteskab med *Catharine Dewegge*, f. 1771 og † 1836.

2) *Hr. Christen Styhr Essendrop*, f. 1776, var sogneprest til Modum fra 1813 til sin død 1837.

3) Efter photographi paa glas, taget af *Marcus Thrane*.

To voxne sønners død lagde sorgen tungt over forældrene, men da en ung datter havde fulgt sin fader i graven, var Elisabeth Böberts kræfter udtømte. En kræftknode udviklede sig hurtig i hendes bryst; hun ilede til Christiania, hvor professor *Boeck*¹⁾ opererede hende i sit private hjem, men stivkrampe indtraadte, og efter to døgn's haarde lidelser afgik hun ved døden.

Hendes eneste igjenlevende barn, *Thekla Böbert*, er gift med fhv. statsraad *Jacob Otto Lange*.

6. f. **Thor Henrik Carstensen Abel**, f. $20/12$ 1814 i Gjerrestad og † $15/12$ 1870 paa gaarden Stødle i Etne af vatersot i hjertesækken. Han blev student med non i 1840 og var senere huslærer først for sin broder prestens børn, derpaa hos lensmanden i Etne og tilsidst hos en bonde, men underholdtes nok væsentligst af familien. Ugift.
4. b. **Peder Sørensen Abel**, db. $17/6$ 1740 i domkirken i Bergen, hvor † $15/2$ 1813 i Korskirken's sogn. Som s. 34 nævnt var han i 1777 bagersvend i Bergen og tog her borgerskab som høker den $12/1$ 1779; ugift.
4. c. **Clara Elisabeth Abel**, db. $10/4$ 1742 i Bergens Korskirke og † mellem 1746 og 1758²⁾.
4. d. **Helmer Severin Abel**, db. $24/6$ 1744 i Bergens Korskirke og † mellem 1746 og 1758²⁾.
4. e. **Jens Sørensen Abel**, db. $27/8$ 1745 i Bergens Korskirke og begr. $25/9$ 1745.
3. f. **søn**, dødfødt $2/9$ 1698³⁾ i Tysnæs; tvilling med 3. e. [se s. 32].
3. g. **Ester Marie Abel**, f. $8/11$ 1699 mellem 11 og 12 om natten³⁾ i Tysnæs, † $3/7$ 1758 i Bergen og begr. $10/7$ kl. 12 paa Nykirkens kirkegaard.
* $18/6$ 1738 i Fane⁴⁾ med *Jan Lærmond*, db. $8/11$ 1711 i Bergens Nykirke og begr. $1/12$ 1772 kl. 12 paa Nykirkens kirkegaard; søn af kjøbmand *Michel Lærmond* og *Rachel Cortsdatter*.

Jan Lærmond var kjøbmand i Bergen, hvor han tog borgerskab $13/11$ 1738 og forøvrigt synes at have levet i temmelig knappe kaar. Ved skiftet efter hans hustru, afholdt $25/8$ 1758 i Bergen⁵⁾, »declarerede han, at han intet var eiende, saa at intet bliver at skifte, og det lidet husgeraad, som forefandtes,

¹⁾ *Dr. med. Carl Wilhelm Boeck*, f. 1808 og † 1875, var professor i medicin ved Christiania universitet fra 1851 til 1869, da han delvis gjenoptog sin lægepraxis.

²⁾ Dødsdatum er forgjæves eftersøgt i de forøvrigt ikke fuldstændige ministerialbøger for Bergens by og de Søndfjordske kirkesogne.

³⁾ Ifl. den Abel'ske slegtebogs første afsnit, der senere vil meddeles.

⁴⁾ »En onsdag copuleret i huset af [titulær biskop] assessor [*Edvard*] *Londemann* [*de Rosenkrone*] i byen, efter kongl. allernaad. bevilling«. Fane kirkebog.

⁵⁾ Ifl. skiftejournal, heroende i Bergens magistratsarchiv.

var enkemanden laant af mad^{me} Abel, [Ϸ: raadmand Abels enke, se s. 32] og hende tilhørende«. Hustruens arvinger opregnes dog i skiftet, og da hun selv var barnløs, gives der saaledes, som s. 25 bemærket, en fuldstændig fortegnelse over hendes forældres efterslegt ved den tid.

3. h. **Hr. Hans Hanssen Abel**, f. $\frac{5}{7}$ 1701 kl. 3 efterm.¹⁾ i Tysnæs, † $\frac{7}{6}$ og begr. $\frac{16}{6}$ 1777 i Jelse, hvor han var sogneprest.

* 1 gang 1727¹⁾ i Indviken med *Maren Finde*, f. omkring 1695 i Førde²⁾ og † 1741 i Indviken²⁾; datter af sogneprest til Førde, *hr. Henrik Pedersen Finde* og *Maren Samuelsdatter Bonde*.

* 2 gang $\frac{4}{7}$ 1743 i Daviken med *Maren Schonevig*, f. 1720 i Daviken²⁾ og † $\frac{21}{6}$ 1768 i Jelse; datter af sorenskriver *Paul Schonevig* og *Anne Marie Linde*.

Om *Maren Schonevigs* slegt har hendes søn, sogneprest *hr. Paul Severin Abel* til Vanse, efterladt følgende optegnelser:

»Min Moder, *Maren Schaanevig*, var Datter af Sorenskriveren i Nordfjord *Paul Schaanevig* og hans Kone *Ane Marie Linde*. Sorenskriveren kaldte sig *Schaanevig*, fordi han var fød paa Præstegaarden af dette Navn. Hans øvrige Sødskene kaldte sig *Helberg* efter Faderen. Af denne Familie har jeg ikke kiendt flere end en Lieutenant *Helberg*³⁾, som i Aaret 1786 boede i Nordhorlehn, og Degnefamilien paa Skudesnes. Min Mormoder var en Datter af Major *Linde* ved det Bergenhussiske Regiment. Han havde en Søn, som blev først Regimentsquartiermester, derefter kongelig particulier Casserer og Etatsraad⁴⁾. Dennes Søn fik Embedet efter ham og blev Conferentsraad⁴⁾. Hans Søn igien Justitsraad *Linde* fik først samme Embede⁴⁾. Bemelte Major Linde havde Nogle Døttre, hvor af 1 fik Sorenskriver *Schaanevig*, 1 en *Heiberg*⁵⁾, som var Moder til Provst *Heiberg* til Nyekirken i Bergen og hans fuld-Sødskene, 1 fik Poëten *Ole Kamstrup*⁶⁾. Derforuden var der endnu en eller to, hvis Egteforbindelse jeg ikke kiender⁷⁾.

Sorenskriver Schaanevig havde 6 voxne Børn, 2 Sønner og 4 Døttre. Sønnerne og den eene Datter døde ugift. Den ældste Datter blev gift med Sorenskriver i Nordfjord *Lars Stub* [se s. 82 fig]. Den anden Datter med min Fader og den 3^{die} først med Sorenskriver *Ravn*⁸⁾ i Syndfjord og derefter med Major *Storm*⁹⁾, men havde ingen Børn i disse Egteskaber«.

¹⁾ Iff. den Abel'ske slegtebogs første afsnit, der senere vil meddeles.

²⁾ Førde ministerialbøger begynder først i 1720, Indvikens brændte i 1760'arene, og for Daviken existerer ingen for nævnte aar.

³⁾ *Johan Helberg* blev $\frac{21}{6}$ 1780 premierløjtnant ved 2det Bergenhussiske regimente.

⁴⁾ *Arvid Christian Linde*, f. 1683 og † 1762, etatsraad; hans søn: *Gabriel Linde*, f. 1715 og † 1791, conferentsraad; hans søn: *Conrad Daniel Linde*, f. 1754 og † 1826, zahlkasserer og justitsraad.

⁵⁾ Sogneprest *hr. Søren Anderssen Heiberg* til Sogndal i Sogn 1692—1713 havde i andet egteskab, 1703, med *Birgitte Margarethe Linde*, † 1723, ti børn, hvoraf *hr. Gabriel Heiberg* var sogneprest til Bergens Nykirke 1765—1768.

⁶⁾ *Ole Camstrup*, f. 1685 og † 1762 i Bergen, hvor han holdt skole, var gift med *Anne Christine Linde*, f. 1690 og † 1777.

⁷⁾ *Elsa Beate Linde*, f. 1687, gift med captein *Christen Bugge Rue*, og *Abigael Linde*, f. 1697, gift med *Rasmus Glad*, handelsmand i Eid i Nordfjord.

⁸⁾ *Jacob Mathiassen Ravn* var fra $\frac{9}{9}$ 1745 sorenskriver i Søndfjord og fik $\frac{11}{3}$ 1757 kgl. confirm. som tillige valgt birkedommer paa Svano. † 1761 i embedet.

⁹⁾ *Frederik Storm* blev $\frac{8}{12}$ 1762 premiermajor ved 1ste Bergenhussiske regimente.

Tiltrods for ovenstaaende har det hidtil ikke kunnet bringes paa det rene, hvem *Paul Schonevigs* forældre var. Han var født noget før 1680 »paa Skonevik prestegaard«, men en søn af sognepresten ved denne tid, *hr. Elias Anderssen*, var han ikke; at han paa en eller anden vis har været beslegtet enten med denne mand eller med *hr. Peder Dideriksen Heltberg*, som samtidig var sogneprest til Fjælberg, er imidlertid utvilsomt.

Portræt af Anne Maria Linde, sorenskriver Paul Schonevigs. Se s. 81 og 83.
Efter oljemaleri paa Ogne gaard ved Ekersund.

Paul Schonevig var i 18 aar »ved kirkeregnskaberne« hos stiftsskriver *Herman Garman* i Bergen, var fra 1709 i Kjøbenhavn som sollicitant og blev derpaa sorenskriver i Nordfjord $15/3$ 1711; fik kgl. confirm. paa embedet $4/3$ 1731 og $10/7$ 1747. Han var bosat i Daviken og havde fra $14/4$ 1741 sin svigersøn *Lars Stub*¹⁾ adjungeret som fuldmægtig med successionsret, kgl. confirm. $7/8$ 1747.

¹⁾ *Lars Jacobsen Stub*, db. $12/5$ 1708 i Christiania, hvor † $11/1$ 1774 som pensioneret, var gift med *Gjer-*

Gift $\frac{1}{10}$ 1716 i Gloppen med *Anne Maria Linde*, f. 1681 og † i octbr. 1781, 100 aar gl., i Daviken; datter af major *Gabriel Linde* til Evebø i Gloppen og *Anne Nielsdatter Bugge*. Ved skiftet¹⁾ efter madame Schonevig, sluttet $\frac{2}{8}$ 1782 paa Totland i Daviken, blev et beløb paa 9476 rdr. delt mellem arvingerne, som var hendes afdøde døtre *Gjertrud Stubs* og *Maren Abels* børn.

Hans Abel nød privat undervisning indtil 1717, da han blev sat i Bergens kathedralskole, hvorfra han tre aar senere dimittertes til Kjøbenhavns universitet; blev her student $\frac{21}{6}$ 1720, tog examen philos. 1722 og examen theol. med haud $\frac{24}{6}$ 1723. Efter afholdt dimisprædiken reiste han til Bergen og herfra videre til Indviken, da sognepresten *hr. Peder Finde*²⁾ under $\frac{9}{8}$ 1727 [ikke 1728] kaldte ham til personel capellan.

Kort efter sin første hustrus død i 1741 reiste han til Kjøbenhavn for at sollicitere, og medens han var her, blev det under $\frac{8}{12}$ indmeldt af biskopen i Christianssand, at sogneprest *hr. Christen Bøhn* til Vikedal var afgaaet ved døden den $\frac{31}{10}$ 1741, og samtidig anbefaltes »Ministerii Candidatus *Otto Lino*³⁾ som en vel øved, gudfrygtig, skichelig og beqvem Person til dette Lære-Embede« : Vikedal med annexerne Sandeid og Imsland, »der er et af de ringeste i sine Indkomster i Ryefylches Proustie, og i det høyiste aarlig kand indbringe 220 Rdr.« Bispens indstilling blev imidlertid paategnet: »*Hans Hanssen Abel*, som i 15 Aar har været Capellan i Indvigs Præstegield, Skal have Kaldet«, — og hr. Abel blev $\frac{2}{3}$ 1742 udnævnt til sogneprest til Vikedal⁴⁾.

I 1756 forærede han og hustru en altertavle til Imslands annexkirke.

Ved sogneprest *hr. Hans Arentz's*⁵⁾ forflyttelse i 1767 til Stavanger fra Jelse, som derved blev vacant, indgav hr. Abel følgende ansøgning om dette kald⁶⁾:

Stormægtigste Allernaadigste Arve Konge og Herre!

Udj 39 Aar har ieg beklædt det Hellige Lære Embede, først udj 15 Aar som Capellan og siden som Sognepræst her udj dette lidet Wigedals Kald, hvor ieg har havt det sær knap for mig og talriige Familie, saa siden Ielsøe Kald her i Provstiet er bleven vacant, ved *Her Ahrentz's* forfløttelse til Stavanger, anholdes udj dybeste underdanighed, at samme Ielsøe Kald mig Allernaadigst maatte forundes, til en Lin-

trud Schonevig, f. $\frac{12}{10}$ 1717 i Daviken, hvor † $\frac{15}{4}$ 1755. De efterlod sex børn: *Johan Daniel Stub*, sorenskriver i Nordfjord, *hr. Paul Schonevig Stub*, sogneprest til Skonevik, *Jacob Stub*, skipper i Bergen, *Lars Stub*, fuldmægtig ved det asiatiske compani i Kjøbenhavn, *Anne Marie Stub*, gift med *hr. Johan Widing Heiberg*, sogneprest til Gloppen, og *Elisabeth Sophie Stub*, gift med *Lars Petersen* i Betlehem paa Spitsøen.

1) Skifteprotokol for Nordfjords sorenskriveri, autoriseret $\frac{8}{5}$ 1781, fol. 321. Bergens stiftsarchiv.

2) *Hr. Peder Henriksen Finde*, sogneprest til Indviken 1707—1748, var broder af hr. Abels første hustru.

3) *Hr. Otto Lino* blev $\frac{30}{3}$ 1742 pers. capellan til Mandal, hvor resid. capellan 1756—1788.

4) »Cancelli-Indlægge« for $\frac{2}{3}$ 1742. Rigsarchivet.

5) *Hr. Hans Arentz*, f. 1713 i Stadsbygden, blev i 1782 sogneprest til Øiestad, hvor † 1790.

6) Ansøgningen tilligemed bispens indstilling findes i »Cancelli-Indlægge« for $\frac{5}{6}$ 1767. Rigsarchivet.

dring og forbedring, udj min høy Alderdom, nu over 65 Aar. Jeg sukker og beder om Allernaadigst Bønhørelse, og henlever til døden udj dybeste Soubmission

Wigedals Præstegaard
den 4de April A^o 1767.

Eders Kongelig Mayestæts
allerunderdanigste tiener og troe Forbeder
Hans Abell.

Efter i skrivelse af $27/3$ 1767 til cancelliet at have indberettet vacansen og samtidig oplyst, at Jelse kalds aarlige indkomster beløb sig til omtrent 220 rdr., indgav biskopen følgende forslag til embedets besættelse:

Deres Excellence Høy-Velbaarne Hr. Geheime-Raad i Conseilet
og Ober-Secretaire, Naadige Herre!

Det var i Forventelse først af Soggendals og siiden af Ielsø-Sogne-Kalds Vacanse, jeg tog mig den underdanigste Frihed, efter naturlig Pligt, for nogen Tiid siden at nedlegge for Deres Excellence min underdanigste Forbøn for een eeniste Broder af min Kone, een fattig Mand, som værdig Præste-Mand, *Hr. Frideric Calludan*¹⁾, Sogne-Præst til Sønderhaae og Hørstæd, samt Provst i Hassing-Herred, i Aalborg-Stift [! ∴ Viborg stift]. Men, nu den sidstbenævnte Vacanse er bleven virkelig, og

*Callundan Præst og
og Hørstæd
Hans Abell,*

Facsimil af hr. Hans Abels haandskrift og navnetræk. 4de april 1767.

samme i Dag med Posten allerunderdanigst indberettet, samt ved saadan Lejlighed har mældet sig een og anden af Stiftets eegne Børn, understaar jeg mig ikke at præferere, paa eegen Haand, hin Naturlige Pligt for den, som disse kunde regne for een Pligt af mit Embede; men heller underdanigst soumetterer begge Deele Deres Excellences høye og Naadige Godtbefindende, under den allerhøyestes velbehagelige Bestyrelse. De benævnte Stiftets Egne, som have anmodet mig om at komme i underdanigst Forslag hos Deres Excellence, til benævnte Vacanse, ere 3de i Tallet, alle brave Præster, hver i sin Deel; men i Embeds Merite ikke saa liige, at jeg understaar mig at nævne Dem alle efter eegen Deres Begjæring; men efter proportioneret Billighed:

¹⁾ *Hr. Frederik Calundan*, f. 1720 i Laurvik og † 1783 i Sønderhaa, hvor sogneprest 1754—1770. Bekjendt for sin voldsomme styrke, corpulent og apoplectisk; sad paa en hænke, naar han prædikede.

1. til meerbemeldte Ielsøe *Hr. Hans Abel*, Sogne-Præst til Vigedal, een gammel Mand, af eet godt Røgte, og med temmelig Familie.
2. til Vigedal i Hans Stæd *Hr. Ditlev Luth* [se s. 38], sidst-afvigte Aar allernaadigst befordret til Residerende Capellan til Walle-Præstegield i Listers Provstie [! : Ro-bygdelagets provsti]; hvor hand hiertelig klager |:og jeg bør troe ham som een bekjendt god Mand:| at Indkomsterne ere uforslaelige til eegen med Kones og 4re smaae Børns Underholdning, og
3. til dette Residerende Capellani *Hr. Paul Christopher Holbye*¹⁾, vacant Capellan pro persona til Suldal, og dets uden meere Hielp-værdig for sin gode Embeds Opførsel, end for sin Fattigdoms Skyld; alt skiøndt denne haart trykker baade Ham Selv som en gift Mand med Børn, og een Søn til een fattig og venneløs Moder med sine Faderløse.

Christiansand d. 27. Martii 1767.

Jeg forbliver med al Soumission
Deres Excellence, Min Naadige Herres
underdanigste tiener og hos Gud troefaste Forbeeder
Tidemand [se s. 36].

Under $\frac{5}{8}$ 1767 blev hr. Abel udnævnt til sogneprest til Jelse og tiltraadte sit nye kald $\frac{20}{3}$ 1768. I 1767 blev han provst i Ryfylke provsti, men nedlagde dette embede i 1771. I 1774 androg han om at maatte afstaa presteembedet til sin personelle capellan, *hr. Paul Schonevig Stub*, der var hans svigersøn, men det blev under $\frac{5}{11}$ s. aar nægtet, dog med den tilføielse, at kongen skulde have capellanen i naadigst erindring, naar den gamle prest engang faldt fra. Dette skede tre aar senere²⁾.

Om hr. Abel og anden hustru skriver deres søn, sogneprest *hr. Paul Severin Abel* til Vanse, i sine familieoptegnelser: »Min Fader var en duelig og nidkier Embedsmand, der bragte alt, hvad der angik Kaldet og Præstegaarden i den bedste Orden. Han bragte Ungdommen til den Grad Oplysning, at mange bleve derfra befordrede til Skoleholdere i andre Meenigheder. Han var utrættelig arbeidsom indtil hans svage-lige Alderdom, da han i lang tid var blind og sygelig. Min Moder var en smuk, gudfrygtig, flittig og for sine Børns Dannelse særdeles omhyggelig Kone. Hun var sagtmodig, venskabelig og derved yndet af alle«.

Hr. Abel havde i første egteskab tre sønner og to døtre, hvoraf to sønner og en datter døde som barn og ikke nøiere kjendes, da Indvikens ministerialbog er ødelagt; i andet egteskab havde han otte børn. [4. a.—4. k.]:

4. a. **Hr. Henrik Abel**, f. $\frac{10}{3}$ 1728 i Indviken og † $\frac{16}{3}$ 1777 i Aamli, hvor han var sogneprest.

* I gang omkring 1760³⁾ med *Maren Brun*, f. i decbr. 1728 i Aamli³⁾,

1) *Hr. Paul Christopher Henriksen Holbye* blev 1767 pers. capellan til Stavanger, 1773 sogneprest til Vardal og 1789 til Fet, hvor † 1791.

2) Om *hr. Abel* se Lampe: »Bergens Stifts Biskoper og Præster« II s. 201 flg. og Løwold: »Præstehistorier og Sagn fra Ryfylke« s. 108 og »Fra Jæderen« s. 169 flg.

3) Aamli og annexers ministerialbøger er ikke helt fuldstændige.

hvor begr. $31/3$ 1761; datter af sorenskriver i Østre Robygdelaget *Lars Brun* og *Karen Andersdatter Dedekam*.

* 2 gang ifl. kgl. bevill. af $29/10$ 1762 med *Birgitte Eilertz*, f. 1739 [i Fet?] og † $7/11$ 1820 i Bragernæs hospital; cousine af hans første hustru og datter af daværende capellan til Fet, senere sogneprest til Hjertdal hr. *Jens Eilertz* og *Karen Andersdatter Dedekam jr.*

Henrik Abel nød undervisning først af sin fader og senere af huslærer indtil 1741, da han kom i Bergens kathedralskole, hvorfra han dimittertes til Københavns universitet og blev student 1746. Han tog derpaa en huslærerpost hos enkefru *Knagenhjelm*¹⁾ paa Kaupanger og forblev her til 1750, da han atter reiste til København, hvor han i septbr. s. aar tog examen philos., i mai 1751 examen theol. og prædikede til dimis $4/9$ 1751. I de følgende tre aar var han sin farbroder, sogneprest til Bygland hr. *Førgen Henrik Abel*, behjælpelig i embedet og kaldtes derpaa under $24/5$ 1754 til personel capellan til Aamli af sognepresten, hr. *Christen Anderssen Huus*.

Efter fem aars tjeneste i dette kald indgav hr. Abel ansøgning om succession paa embedet efter hr. Huus, der samtidig ogsaa selv androg om dette til fordel for ham²⁾:

Stormægtigste allernaadigste arve Konge og Herre.

Den store Lyst ieg haver til at udrette noget til Guds ære og ved Guds Aands Hielp at anvende det Pund, Gud har betroet mig til den Almægtiges ære og Hans Meenigheds Opbyggelse driver mig til allerunderdanigst at anraabe Deres Kongl. Majestets allernaadigste Bønhørelse paa min Sogne-Præst Hr. *Huuses* og denne min Allerunderdanigste Ansøgning, som allerunderdanigst bønfalder om at Deres Kongl. Majestet vil Allernaadigst forunde mig Succession paa det Lille Kald | Omblie kaldet | her udi Christiansands Stift, endskiøndt dette Stæd er meget vanskeligt og ieg kunde gjøre mig det allerunderdanigste Haab med tiiden at komme ved Guds og Deres Majestets Høyiste Naade paa et bædre Stæd, saa dog lettes Byrden og Travallien sødgiøres ved det gode Haab ieg haver til at udbrede Guds ære paa dette Stæd fremfor mange Andre, der vilde hindres i Deres gode Forsætt formedelst den u-bevante Travallie, efterdi ieg fra min Ungdom er opfødt til Fields og vel vandt med al den Besværlighed, som Embedets Opvartning paa dette og andre Stæder medfører. Og at ikke Mangel paa de Qvaliteter, som udfordres af een brav Lærere skal gjøre mig u-værdig Deres Majestets Naade fremsender ieg allerunderdanigst baade min Provstes og min pro tempore foresatte Biskops attest; Ligesom ieg og forsikkrer, at ieg, saa længe ieg lever, ey skal spare hverken Fliid eller møye

¹⁾ Cancelliraad *Hans Knagenhjelm* til Stedje og Kaupanger, f. 1696 og † 1741, havde i egteskab med *Catharine Elisabeth v. d. Lippe* 12 børn, hvoraf vistnok 3 blev Abels elever.

²⁾ Ansøgningerne med bilag findes i »Cancelli-Indlægge« for $7/9$ 1759. Rigsarchivet.

for at formeere Guds Riige blandt dette Kalds Meenigheder; Beder derfor allerunderdanigst at Deres Majestet Allernaadigst vil bønhøre mig, da ieg har det allerunderdanigste Haab, at Guds ære ved Jesu Hielp derved skal fremmes og disse Meenigheder opbygges; Hvorfor den Allerhøyeste vil Velsigne Deres Majestet, det ønsker den som med allerunderdanigste Submission har den høyiste ære at leve til min Død

Omblie Præstegaard
d. 8. Martii 1759.

Stormægtigste Allernaadigste arve Konge
og Herre Deres Allerunderdanigste tiener og troe Forbeder
Henric Abel.

Stormægtigste Monarch Allernaadigste Arve Herre og Konge!

I allerunderdanigste Ydmyghed, i haab om allernaadigste bønhørelse, nedkaster jeg denne min allerunderdanigste ansøgning for Deres Majstets Naade Throne: Jeg er nu henved 64 aar gammel, og moxen 31 aar som Capellan, og Sogne Præst, har jeg som Siæle-Hyrde forestaaet dette lille og besværlige field Kald |Omblie kaldet:| i Christiansands Stift i Deres Majstets Riige Norge, de besværlige og lange Kirke Reiser, som udgør aarlig til de sædvanlige Kirke tienester 300de miile, alt til Lands paa de besværligste veye, har saaledes fortæred mine Kræfter, at nu, og meere her efter, vil dend meste Embedets Byrde falde paa min Medtiener, *Hr. Henric Abel*, som for 5 aar siden er mig allernaadigst confirmeret til min personelle Capellan; og som til dette besværlige Kalds Opvartning udfordres en Mand af god constitution, og Een, der er vandt til fields, og travaille, ja undertiden kand gaae paa Skie, hvis ikke er hand sandelig, uagtet med hvor gode qualiteter hand ellers er prydet, paa dette Sted utienlig, og ofte maae lade tienesten forsømme; Saa er sandelig ingen beqvemere til dette Steds Lærer, end forbemelte min Medbroder *Hr. Henric Abel*, som, foruden hands andre, een Præst anstændige Egenskaber, ogsaa er begavet med alle paa dette Sted udfordrende requisita, saa Guds ære, og Menighedens Opbyggelse ved ham, frem for nogen, med Guds hielp, kunde paa dette Sted blive forfremmet. Bønfalder derfor allerunderdanigst, at Deres Majstet allernaadigst vil forunde ham succession paa dette Kald, at hand som et beqvemt Redskab efter min død kunde fortføre herrens gierning, som vi nu begge stræber at forfremme, og af allerhøyeste Naade lade dette Sted, som vil fortære hans ungdoms Kræfter forsuckre hands Møye med alderdoms brød; hvis ikke frygter jeg at dette Steds vanskelighed vil snart afskrecke ham herfra og da vil det sandelig blive vanskeligt for mig, siden jeg selv giøres snart saa gammel, at jeg liden tjeneste kand giøre, at faae en beqvem Mand til min Medtiener i hands Sted; thi de som dertil nogenledes kunde være tienlige |:naar de ey ere alt for trængende:| vilde formedelst Stedets vanskelighed undslaae sig derfor, og blant dem, som nøden kunde tvinge til at antage samme tjeneste, vilde faae findes tienlige for dend store travaille til at opagte Embedet, som de burde. I andledning af ovenanførte, anraaber jeg allerunderdanigst Deres Majstet for Guds æres fremme, og dissé Menigheders Opbyggelses skyld, vil bøye allernaadigste øren til

min allerunderdanigste ansøgning, herren vil igien velsigne Deres Majstet det ønsker dend som med allerunderdanigste submission har jeg dend høyeste ære at leve

Omblie Præstegaard

Stormægtigste Monarch

dend 17 Febr. 1759.

allernaadigste arve Herre og Konge Deres allerunderdanigste tiener og troe forbeder

Christen Andersen Huss.

Ansøgningerne blev vedlagt følgende anbefalinger:

[1] Efter begiær af Supplicanten, velærværdige *Hr. Henric Abel*, Personel Capellan til Omblis Præstekald, angaaende at meddele ham mit vidnesbyrd om Kaldets besværlighed og Embedets forhold, da kand jeg med sandhed vidne dette om ham, at hand baade er een duelig, samt flittig lærer, saa og en retskaffen Præste Mand i sit levnet, der paa begge maader i alt sit forhold beflitter sig paa at opbygge Christi aandelige legeme, ligesaa at dette lille Omblie Kald er et af de besværligste, og mest møyefulde, i henseende til de besværlige og lange kirke Reiser, i dette gandske Stift; hvilken sandfærdig attest jeg efter begiær icke kand nægte ham, men des foruden ønsker ham udj hands allerunderdanigste ansøgning, Naade lycke, og velsignelse af dend allerhøyeste

Byglands Præstegd. d. 26. Febr. 1759.

Førgen Henric Abel

Præposit: Raabygd. [se senere].

[2] Jeg kand med ald billighed stadfæste Prousten *Abels* ovenskrevne attest for *Hr. Henric Abel* Personell Capellan til Omblie Menighed; thi jeg har kient ham mange aar, og stedse fundet hands Levnet aldeles ustraffeligt til Præste Embedet, og paa Prædikke Stolen haver hand særdeles gode Gaver, og beqvemmelighed. Hand haver og til denne tid opvartet sit Embede med megen fiid og troskab, og er af Menigheden megit elsket: men der hos haver hand de besværligste og farligste Reiser, som vel nogen Præst haver i det gandske Stift; til hands allerunderdanigste ansøgning vil jeg hiertelig forønske ham Christi og Kongens Naade!

Christiansand d. 2. Martij 1759.

Fens Christian Spidberg [se s. 35].

Under $11/6$ 1759 udbad cancelliet sig biskopens nøiere udtalelse angaaende disse ansøgninger og erholdt følgende:

Allerunderdanigst Erclering.

Det er gandske sandfærdigt at Omblie Kald er ey allene et iblant de minste Kald i Stiftet, men og et iblant de besværligste formedelst lange reyser, og utroelige onde veye, og kand ikke tilbørligen blive betient uden af saadan Præst, der er født til Fields, og fra Ungdomen vandtil at udstaae frost og Kuld, leve af meget usel og ringe spise og taale ald slags travallie og just saadan mand er Capellanen *Hr. Henrich Abel*, der allerunderdanigst søger om Succession paa Omblie Kald: thj hand er opfødt i saadant haart Levnet, og haver Kræfter at udstaae det til denne tid, hvor

udj hand og meget vel haver opført sig. Hans Sogne-Præst *Her Huss* er nu ved disse besværlige Reyser, blevet meget affældig og skrøbelig og skulle Capellanen *Hr. Abel* qvitere hannem, var det vanskeligt i hans stæd, for en ringe løn og besværligt levnet, at bekomme nogen duelig Person. Behagede det Deres Kongelig Majestet af særdeles Naade og mildhed, at see til disse tvende Præsters allerunderdanigst ansøgning skiedde Kaldet en stor Naade og tieniste, og begge deres hierter bleve glædede.

Christiansand d. 27. Julii 1759.

Fens Christian Spidberg [se s. 35].

Under $\frac{7}{9}$ 1750 blev ansøgningen bevillet og hr. Abel udnævnt til succederende sogneprest til Aamli, men *hr. Huus* levede endnu i 17 aar, og først ved hans død $\frac{12}{5}$ 1776 kom hr. Abel i besiddelse af embedet. Han havde da været personel capellan i 22 aar for en yderst ringe aarlig løn og skulde heller ikke som sogneprest nyde kaldets hele indkomster, idet han allerede ved naadensaarets udgang afgik ved døden¹⁾.

Den $\frac{23}{9}$ 1761 holdtes skifte²⁾ paa Gangshei i Aamli efter hr. Abels første hustru *Maren Brun*, der døde uden at efterlade børn. Af guld fandtes i boet: et par guldindfattede sort agat's ørenringe til værdi 12 rdr., et perlebaand til 6 rdr. og fem smaa ringe; — af sølv: kaffekande med fad til 50 rdr., thekande med fad til 16 rdr., theflaske, punchøse, to smaa forgyldte saltkar, sølvfad paa fødder, sukkertang, potageske, $2\frac{1}{2}$ dusin forskj. skeer, et lommeur og et par livgjordspænder, ialt sølv for 146 rdr. — Glastøi var der kun lidet af, derimod en del kostbart lintøi. Af øvrigt løsøre opnaede »et stort speil med brun ramme og forgyldt krone« 15 rdr., »et chatol med sølvskab paa« 16 rdr., og »et dusin nye ruslæders stole med lænstole« 22 rdr. Der var tre kjør til 4 rdr. pr. stk., en gammel hest til $3\frac{1}{2}$ rdr. og en femaaring til 15 rdr.; til de sidste var der »to forgyldte sæletøi«. — Alt løsøre, med undtagelse af bøger og gangklæder, som presten beholdt, indbragte omtrent 600 rdr., hvortil kom salgs-summen 170 rdr. for Aamli kirke, som hr. Abel havde kjøbt ved skjøde af $\frac{28}{1}$ 1761. Hele boets formue gik med til dækning for creditorerne, hvoraf prestens farbroder, *hr. Førgen Henrik Abel* paa Bygland, var den største med 210 rdr. og fik derfor næsten alt sølvtøiet i udlæg. Guldsagerne og det bedste indbo kom til prestens fader, og fogden *Børgesens* enke³⁾ tog kirken og lintøiet.

Den $\frac{27}{5}$ 1777 holdtes skifte⁴⁾ efter hr. Abel. »Reede penge og guld var ikke udi boen«, hvis hele formue beløb sig til kun $381\frac{1}{9}$ rdr., hvori endog var medregnet en arv, som netop var tilfaldt prestens enke efter hendes farbroder, studios,

¹⁾ Biskopen indberettede under $\frac{6}{6}$ 1777, at hr. Abel var død afvigte $\frac{16}{5}$, og at Aamli kalds aarlige indkomster da var 114 rdr. »Cancelli-Indlægge« for $\frac{10}{9}$ 1777, da *hr. Ludvig Grøn* blev sogneprest, se s. 39.

²⁾ Retsprotokol no. 5300, fol. 232. Rigsarchivet.

³⁾ Foged i Robygdelaget *Erik Børgesen* var gift med madame Abels søster *Anne Marie Brun*.

⁴⁾ Retsprotokol no. 5300, fol. 356. Rigsarchivet.

Christian Lodberg Eilertz i Kjøbenhavn. Gjelden løb derimod op i 1102 $\frac{1}{2}$ rdr. For at kunne ernære sin familie havde presten idelig maatte optage laan, væsentlig hos slegtinge, og derfor stillet indtil den tvilsomste sikkerhed, ja endog pantsat naadensaaret!

»Almuen roser ham meget for hans prædikener« [Aamli kaldsbog].

Foruden en *dødfødt søn*, begr. $\frac{18}{3}$ 1761 i Aamli, og en *dødfødt datter*, begr. $\frac{28}{1}$ 1774 s.steds, havde hr. Abel i sine to egteskaber fem børn [5. a.—5. e.]:

5. a. **Lars Gustav Abel**, begr. $\frac{31}{3}$ 1761 i Aamli.

5. b. **Jens Eilertz Abel**, db. $\frac{10}{10}$ 1764 i Aamli, hvor begr. $\frac{29}{1}$ 1765.

5. c. **Jens Eilertz Abel**, db. $\frac{21}{9}$ 1766 i Aamli, hvor begr. $\frac{7}{10}$ 1766.

5. d. **Maren Brun Abel**, db. $\frac{16}{11}$ 1767 i Aamli, hvor begr. $\frac{11}{1}$ 1768.

5. e. **Maren Brun Abel**, db. $\frac{8}{11}$ 1769 i Aamli, † $\frac{7}{7}$ 1846 i Kragerø hos købmand *Albert Bjørn*, der »ønskede velsignelse over hendes minde«; ugift¹⁾.

4. b. **Dorothea Margarethe Abel**, f. 1729 i Indviken, confirmeret 1745, 16 aar gl., i Vikedal og † $\frac{30}{1}$ 1749 i Christianssand, hvor »nedsat i kirkens kjælder med de mindste klokkers ringen« den $\frac{7}{2}$.

»Grethe Abel, en meget smuk Pige, blev for at hindre en Forbindelse med Sergeant *Johan Jacob Fasting*²⁾, der døde som Generallieutenant, sendt til sin Farbroder [ɔ: presten] paa Bygland³⁾.« — Det var nok ogsaa hjertesorg, der lagde hende i en tidlig grav. Ugift.

4. c. **Clara Marie Abel**, db. $\frac{29}{8}$ 1744 i Vikedal og † $\frac{2}{12}$ 1814 paa Totland i Daviken.

* $\frac{28}{4}$ 1766 i Daviken med *Hans Reielson Totland*, f. 1739 i Rugsund og † $\frac{1}{2}$ 1785 paa Totland som gaardbruger; han var en søn af *Reiel* paa Nave i Rugsund og en broder af *Peder Reielson Falkervig*.

»Clara Abel kom i sin Barndom til hendes Mormoder paa [sorenskrivergaarden] Totland og nød der sin ganske Opdragelse. Da hun var 2 eller 23 Aar blev der af hendes ugifte Moster [ɔ: *Anna Schonevig*] stiftet et Partie imellem hende og en i Gaarden særdeles yndet Dræng, som derefter fik den gamle Sorenskriver-Gaard at beboe og kaldte sig Hans Totland. De have havt adskillige Børn, ubekjendt hvor mange⁴⁾« [se s. 91 note 2].

Den $\frac{23}{5}$ 1785 holdtes skifte⁵⁾ efter Hans Totland. Boet eiede ifl. skjøde af $\frac{31}{7}$ 1782 1 pd. smørs og 18 m. fisks leie i gaarden Totland med bøxel: 50 rdr. og ifl. skjøde af $\frac{17}{10}$ 1768 $\frac{1}{2}$ faar og 1 pd. 1 m. smør i gaarden Nave

¹⁾ Hun var i 1801 husjomfru hos presteenken i Rødenæs. Folketællingslister, Rigsarchivet.

²⁾ *Johan Jacob Fasting*, f. 1723 og † 1790 som generalløitnant paa Bergenhus, blev gift 1759 med *Christiane Sophie Spidberg*, f. 1736 og † 1779, bispens datter af Christianssand; se s. 35.

³⁾ Ifl. optegnelser af hendes halvbroder, presten hr. *Paul Severin Abel* til Vanse.

⁴⁾ Ifl. familieoptegnelser af Clara Abels broder, sogneprest hr. *Paul Severin Abel* til Vanse. Se s. 93.

⁵⁾ Skifteprotokol for Nordfjords sorenskriveri, autoriseret $\frac{8}{5}$ 1781, fol. 575 flg. Bergens stiftsarchiv.

med bøxel: 34 rdr.; der var sølvtøj¹⁾ for omtrent 57 rdr., og den hele formue beløb sig til 461½ rdr. Herfra gik 37½ rdr. i gjeld og omkostninger, hvorved et beløb paa 424 rdr. tilfaldt enken og deres sex børn²⁾.

4. d. **Anne Marie Abel**, db. ¹⁸/₂ 1746 i Vikedal og † ¹/₈ 1794 i Tvedt; ugift.

Om hende har broderen, sogneprest *hr. Paul Severin Abel* til Vanse, noteret i sine optegnelser: »Ane Marie var stedse hos Forældrene. Da min Moder 1768, strax efter hendes Ankomst til Jelsøe, hvor hun saa inderlig ønskede at komme, var død, bestyrede Ane Marie min Faders Hus til hans Død 1777. Derefter kom hun til sin Fetter *Hans Mathias Abel* paa Omblie [se s. 34], hvor hun forblev, indtil min Broder [∴ *hr. Mathias Abel*] havde faaet Hosanger Kald. Derefter kom hun til mig paa Klep i Aaret 1789, fulgte mig til Tved 1794 og strax efter vor Ankomst døde der.«

4. e. **Alida Elisabeth Abel**, f. ¹⁴/₉, db. ¹⁹/₉ 1747 i Vikedal og † ²⁴/₁₀ 1804 i Ekersund.

* ²⁶/₁₀ 1768 i Jelse med *hr. Paul Schonevig Stub*, db. ⁵/₅ 1744 i Eid i Nordfjord og † ³⁰/₁₀ 1788 i Skonevik; søn af sorenskriver i Nordfjord *Lars Stub* og *Gjertrud Schonevig* [se s. 82]. Sogneprest.

Dimitteret fra Bergens kathedralskole blev Stub student ved Københavns universitet 1761 og tog examen theol. 1766. Den ¹¹/₁₀ 1766 blev han personel capellan til Vikedal hos sin svigerfader, fulgte ham som saadan til Jelse i 1767 og forblev her til 1777, da han indgav følgende ansøgning³⁾:

Til Kongen!

Hos min nu ved Døden afgangne høyaldrende og i Præste-Embedet i 49 Aar staaende Sviger-Fader Provst *Hr. Hans Abel*, Sognepræst her til Jelsøe Præstegjeld, har jeg nu paa det 11te Aar været Medtiener og Capellan pro Persona, og udi de sidste 4te Aar, formedelst hans Alder og Skrøbelighed, samt Synets Betagelse maattet bære næsten heele Embedets Byrde, hvorfor han og i Aaret 1774 anraabe Eders Maysts Naade, om at maatte afstaae Kaldet til mig, det Eders Mayt dog ikke behagede allernaadigst at aggreere, men derimod, som medfølgende Udskrift af derom fra det Høykongelige danske Cancellie, til Hans Høyærværdighed Biskoppen indløben Underretning formelder, givet mig Forsikring om, ved Kaldets Vacanse at være i allernaadigst Erindring;

Jeg anraaber nu derfor herved i dybeste Underdanighed, om den særdeles Naades Beviisning, at maatte i bemelte min afdøde Sviger Faders Sted, aller-

¹⁾ En forgyldt sølvpocal, merket »Gabriel Linde, Anne Bugge«, til 32½ rdr.; et hvidt stenkrus med sølvlaag, merket »C: R: G.«, til 6 rdr.; et sølvbæger, merket »O: E: S: B: Z: D: G.«, til 1½ rdr.; 6 sølvskeer, merket »P: S: G: H.«, til 13½ rdr.; 2 sølvskeer, merket »C: T. og A: B.«, til 3 rdr. samt en liden sølvtomling.

²⁾ Disse var: *Hans*, 19 aar gl., *Reiel*, 14 aar gl., *Maren*, 12 aar gl., *Alida*, 7 aar gl., *Paul*, 5½ aar gl. og *Johanne Marie*, 11 uger gl. Den yngste datter døde under skiftet.

³⁾ Findes i »Cancelli-Indlægge« for ²¹/₈ 1777. Rigsarchivet.

naadigst vorde forundt dette nu leedige Ielsøe Kald, hvis faae og ringe Indkomster har forvoldt at han efterlader sig, foruden en yderlig forfalden Præstegaard, en Giældbunden Tilstand, samt 2de uforsørgede aldrende [!] Døttre, hvis Ophold, foruden min egen Families jeg bliver pligtig at drage Omsorg for, saafremt Eders May^{ts} i denne min allerunderdanigste Ansøgning bønholder mig.

Allernaadigste Konge! hvor tungt og kummerligt jeg ellers hidindtil har havt det, kan allernaadigst sluttes deraf, at meerbemelte min Sviger-Fader, efter at have, til sin Giælds Afbetaling, gjort alle sine Effecter i Penge, alleene af Kaldets Indkomster forbeholdt sig 100 Rdr. til sit og Families ringe Ophold, og derimod godvillig renuncerede paa Kaldets øvrige Indkomster til Creditors Betaling, der saaledes, og i de mange Aar jeg har været ham til Hielp i Embedet, har sat mig overmaade meget tilbage, og nu ingen anden Reedning seer for mig, end om jeg maatte være saa lykkelig at blive i min Reede, og vorde dette skiønt ringe Kald af Eders May^{ts} Naade forundt, hvortil jeg og formoder min gunstige Biskop som kiender min Vandel og Duelighed, har bragt mig i allerunderdanigst Forslag; Da jeg saaledes henlever i det trøstefulde Haab allernaadigst Bønholdelse at nyde.

Ielsøe Præstegaard den 14. Junii 1777. allerunderdanigst

Poul Schonevig Stub.

Biskopen anbefalede i følgende:

Pro Memoria ¹⁾!

Med sidste vestre Post har ieg modtaget vedkommendes Indberetning, at den gamle udlevede Sogne-Præst til Jelsøe Præstegæld her i Stiftet, *Hr. Hans Abel* er den 7de hujus ved Døden afgaaen; hvilket ieg herved skulle underdanig indberette, saa vel som og, at efter den Afdødes Andgivelse beløber Kaldets aarlige Indkomster til 224 Rdr. Tillige skulle ieg herhos underdanig erindre, at i Kaldet tiener nu paa 11te Aar en fattig personel Capellan, ved Navn *Hr. Poul Schonvig Stub*; Item at denne, paa den Afdødes allerunderdanigste Andsøgning om at maatte afstaae sit Kald til Ham, har Hans Majestet's allernaadigste Resolution fra Det Kongelige Danske Cancellie under 5. November 1774:

: At det med Ansøgningen skulle udsettes indtil Kaldet maatte leedigt vorde, da Hans Majestet, efter Omstændighederne ville have Ham i allernaadigst Erindring.

De Egenskaber, som Indføds Retten fastsetter, har Han og tillige et godt Vidnesbyrd for Ustraffelighed i saa vel Liv som Lære.

Christiansand den 20de Iunii 1777.

O. Tidemand [se s. 36].

Hr. Abel fik dog ikke Jelse kald, hvorimod han under 27/8 1777 blev udnævnt til sogneprest til Skonevik, og her forblev han resten af sine dage.

I sine familieoptegnelser har sogneprest *hr. Paul Severin Abel* til Vanse følgende: »Strax min Fader havde faaet Jelsøe Kald, indgik min Søster *Alida* efter

¹⁾ Findes i »Cancelli-Indlægge« for 27/8 1777, da *hr. Henrik Opdal Celius* blev sogneprest til Jelse.

lang Forlovelse Egteskab med min Faders Capellan Paul Schaanvig Stub. — — Efter Mandens Død forblev min Søster hos sin ældste Datter, som strax blev gift med Foged *Koren*¹⁾. Da denne blev Amtmand over Stavanger Amt flyttede hun med og døde tillige med denne sin elskede Datter paa en Tiid i Aaret 1805 [o: 1804].«

4. f. **Paul Severin Abel**, db. ²⁷/₁₁ 1749 i Vikedal, hvor begr. ¹/₆ 1750.
 4. g. **Hr. Paul Severin Abel**, f. ⁹/₈ og db. ¹⁵/₈ 1751 i Vikedal, † ¹⁰/₄ kl. ⁸/₂ aften og begr. ¹⁹/₄ 1827 i Vanse. Provst og sogneprest.

* ¹⁴/₂ 1787 i Hjelmeland med *Karen Sibylle Barth*, f. ¹/₉ og db. ⁹/₉ 1768 i Hjelmeland, † ²⁵/₁ 1850 paa »Minde« i Vanse, begr. ⁴/₂; datter af sorenskriver i Ryfylke, cancelliraad *Georg Daniel Barth*²⁾ til Knudsvik og anden hustru *Marie Catharine Weibye*.

Den af Abel forfattede og i familien opbevarede autobiographi lyder saaledes:

»1751 den 9de Augusti blev ieg Paul Severin Abel fød paa Vignedahls Præstegaard i Christiansands Stift, hvor min Fader, siden Provst og Sognepræst til Jelsøe, da var Præst. Den paafølgende 14de [!] blev mig givet i Daaben ovenanførte Navn efter min Morfader [se. s. 81] og Farbroder [se s. 32]. Min Faders Navn var *Hans Abel*, fød paa Tysnæs Præstegaard i Nærheden af Bergen, hvor hans Fader var Præst. Havde 2 voxne Brødre³⁾ og 3 Søstre. Brødrene vare *Søren Abel* — etc. — og *Fjergen Henrik Abel* [se senere] — etc. —. Min Faders 3 Søstre kom i Egteforbindelse med Kiøbmænd i Bergen, men efterlod ingen Afkom [se s. 31, 32, 80] — etc.⁴⁾ — —.

Min første Undervisning havde jeg af min Fader. I Aaret 1763 fik jeg *P. S. Stub* [se s. 91] til Informator, men da han ingen Lyst havde, ingen Flid brugte til denne Forretning, forsvandt og Lysten hos hans Skolarer. Da han i Aaret 1766 reiste til Kiøbenhavn for at faa theologisk Examen, kom jeg under *Hr. Houges*⁵⁾ Information ¹/₂ Aar, som da var Capellan til Skjolds Kald. Her begyndte jeg at faa mere Lyst til Studeringerne. 1767 kom jeg til Bergen, hvor jeg i 3 Aar havde privat Information af daværende Lector Semenarii *Arentz*⁶⁾ og blev af ham dimitteret 1770. I Augusti Maaned kom jeg til Kiøbenhavn, fik Examen i December, men da det philosophiske Facultets

1) Se s. 49. Hans [anden] hustru *Maren Lorentze Stub* var f. 1773 og † ³⁰/₁₀ 1804.

2) Se Mikael Sundt: »Stamtavle over Familien Barth«, Christiania 1891.

3) De to øvrige brødre, *hr. Mathias Abel*, s. 26, og *Peder Abel*, s. 31, synes meddelelsen saaledes enten ikke at have hørt noget om, da de døde tidlig og fjernt fra hjemmet, eller han regner dem maaske ikke som »voxne« [o: gifte?].

4) De videre meddelelser om slegtens medlemmer er dels allerede anførte s. 81, 85, 90—92, og dels vil de senere anføres ved de personer, som de hvergang angaar.

5) *Hr. Christen Gunnarsen Houge* var f. ¹¹/₁₀ 1732 i Fjælberg og † ⁶/₁₁ 1799 i Haaland som provst og sogneprest.

6) Se Benemann: »Vestlandske Personalie« s. 47.

Decanus ikke vilde tillade mig at faa philosophisk Examen førend i September, maatte jeg af Mangel paa Penge reise hjem i Begyndelsen af Mai Maaned. I samme Tid havde Studenten *Liime*¹⁾ forladt Obristlieutenant *Fastings*²⁾ Hus, jeg kom da der som Informator for 30 rd. aarlig Løn. Da han blev Regiments Chef for det første Bergenhusiske Regiment 1773 [o: 1772], fulgte jeg did og reiste derfra det følgende Foraar til Kiøbenhavn, hvor jeg strax fik Examen Philosophicum og efter en Maanedes Ophold der, reiste til Surendalen paa Nordmøer for at informere Præsten *Hagerups Søn*³⁾, og erholdt, efter skriftlig Accord med hans Commissionair i Kiøbenhavn 60 rd. aarlig; men Aaret var ikke forløben, førend han opsagde Conditionen og tilbød mig først 40 rd., endelig blev jeg der for 45 rd. Derforuden havde jeg Major *Krags*⁴⁾ Søn, siden Sognepræst paa Røraas og fik for ham aarlig 20 rd.

Da Proprietairen *Bæver*⁵⁾ tilbød mig Penge Understøttelse, om jeg vilde tage theologisk Examen, hvortil jeg daglig i mine Fritimer beredede mig, laante jeg af ham 100 rdr. og forlod Surendalen i August 1777. Efter langvarigt Ophold i Christiansund og Skudsnæshavn kom jeg endelig til Kiøbenhavn i Nov^{br} Maaned og fik Examen den paafølgende Junii [1778]. Derefter antog jeg Condition som Informator hos Provst *Thrane*⁶⁾ til Humble paa Langeland for hans 4 Sønner med 60 rdr. aarlig. Her nød jeg megen Verskabelighed, og da jeg i Sept^{br} det følgende Aar [1779] blev efter Ansøgning kaldet til Skibspræst af det asiatiske Compagnie, laante han mig 100 rd. rentefrie til min Hiemkomst fra Ostindien.

Efterat jeg af Biskop *Harboe*⁷⁾ var bleven examineret og ordineret [27/10 1779], blev jeg ansat paa Skibet »Rigernes Ønske«, som førtes af Capt. *Bagge*. Paa Udreisen sidst i Nov^{br} [1779] bleve vi ved Sydost Storm og stærk Strøm drevne saa stærkt mod Skagen lige under Fyhren, at vi nær havde forliist, men nu kom en Storm af Nordvest og drev Skibet tilbage til Helsingøer. Den anden gang Vi gik ud, traf vi ret godt Vejr. Den første Havn, vi søgte, var Portoprajo paa den portugisiske Øe St. Jago, hvor vi indtog Vand, som formedelst Mudder var neppe brugeligt. Derimod fik vi en Mængde ypperlige Abelsiner, Alleslags Grønt, Høns og Svin. Derfra seilede vi til Baj fals, hvor jeg og fleere kiørte 5 Miile overland til Cap Staden og opholdte os der, imedens Skibet blev forsynet med alle Fornødenheder, især Alle

1) Hr. *Salve Lihme* f. 28/9 1731 i Flekkefjord og † 12/11 1802 som sogneprest til Indviken.

2) *Johan Jacob Fastings*, se s. 90. Det var hans tre ældste sønner: *Jens Christian Spidberg Fastings*, f. 1760 og † 1791 som captein, *Thomas Fastings*, f. 1762 og † 1821 som entl. oberstløjtnant og *Johan Vibe von der Osten Fastings*, f. 1763 og † 1784 som secondløjtnant, der blev Abels elever.

3) Sogneprest til Surendalen hr. *Søren Hagerups* søn: *Frederik Sophonias Westermann Hagerup*, f. 1762, blev 1809 touldinspector i Præstø i Sjælland.

4) Major *Hans Hagerup Krags* søn: hr. *Peter Schnitler Krag*, f. 1759 i Surendalen og † 1818 som resid. capellan til Trondhjems domkirke, var sogneprest til Røros 1797—1805.

5) *Hans Bæver* eiede bl. a. Svorkebogen [nu i Stangvik].

6) Hr. *Frederik Christian Rasmussen Thrane* var sogneprest til Humble 1750—1789.

7) Hr. *Ludvig Harboe*, f. 1709 i Broager i Slesvig og † 1783, blev 1743 biskop i Trondhjem, 1757 biskop i Sjælland og 1766 tillige kgl. confessionarius.

Slags Hauge-Urter, Vindruer, overmaade fede Faar og ypperlige Oxer. Det første Land vi saae, efterat vi havde forladt Africa, var Øen Ceilon, hvis Kyster ere stærkt bevoxne med Skov. Derefter seilede vi langs den deilige Coromandel-Kyst, hvor man seer een indad Landet ophøyet grøn Slette besat ved Søen af europæiske Handelstæder, indenfor indianske Landsbyer omringet af høye Cocus Træer.

Efter denne behagelige Tour ankrede vi paa Tranqvebars Rehd. Staden var ganske liden med faa men smukke æropæiske Huse. Indianernes Huse vare smaa Hytter. Her vare en dansk Luthers Kirke, en portugisisk Catolsk Kirke, og en Mahomedansk Mosche, foruden Indianernes Forsamlings Steder, som ikke udmærkede sig. En lille $\frac{1}{4}$ Miil udenfor Byen var i en Bygning med Hauge omkring en Deel Mæhriske Brødre, som bestyrede deres Mission til Hedningenes Omvendelse. I denne Hauge vare Plantede Vinranker, men Druerne vare formedelst den stærke Hede som smaa Stikkelsbær. De danske Missionærer, som alle vare Tydskere, boede i Byen. Imellem Brødrenes Hauge og Byen vare adskillige smaa Hauger, som tilhørde Byens Europæiske Beboere. Mod Søen havde Byen i de Ældre Tider havt et lidet Castel, som nu var ubrugeligt. Mod Landet var den omgivet med en Ringmur med Skydehuller for Gevær og nogle Bastioner med smaa Kanoner, som alt var allene tienligt til at afholde et streifende Corps af indiansk Rytterie.

Skibet var bestemt til Bengalen, men da det var gammelt og svagt, blev der besluttet at give det Ladning i Tranqvebar til Europa¹⁾. Paa Hiemreisen ankrede Skibet først paa Cap Stadens Bay, Taffelbajen kaldet, for at indkøbe Proviant; derefter ved den øde Ø Assension [∩: Ascension], hvor man fangede mange store Skildpadder; endelig kom Skibet paa Kiøbenhavns Rehd sidst i Juni Maaned 1781.

1781 i Nov^{br} gik jeg anden Gang ud som skibspræst med Skibet »Princesse Charlotta Amalia« bestemt over Tranqvebar til China under Commando af SkibsCapitaine *Christen Kierulf*. Ved Ladningens urigtige Fordeeling var Skibet meget rank og rullede stærkt ved mindste Søegang. Vesten for Irland følede vi især Virkningen heraf, da Vantene hver Dag maatte sættes eller strammes, og da Forraadnelses Feber tillige tog Overhaand, blev der besluttet at tage ind til Lissabon. Ved Ankomsten her havde vi af 180 Mænds Besætning 30 syge. De fleeste som for egen Bekostning gik i Land her bleve helbredede, men Sygdommen i Skibet tiltog. Efter en Maanedes Ophold her havde vi 60 syge. Efter Supercargo *Ruchs* Raad blev Bramstænger med dertil hørende Takkelagie opsat for at Skibets Smukhed og Størrelse ret kunde vise sig. Her blev nu Capt. *Kierulf* dødelig syg bragt ombord sidst i Febr Maaned [1782]. En hanoveransk Chirurk blev antaget som Skibschirurgens Hielper, og 30 portugisiske Sømænd maatte hielpe os at opvinde Ankerne og hidse Seilene, derefter gik de i Land og vi til Søes.

Den første Nat døde Capitainen, og første Styrmand *Løye* fik nu Skibets Commando. Den følgende Morgen rullede Skibet saaledes, at det med godt Vejr

¹⁾ Den følgende sætning: »Her var jeg dog i 3 Farligheder« er overstrøget.

laae med Rundholterne i Søen og Vandet skyllede ned igiennem Røstværket. Spigerkisten sprang løs og sønder slog mange smaa Kister og Kufferter. Storraaen faldt ned og slog Skibets Schalupe tvers af. Storstang og Forstang brækkedes. Derefter laae Skibet ganske roelig. Daglig døde nu een og flere Personer. En heel Maaned henløb, inden Skibets Takkellagie kom i tilbørlig Stand. Ofte var der i Skibet saadan Stank, at jeg vognede om Natten deraf og maatte søge frisk Luft paa øverste Dæk. Efter alle andre blev jeg syg og var ved vor Ankomst til Bayfals i Julii Maaned saavidt restitueret, at jeg kunde gaae i Land. Her solgte jeg de fleeste af mine medbragte Vahre og fik derfor Rupier, en indiansk Sølvmynt, som paa Batavia blev ombyttet med spanske Dalere eller Pjastre, der ere meere antagelige i China. Ved vor Ankomst til Bayfals forrettede 4de Styrmand Cadet *Sneedorff*¹⁾ Overstyrmands Tienesten. Her fik vi en Ærøes Mand til Overstyrmand og en Hollænder til Anden Styrmand. Da Tiden var saa forløbet, at Skibet ikke kunde gjøre sin Reise over Tranqvebar til China, blev her nu besluttet at sælge Ladningen i Batavia og gaae derfra til China. Vor Reise til Batavia var kort og uden Uheld«.

Hermed slutter hr. Abels autobiographi, som hans sygdom og paafølgende død hindrede ham i at fuldende; den kan dog gives en passende fortsættelse ved de oplysninger, der indeholdes i hans til forskjellig tid indsendte embedsansøgninger med hoslagte anbefalinger, som derfor i det følgende skal meddeles:

Til Kongen.

Efter at Tiid og Kræfter længe var anvendte paa at danne Mennsker til retskafne Christne og nyttige Borgere, har jeg gjort to Reiser til Ostindien og China, og paa den sidste udstaaet næsten alle de Elendigheder, som kunde indtræffe. En smitsom og afskyelig Sygdom, hvoraf jeg selv var angreben saaledes at jeg endnu føler dens fordærlige Virkninger, og de fleeste af mine Medfarende bortdøde, forgiftede saaledes Luften, at vort indskrænkte Opholdssted blev os utaaleligt; rasende Storme truede med den skrækkeligste Undergang, stillede os Døden for øyne i dens rædsomste Skikkelse, imedens vorc Medborgere paa et andet Skib virkelig maatte erfare den gyseligste Skiebne.

¹⁾ *Christian Sneedorff* — søn af den lærde danske historiker, professor *Jens Schjelderup Sneedorff*, og saaledes broder af den bekjendte contreadmiral *Hans Christian Sneedorff* — døde i october 1786 i 23 aars alderen paa Cap i Sydafrica under en reise til Ostindien med det ovenfor omskrevne handelsskib »Princesse Charlotta Amalia«. Den 18/9 1782 blev han secondløjtnant i marinen. I et brev, han sendte hjem fra Port Louis paa Isle de France 4/8 1786, skriver han bl. a.:

»I disse plagede Climater er det, at den Nordiske Sømand uddunster al Kraft og Styrke og til sidst halv stegt dør hen. Tænk dig, min Broder, at maneureere i denne brændende Hede med saa svært et Skib og kun 50 à 60 Mands Besætning. Hvorledes de saa ud, da vi forlode Stræderne? Jo, som Skeletter. Ney, der er ingen Proportion i dette Antal, naar man ey vil tilsidesætte, hvad der skyldes Mennesket! — — Vi er nu indkomne med læk Skib, brækket Ror og raadne Master. —«
Se forøvrr. C. J. Anker: »Kontreadmiral og Kadetchef H. C. Sneedorffs Personlighed og Virksomhed etc.«

I Følge af disse udstandne Besværligheder, og paa Grund af det kongelig allernaadigste løfte om Befordring for Compagnies værdige Præster, har jeg ofte anraabt Deres Majestæt om Naade til at finde Livets Ophold paa en mindre Besværlig Maade ved at arbeide paa mine Medmennischers Lyksalighed, og nu igien fremkommer med den allerunderdanigste Begiering, at Sunds Sognekald i Bergens Stift allernaadigst maatte blive mig anbetroet.

Mit Forhold og Beqvemhed viises ved hosføyede Attester i Forventning af allernaadigst Bønhørelse allerunderdanigst af

Kiøbenhavn den 11te Febr. 1786.

Paul Severin Abel.

*mit Forhold og Beqvemhed viises
ved hosføyede Attester i Forventning
af allernaadigst Bønhørelse*

P. S. v. b. h.

Facsimil af hr. Paul Severin Abels haandskrift og navnetræk. 1786.

Ansøgningen vedlagde han følgende attester¹⁾:

[1] Efter Forlangende bevidnes herved, at Candidatus S. Ministerii *Mr. Paul Severin Abel* ved min holdte Visitatz afvigte Aar den 8de Iuli prædikkede for mig udi Surendalens Hovedkirke i Nordmørs Provstie baade ordentlig, smukt og opbyggeligt over Ecek: 12te V: 1te. Denne aflagte Prøve, tilligemed det gode Vidnesbyrd Sognepræsten sammestid *Hr. Søren Hagerup* [s. 94], i hvis Hus han da conditionerede, gav ham, lader mig fatte bedste Haab, at han vil blive baade en duelig og redelig Præst, naar det maatte behage Gud og Kongen at betroe ham Lære Embede i Guds Kirke.

Tronhiem den 13de Junii 1778.

*M. F. Bang*²⁾.

[2] Velærværdige *Hr. Paul Severin Abel*, som udi det Kongelig octroyerede danske asiatiske Compagnies Tieneste og med dets Skibe haver aflagt to Reiser,

¹⁾ Det findes alt i »Cancelli-Indlægge« for 2/6 1786. Rigsarchivet.

²⁾ *Hr. Marcus Frederik Bang* var biskop i Trondhjem 1773—1787.

nemlig: een til Tranquebar i Ostindien, og een til Canton i China, meddeeles herved efter Forlangende det Vidnesbyrd: At han paa forberorte to Reiser haver opført sig saavel udi Levnet som Lærdom saaledes som det en retskaffen Prædikant og Guds Ords Lærer anstaaer, saa at Vi i Betragtning af hans gode Forhold og i Følge den Kongelige allernaadigste Octroys 24de Articuls Formeldning kunne hannem allerunderdanigst recommendere.

Christianshavn udi Compagnies Forsamlings Hus den 26de Januar 1784

Fabritius. Ryberg. Cramer. Lunding. Zinn. Erichsen.

[3] Velærværdige Hr. Abel har i min Nærværelse holdet en Prædiken som var i Henseende til Materien vigtig og blev anvendt til Opbyggelse. Om hans Forhold vides ej andet end det, som er anstændigt.

Kjøbenhavn den 17de Febr. 1784.

Nic. Edinger Balle 1).

En samtidig ansøger til Sund var imidlertid den sex aar ældre hr. *Philip Fleischer*, der siden 1779 havde været sogneprest til det noget mindre kald Klep paa Jæderen, og denne mand fik derfor embedet samtidig med, at hr. Abel under $\frac{2}{6}$ 1786 blev udnævnt til sogneprest til det saaledes i samme øieblik ledigblevne Klep. Herfra blev han under $\frac{14}{6}$ 1793 udnævnt til sogneprest til Tvedt²⁾, og sex aar senere indsender han atter ansøgning om befordring³⁾:

Til Kongen!

En af Deres Majestæts ulykkelige Vndersaattere anraaber Dem allerunderdanigst om Redning for sig og talrige Familie paa følgende Grunde:

Efterat jeg fra 1779 havde faret som Skibspræst, blev jeg 1786 allernaadigst beskikket til Sognepræst for Kleps Meenigheder i Christiansands Stift. Her maatte jeg under daglige Bekymringer, see min huuslige Forfatning ved utilstrækkelige Indkomster alt meere og meere forværret, indtil mine Boeliger med alt hvad som fandtes i dem blev fortæret af Ilden Natten til den 17de Marts 1793⁴⁾. Følgen heraf for mig blev dyb Armod. 2 Maaneder derefter blev jeg allernaadigst forflyttet til Tveds Sognekald i samme Stift; men derved opnaaedes ikke Deres Majestæts velgiørende Hensigt, at skaffe mig Opreisning for mit store Tab. Den afbrændte Præstegaard blev jeg endog fraværende forbunden til at opbygge for den allernaadigst bevilgede Collect, enten den blev tilstrækkelig eller ikke. Ved denne besværlige Byrde blev min Tilstand forværret. Den følte endog saa meget meere; da min Skiebne syntes

1) *Dr. theol. Nicolai Edinger Balle* var 1782—1808 biskop i Sjælland og fra 1800 tillige kgl. confessionarius.

2) J. B. Halvorsens »Forsk Forfatterlexicon« og fl. kilder har feilagtig: Tinns prestegjeld.

3) Ansøgningen med anbefalinger findes i »Cancelli-Indlægge« for $\frac{15}{3}$ 1799. Rigsarchivet.

4) Ilden udbrød ved midnat i et kammer i anden etage. Presten vaagnede og fik varslet husfolkene, der saavidt kom fra det med livet. Husene med det hele indbo og mange rariteter fra prestens ostindiereiser gik op i luerne.

haardere end andre brandlidte Præsters, der ved Forflyttelse vare blevne befriede for de afbrændte Præstegaardes Opbyggelse. Fra en afbrændt og ved Tab for mig opbygget Præstegaard blev jeg forflyttet til en yderlig forfalden Gaard og ved Dom tilkjendt kun $\frac{1}{3}$ Deel af de taxerede Brøstfældigheders Sum, med Tillæg af, at jeg maatte søge Regres for det øvrige hvor jeg bedst veed og kan. Gaarden maatte istandsættes for at blive beboelig. Herved blev jeg endnu dybere nedtrykket. Ingen Regres veed jeg at faae uden ved Deres Majestæts allernaadigste Forflyttelse.

Tveds Kalds Indtægt, der aldrig har været betydelig, er nu meget formindsket derved, at Præstegaarden, som tilforn gav god Fordeel, drives nu med Tab, saa at en talrig Familie vanskelig kunde her finde Livets Ophold om ingen Afgift havde Sted. Hvormeget mindre nu, da aarlig skal udredes 100 rdr. Pension til Frue Etatsraadinde *Jessen*¹⁾, og det Portofrie til Kiøbenhavn. Naar denne er fradraget, finder jeg Kaldets øvrige Indkomst hvert Aar aldeles utilstrækkelig til det tarveligste Ophold for min store Familie, bestaaende af 22 Personer daglig. Ved alle ovenanførte Omstændigheder seer jeg mig nu efter henimod 20 Aars Embeds-Tieneste i den sørgeligste Forfatning, da jeg intet kan afbetale paa min Gield, intet kan anvende paa mine nu havende 10 Børns Dannelselse, som er mig det vigtigste i Livet, uden allernaadigst Forflyttelse til et bedre Kald.

De Tab jeg har lidt ved Ildebrand, ved den afbrændte Præstegaards Opbyggelse, ved den nu beboede Præstegaards Istandsættelse, mit ringe og med stor Pension bebyrdede Kald, hvorudi jeg stedse dybere nedtrykkes i Gield; min lange Embeds Tid; mine mange Børn og Uformuenhed til at skaffe dem den fornødne Opdragelse. Alt dette haaber jeg, naar intet er at udsætte paa min Duelighed og Retskaffenhed, giver mig et Fortrin for mange andre.

Paa Grund heraf beder jeg at Deres Kongelige Majestæt allernaadigst vil forunde mig det nu ledige Wandsøe Sognekald i Christiansands Stift, hvorved jeg haaber at mine Vilkaar kunde forbedres.

Tved, den 19de Januar 1799.

allerunderdanigst

Paul Severin Abel.

Foruden de anbefalinger, han allerede ved tidligere leiligheder havde erholdt, saaledes en af $\frac{14}{11}$ 1794 og en af $\frac{3}{3}$ 1797, da han forgjæves ansøgte om Eker sognekald, vedlagde hr. Abel følgende:

[1]. Alle som kjende Sognepræsten til Tveds Præstegield *Hr. Paul Severin Abel* ere nok eenige i, at han fortjener at kaldes en brav Mand, med hvilket Vidnes-

¹⁾ Ved lector theol. i Christianssand og sognepræst til Tvedt *hr. Claus Tobiasens* død i 1751 ophævedes lectoratet, men dets indkomster tilligemed Tvedt henlagdes ved rescr. af $\frac{5}{11}$ 1751 til generalkirkeinspectionscollegiets secretariat [første gang *E. J. Jessen*]. Præstegaarden skulde gjøre secretariatet rede for kaldets indtægter.

byrd Salig Biskop *Tybring*¹⁾ og oftere ledsagede hans Ansøgninger. Fattig gjort ved Ildsvaade og en tilvoxende talrig Familie, kan han i nærværende Embede umuelig afbetale, men maa nødvendigviis forøge sin Gield. Da han haver sørget for Embedets Betjening i sin Fraværelse, reiser han nu paa kort Tid til Kiøbenhavn for personlig allerunderdanigst at frembringe sit Anliggende, og at dette maatte lykkes ham, som en ligesaa retskaffen, som fattig Mand, dertil fordrister jeg mig allerunderdanigst at anbefale ham.

Christiansand den 25de April 1798.

*Støren*²⁾

Som constit. Biskop.

[2]. Da Sogne-Præsten til Tved og Birkenæs *Hr. Paul Severin Abel*, har forlangt mit Vidnesbyrd om hans Embeds Førelse og hans trange Kaar med en Familie af 10 Børn; saa kan ieg, efter den Kundskab ieg i min endnu korte Embeds Tid, hos flere troværdige Mænd om begge har indhæntet, ikke andet end anbefale ham som værdig den høikongelige Naade, naar han allerunderdanigst maatte ansøge om Befordring til et Embede, hvorved hans Bekymringer kunne formindskes, og hans Mod oplives til fremdeles Iver i sit Kald.

Christiansand d. 17 Januar 1799.

P. Hansen [se s. 45].

Biskop i Christiansand Stift³⁾.

Ansøgningen blev bevillet, og hr. Abel under $15/3$ 1799 udnævnt til sogneprest til Vansø, hvor han derpaa virkede sin senere levetid: 28 aar, og hvor han levede i forholdsvis gode kaar, skjønt krigen og pengenøden i aarhundredets begyndelse jo berørte ogsaa ham føleligt⁴⁾; selv angav han sine indkomster til aarlig 847 spd., iberegnet officerskjæppens 96 spd., der forøvrigt medgik som løn til den residerende capellan [se s. 103]. Sidst i 1812 blev han constitueret og kort efter beskikket som provst i Lister provsti, en værdighed, han indehavde til 1825.

Som en retsindig og dygtig mand skildres provst Abel, og den misnøie, der foranledigedes ved enkelte omstændigheder som f. ex. officerskjæppens indførelser og

1) *Hr. Hans Henrik Tybring* var biskop i Christianssands stift 1789—1798.

2) *Hr. Henrik Eiler Støren*, f. 1755, var 1795—1804 stiftsprovst i Christianssand og † 1822 som sogneprest til Stavanger.

3) I sin »Underdanig Pro Memoria«, der ligeledes findes indlagt i hr. Abels ansøgning, indberetter biskopen under 22/1 1799, at det ved *hr. Bugges* forflyttelse til Fredericia ledige »Wandsøe Kald med tilhørende Annexer: Spind, Herred og Farsund er angivet til 390 rdx.« Samtidig bringer han ogsaa »følgende blant flere fortiente Mænd til videre allernaadigst Promotion i gunstigste Erindring: som No. 1 Sognepræsten til Findø, *Hr. Georg Christian Bernhoft*, dernæst *Hr. Abel* og som No. 3 *Hr. Peder Ludvig Lund*, Sognepræst til Walle i Sætersdalen.« — Hr. Bernhoft fik i 1799 Sogndal i Dalene og hr. Lund blev først i 1803 forflyttet fra Valle til Ekersund.

4) I folketællingslisten for 1801, Rigsarchivet, opgives hans tjenerstand til: en enrølleret matros paa 25 aar, en skydsskafferdreng paa 22 samt 6 tjenestepiger i alderen 16—32 aar. Hans hustrus søster jomfru *Georgine Caroline Barth*, 25 aar gl., havde da ophold i hans hus.

gav sig luft i forskjellige anker over ham, naaede ikke ud blandt den store flerhed af menigheden, der tvertom misbilligede klagernes optræden. Biskop *Sørensen* [se s. 45], der langt fra fandt sig beføiet til at foretage nogetsomhelst i den anledning, tilønskede ogsaa disse »en mere kjærligssindet tænkemaade mod sin lærer«. Med nidkjærhed tog Abel sig af skolevæsenet; var medstifter af og senere ogsaa formand i »Selskabet for Vanse Sogns Vel«, hvis formaal var ved udbredelse af passende skrifter og udsættelse af præmier at virke for sognets fremgang i moralsk og økonomisk henseende. Theoretisk og praktisk var han tillige en ivrig og interesseret jordbruger, der altid stod rede for den, der ønskede hans raad i et landbrugsspørgsmaal. Et »Forslag til Faareavlens Forbedring i Norge« forfattede han til *Didrichsens »Magazin for Næringsstanden«* (I, Kjøbenhavn 1796), og paa egen bekostning lod han opdyrke en større strækning i prestegaardens udmark, byggede hus med haveanlæg: »Minde«, og fik brugsret til dette for sin hustru og børn, ved hvis død det skulde gaa tilbage til prestegaarden uden erstatning.

I 1821 valgtes provst Abel til stortingssuppleant for Lister og Mandals amt¹⁾. I »Den Norske Rigestidende for $\frac{3}{5}$ 1827 læses følgende gravskrift over provst Abel:

»Paa Pladen:

Hoc quotidie meditare

Ut possis æque animo vitam relinquere

Denne gyldne Regel
Svævede altid for den fromme Oldings Øine
Hvis forkrænkelige Deel her stædes til Hvile:
Derfor kunde han ogsaa
Da Alherren kaldte ham til sig,
Med fuldkommen Sindsro nedlægge sin jordiske
Vandringstav.
Paul Severin Abel
Var hans Navn, der han vandrede iblandt Dødelige
.²⁾
Den Flid og Virksomhed,
Der i Ungdommens Vaar udmærkede ham,
Og gjorde, at han med Held overvandt de mægtige
Hindringer,
Som trange Kaar saa ofte lægge den studerende
Yngling i Veien,
Ledsagede ham tillige,
Da han var indtraadt paa Embeds-Banen,
Og det ikke blot, medens han befandt sig i den

kraftfulde Manddoms-Alder,
Men ogsaa efterat Oldings-Alderens Sne var
kommen til at pryde hans Isse.
Baade som Ordets Tjener og som Statens
Embedsmand var han utrættelig;
Thi levende erindrede han sig Frelserens Formaning
om at arbeide, forinden Natten kommer.
Endeligen havde han i Kirken og i Staten
Fuldkommet den Gjerning, som af den Himmelske
Fader var bleven ham overdragen.
Derfor kunde han og saa,
Som det egner den sande Christi Dicipel
Med Fred bære sit Hoved, da Herren kaldte ham,
Hvilket skede den 10de April 1827,
Efterat han med Troe, Haab og Kjærlighed i Hertet
havde vandret paa Jorden
I 75 Aar og 8 Maaneder,
Og i 48 Aar været offentlig Lærer i Christi Kirke.
.²⁾

¹⁾ Se forøvrr: C. Flood »Listerlandet«, 1894, s. 222 flg., J. B. Halvorsens »Norsk Forfatterlexicon«, Dr. P. Hansens »Archiv for Skolevæsenets etc. Oplysning« I s. 96 samt O. A. Løwolds »Fra Jæderen« s. 112. — Kaldsbøgerne for Klep, Tvedt og Vanse indeholder kun ganske korte notitser om provst Abel.

²⁾ Her følger data for fødsel, prestevirksomhed — giftermaal, hustruens fødsel etc.

Da hans egen Vandel stedse bar Præget
 Af de Evangeliske Lærdomme,
 Han i Herrens Navn prædikede,
 Er det ei at undres over,
 At alle hans Efterladte tungt føle Savnet

Af den kjærligste Mand, Fader og Familie-Forsørger
 Og derfor lade Taaren rinde ved hans Baare.
 Fred med hans Støv!
 Punctum est, quod vivimus
 Et adhuc puncto minus.«

»Som Sognepræst til Vanse bragte provst Abel¹⁾ Almueskolerne paa en fast og bedre Fod, end forhen havde været Tilfældet, ligesom Ungdommen ved de derefter afholdte Bispevisitatser lagde for Dagen en større Oplysning end ved de fleste Sognekald i Stiftet«, skriver hans søn, sorenskriver *Abel*, i sine familieoptegnelser, og dennes søn, captein *Abel*, fortsætter:

»En alvorlig og noksaa streng Mand maa min Bedstefader have været, idetmindste tyder Børneopdragelsen derpaa, da efter min Faders Fortælling Børnene ikke kom ind i Dagligværelserne uden ved høitidelige Leiligheder, og maatte de da staa stive ved Døren uden at lukke Munden op, uden naar de blev tiltalte. — Min Bedstemoder var ogsaa en meget alvorlig Kone, for hvem vi Børnebørn havde en umaadelig Respekt; hun maa forresten ogsaa have været venlig og glad i os, thi det var for os en ren Fest, naar vi fik Lov til at besøge Bedstemoder paa »Minde«, hvor hun boede som Enke til sin Død«.

Ved provst Abels død deltes Vanse sognekald, som bestemmelsen var efter rescr. af ⁹/₉ 1803, og ved kgl. resol. af ²⁹/₁ 1828 udskiltes Herod og Spind til eget embede.

Fjorten børn [5. a.—5. o.]:

5. a. **Hans Abel**, f. ¹¹/₁₁ 1787 i Klep og † ³/₂ 1810 i Vanse af nervefeber.
 I 1804 blev han student ved Københavns universitet og gjorde tjeneste i studentercorpsset under byens bombardement i 1807. Ugift.
5. b. **Hr. Georg Daniel Barth Abel**, f. ³¹/₁, db. ⁸/₂ 1789 i Klep og † ²/₃ 1859 i Eidsberg som sogneprest.
 * ¹⁴/₁ 1824 i Farsund med *Elisabeth Henriette Bockmann*, f. ⁷/₇ 1802 i Trondhjem og † ²⁰/₁₁ 1872 i Eidsberg; datter af sorenskriver i Guldalen, senere i Lyngdal, cancelliraad *Søren Gottfried Bockmann* og *Anna Severine Smith*.
 Efter i 1805 at have taget examen artium med haud ved Køben-

¹⁾ Der fortælles om provst Abel, at han fra den tid, han var skibsprest, havde for vane, naar han stod paa prædikestolen, midt under talen at stanse for at gjøre en overhaling, som om han var paa det gængende skibsdæk, og naar dette var gjort, fortsatte han uden videre. Menigheden var saa vant derved, at den ikke engang lagde merke til det. [Familiemeddelelse].

Silhouette af student Hans Abel.

havns universitet var Abel i tre aar informator for præsten *Holbyes*¹⁾ sønner i Lyngdal, hvorpaa han atter reiste til Kjøbenhavn, tog her *examen philos.* med laud. i 1809 og fortsatte i det theologiske studium. Den $\frac{26}{8}$ 1816 tog han ved Christiania universitet den theolog. *examens* theoretiske del med haud og i 1817 den katechetiske og homeletiske del med laud.

Allerede $\frac{7}{8}$ 1817 blev Abel *personel capellan* hos faderen i Vanse, hvor han derpaa $\frac{23}{8}$ 1821 blev *resid. capellan* og udnævntes $\frac{24}{6}$ 1828 til sognepræst til det fra Vanse netop udskilte Herod og Spinds sognekald. Herfra søgte han under $\frac{18}{6}$ 1833 Tønsbergs kald, »da en besværlig Embedsgaards tolv-aarige Drift har paadraget mig Gjæld, og jeg frygter for, de med min Annexreise forbundne haarde Søture i Vintertiden og om Efteraaret, skulle ved min tiltagende Alder altfor meget angribe min Helbred«. Sin ansøgning vedlagde hr. Abel følgende anbefalinger²⁾:

Silhouette af Hr. G. D. B. Abel.

[1] Underdanigst Erklæring.

Da jeg har lært Hrr. Sognepræst *Abel* at kjende som en meget nidkær og ordentlig Embedsmand, afgiver jeg med fuld Overbevisning det Vidnesbyrd, at han fortjener Befordring til bedre Embede, hvortil ogsaa sexten Aars Embedsførsel synes at qualificere ham. Den Omhyggelighed han har anvendt paa sin Præstegaards Forbedring saavel med Hensyn til dens Huse, som Jordvei, hvorved han har paadraget sig Gjæld, og hans ei stærke Helbred, hvilke Omstændigheder han har anført i nærværende underdanigste Ansøgning, formener jeg underdanigst at maatte, i Forening med hans Embedsduelighed og agtværdige Forhold, tale til hans Fordeel i dette Tilfælde.

Vandsø Præstegaard den 19 Juni
1833

underdanigst
U. F. C. Arneberg, Herredsprovst³⁾.

[2] Paa Supplicantens underdanigste Ansøgning af 25de Februar 1831 om Hole Sogne Kald har afdøde Biskop *Munch*⁴⁾ afgivet følgende Erklæring:

»At Supplicanten med Nidkærhed opfylder det ham betroede Embeds mange og hellige Pligter, samt at jeg kjender ham som en agtværdig Mand, ustraffelig saavel i Lære som Levnet, er det mig en Glæde herved at kunne bevidne«.

¹⁾ Hr. *Michael Holbye*, f. 1760, var sognepræst til Lyngdal fra 1794 til sin død 1812.

²⁾ Det findes alt i kirkedepartementets journal-no. 973 A for 1833, $\frac{28}{6}$. Rigsarchivet.

³⁾ Hr. *Ulrik Frederik Christian Arneberg*, sognepræst til Vanse, var provst i Lister fra 1820 til sin død 1835.

⁴⁾ Hr. *Johan Storm Munch* var biskop i Christianssand 1823—1832.

til hvilken jeg underdanigst vover herved at henholde mig.

Christianssands Bispecontoir 25de Juni 1833

Underdanigst
Hanssen Constit. 1)

Under 16/10 1833 blev hr. Abel udnævnt til sogneprest til Tønsberg. I denne bymenighed gjorde han sig ved sin vrangvilje og gjerrighed saa lidet afholdt, at han syv aar senere søgte sig bort, til Eidsberg, »høiligen trængende til at blive forflyttet til et andet embede«. — Den 22/12 1846 blev han ogsaa udnævnt til Eidsberg, men heller ikke i dette sogn kunde man forlige sig med de egenskaber, der havde skaffet ham mindre godt ry i hint. Med al anerkjendelse af hans duelighed som comunemand, formaaede han som prest og som menneske ikke at vinde nogen hengivenhed, og talrige er de historier²⁾, der fremdeles gaar i sognet om hans særheder og endnu mere om hustruens, »thi hun eiede ikke kjærlighed til noget i verden uden til sine hunde og katte.«

Efter sit eneste barns død tog hr. Abel under opholdet i Tønsberg til sig en liden svensk pige, *Christine Marie Swenson*, der blev givet sin fosterfaders navn og senere egtede hans brodersøn, cand. pharm. *Abel* [se senere]. Barn [6. a.]:

6. a. **Paul Severin Abel**, f. 12/1 1825 i Herod, hvor † 25/1 1825.

5. c. **Thomas Frederik Weibye Abel**, f. 15/5, db. 22/5 1790 i Klep og † 27/6 1866 i Farsund. Lensmand i Vanse.

* 21/10 1834 i Farsund med *Caroline Margarethe Foys*, f. 29/6 1795 i Vestre Aker og † 21/4 1885 i Farsund; datter af eiendomsbesidder *John Foys*³⁾ og anden hustru *Anne Bolette Margarethe Mungård* [svensk]. Uden børn.

I 1805 gik Abel tilsøs og fik saaledes god anledning til at deltage i kaperfarten 1810—1813. I det sidstnævnte aar var han saaledes førstestyrmand paa kaperen »Den veivisende Paket«, ført af den modige *Anders Christophersen* og tilhørende *John Johnsen* i Egvaag, og han blev saaledes i slutten af october maaned med i det basketag med den engelske orlogsbrig »The Lion«, captein *Fernholdt*, der endte med, at kaperen maatte overgive sig. Den engelske brig havde maskeret sig som coffardimand og viste sig udenfor Ekersund, hvor kaperen satte efter den; dog efter vel en times jagt

1) Hr. *Jacob Hanssen* var sogneprest til Oddernæs 1826—1834.

2) Saaledes berettes der om en trætte, presten som formand i fattigcommissionen engang havde med en bonde om, hvorvidt dennes afdøde moder skulde begraves paa fattigvæsenets bekostning eller ikke. Presten mente nei, bonden jo. Det ene ord tog det andet. Tilslut siger bonden: »Jeg begraver'a d . . . og p . . . ikke!« — »Saa faar Du ja'gu' salt'a!« var prestens svar. — Fra hans embedstid i Tønsberg giver kaldets copibog et ganske godt billede af ham.

3) *John Foys* kom fra Calcutta, hvor han havde været i det dansk-ostindiske companis tjeneste, til Norge, erhvervede sig eiendomme i Nittedalen, senere Boltelækken i Christiania og Østby i Skjeberg og døde i Farsund 1832, 75 aar gl.

opdagedes vildfarelsen og kaperen, som da var 7 à 8 mil fra land, vendte og forcerede tilbage, men blev trods vedvarende god manøvre indhentet af den bedre seiler omtrent 1 mil fra land. Briggen begyndte nu at beskyde kaperen, vistnok fra begyndelsen paa temmelig lang distance, men denne formindskedes efterhaanden, saa kaperen snart blev udsat for en livlig geværlid. Den tapre captein vilde dog ikke saa snart give sig, men idet han selv stod ved roret og kun havde matrosen *Michael Jacobsen* hos sig paa dækket for at styre seilene, søgte han ved god manøvre at undfly fienden, som — for at naa sin hensigt — to gange blev nødt til at gaa over stag under fortsat skydning. Fra briggen blev sendt 28 kanonkugler og omtrent 600 geværkugler, men kaperen holdt dog stand, indtil dens klyverstander og pigfald samtidig blev over-skudt. Merkelig nok havde den ingen dræbte, og kun matrosen *Abraham Jacobsen* blev saaret, idet han fik en geværkugle gjennem tyklaaret, da han kom op fra rummet for at hjælpe til med manøvreringen. Besætningen blev ført ombord i briggen, »hvor kapercapteinen for sit udmerkede mod blev meget høflig behandlet af chefen og officererne«, og saa bar det afsted med fanger og prise til Leith.

I den skrivelse af 23/11 s. aar, som sorenskriver i Lyngdal, cancelliraad *S. G. Bøckmann* [se s. 102] i sagens anledning indsendte til chefen for Norges søforsvar, og hvori han gjør forestilling om mandskabets udvexling, tilføier han: »Provst *Abels* anden Søn var Førstestyrmand med Kaperen og har altsaa været saa uheldig at blive tagen. Forældrene ere meget nedslagne, fordi de frygter, at Underholdningen, som Fangerne nyder under Fangenskab, ikke er tilstrækkelig til Livets Ophold, hvilket i den senere Tid skal være Tilfældet ved den paa Diætpenge lidte Decourt«. — Captein og den største del af mandskab blev ogsaa kort efter udvexlede¹⁾, hvorimod Abel var saa uheldig at blive sid-dende hele 2 aar i prisonen i Chatam. Han led herunder meget ondt, blev sultet og fik ogsaa af en engelsk marinesoldat et bajonetstik i siden og havde altid senere mén af dette. I de følgende tolv aar var Abel skibsfører, sluttede saa at fare og blev sidst i aaret 1827 beskikket til lensmand i Helviks thinglag paa Lister; ved dettes deling i 1830 fik han lensmandsombudet i Vanse med Farsund, fra hvilket han tog afsked ved udgangen af 1865, »og efter at han derpaa havde aflagt sit regnskab til vedkommendes tilfredshed, afgik han ved døden.«

5. d. **Maren Heltberg Abel**, f. 5/6 1791 i Klep og † 21/6 1870 i Farsund hos sin broder sorenskriveren, til hvem hun kom paa besøg i 1862 fra sit vanlige op-holdssted »Minde« i Vanse, brak kort efter ankomsten sit ene laarben og for-blev sengeliggende i hans hus for resten af sit liv. Ugift.

1) Se N. A. Larsen »Fra Krigens Tid« s. 191 flg.

5. e. **Jonas Barth Abel**, f. $29/7$, db. $6/8$ 1792 i Klep og † $2/4$ 1862 i Flekkefjord ved slagtilfælde. Lensmand og postexpeditør.

* $29/12$ 1825 i Vanse med *Martine Christine Struve*, f. $13/5$, db. $19/5$ 1798 i Christianssand og † $31/12$ 1891 i Skien; [ifl. kgl. resol. af $23/2$ 1798 anset som egtefødt] datter af *Abel Catharine Struve* og løjtnant *Peder Anker Schönheyder Sang*.

I 1807 gik Jonas Abel tilsøs og i 1810 fik han ansættelse som »prisemester« paa en med autorisation af staten privat udrustet kaper, der dog allerede i januar det følgende aar faldt i englændernes hænder. Fra marts 1813 commanderte han som maanedsløjtnant i nogle maaneder en i Egvaag stationeret kanonjolle og var i october s. aar med kaperen »Den veivisende Paket« og fik saaledes samme skjebne som sin ældre broder. Han kom i prison i Chatam, var dog saa heldig temmelig snart at blive udvexlet mod to engelske matroser, men hans helbred havde faaet et knæk, som han siden ikke forvandt.

Portræt af Jonas Barth Abel.

Senere fór han atter tilsøs, som coffardicaptain, havde da sit hjem i Egvaag og var ogsaa i nogle aar navigationslærer, indtil han i 1830 blev beskikket til lensmand i Næs og Hitterø med bopæl i Flekkefjord. Her var han en tid ogsaa dampskibsexpeditør og fra 1835

maaler og vrager, ligesom han blev meget benyttet i kommunen. I juli 1845 frasagde han sig lensmandsombudet, men overtog det atter fra $25/4$ 1846 og var fra $1/1$ 1849 tillige postexpeditør i Flekkefjord.

I sine sidste par aar var Abel ved sygdom forhindret fra at bestyre postexpeditionen, der i denne tid var overdraget til hans hustru, som ogsaa ved hans død blev constitueret under ledigheden. Han var en i sin kreds meget afholdt mand, ved hvis begravelse den samlede kommunebestyrelse indfandt sig for at bære den gamle kommunemands baare til kirkegaarden.

Abel og hustru havde sex børn [6. a.—6. f.]:

6. a. **Paul Severin Abel**, f. $17/9$ 1826 i Egvaag i Vanse, hvor † $16/1$ 1828.

6. b. **Pauline Severine Abel**, f. $16/8$ 1830 i Flekkefjord; bosat i Skien.

* $17/9$ 1862 i Flekkefjord med *Frederik Arnold Peter Jepsen*, f. $15/1$ 1813 i Flensburg og † $17/7$ 1884 i Skien¹⁾; søn af bygmester *Peter Jepsen* og *Anne Lucie Arff*.

¹⁾ *Jepsen* var gift 1ste gang $26/12$ 1835 i Laurvik med *Christine Amundsen*, der var f. $7/12$ 1814 i Laurvik og døde $14/12$ 1859 i Skien; datter af bestyrer ved Jægerborgs brændevinsbrænderi *Mads Christian Amundsen* fra gaarden Dybvik i Vestre Moland og hustru *Olea Christine Nielsen* af Laurvik. En datter af dette egteskab er gift med brugseier *H. C. Hansen* i Skien.

I tyve aars alderen kom Jebsen til Norge, opholdt sig først nogle uger i Christiania og var derpaa i 1835 i Laurvik, slog sig saa ned i Skien, hvor han tog borgerskab i 1836 og kort efter etablerede forretning som hattefabrikant. Han eiede fabriken paa Klosterhaugene og hus i Klostergaden og virkede her sin hele senere tid.

Pauline Abel kom i ung alder som gouvernante til overtoldbetjent *Ørum*¹⁾ i Sogndal ved Ekersund, herfra i 1852 i huset hos overtoldbetjent *Weibye*²⁾ i Kragerø og i 1861 til sin søster og svoger ingeniør *Bing* [se nedenfor], som da var bosatte i Porsgrund.

6. c. **Karen Sibylle Abel**, f. $21/12$, db. $28/12$ 1832 i Flekkefjord; bosat i Christiania.

* $25/4$ 1860 i Flekkefjord med *Nicolai Christian Bing*, f. $19/3$ 1835 i Grimstad og † $10/4$ 1899 i Christiania; søn af undertoldbetjent *Lars Hess Bing*³⁾ og *Birthe Oline Olsen*.

I sine første ungdomsaar fór Nicolai Bing tilsøs og var derpaa en tid navigationslærer, indtil han i 1858 kom ind i havnevæsenets tjeneste i Christiania. I dette blev han dog kun ganske kort, idet han allerede s. aar reiste til Hannover og studerte her vandbygningslære ved den polytechniske høiskole. Efter at have sat sig mere praktisk ind i dette fag under et længere studieophold i England, gik han atter ind i det norske havnevæsens tjeneste som ingeniør for undervandssprængninger. I 1861 havde han station i Porsgrund, hvor han tillige virkede som overlærer ved sømandsskolen.

Gjennem de 11 aar, Bing virkede i havnevæsenet, erhvervede han sig et indgaaende kjendskab til den norske kyst, og dette i forbindelse med de ved denne saa hyppig forekommende skibsforslis og tab af værdifuld last, bragte den tanke til modenhed hos ham, at her maatte være meget at udrette for et foretagsomt bjergningsselskab. Den $15/10$ 1870 grundlagde han det senere saa bekendte: *Bings bjergnings- og dykkercompagni*, der begyndte yderst beskedent med en capital paa 12000 kr. og en eneste seilkutter, men med denne udførte »Dykker-Bing« dog store arbejder. I 1871 bjergede han saaledes to skibe paa tilsammen 1770 tons, og efterhaanden kom han sig saa vidt fremover, at han kunde skaffe sig damperen »Pluggen« med fuldt bjergningsudstyr efter den tids fordringer.

Ved Bings ihærdighed og dygtige ledelse antog foretagendet stadig større dimensioner, og nye, alt mere moderne dampbaade som »Snapop«, »Neptun« og »Uræd« var uafdelig paafærde, og viden om gik chefens ry. I october 1892 indlagde han sig saaledes stor fortjeneste ved at forestaa optagelsen af den ved

¹⁾ *Hartvig Thams Ørum* blev overtoldbetjent i Sogndal 1844 og i Sandøsund 1852; afsked 1869.

²⁾ *Hans Jenssen Weibye*, f. 1797 og † 1881, blev i 1826 under- og i 1834 overtoldbetjent i Kragerø. Se Due og Finne-Grønn »Slægten Due fra Trondhjem etc.« s. 29.

³⁾ Om familien Bing se Landgraff »Grimstadslægter« s. 66.

Akers verksteds kran sunkne 28 centimeters kanon »Moses«, der havde stukket sig flere meter ned i muddret¹⁾.

Midt under sin travle virksomhed rammedes ingeniør Bing i Trondhjem 1884 af et slagtilfælde, der lammede ham talens brug, og da det gjentog sig i 1892 med den følge, at han ogsaa led brist paa hørsel og hukommelse, blev forretningen omdannet til et actieselskab: »Det norske Bjergnings- og Dykkerkompani«. Dettets ledere blev Bings søn, ingeniør *Martin Bing*, som allerede fra 1885 havde ydet praktisk deltagelse, og dampskibsfører *L. B. Foss*.

Det klareste begreb om den virksomhed, ingeniør Bing har udfoldet, gav det regnskab, der fremlagdes ved companiets 25'aars jubilæum ¹³/₁₀ 1895, og som viste, at der til den dag var bjerget dampere, seilere og last til en samlet værdi af 4 millioner kroner²⁾.

6. d. **Adolf Carolius Abel**, f. ¹¹/₆, db. ⁵/₇ 1835 i Flekkefjord. Toldcontrollør.

* ¹²/₉ 1878 i Ekersund med *Hansine Petrea Martine Fürgens*, f. ⁶/₈ 1847 i Ekersund og † ²⁸/₉ 1886 i Frederikshald; datter af købmand *Georg Daniel Fürgens* og *Marie Jensine Lassen Brodahl*. Uden børn.

I 1850 kom Adolf Abel paa toldcontoret i Flekkefjord, fik i 1855 ansættelse som fuldmægtig hos toldkassereren i Stavanger, blev ⁷/₆ 1866 undertoldbetjent i Stavanger distrikt, Ekersund, og ¹³/₇ 1883 overtoldbetjent i Frederikshald. Her tjenstgjorde han indtil ¹/₉ 1891, da han efter eget ønske forflyttedes i samme egenskab til Frederiksstad, hvor han med et gagetillæg af kr. 400 tillige blev forrettende toldinspectør.

6. e. **Georg Daniel Henrik Abel**, db. ⁶/₅ 1838 i Flekkefjord, hvor † ²⁹/₁₂ 1848 ved ulykkestilfælde; gik gennem isen og druknede.

6. f. **Johanne Mathilde Abel**, f. ¹⁴/₁₀, db. ¹³/₁₁ 1843 i Flekkefjord.

* ⁷/₉ 1867 i biskop Schreuders hus i Zulu med *John Engh*, f. ³/₁₀ 1833 paa Vosrud i Øier i Gudbrandsdalen; søn af gaardbruger i Faavang *Ole Gudmundsen* og *Ellen Iversdatter*.

Engh gennemgik missionsskolen i Stavanger, blev her ordin. ¹¹/₁₁ 1864 til missionær og afreiste ²⁷/₂ 1865 til Natalcolonien. Fra ²⁷/₉ til decbr. 1866 virkede han derpaa i Tananarivo paa Madagascar, flyttede saa til Betsileoprovinsen og anlagde stationen Betafo. Herfra vendte familien tilbage til Stavanger ¹⁰/₅ 1899.

5. f. **Marie Catharine Weibye Abel**, f. ²⁴/₉ 1793 i Klep og † ¹¹/₂ 1805 paa »Minde«; ugift.

¹⁾ Denne for de militære autoriteter meget uheldige begivenhed blev besunget i den Wiers-Jensen'ske populære revue »Tutti-Frutti« og dannede et af dennes vittigste led.

²⁾ Se forøvr. »Morgenbladet« for ¹³/₈ og ¹⁰/₁₂ 1888, for octbr. 1892, ¹⁵/₁₀ 1895 og ¹¹/₄ 1899, samt »Aftenposten« for ¹¹/₄ 1899.

5. g. **Mette Catharine Abel**, f. $\frac{3}{2}$ 1795 i Tvedt og † $\frac{23}{1}$ 1864 i Farsund; ugift.
5. h. **Anna Marie Linde Abel**, f. $\frac{11}{5}$ 1796 i Tvedt og † $\frac{15}{10}$ 1859 paa »Minde«; ugift.
5. i. **Catharine Abel**, f. $\frac{1}{8}$ 1797 i Tvedt og † $\frac{19}{3}$ 1835 paa Ogne ved Ekersund.
* $\frac{28}{9}$ 1826 i Vanse med sin fætter *Hans Abel Hiorth*, f. $\frac{16}{9}$ 1793 paa Ogne, hvor † $\frac{14}{3}$ 1864; søn af lodsoldermand *Lauritz Smith Hiorth* til Ogne og *Johanne Christine Abel* [se senere].
- Efter i 17 aar at have fareet tilsøs overtog Hiort i 1826 sin fædrene gaard Ogne og var fra 1832 lodsoldermand. »Han var en stor ordensmand, tarvelig i levesæt, strengt retskaffen, aaben og djærv i væsen og tale¹⁾«.
5. k. **Frederik Christian Thrane Abel**, f. $\frac{23}{12}$ 1798 og db. $\frac{2}{1}$ 1799 i Tvedt, † $\frac{28}{4}$ kl. $7\frac{3}{4}$ fm. og begr. $\frac{5}{3}$ 1881 i Farsund. Sorenskriver i Lyngdal.
* $\frac{7}{7}$ 1828 i Sogndal i Dalene med *Margarethe Christine Schjelderup*, f. $\frac{4}{4}$ 1804 i Sogndal og † $\frac{27}{3}$, begr. $\frac{1}{4}$ 1895 i Farsund; datter af overtoldbetjent *Hans Holtermann Schjelderup* og *Gertine Fürgens*.

Peder Jessen, † 1564, og *Maren Nielsdatter*, bondefolk i Skjellerup sogn paa Fyen, havde sønnen:

Dr. Jens Schjelderup, f. 1499 eller 1509 i Skjellerup, blev 1551 professor i fysiken ved Københavns universitet, 1554 dr. medicinæ og $\frac{16}{6}$ 1557 biskop i Bergen uden tidligere at have været i geistlig virksomhed. † 1582. Med sin hustru *Susanne Leonhardsdatter* havde han sønnen:

Mag. Peder Schjelderup, f. $\frac{7}{9}$ 1571 i Bergen, blev efter at have virket i forskellige prestekald biskop i Trondhjem $\frac{8}{10}$ 1622; resignerte 1642 og † $\frac{27}{9}$ 1646 i Trondhjem, hvor skifte $\frac{28}{7}$ 1647.

* 1601 i Mandal med *Anne Nielsdatter*, † 1612 i København, datter af lagmand paa Agdesiden *Niels Lauritzen* og *Randi Nielsdatter Holck*. Med denne sin første hustru havde han sønnen²⁾:

Hr. Jørgen Schjelderup, f. omkr. 1611, blev student i Leyden $\frac{3}{7}$ 1634, resid. capellan til Vor Frue kirke i Trondhjem 1636 og sogneprest til Skogn fra 1640 til 1656; † $\frac{19}{3}$ 1662 i Trondhjem³⁾. Med sin hustru *Anna Busch*, datter af borgermester i Trondhjem *Hans Busch*, havde han sønnen:

Hr. Peder Schjelderup, f. 1637 i Trondhjem, deltog under Københavns beleiring af den svenske konge Carl Gustav, blev 1661 capellan og 1689 sogneprest til Støren, hvor † $\frac{11}{8}$ 1721.

Med sin hustru *Clara Tausan*, enke efter sogneprest *hr. Jacob* til Frosten og datter af sogneprest *hr. Niels Hanssen Tausan* til Støren og *Kirsten Nielsdatter Balg*, havde han bl. a. sønnen:

Niels Schjelderup, f. 1668 i Støren, blev captein og chef for Guldalske kompani $\frac{20}{4}$ 1700 og var bosat i Støren. Med sin efterladte hustru *Anna Hobro*, † $\frac{23}{1}$ 1738 i Horg, der var »en presteenke af København« [enke efter *hr. Christen Anderssen Hobro*, sogneprest til Aars og Haubro 1651—sin † 1693], havde han bl. a. sønnen:

Peter Stephen Schjelderup, f. $\frac{21}{9}$ 1698 og † $\frac{15}{10}$ 1781 paa Kobberholmen i Romsdalen, blev pr.løitnant ved 2. Trondhjemske inf.reg. $\frac{12}{7}$ 1718 og sees som captein ved samme 1737. [Gift $\frac{5}{12}$ 1731 i Molde med *Elisabeth Johanne Johansdatter Johnston*, † $\frac{19}{3}$ 1782, 69 aar gl.]. Hans søn:

¹⁾ Se K. Hiorth »Stamtavle over Slægten Hiorth« s. 11, Christiania 1879.

²⁾ En anden søn, biskop *Jens Schjelderup jr.* er anført paa s. 21.

³⁾ Ifl. »Tronhiems Offver-Formönder-Bog No. 1.« 1625—1725, fol. 75. Stiftsarchivet.

Frederik Schjelderup, f. omkr. 1725¹⁾ og † ²/₃ 1794 i Christianssund som kryds- og toldinspectør. Med første hustru *Maren Fyhn*, db. ²/₃ 1724 i Molde og † ¹⁴/₁₁ 1771 i Christianssund, datter af toldvisitør *Peter Anderssen Fyhn* skifte ³⁰/₆ 1755 og første hustru *Maren Hansdatter Langholt* efterlod han ved skiftet ³/₃ 1794 børnene: *Peter Stephen*, *Barbara Catharine* samt sønnen:

Hans Holtermann Schjelderup, f. ¹⁶/₉ 1760 i Molde og † ¹/₈ 1831 som overtoldbetjent i Sogndal ved Stavanger. Gift 1800 i Bergen med *Gertine Fürgens*, f. ⁴/₃ 1777 i Bergen og † i novbr. 1833 i Egvaag, datter af kjøbmand *Georg Daniel Fürgens* og anden hustru *Margarethe Christine Kirsebom*²⁾. Af deres børn, som forevrigt nævnes s. 117, var datteren:

Margarethe Christine Schjelderup, gift med ovennævnte sorenskriver *Frederik Christian Thrane Abel*.

Om Frederik Abel har hans søn, afdøde captein *Jacob Abel*, gjort følgende optegnelser, som han indleder saaledes:

»Hos mine Bedsteforældre paa Vansø Præstegaard var Nøden [i krigsaarene] ikke saa stor, da de mange Kapere fra Farsund og Omegn forsynede Befolkningen med Kolonialvarer, ja der var som oftest Overflod. Derimod var det af Skjærgaarden ubeskyttede Listerland ofte udsat for Engelskmændenes Plyndretog, hvorfor Kystværnet stadig var paafærde for at forhindre disse. — — Paa min Fader, der da var 13 à 14 Aar gammel, gjorde alt dette den Virkning, at han foresatte sig at være med og jage Fienden af Landet. Hertil kom vel ogsaa den sædvanlige Nysgjerrighed hos Gutter paa hans Alder. Engang, da der var kommet Bud om, at Engelskmændene havde lagt til udenfor Gaarden Brækne og formentlig vilde lande, hvorfor Kystværnet skulde samles der, sneg han sig efter og bivaanede, gjemt bag en Sten ved Stranden, hele Affæren, der forresten kun var lidet blodig, da Fienden efter et Par givne og modtagne Geværsalver skyndsomt trak sig tilbage; herunder havde dog en Kugle truffet den Sten, bagom hvilken min Fader laa gjemt, og indjaget ham betydelig Skræk. Dette var dog ikke det eneste Udbytte, han havde af Kampen; thi ved Hjemkomsten til Præstegaarden fik han af den strenge Fader en saadan Belønning for sit Heltemod, at det betog ham Lysten til saadanne Expeditioner for Fremtiden.

Min Faders første Lærer var Kirkesangeren til Vansø, *Tosaas*, der maa have været en mere end almindelig dygtig Almueskolelærer, da min Fader ikke fik anden Undervisning, førend han efter sin Konfirmation kom som Skrivergut til Sorenskriver *Bockmann* i Farsund [se s. 102]. *Tosaas* var ogsaa et Stykke af en Poët, der især udmærkede sig i Bryllupssange, som paa den Tid var uundværlige ved ethvert Bryllup — —³⁾: I Farsund tog min Fader privat Information i sine Fritimer og under-

¹⁾ *Frederik Schjelderup*, »captein *Niels Schjelderups* barnebarn«, maa enten have været af et første ægte- skab eller uægte født, naar han opgives at være søn af captein *Peter Stephen Schjelderup*, ved hvis skifte ¹⁰/₁₁ 1781 han ikke nævnes blandt dennes børn med hustruen *Elisabeth Johanne Johnston*.

²⁾ *G. D. Fürgens* var f. 1736 i Dobberan i Mecklenburg og blev begr. ¹⁶/₇ 1795 i Bergen, gift ²⁸/₆ 1776 i Sogndal ved Stavanger med *M. C. Kirsebom*, f. ¹⁷/₈ 1758 i Sogndal og † høsten 1844 i Egvaag, efter andet ægteskab ⁵/₁₁ 1798 i Bergens domkirke med skipper *John Norum*, f. 1768, se s. 117; hun var datter af gaardbruger *Jacob Gabrielsen Kirsebom* og *Anna Catharina Bowitz*.

³⁾ Fortsættelsen lyder her: »Saaledes forfattede han ogsaa en Sang til et stort Bryllup i Farsund, hvor 3 Sønner af Grosserer *Lund* bleve gifte med 3 Søstre, Frøknerne *Bugge*. Den ene Søn var Søofficer

kastede sig i 1819 Præliminærexamen og i 1822 ^[20/3] norsk juridisk Examen med »Bekvem«, hvorefter han blev edsvoren Fuldmægtig hos Sorenskriver *Böckmann* — —«.

Efter tre aars tjeneste som saadan indgav Abel følgende ansøgning¹⁾ om procuratorembede:

Til Kongen!

Efter at jeg den 20de Marts 1822 af det juridiske Facultet ved det Kongelige Norske Universitet var i Fædrenelandets Lovkyndighed bleven examineret, og af samme tilkjendt Characteren »Beqvem«, lod jeg mig hos Sorenskriveren i det Lyngdalske Sorenskriverie Cancellieraad *Böckmann* engagere, dels for at erhverve mig de praktiske Kundskaber og den Øvelse i juridiske Forretninger, som hos en saadan Embedsmand kunde gives Anledning til, og dels for at opfylde de Betingelser, Loven angaaende Prokuratorers Ansættelse, dateret 2^{den} Juni 1821, i dens § 2 foreskriver dem, der ønske at ansættes som Prokuratorer. I Juni Maaned 1822 tiltraadte jeg denne Tjeneste, blev samme Aar i September Maaned af hans Høivelbaarenhed Hrr. Stiftamtmand *de Schouboe*²⁾ beskikket til edsvoren Fuldmægtig hos Sorenskriveren i det Lyngdalske Sorenskriverie, hos hvem jeg, som saadan, siden den Tid har fungeret, og erholdt den 3^{die} August 1824 for et for det juridiske Facultet ved det Kongelige Norske Universitet udarbejdet Specimen practicum Characteren »Vel«. — Idet jeg herved vedlægger Attester om at have udholdt den juridiske Embeds Examen i Modersmaalet og under samme erholdt de Characterer, jeg har tilladt mig at anføre, at være over de 25 Aar og at have hos en juridisk Embedsmand over 3 Aar siden jeg underkastede mig den juridiske Embeds Examen tjent med Flid, Duelighed og Retskaffenhed samt ført en hæderlig Vandel, alt saaledes, som Loven af 2^{den} Juni 1821 fordrer af dem, der ønske at ansættes som Prokuratorer, — tager jeg mig den Frihed underdanigst at ansøge Deres Kongelige Majestæt om naadigst at blive ansat som Prokurator ved Underretterne i Lister og Mandahls Amt. Hvis Deres Majestæt skulde finde det tjenligt at paalægge mig fast Bopæl et vist Sted i Embedet, saa vover jeg tillige herved underdanigst at foreslaa enten Fahrsunds eller Mandahls Ladested, eftersom hint kun er forsynet med en eneste Sagfører, og i dette ingen saadan har fast Bopæl.

Underdanigst

Fahrsund den 13de August 1825

F. C. T. Abel.

og havde deltaget som saadan i Slaget paa Kjøbenhavns Rhed i 1801. Hans Søn var Garnisonspræst *Lund* i Kristiania. Et af Versene var saalydende:

Paa ildsvangre, gyngende Borge
Blandt Kugler, Kanoner og Krud
Vor Løitnant iblandt de Fribaarne

Besvarede Fiendens Skud.
Men her tændte Amor sine Flammer
3 Brødre 3 Søstre tog til Damer«.

Jfr. Bondesen »Slægten Bugge i Danmark og Norge«.

¹⁾ Ansøgningen med anbefalinger findes i justitsdepartementets journal-no. 3397 a. for 1825. Rigsarchivet.

²⁾ *Ole Borch de Schouboe* var stiftamtmand i Christianssand 1812—1836, da han ^{10/11} blev statsraad.

Ansøgningen vedlagdes følgende til justitsdepartementet stiledede anbefaling:

Indesluttet har Stiftet den Ære at fremsende en underdanigst Ansøgning fra Examinatus juris *F. C. T. Abel* om naadigst at beskikkes til Procurator ved Underretterne i Lister og Mandahls Amt, med 3 Bilage, hvorved godtgjøres at han i Aaret 1822 har erholdt juridisk Examen i Modersmaalet med bedste Character, at han er over 25 Aar — og i 3 Aar, efter Examen, har tjent som Fuldmægtig hos Sorenskriveren, Cancelliraad *Böckmann* og der givet Prøver paa Flid, Duelighed og Retsskaffenhed. —

Da i dette store District kun befindes een Procurator, nemlig *Ohlsen*¹⁾ i Fahrsund, saa antager Stiftet det tjenligt, at endnu 2 her bleve ansatte, og, da Supplicanten besidder de dertil foreskrevne Egenskaber, og tillige er mig bekjendt som et sædeligt og retskaffent Menneske, tillader jeg mig at anbefale hans Ansøgning til Departementets gunstige Indstilling.

Christiansands Stiftamtmandskab d. 20 Aug. 1825

Schouboe [se s. 111].

Under $\frac{2}{9}$ s. aar indstillede justitsdepartementet efter stiftamtmandens anbefaling, og under $\frac{16}{9}$ 1825 blev Abel udnævnt til procurator med forpligtelse til at tage bopæl i Farsund²⁾. Den $\frac{1}{4}$ 1826 tiltraadte han dette embede, som han derpaa indehavde i 20 aar, til 1846, da han indgav følgende ansøgning om Kragerø byfogedembede³⁾.

Til Kongen!

Efter at jeg den 20de Marts 1822 havde underkastet mig den theoretiske Del af den juridiske Embedsexamen med Characteren »Beqvem«, og den practiske Deel af bemeldte Examen den 3^{die} August 1824 med Character »Vel« og imidlertid fungeret som eedsvoren Fuldmægtig ved Lyngdals Sorenskriverie, blev jeg under 16de September 1825 naadigst beskikket til Sagfører ved Underretterne [underrets-procurator] i Lister og Mandals Amt, hvilken Stilling jeg siden den Tid stadig har vedblevet.

Jeg har saaledes over 20 Aar været Sagfører, og har haft det Held som saadan at forskaaffe mig Tillid ikke alene hos mine Medborgere, men endog hos Ud-lændinge, der have haft Anliggender at ordne i Districtet; hvortil kommer at, da Loven om Formandskaber blev sat i Udøvelse her paa Stedet, valgtes jeg ikke alene til Formand, men maatte endog strax overtage Ordførerposten ved Formandskabet, — ja — blev endvidere for et Aars Tid siden paany valgt til Formand, og saaledes

1) *Ole Ohlsen*, f. 1795 i Trondhjem, blev $\frac{21}{8}$ 1825 overretsprocurator i Farsund og $\frac{1}{4}$ 1844 foged i Laurvik, hvor han † $\frac{21}{3}$ 1854.

2) Bestallingen blev at afhente hos sportelkassereren mod gebühr 10 spd. De ansøgningen vedlagte attester modtog procuratoren tilhage samtidig med stiftets underretning om udnævnelsen.

3) Ansøgningen findes i »Justitsdepartementet, Pakkesager. Documenter vedk. Embedsbesættelser 1846« under Kragerø byfogedembede. Rigsarchivet.

maatte, skjøndt mod min Villie, igjen overtage Commune-Anliggenderne, der ikke alene i og for sig ere byrdefulde, men endog ofte lede til pecuniært Tab.

Ligesom jeg ved flere Leiligheder har udført en Sættedommers Function, blev jeg i Aaret 1835 af det Kongelige Justits og Politi-Departement overdraget at ordne Panteregisterne for Lyngdals og Flekkefjords Sorenskriverier, og skjøndt dette byrdefulde Arbeide ikke var uden Opoftelse for mig, har jeg dog stedse staaet i den Formening, at samme igjen vilde komme mig tilgode paa Befordringsbanen.

Som Sagfører har jeg for det meste havt mit gode Udkomme, men Sagernes Aftagen i de senere Aar, forenet med min Families Tilvæxt, synes at true med trangere Kaar, saa meget mere som flere af mine 8te Børn nu ere i den Alder, at

Portræter af sorenskriver Frederik Christian Thrane Abel
og hustru Margarethe Christine, f. Schjelderup.

de kræve et ikke ubetydeligt Tilskud til deres Opdragelse. — Da jeg selv er i en Alder af over 47 Aar, frygter jeg ogsaa for, at jeg herefter skal blive mindre skikket til at udføre de ved min Embedsstilling forbundne, heterogene Forretninger. — Jeg tager mig derfor herved underdanigst den Frihed at ansøge Deres Kongelige Maiestæt om at blive naadigst beskikket til Byfoged og Postmester i Kragerø, for det Tiltælde at det ikke skulde behage Deres Maiestæt naadigst at ansætte mig enten til Sorenskriver i Rakkestads Sorenskriverie eller til Sorenskriver i Eidsvolds Sorenskriverie, hvorom jeg ligeledes under Dags Dato har indgivet underdanigst Ansøgning.

En Gjenpart af 4re mig i sin Tid meddeelte Attester om mit Forhold som Sagfører, hvoraf vedkommende Originaler forhen ere blevne indsendte ved en lignende underdanigst Ansøgning, tager jeg mig ligeledes herved den underdanigste Frihed at vedlægge.

Farsund 2^d. Februar 1846

F. C. T. Abel.

De vedlagte anbefalinger var følgende¹⁾:

[1] Underdanigst Erklæring

De fordeelagtige Vidnesbyrd om Duelighed, Orden og Retskaffenhed, som tilforn af Amtet har været meddeelte denne Supplicant paa hans Ansøgninger om Befordring, gjentages herved underdanigst, og anbefales han fremdeles til Deres Maie-stæts Naade.

Lister og Mandals Amt, 7de Februar 1846

*Niels Sem*²⁾.

[2] I Skrivelse af 12te Juni d. A. har Hr. Procurator *Abel* forlangt min Attest om hvorledes jeg, som for 16 Aar siden constitueret Sorenskriver i Flekkefjords Sorenskriverie i Vacansen, fandt hans Færd som Sagfører; og da dette giver mig en kjær Anledning til at yttre mig om en Mand, der fra mit første Bekjendtskab til ham vandt min Agtelse og Velvillie, saa vil jeg med disse Følelser og det endnu friske Minde om hans Forhold herved meddele ham det Vidnesbyrd: at Hr. Procurator *Abel* ei alene i sit Embedsforhold stedse viste sig som en af de ordentligste, paa-lideligste og retskafneste Sagførere, jeg siden min Indtrædelse i det offentlige Liv har lært at kjende, men ogsaa som en honnet og respectable Mand udenfor dette, i hvem Staten upaatvivleligen i en anden og for ham mere fordeelagtig Embedsvirksomhed vil beholde en svare dygtig og agtværdig Tjener.

Helgelands Sorenskrivercontoir d 10de Juli 1844

*F. E. Hansen*³⁾.

[3] I de sidste omtrent 2^{1/2} Aar af min Embedstid som Sorenskriver i Flekkefjords Sorenskriverie, eller fra Begyndelsen af Aaret 1826 til henimod Midten af Aaret 1828 havde jeg Anledning til at kjende Hr. Procurator *Abel*, som i den Tid havde flere Sager at udføre ved bemeldte Sorenskriverie; og kan jeg meddele ham det sandfærdige Vidnesbyrd, at han ved Udførelsen af de ham overdragne Sager viste sig som en duelig, nidkjær og retskaffen Sagfører. —

Bergen, den 2^d September 1844.

*Aarestrup*⁴⁾.

Sorenskriver i Nordhordlehn

[4] I mine forskjellige Embedsstillinger har jeg haft tilstrækkelig Anledning til at lære Hrr. Procurator *Abel* at kjende som en meget duelig Sagfører, der med udmærket Flid og Omsorg pleier sine Parters Tarv og med Samvittighedsfuldhed udfører enhver Forretning, der bliver ham overdraget. Han er derhos bekjendt som en særdeles

¹⁾ Anbefalingerne findes i Justitsdepartementet, Pakkesager. Documenter vedk. Embedsbesættelser 1846* under Eidsvolds sorenskriverembede. Rigsarchivet.

²⁾ *Niels Arntsen Sem* var stiftamtmand i Christianssand 1837—1846.

³⁾ *Frederik Christian Hansen* blev ²⁷/₇ 1842 sorenskriver i Helgeland, bosat i Alstahaug og tog afsked ⁸/₁₂ 1857.

⁴⁾ *Peter Nicolaj Aarestrup* blev sorenskriver i Flekkefjord ²⁵/₁₀ 1819, byfoged i Stavanger ⁷/₁₂ 1827, byfoged i Bergen ¹²/₁₀ 1831 og sorenskriver i Nordhordlen ¹⁸/₁ 1839. † ¹²/₃ 1846.

retskaffen Mand, og jeg er forvisset om, at han vil erhverve sig Agtelse i enhver Embedsstilling, som maatte blive ham tildeel.

Dette har jeg ikke villet undlade paa Hrr. *Abels* Anmodning at meddele, skjøndt jeg anseer mit Vidnesbyrd uforøndent for en Mand, der har været saa længe i Embedsstilling, at hans gode Forhold maa være noksom bekjendt.

Jeg maa antage, at hans Indtægter i den senere Tid ere betydelig aftagne, da der kun er meget faa private og offentlige Sager i denne Egn, og uagtet hans sjældne Orden i oeconomiske Anliggender antager jeg det umuligt for ham at underholde sin store Familie og opdrage sine mange Børn, om han ikke snart naadigst forundes en bedre Embedsstilling, hvortil hans mange Embedsaar og derunder visse Forhold formenes at give ham grundet Forhaabning.

Farsund den 23 September 1844.

*Bille Kjørboe*¹⁾.

[5] Medens Undertegnede har været Sorenskriver i det Flekkefiordske Sorenskriverie, nemlig fra Slutningen af Aaret 1828 til Dato, har Hr. Procurator *F. C. T. Abel* udført en stor Deel saavel offentlige som private Sager her i Jurisdictionen, og i dette Tidsrum har jeg lært ham at kjende som en meget duelig Sagfører og som en stræng retskaffen Mand; ligesom jeg og kan bevidne, at han paa Grund af disse Egenskaber, og fordi han er punktlig nøagtig i Opfyldelsen af de ham paahvilende Forpligtelser, har nydt almindelig Tiltro som Sagfører.

Flekkefiord, den 25de September 1844.

*G. H. Garmann*²⁾.

Den ²/₆ 1846 blev Abel udnævnt til byfoged i Kragerø, hvilket embede dengang ogsaa omfattede stillingen som politimester, postmester, maa-ler og vrager, og han tilflyttede sin nye virkekreds i august s. aar.

»Dengang var Dampskibsfarten ikke som nu,« skriver sorenskriverens søn, captein *Jacob Abel*, i sine optegnelser. »Farten underholdtes med Statens Dampskibe, og var Fragten meget dyr, hvorfor Flytningen foregik med Seilskib. Fader havde fragtet en Slup fra Spinds Præstegjeld for Spd. 70, og var der i Rummet indredet for Moder og mine Søstre, medens Fader og vi 4 Brødre — min ældste Broder *Severin* var da Elev af Kristianssands Kathedralskole — havde Kahytter. Turen varede 3 Dage. Den første Dag kom vi til Flekkerø, hvor vi maatte gaa ind for Storm, som ogsaa holdt os i Havn den næste Dag, hvilken af os Gutter benyttedes til en Tur til Kristianssand. Den næste Dag naaede vi Tromøundet og først den derpaa følgende Dag kom vi til Kragerø. Her havde min Fader leiet øverste — 2^{den} — Etage hos Mægler *Albert Bjørn*³⁾ ved siden af Toldboden for 100 Spd.,

¹⁾ *Michael Bille Kjørboe* blev ²⁶/₆ 1843 sorenskriver i Lyngdal og ⁷/₄ 1852 stiftamtmand i Christianssand, hvor † ²⁹/₁₀ 1859.

²⁾ *Gerhard Heiberg Garmann* blev ¹⁰/₇ 1828 sorenskriver i Flekkefjord, hvorfra afsked ²⁹/₇ 1872.

³⁾ *Albert Bjørn*, f. 1798, døde ²¹/₁₀ 1860 som mægler i Kragerø. Se s. 90.

hvilket dengang ansaaes for en ublu Sum, endskjønt den indeholdt 6 Værelser og Kjøkken samt et Havestykke.«

Som byfoged virkede Abel i otte aar, indtil han den $16/3$ 1854 blev udnævnt til sorenskriver i Lyngdals sorenskriveri. Ved den paafølgende afreise fra Kragerø blev der som en gave fra borgere af byen overrakt ham et sølvkaffeservice¹⁾, der skulde være et synligt tegn paa den agtelse og hengivenhed, borgerne nærede for ham og hans hus. Han flyttede nu til Farsund, hvor han senere var bosat, og feirede her den $16/9$ 1875 sit femtiaarsjubilæum som embedsmand. Til den festmiddag, jubilaren paa denne dag lod holde, var mange af slegt og venner tilstede, blandt disse sognepresten til Vanse, provst *Sartz*²⁾, der ogsaa holdt festtalen. »Man pleiede jo ved saadanne anledninger«, yttrede han, »at bringe jubilaren en gave, men ved denne anledning havde det været meget vanskeligt at vælge en saadan, da huset jo med alt var vel forsynet. — Efter lange overveielser var han og hans kone kommen til den beslutning at give sorenskriveren to lommeure med bøn om, at de maatte gives videre til de to sønnesønner³⁾, der bar sorenskriverens fornavn. Det var bedste-forældrenes høieste glæde, det vidste han vel, at give og glæde sine børnebørn, og derfor troede han, at hans gave vilde være kjærkommen; med det ønske vilde han overrække den: maatte gutterne ligne sin bedstefader i samvittighedsfuldhed og hæder!« —

Ved sin død i en alder af nær $82\frac{1}{2}$ aar var Abel landets ældste juridiske embedsmand, »men trods denne høie alder var han en usædvanlig rask og rørig mand, der ligetil det sidste med fuld vigør bestyrede sit embede; endog thingreiserne udførte han selv indtil ikke ret længe før sin død⁴⁾.«

»Han var«, fortsætter sønnen, captein *Abel*, i sine optegnelser, »retskaffen og pligttro, en dygtig Jurist og en nidkjær Embedsmand. Han var en stræng, om end øm og kjærlig Fader, som dog ikke til dagligdags gav sig meget af med Børnene. Han var ogsaa en sjelden opoffrende Søn og Broder, saaledes holdt han sin yngre Broder til Studeringer, understøttede sin Moder og sine Søstre, saalænge nogen af dem levede, omendskjønt han selv havde stor Familie; ved sin Død efterlod han om ikke Formue saa dog saameget, at hans Enke med sine 3 ugifte Døttre havde et anstændigt Udkomme. Han maa saaledes have været en god Økonom.

Min Moders Barneaar faldt i »Krigens Tid«, som den Tid stadig benævnes. At Nøden var stor for Embedsmænd, der ingen Gage fik, er selvsagt, og hos min Moders Forældre var det nok yderlig knapt. Blokaden standsede al Tilførsel, hvorved ogsaa al Told ophørte, og da min Morfader var Toldembedsmand, havde han bog-

1) Det bestod af sølvkaffekande, sukkerskaal og flodemugge med inscription: »Til Byfoged F. C. T. Abel fra endel Borgere i Kragerø ved hans Afreise i August 1854.« Sorenskriveren testamenterede servicet til sin søn obersten.

2) *Hr. Hans Henrik Bocher Sartz* var sogneprest til Vanse fra $12/9$ 1863 til sin død $20/1$ 1881 og provst i Lister $16/4$ 1864— $23/11$ 1872.

3) Af de to sølvure er det ene fremdeles i familien.

4) Nekrolog i »Agder« 1881 no. 34.

stavelig Intet at forsørge Familien med. Min Moder har fortalt, at de manglede omtrent Alt og ofte misundte Arbeidsfolk, som idetmindste havde tørt Brød. For de almindeligste Kolonialvarer maatte de finde paa alleslags Surrogater. Istedetfor Bomuld benyttedes saaledes Myrdun, og Edikke erholdt de ved at helde Myretuer i Gryder med varmt Vand og afsile denne Blanding.

Da hendes Forældre saaledes sad i smaa Kaar og havde mange Børn¹⁾, kom min Moder som den ældste Datter i sin Barndom i Huset til sin Mormoder i Ekersund. Her forblev hun til efter Konfirmationen, da hun — sandsynligvis fordi Bedstemoderen indtraadte i nyt Ægteskab med en Skibsfører *Norem* [ɔ: *Norum*, se s. 110] — reiste til Bergen som Husjomfru hos Konsul *Grieg*²⁾; herfra kom hun i samme Egenskab til en Slægtning, Seilmager *Westby*, men flyttede i en Alder af 22 Aar tilbage til Bedstemoderen, som atter var bleven Enke og nu boede i Udhavnen Egvaag ved Farsund. Her blev hun bekendt med min Fader. — I sin Økonomi understøttedes min Fader fuldstændig af min Moder, der altid holdt sine mange Børn ordentlig, om end tarvelig antrukket. Hun var ogsaa alvorlig, men samtidig en sjelden øm og kjærlig Moder, hvem ogsaa vi Børn hang ved med en sjelden Kjærlighed«. —

Sorenskriver Abel og frue, der i 1878 feirede sit guldbryllup, havde følgende 11 børn [6. a.—6. l.]:

6. a. **Paul Severin Abel**, f. $\frac{18}{5}$ 1829 i Farsund. Contorist ved sorenskrivercontor.

* 1 gang $\frac{1}{6}$ 1866 i Farsund med sin cousine *Karen Sibylle Lund*, f. $\frac{16}{10}$ 1837 i Korshavn ved Lindesnæs og † $\frac{10}{12}$ 1872 i Farsund; datter af undertoldbetjent *Eilert Ludvig Lund* og første hustru *Henriette Wilhelmine Abel*.

* 2 gang $\frac{11}{10}$ 1881 i Farsund med *Bolette Caroline Thorsen*, f. $\frac{4}{3}$ 1851 paa Brækne paa Lister; datter af gaardbruger *Staale Thorsen* og *Benedicte Andersdatter*.

Efter at have modtaget sin første undervisning af daværende almueskolelærer, senere kirkesanger i Lyngdal *Aanon Bergsager*³⁾ og senere læst privat kom Severin Abel i Christianssands katedralskole. Vaaren 1848 reiste han til Christiania, hvor han s. aar blev student med laud. og i 1849 tog exam. philos. med non. Han tilbragte derpaa et par aar paa sin faders contor, stu-

¹⁾ Herom findes følgende i en anden sammenhæng i optegnelserne: — „Min Moder havde følgende Sølskende: 1. *Frederik Schjelderup*, døde ugift i Farsund som Kontorist paa Sorenskriverkontoret. 2. *Mariane Olavia Schjelderup*, kom ved mine Forældres Giftermaal i Huset til dem og tilbragte sit Liv sammesteds. Døde ugift i Farsund 81 Aar gammel. 3. *Georg Schjelderup*, døde ugift i Farsund som Skomager i en ung Alder. 4. *Jakob Andreas Eg Schjelderup*, var Sømand, omkom paa Søn som Skibskaptein i en ung Alder; ugift. 5. *Henriette Schjelderup*, kom i en Alder af 12 Aar i mine Forældres Hus, hvor hun senere havde sit egentlige Hjem, omendskjønt hun konditionerede som Husjomfru paa forskellige Steder. I sin sidste Levetid købte hun sig en liden Eiendom, Torneskog, ved Soggendal, hvor hun døde 67 Aar gammel [$\frac{22}{5}$ 1884]; var ugift«.

²⁾ Kjøbmand i Bergen, engelsk viceconsul *Joachim Susemehl Grieg*, f. 1787 og † 1836.

³⁾ *Aanon Olsen Bergsager*, f. 1808 og † 1879, var mangeaarig storthingsmand fra Lister.

derte fra 1852 jus, men tog ikke embedsexamen og har fra 1858 været con-
torist ved Lyngdals sorenskrivercontor i Farsund. Sex børn [7. a.—7. f.]:

7. a. **Fredrik Marcus Christian Abel**, f. $\frac{3}{1}$ 1867 i Farsund og † $\frac{7}{4}$ 1899 ved
forlis i Bristolcanalen som anden-maskinist med skibet »Dunnett« af Tøns-
berg paa reise fra Barry dock til Genua.

* $\frac{16}{7}$ 1892 ved borgerlig vielse i Chicago med *Laura Mathilde Larsen*,
f. $\frac{29}{10}$ 1865 i Farsund, hvor bosat; datter af telegraphbestyrer *Jens Lar-
sen* og *Maren Elisabeth Dahl*.

Efter først en tid at have arbeidet som smed og mechanicus og i
aaret 1892—1893 at have opholdt sig i Amerika, tog Fredrik Abel som-
meren 1894 maskinistexamen. Fra høsten s. aar før han derpaa tilsøs og
havde senere sit hjem i Farsund. To børn [8. a.—8. b.]:

8. a. **Karen Sibylle Abel**, f. $\frac{22}{1}$ 1894 i Farsund.

8. b. **Maren Elisabeth Abel**, f. $\frac{27}{1}$ 1898 i Farsund.

7. b. **Henrik Wilhelm Abel**, f. $\frac{3}{3}$ 1868 i Farsund, hvor † $\frac{1}{3}$ 1869.

7. c. **Margarethe Henriette Abel**, f. $\frac{6}{11}$ 1869 i Farsund; ugift.

Efter middelskole-examen 1886 og lærerinde-examen i Christianssand
1888 blev Margarethe Abel i 1890 lærerinde ved middelskolen og i 1892
ved folkeskolen i Farsund; $\frac{8}{12}$ 1899 ved folkeskolen i Christiania.

7. d. **Aagot Abel**, f. $\frac{31}{8}$ 1871 i Farsund, hvor † $\frac{10}{2}$ 1883.

7. e. **Karen Sibylle Abel**, f. $\frac{27}{10}$ 1881 i Farsund; middelskole-examen 1897.

7. f. **Aage Abel**, f. $\frac{24}{6}$ 1885 i Farsund, hvor † $\frac{10}{11}$ 1885.

6. b. **Hans Holtermann Abel**, f. $\frac{17}{10}$ 1830 i Farsund. Photographisk forretning.

* 1 gang $\frac{9}{10}$ 1861 i Farsund med *Christine Mathilde Abel*, f. $\frac{19}{1}$ 1836
i Skeninge i Sverige og † $\frac{23}{1}$ 1863 i Christiania, Trefoldigheds sogn; pleiedatter
af sogneprest *hr. Georg Daniel Barth Abel* til Eidsberg [se s. 102, 104] og
datter af ringkarl *Peter Swenson* og *Kaisa Lisa Andersdotter*.

* 2 gang $\frac{19}{4}$ 1864 i Goldberg i Mecklenburg med *Louise Doris Sophie
Pauline Kleffel*, f. $\frac{15}{11}$ 1841 i Goldberg; datter af kjøbmand og forfatter af
photographiske læreverker *Ludwig Gustav Kleffel* og *Emilie Fredenhagen*.

Christoph Kleffel var bryggerimester i Egelnd ved Magdeburg omkring aar 1640 og havde sønnen:

Christoph Kleffel, db. $\frac{1}{1}$ 1640 i Egelnd, hvor han var brygger, og † $\frac{20}{5}$ 1704 s.steds; havde sønnen:

Hr. Johan David Kleffel, f. $\frac{14}{6}$ 1700 i Egelnd, døde som prest til Arnim ved Stendal; hans søn:

Hr. Johan Christoph Ludwlg Kleffel, f. $\frac{22}{6}$ 1739 i Stendal, døde som provst i Bützow; hans søn:

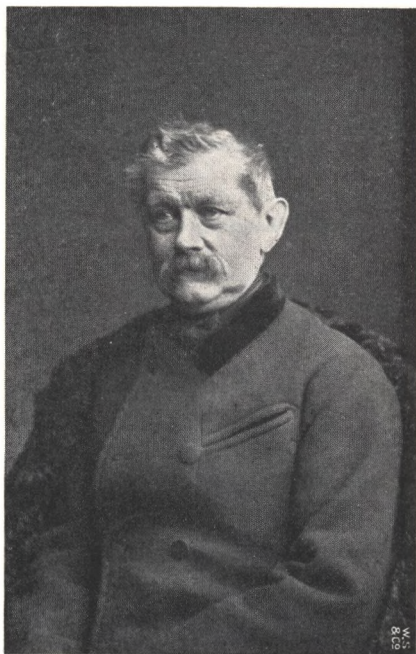
Dr. Christian Gustav Kleffel, f. 1775 i Goldberg, blev 1798 dr. medicinæ i Halle, practiserende læge

i Goldberg; hofmedicus 1803, senator. † $17/4$ 1807. Med sin hustru *Louise Bärwald*, f. 1778 i Ludwigs-lust og † $20/8$ 1859 i Goldberg, havde han sønnen:

Ludwig Gustav Kleffel, f. $13/1$ 1807 i Goldberg og † $29/9$ 1885 i Rostock. Forfatter af photographiske læreverker og kjøbmand i Goldberg, fra 1867 i Berlin og fra 1874 rentier i Rostock. Gift med *Emilie Fredenhagen*, f. $26/12$ 1816 i Neustadt og † $14/6$ 1895 i Berlin; datter af mølleieier *Johann Fredenhagen* og *Friederich Burchardt*.

I »Rostocker Zeitung«¹⁾ læses følgende nekrolog over *Ludwig Gustav Kleffel*:

»Rostock, 30 Sept. Gestern verstarb hier nach längerem Ieiden der Rentier *L. G. Kleffel*, ein Mann, dessen Name durch das von ihm verfaszte »Handbuch der Photographie« nicht blosz in Deutschland, sondern auch auszerhalb der deutschen Grenzen rühmlich bekannt geworden ist. Das genannte Werk erschien im Jahre 1861 und wurde noch in demselben Jahre ins Französische übersetzt. Es folgten bald neue Auflagen, im J. 1862 bereits die vierte, 1863 die fünfte, 1867 die sechste, 1873 die siebente, 1879 die achte. Die Studien, welche er diesem Gegenstande gewidmet hatte, veranlaszten ihn dann, das Geschäft, welches er als Kaufmann in Goldberg betrieb, aufzugeben und in Berlin, wohin er seinen Wohnsitz verlegte, eine Handlung für den Bedarf des Photographen-Gewerbes zu begründen, welche bald zu groszer Blüthe gedieh. Im Jahre 1848 betheiligte er sich lebhaft an der politischen Bewegung. Er wohnte den Versammlungen von Deputirten der mecklenburgischen Reformier am 2. und 17. April 1848 zu Güstrow bei und stellte schon hier den Antrag, eine Petition um Entlassung der Minister zu beschlieszen, welcher auf dem Reformtage zu Güstrow am 21. und 22. Juli von ihm wiederholt wurde und nun zur Annahme gelangte. Er wurde dann in die mecklenburgische Abgeordneten-kammer gewählt und gehörte in derselben der Linken an, war auch Mitglied des Finanzausschusses und des Eisenbahnausschusses derselben. Am 21. August 1849, in der vorletzten Sitzung, erklärte er seinen Austritt aus der Abgeordneten-kammer und begründete dies durch den Hinweis auf die fortwährende Nachgiebigkeit der Mehrheit der Versammlung gegen die Forderungen der Groszherzoglichen Commissarien in Bezug auf die Bestimmungen des zu vereinbarenden Staatsgrundgesetzes. Als im Jahre 1859 die Cholera in einem erschreckenden Umlange in Goldberg wüthete, zeichnete er sich durch sein nuthvolles und umsichtiges Verhalten so sehr aus²⁾, dasz nicht nur die dort thätigen Aerzte sich zu einer öffentlichen Anerkennung³⁾ der von ihm geleisteten Hülfe sich gedungen fühlten, sondern auch ein Groszherzogliches Rescript ihm dafür Dank aussprach«.

Portræt af Ludwig Gustav Kleffel.

1) Bladets no 381 for 1885; se ogsaa »Beilage zur Vossischen Zeitung« no. 460. for 1885.

2) Se: »Rostocker Zeitung« for $28/8$ 1859 hans alvorsfulde opraab: »An die Barmherzigkeit meiner Mitmenschen!« om at komme de talrige børn tilhjælp, hvis forældre var børtrevne af colera, »Eisenbahn-Zeitung« for $31/8$ 1859 om Kleffel og colera'ens herjinger, »Nationalzeitung« for $3/9$ og $25/10$ 1859 om Kleffels mod og opofrelse og om en fortjent offentlig udmerkelse.

3) »Rostocker Zeitung« for $22/9$ og novbr. 1859: »Die unterzeichneten, während der Cholera-Epidemie

Under ²⁷/₁₁ 1859¹⁾ blev Kleffel som bevis for medborgernes taknemmelighed overrakt en takadresse og meget stor sølvpocal med indskrift, paa den ene side: »Was Ihr gethan habt Einem unter diesen meinen geringsten Brüdern, das habt Ihr mir gethan«, og paa den anden side: »Dem Herrn L. G. Kleffel die dankbaren Goldberger 1859«. — Allerede en maanedts tid tidligere havde han modtaget følgende brev fra storhertugen af Mecklenburg-Schwerin:

»Es ist Uns nicht entgangen, mit welcher aufopfernden Hingebung ihr euch während der jetzt erloschenen Cholera-Epidemie der Noth eurer Mitbürger angenommen und wie viel ihr durch eure erfolgreiche Wirksamkeit dazu beigetragen habt, dieselbe zu mindern und zu begrenzen. Wir nehmen hiervon gern Veranlassung euch Unsere besondere Landesherrliche Anerkennung zu bezeigen.

Gegeben durch Unser Ministeriums Abtheilung für Medicinal-Angelegenheiten, Schwerin am 31 October 1859.

An den Kaufmann *Kleffel* in Goldberg.

Friedrich Franz.

og herpaa sendt sin takkeskrivelse²⁾ af følgende indhold:

»Allerdurchlauchtigster Grossherzog, Allernädigster Grossherzog u. Herr!

Dass die Erfüllung meiner Pflicht gegen meine Mitbürger, zur Zeit der Noth auch an höchster Stelle Anerkennung gefunden, hat mir sehr wohl gethan; um so wohler, als ich diese Anerkennung im Bewusstsein dessen was ich gethan, ohne Erröthen, annehmen darf! Genehmigen Ew. Königlichen Hoheit dafür meinen aufrichtigsten und unterthänigsten Dank.

Das von Ew. Königlichen Hoheit mir gewordene, diese Anerkennung enthaltende Dokument wird, übergehend auf meine Kinder u. Kindesinder, dazu dienen sie wach zu erhalten u. zu stärken in Ausübung ihrer Pflichten als wahre Christen u. gute Bürger«.

Hans Abel fik ligesom sin ældre broder den første undervisning af *Aanon Bergsager* og derpaa privat. Fra høsten 1846 disciplinerte han i fire aar ved Kragerø apotek, tog ²¹/₁₁ 1850 med hjælpere x a m e n, var derpaa i vel to aar medhjælper ved apoteket »Svanen« i Christiania og blev ²¹/₁₂ 1853 c a n d. p h a r m. med »godt«. I det følgende conditionerte han som pharmaceut dels ved Svaneapoteket i Christiania og dels i Kragerø, var 1854—1855 bestyrer af apoteket i Farsund og blev provisor ved rigshospitalets apotek. Medens han var her, mistede han sin første hustru og deres eneste barn, og efter disse dødsfald opsagde Abel sin post og reiste hjem til forældrene.

I Farsund tilbragte han sommeren 1863 hovedsagelig beskæftiget med p h o t o g r a f i e n, en kunst, der da var i sin første barndom, og for hvilken han fattede saa stor interesse, at han høsten 1863 reiste til Tyskland for at studere den under kyndige mestere. Han fandt den dygtigste lærer i den bekendte *Kleffel* i Goldberg, forblev hos ham til april 1864, da han feirede sit bryllup med hans datter, og drog

in Goldberg anwesend gewesenenen fremden Aerzte rechnen es sich zu Ehre, dem Herrn *L. G. Kleffel* und seiner Frau Gemahlin öffentlich ihren Dank zu sagen. Ohne die energische, liebevolle Aufopferung derselben würde das über Goldberg verhängte Unglück ein noch viel grösseres geworden sein, und die guten Erfolge unserer ärztlichen Thätigkeit um Vieles geringer und begrenzter.

Goldberg, im September 1859,

Cesar W. Stuhlmann

Wasserarzt aus Stuer.

Dr. med. Gesellius

aus Litz.

Dr. A. Müller

aus Schwerin.

Obigem schlieszt sich aus vollstem Herzen an *Dr. Becker* aus Goldberg.

¹⁾ »Rostocker Zeitung«. Pocalen skal følge ældste søns ældste søn.

²⁾ Under ¹⁹/₁₀ 1859 bragte Kleffel i »Rostocker Zeitung« alle vedkommende sin tak for deres bistand.

tilbage til Christiania, hvor egtefællerne — thi ogsaa fruen havde grundig studeret kunsten — allerede den 28/4 1864 uden ringeste capital aabnede photographisk atelier og handel med photographiske artier.

Det var i Hoppes gaard ved torvet, de fik leiet to smaa værelser i fjerde etage og et loftsrum i femte, hvortil adgangen var ad en bedrøvelig vindeltrappe, for den sum 400 spd. aarlig. Abel og frue og en visergut udgjorde hele personalet. — Der var ikke mange her hjemme, der drev paa photographien dengang, saa det blev kun en høist ubetydelig afsætning, Abel til en begyndelse fik paa sine chemicalier og apparater; derimod kom atelieret temmelig snart i skuddet. Photographierne blev dengang mest taget i hel figur og var trods sine 3 spd. pr. dusin i et meget primitivt udstyr og ganske uden retouche. De var ogsaa kun at faa i det almindelige visitkortformat helt til 1867, da Abel som den første her tillands kunde byde cabinetsformatet. Avertissementet om dette vakte ren sensation i byen, og blandt de mange, som nu skulde forsøge det nye, var pianistinden frøken *Erika Lie*, senere *fru Nissen*, en af de allerførste.

Ved ihærdigt arbejde gik forretningen jevnt fremad og under nøie omhu for, at enhver forbedring under kunstens udvikling strax blev udnyttet, for at alt kunde være paa høide med tidens bedste.

Siden Abel havde overflødiggjort den vanskelige og bekostelige forsendelse af udstyrssager fra udlandet, — hvad der hidtil havde hindret photografer fra at nedsætte sig udover land og stad, — blev for hvert aar deres antal betydelig forøget, og da Abel gjennem lange tider forblev den eneste her tillands, som førte assorteret lager, der til enhver tid kunde forsyne dem, antog hans photographiske forretning efterhaanden betydelige dimensioner og naaede en efter vore forhold meget betragtelig høide.)

I 1872 flyttede Abel til Prinsens gade 11 og herfra midt i otti'aarene til Carl Johans gade 45, hvor han i anden etage lod indrede laboratorium med mørkerum og tilbehør for amatører, som her maatte ønske at fremkalde sine plader. Ved sin reise til Ægypten tog professor *Lieblein* hele sit photographiske udstyr hos Abel og var særdeles vel fornøiet med resultaterne; ligeledes equiperte *Fridtjof Nansen* hos ham og var ikke mindre fornøiet, senere ogsaa *Otto Sverdrup*.

Fra en ringe begyndelse havde Abel oparbejdet sin forretning, den forsynede nu hele Norges photographlaug med alle til faget hørende artier og indtog en landskjendt anseet position. Ved siden af den maatte det paa privatfolks søgning anlagte atelier nødvendigvis træde i baggrunden.

Det var fru Abel, som efterhaanden fik enebestyrelsen af atelieret. Imidlertid stod det snart klart for hende, at jo flere kunder hendes mand fik, desto færre kom der til hende, og skulde saaledes egtefællerne ikke gaa hinanden rent i næringen, fik hun lægge sit arbejde noget anderledes an. En plan i den retning havde fruen temmelig hurtig paa det rene, og hun gennemførte den ved selvstændig at anlægge og bestyre en kunsthandel og forlag af store photographiske gengivelser af norske billedverker.

Portræt af Hans Holtermann Abel.

nemførte, som man vel paa photographiens nuværende standpunkt overhovedet magter at fremstille dem«, og i de følgende aar øgedes stadig antallet af disse kunstnerisk udførte photographier, som ikke mindst har bidraget til at gjøre Abels forretning landskjendt¹⁾. — Det hed nemlig stadig »Abels forretning« og »kunsthändler Abel«, og naar undtages privatphotographierne, som var merkede »L. Abel«, var det ogsaa »H. Abel«, der overalt satte navnet paa, men fruen var det nu ikke desto mindre, som uindskrænket raadede baade kunsthåndelen og forlaget. — I 1890 blev det photographiske atelier solgt til frøken *Sine Kraft*, som i mange aar havde arbejdet der, og fruen lod istedet opføre en copieringsanstalt i Majorstueveien 32, udelukkende beregnet paa kunsthåndelen. Denne blev efterhaanden udvidet.

Tid efter anden havde en hel del kunstnere, særlig malere, faaet for vane hos Abel at tilbytte sig de remedier, de behøvede til sit arbejde, mod udførte kunstverker. Og stadig fremholdt de det helt paakrævede i en ordentlig kunsthandel i en by med Christianias fremtid, og fruen lod sig overtale. Den 1/12 1884 blev den aabnet og bød paa alt ligefra malerier og træskjærerarbejde og ned til convoluter.

Med godkendelse af nationalgaleriets direction udførte fru Abel i 1888 photographier i forskjellige store formater af 20 af galeriets billedverker. Strax ved sin første fremkomst s. aars jul vakte disse arbejder megen opsigt ved den nøiagtighed, harmoni og heldige gjengivelse af lys og farve, som var opnaaet ved den indsigtfulde brug af Eder'ske ortochromatiske plader. Den følgende jul fremlagdes en ny række paa 26 billeder, »saa fint gjen-

Portræt af fru Louise Abel, f. Kleffel.

¹⁾ Se bl. a. »Aftenposten« for 21/12 1889 og »Morgenbladet« for 22/12 1889.

I 1890 udkom »Lodser«, tegninger med text af Chr. Krohg, og i 1891 og 1892 sammes »Kunstnere«, der begge fik en udmerket kritik, »Humoresker« af Eivind Nielsen, tolv phototypier fra Christianias omegn i 1893, og saa begyndte forlaget af Nordhagens raderinger. Til julen 1893 Werenskiolds »En Bondebegravelse«, 1894 Gudes »Indseilingen til Christiania«, 1895 Gudes »Bundefjord fra Malmøen« og 1897 Tidemands »De ensomme Gamle« — samtlige under kunstneres og almenhedens enstemmig anerkjendende udtalelser. Samtidig udkom aquarelserierne »Fra Norge« 1894—1896 og »Fra Eventyrlandet« 1895, photogravure af Arbo's »Valkyrie« og i farvetryk »Trysil Knud«, »Fra Finmarken«, »Norsk Bondeliv« etc.¹⁾

Ved siden af denne forlagsvirksomhed var det fru Abel, som begyndte den virkelige trafik i julekort og forstod betydningen af at frembringe nationalt arbeide paa dette felt, hvor fremmed kram søgte at overskylle markedet.

Høsten 1885 afholdt fru Abel i »Fritzner-pavillonen« i Studenterlunden en kunststilling til fordel for de omkomne Aalesundsfiskeres efterladte. Den indbragte netto kr. 1260, som under ¹¹/₁₂ gennem politimesteren blev vedkommende tilstillet.

Den ²⁸/₄ 1889 feirede Abel og frue sin forretnings 25'aars jubilæum²⁾ med en fest i søstrene Larsens localer i Carl Johans gade, modtog under denne foruden andre sølvsager et stort drikkehorn i sølv som æresgave fra colleger og venner, og hyldedes tillige i flere sange, hvoraf følgende var forfattet af photograph *Worm-Petterseu*:

Nu vil jeg fortælle jer alle,
hvorledes det kunde gaa til,
vi kunde jer sammen her kalde
den otte og tyvend' april.

Beskedent vi engang begyndte
at give jer alle besked,
hvorledes I skulle udmynte
de »plader«, vi slog jer, i fred.

Med lys over mængden I leved
for »lighedens« skønne princip.
Vi har jer de midler forskrevet,
som aldrig paa lighed gav slip.

Op naar vi serverede »lindser«,
vi blev for en livssandhed tolt,
og sandhedens storhed I indser:
Se »objektivt« klart paa alt folk.

Fremkalde til klarhed hvert men'ske
og gjøre ham sanddrø og huld,
vi ville al verden helst renske
og »bade den kjærligt i guld«.

En negativ side har livet,
hvor mørket som lys blev os klart;
men tvivler du, sligt blev os givet,
husk »pladen er trykt opbevar't«.

Tilslut fik vi alt paa det »tørre«,
den plade blev nyttig for jer;
thi »kunsten« blot derved blev større
og lettet arbeidet for hver.

Et fjerdedels sekel er svundet
henover forretningens grund.
En seier i kamp har os bundet
her sammen et hvilens sekund.

Kuns hvile er ikke dets hensigt,
vi danner en fællessyns-ring.
Den samlede kraft er no' evigt,
som aldrig kan bøie omkring.

Blot lidt i det kraftige hele¹¹
vi føler os manet til et:
Beständig med eder at dele
vort arbeides adlende ret.

¹⁾ Se bl. a. »Aftenposten« for ¹⁵/₂ 1894, ¹³/₁₂ 1895 og ²⁸/₁₁ 1897, »Morgenbladet« for ¹⁶/₁₂ 1890, ²⁴/₁ 1894, ¹⁵/₁₂ 1895, ²⁸/₁₁ 1897, »Verdens Gang« for ¹⁰/₁₂ 1890 og »Aftonbladet« [Stockholm] for ¹¹/₁₂ 1895.

²⁾ Se herom »Dagbladet« for ²⁷/₄ 1889, »Aftenposten«, »Morgenbladet« og »Nationaltidende« for ²⁹/₁ 1889.

Udpaa høsten 1893 købte Abel Storthingsgaden no. 2 for kr. 100,000 og lod foretage adskillige udbedringer af hensynet til forretningen, der med kunsthandel og forlag var stationeret her til 1897, da den efter eiendommens salg for kr. 190,000 i 1896 blev tilflyttet leiet locale i Akersgaden no. 18, hvor den fremdeles er.

Efter 34 aars rastløst arbejde kunde dets frugter tillade Abel og frue at nyde hvilen paa sit dagverk, og den $\frac{1}{4}$ 1898 solgte de forretningen til sine sønner *Gustav* og *Louis*. Den krævede nu et personale paa sexten personer¹⁾, var bleven landskjendt og belønnet med broncemedaille ved udstillingerne i Christiania 1883 og Scheweningen 1892, med mention honorable i Drammen 1873 og Wien 1878, og ved Kjøbenhavner-udstillingen 1888 var Abel blandt jurymændene.

Til enebolig havde Abel i 1875 købt Majorstueveien no. 32 i Christiania for kr. 16000, lod foretage adskillige udbedringer saavel af det da ufærdige hus som af haven og var her bosat til 1896, da eiendommen blev solgt for kr. 28000 til kjøbman P. Simonsens enke. Høsten 1897 købte han for kr. 12000 den af doctor J. G. Schultz bebyggede gaard »Birkely« ved Hørsand station i Løiten paa 70 maal jord indmark, og hid flyttede Abel og frue i 1898, da de trak sig tilbage fra sin virksomhed til et otium cum dignitate.

Af første egteskab et barn og af andet sex [7. a.—7. g.]:

7. a. **Margarethe Christine Mathilde Abel**, f. $\frac{15}{1}$ 1863 i Christiania, hvor † $\frac{8}{3}$ 1863 [Trefoldigheds sogn].

7. b. **Fredrik Louis Abel**, f. $\frac{9}{10}$ 1865 i Christiania. Læge.

* $\frac{3}{4}$ 1894 i Christiania [Gamle Aker] med *Anna Lystrup Westrem*, f. $\frac{27}{9}$ 1871 paa Evje gaard i Rygge; datter af godseier *Lars Lystrup Westrem* og *Gudride Eriksen*.

Efter at have frekventeret Gundersens skole i Christiania tog Fredrik Abel realartium med laud. 1886, exam. philos. med laud. 1887 og blev i 1893 cand. medicinæ med laud. Fra høsten 1893 practiserte han i et aars tid som læge i Spydeberg og Haabøl, var derpaa fra $\frac{20}{11}$ 1894 kommunelæge i Bø i Telemarken, bosat paa Grivi, og nedsatte sig i juni 1897 som privatlæge i Skien.

Ved doctor Abels afreise fra Bø blev der den $\frac{16}{3}$ 1897 af en deputation paa tyve medlemmer, repræsenterende bygdens forskjellige partier, overrakt ham en større sølv-kaffekande med inscription »Fra Venner i Bø« som et synligt bevis paa den hengivenhed, han havde vundet som læge og ven. Deputationens ordfører, lensmand *Valen*, udtalte bl. a. følgende: »Den dygtighed, hvormed De har røgtet Deres vanskelige livsgjerning, den velvillige imødekommenhed og opofrende tjenstvillighed, hvormed De har mødt enhver i denne bygd,

¹⁾ Disse var de to sønner, en fuldmægtig, sex damer, snedker, stentrykker og fire gutter, der alle havde fast løn, samt en reisende colportør.

har skaffet Dem mange og oprigtige venner¹⁾, og en indsender i »Varden«¹⁾ skriver ved samme leilighed bl. a.: »I en saa politisk bevæget tid som nu, da det gjælder for enhver oprigtig venstremand at tone flag og holde sig paa skansen, føles savnet dobbelt, naar man skal være nødt til at skilles med en af sine ivrigste og dygtigste meningsfæller. . . . I den tid, dr. Abel har været her i Bø, har han aldrig holdt sig tilbage og frasagt sig vanskeligt og trættende arbeide; han har altid været i activitet baade tidlig og sent. For at vise sin taknemmelighed har almuen her overlæstet ham med ulønnede tillidsposter. Han var formand i Bø folkebibliotheks bestyrelse, medlem af sin kreds's tilsynsudvalg, formand i Bø venstreforening og mødte som deputeret i Skien paa det sidste aantsvenstremøde. Foruden at skjøtte sin lægegjerning har han holdt flere populære medicinske foredrag og har i denne henseende lagt et godt grundlag for sin eftermand«.

Doctor Abel har i senere aar deltaget adskilligt paa venstres side i den active politik og leveret talrige articler i Skiensblade, ligesom han var medstifter af Skiens private liberale klub, som hvis første formand han ogsaa fungerede.

To børn [8. a.—8. b.]:

8. a. **Louise Abel**, f. $\frac{2}{3}$ 1895 i Christiania.

8. b. **Nils Abel**, f. $\frac{15}{1}$ 1899 i Skien.

7. c. **Emilie Louise Abel**, f. $\frac{29}{1}$ 1868 i Christiania.

* $\frac{3}{11}$ 1892 i Christiania [ved notarius publ.] med *Balthasar Schnitler*, f. $\frac{20}{10}$ 1862 i Christiania; søn af krigshistorikeren, oberstløjtnant *Diderik Thomas Johannes Schnitler* og *Thrine Gudmundson*.

Efter exam. artium 1883 og exam. philos. 1884, begge med laud., blev Schnitler cand. juris med haud 1890, hvorefter han practiserte som sagsfører i Lillestrøm indtil høsten 1891, da han fik fast ansættelse som postexpeditor ved udenlandsposten. Med afbrydelse i sommertiden af tjenstgjøring i turistruterne vestenfjelds forblev han i denne stilling til octbr. 1898, da han tog afsked for helt at kunne hengive sig til literære sysler.

I 1891 udgav Schnitler »Aladdin«, til julen 1896 »Mirjam«, 1897 »Mand og Kvinde« og 1899 »Af gammel Slægt«. Til dagspressen og tidsskrifter har han leveret adskillige articler, oversatte i 1898 Archibal Forbes' »Napoleon III's Historie« og har i længere tid været beskæftiget med forarbejderne til en historisk roman. — Som medlem af studentersamfundet tog Schnitler en meget livlig del dels som redactor og dels som theaterdirectør i flere aar, hvorfor han ogsaa blev decoreret med ridderkorset af den store theaterorden »Den hvide knap«.

Fru Schnitler, der i 1886 tog middelskole-examen med karakteren 1,43, udgav i julen 1894 under sit pigenavn *Emmy Abel* barnebogen »Kalle og Ella«,

¹⁾ Se forøvrigt »Varden« no. 129 for 1897 og »Fremskridt« no. 119 s. aar.

der mødtes med almindelig anerkjendelse i pressen¹⁾. I en række aar har hun været medarbeider i »Norske Intelligentsedler« og leveret talrige oversættelser af feuilletoner og »kjældere« til flere større udenbys aviser. Bosatte i Løiten.

7. d. **Carl Heinrich Abel**, f. $\frac{3}{11}$ 1869 i Christiania. Bryggerieier.

* $\frac{13}{5}$ 1896 i Liverpool med *Dagny Olsen*, f. $\frac{14}{7}$ 1874 i Frederikshald; datter af skibsfører, senere besigtigelsesmand i »Norsk Veritas« *August Olsen* og *Mathilde Svendsen*.

Efter middelskole-examen ved Aars & Voss' skole i Christiania reiste Carl Abel høsten 1886 til Grabow i Mecklenburg, hvor han var i bryggerilære ved Chr. Rose's bryggeri til yaaren 1889. Han arbejdede derpaa ved bryggerier i Leipzig og Hannover til 1891, da han blev bryggerimester ved C. Windels bryggeri i Dannenberg. Efter at have tilbragt vinteren 1893—1894 ved Berlins bryggerskole vendte Abel i sidstnævnte aar tilbage til hjemmet, i hvilket han dog ved flere leiligheder havde aflagt kortere besøg i de forløbne otte aar.

I 1894 købte Abel sammen med *Frederik Møller* ølbryggeri i Frederikshald af sidstnævntes halvbroder *Chr. L. Møller* for en samlet kjøbesum af kr. 90,000 og overtog bryggeriet $\frac{1}{10}$ s. aar under firma »Møller & Co.«.

Det er paa foranstaltning af Carl Abel, at det foreliggende genealogisk-personalhistoriske arbeide om slekten Abel er bleven udført og udgivet.

To børn [8. a.—8. b.]:

8. a. **Aslaug Abel**, f. $\frac{22}{7}$ 1897 i Frederikshald.

8. b. **Henrik Abel**, f. $\frac{24}{3}$ 1899 i Frederikshald.

7. e. **Gustav Adolf Abel**, f. $\frac{15}{4}$ 1872 i Christiania; ugift.

Efter middelskole-examen ved Aars & Voss' skole kom Gustav Abel i 1888 i sin faders forretning og opholdt sig 1890 til 1891 i Berlin for at uddanne sig videre. Herfra kom han atter i faderens forretning, hvori han først blev optaget som medeier høsten 1897 og overtog derpaa det hele sammen med sin broder *Louis* den $\frac{1}{4}$ 1898.

7. f. **Hans Schjelderup Abel**, f. $\frac{5}{8}$ 1874 i Christiania; ugift.

Efter realartium med haur ved Aars & Voss' skole 1893 gennemgik han den polytechniske skole i Charlottenburg fra høsten 1894 til 1898, fik derpaa ansættelse hos ingeniør H. E. Heyerdahl og fra novbr. 1899 som assistent ved Bergens electricitetsverk.

7. g. **Louis Gustav Kleffel Abel**, tvilling med foreg., f. $\frac{5}{8}$ 1874 i Christiania.

* $\frac{22}{10}$ 1898 i Christiania [Johanneskirken] med *Ella Catharine Siewers*, f. $\frac{4}{8}$ 1878 i Soon; datter af skibsfører *Peter Otto Grüner Rosenørn Siewers* og *Catharine Mathilde Iversen*.

¹⁾ Se bl. a. »Morgenbladet« for $\frac{15}{12}$ 1894 og »Verdens Gang« for $\frac{8}{12}$ 1894.

Efter endt skolegang kom Louis Abel i Lohse & co.s forretning i Kjøbenhavn og derpaa fra 1894 i sin faders, den han overtog $\frac{1}{4}$ 1898 sammen med sin broder *Gustav*.

Et barn [8. a.]:

8. a. **Egil Sten Abel**, f. $\frac{18}{11}$ 1899 paa Bygdø ved Christiania.

6. c. **Carl Sebastian Abel**, f. $\frac{18}{4}$ 1832 i Farsund. Oberst.

* $\frac{16}{9}$ 1872 i St. Lucas kirke i Berlin med *Fohanna Caroline Henriette Emma Kleffel*, f. $\frac{1}{9}$ 1845 i Goldberg i Mecklenburg og † $\frac{11}{4}$ 1895 paa Hamar; datter af *Ludvig Gustav Kleffel* og *Emilie Fredenhagen*; se s. 119.

Carl Abel gik først paa privatskole i Farsund og kom efter confirmationen vaaren 1847 paa Nissens latin- og realskole i Christiania, hvis samtlige realklasser han gennemgik, bestod høsten 1848 optagelsesexamen paa krigsskolen og blev antaget som kadet fra $\frac{1}{1}$ 1849.

Udnævnt $\frac{25}{2}$ 1854 til surn. secondløjtnant i infanteriet med anciennetet fra $\frac{16}{12}$ 1853 blev han $\frac{7}{7}$ 1854 virkelig secondløjtnant i Bergenske brigade, hvor han i et aars tid forrettede tjeneste som brigadeadjoint, og forsattes $\frac{6}{8}$ 1855 som secondløjtnant til Christianssandske brigade, hvor han $\frac{26}{11}$ 1856 avancerede til premierløjtnant.

I novbr. 1855 blev Abel elev af den militære højskole og underkastede sig her afgangsexamen i novbr. 1858. I den tid, han stod som premierløjtnant, gjorde han tjeneste først som adjutant ved Telemarkens corps og fra høsten 1857 som premierløjtnant ved Listerske kompani af Stavanger corps, indtil han $\frac{28}{4}$ 1866 udnævntes til captein og chef for 2den division af Vesterlehns landværnsbataljon, hvorfra han $\frac{30}{7}$ 1868 forsattes til chef for 1ste division af Christianssands bataljon. Den $\frac{4}{7}$ 1870 blev Abel chef for 4de kompani og $\frac{22}{11}$ 1873 chef for 2det kompani af samme bataljon, den $\frac{27}{7}$ 1878 chef for 2det kompani af Nedenæs bataljon og $\frac{3}{1}$ 1880 chef for 1ste kompani af samme bataljon.

Den $\frac{1}{1}$ 1889 blev Abel oberstløjtnant og chef for Christianssands landværnsbataljon og $\frac{10}{4}$ 1891 oberst og chef for 3die corps og Østerdalens landværnsbataljon under 1ste Akershusske infanteribrigade.

Foruden i de aarlige vaabenøvelser deltog Abel i leirsamlingerne paa Gardermoen $\frac{18}{9}$ — $\frac{10}{10}$ 1854 samt i august 1862, da omkr. 8000 mand af alle vaabenarter opererte under kong Carl XV's samt prinserne Oscar og Augusts nærværelse, videre i felttjenestøvelserne i Smaalene i septbr. 1877 og paa Jæderen i 1882. I tiden mai-juli 1864 gjorde Abel tjeneste som kvartermester ved 1ste feltbataljon af den styrke, der i denne tid var samlet paa Gimlemoen ved Christianssand i hensigt at understøtte Danmark i dets kamp mod Preussen og Østerrige, en plan, der, som bekjendt, ikke blev udført. Fra $\frac{1}{9}$ til $\frac{15}{9}$ 1880 deltog Abel i generalstabens øvelser mellem Moss og Frederiksstad og i 1872—1873 var han i maanederne april-august commanderet som companichef ved instructionsskolen i Christiania for uddannelse af reserveofficerer.

I sit embede som oberst forblev Abel, indtil han naaede den for oberster fastsatte aldersgrænse og erholdt $11/7$ 1898 afsked fra krigstjenesten fra $1/10$ s. aar at regne. Sommeren 1898 var det saaledes sidste gang, oberst Abel ledede bataljons-samlingen, og i den anledning afholdt corpsets officerer en festmiddag for sin chef den $6/7$ paa Terningmoen. I de taler, som holdtes af oberstløjtnant *Nannestad*, af fanjunker *Magnæs* som ordfører for de sexti til complimentation fremmødte under-officerer og af den beordrede prest, stiftscapellan *Wold*, »fremhævedes de egenskaber, der karakteriserede oberst Abel som retsindig chef og god kammerat. I hans personlighed forenedes nidkærhed og aldrig svigtende retsind med en sjelden hjertets godhed«. Under anførelse af bataljonsmusikken blev følgende for anledningen forfattede sang afsunget til mel.: »I Rosenlund under Sagas Hald«:

»For Konge, Gud og for Fædreland!
saa lød fra gamle Dage
den Troskabsed ifra norske Mand,
der Fædres Arv vilde tage.
Til Vaabenfærd, til Aandens Dyst,
til Gavn for Stat og Kirke
han stræved frem med Mod og Lyst
og øved helligt Virke.

Vi samles her til festligt Lag,
og Dig vi sammen hylder,
der blandt os tog det længste Tag,
som største Tak vi skylder.
Din Konge tro i Sjæl og Sind,
Dit Land til Værn og Trygge,
Din Gud i Hertet lukket ind,
det Livsverk fik Du bygge.

Og er end snart Din Gjerning endt,
og skal vi fra Dig skilles,
det Lys ei slukkes, Du har tændt,
men os for Øie stilles.
I Livets Daad i samme Tro,
med samme Maal for Øie,
vi bygger Værn for Fædrebo,
vor Daad til den vi føie.

Saa tag vor Tak for Arbejdsdag,
for Samværs Fred og Glæde!
Dit eget varme Hjertelag
blandt os vi saa Dig sprede.
Saa Lykke til mod Livets Kveld!
Den Aftenglød, som rinder,
Dig vise i sit Straalevæld
Dit Livsverks lyse Minder!« —)

Lige efter høiskoleexamen 1858 fik Abel sammen med sine kammerater, de daværende løjtnanter *Hertzberg*²⁾ og *Sejersted*³⁾ arbejde i jernbanens tjeneste, idet de fik i opdrag at opmaale og kartlægge i $1/2000$ terrænet paa begge sider af Glommen omkring den nuværende Fetsund station. Under forskjellige besværligheder fortsatte de dette arbejde, indtil vinteren drev dem tilbage til hovedstaden i slutningen af novbr.

Efter at have gjort garnisonstjeneste i Christianssand fra $1/12$ 1858 til medio april 1859 fik Abel arbejde paa Jæderbanens undersøgelsescontor, indtil exercitien igjen begyndte sidst i mai. Da han efter dennes afslutning ikke med det samme kunde faa ansættelse ved jernbanen igjen, henvendte Abel sig til veidirectøren, major *Bergh*⁴⁾ og blev strax ansat ved undersøgelserne til ny vei mellem Hønefos paa

1) Udførligere referat fra festen findes i »Hamar Stiftstidende« for $9/7$ 1898.

2) *Johan Nicolai Hertzberg* blev 1889 oberst og chef for 4de corps af 1ste brigade.

3) *Frederik Christian Sejersted* blev 1868 ritmester og escadronschef og † 1882.

4) *Christian Wilhelm Bergh* var f. 1814 og † 1873. En af veivæsenets overordentlig fortjente mand.

begge sider af Beinaelv og Spirillen til søndre Aurdal i Valdres. Dette var en vidtløftig historie, da der i detaille maatte udstikkes og beregnes omtrent 10 mile vei. Undersøgelserne lededes af daværende infantericaptein *H. F. Rye*¹⁾, hvem veivæsenet skylder særdeles meget, og 5 ingeniører arbejdede nu her trods sne og uveir til helt ud i december, da de vendte tilbage til hovedstaden for paa veicontoret videre at bearbejde projecterne, det Abel saaledes var beskjæftiget med hele vinteren.

I Juli 1860 blev Abel efter exercitiens slutning ansat som assistent ved veianlægget Laurvik-Porsgrund, der bestyredes af daværende ingeniørlojtnant *P. Krag*²⁾, de to digteres fader. »Noget elendigere«, skriver Abel, »end den gamle vei mellem de to byer kan man i vore dage neppe gjøre sig noget begreb om: et complet system af bakker med stigninger paa indtil $\frac{1}{3}$ med mellemliggende bundløse myrer«, medens den nye vei fik en maximumsstigning af $\frac{1}{15}$. — En saadan veis besværlighed blev saa meget føleligere, som dampskibstrafiken til langt ud i sexti-aarene aldeles ophørte om vinteren, og den eneste færdsel byerne imellem maatte foregaa efter landeveien. Allerede forlængst havde Abel stiftet bekjendtskab med dens viderværdigheder og senere gjentagende fornyet dette, idet han i kadet-aarene paa sine julereiser til Kragerø, hvor hans fader dengang var byfoged, havde passeret disse veie paa haalkeføre med stor risiko for baade liv og lemmer.

Ved dette veianlæg forblev Abel til octbr. 1860, da han forflyttedes til omlægningen af den saakaldte »søndre klev« i Holmestrand paa hovedveien til vestlandet. Her havde han det til en forandring meget behageligt, og da det groveste arbejde sidst i januar det følgende aar var tilendebragt, drog han tilbage til Laurvik, hvor arbeidet nu for den største del var concentreret paa fuldførelsen af en bro over Fariselven og af veien i byens umiddelbare nærhed og tildels i dens gader.

I mai 1861 blev Abel sendt til Risør for at paabegynde omlægningen af den gamle hovedvei mellem denne by og Røed — et værdigt sidestykke til den førnævnte vei mellem Laurvik og Porsgrund. Den meste tid bosat paa Røed, var han herfra øienvidne til den store ildebrand, som $\frac{5}{6}$ 1861 overgik Risør og lagde vel $\frac{3}{4}$ af byen i aske.

Efter i juli s. aar at have taget tilbage til Holmestrand og fuldført veianlægget der, indbeordredes han derpaa til veidirectørcontoret for at udarbejde profiler af alle baade nye og gamle hovedveie i hele landet, et arbejde, der varede hele vinteren og interesserte ham overmaade, idet det bibragte ham oversigt over landets hele veinet og nøie kjendskab til dets topographi. De udarbejdede profiler blev indbundne i to elegante bind og udstillet paa udstillingen i London 1862, hvor de vakte megen og fortjent opmærksomhed samt erhvervede veicontoret en smuk medaille.

Midt i mai 1862 blev Abel sendt til Siredalen, et prestegjeld nogle mil op i landet fra Flekkefjord. Her havde det i flere aar itræk været uaar, saa befolk-

¹⁾ *Hans Jacob Rye* blev 1867 oberstlojtnant og chef for Valdres bataljon; afsked 1887.

²⁾ Ingeniørcaptein *Peter Rasmus Krag*, f. $\frac{19}{5}$ 1825 i Grong og † $\frac{16}{4}$ 1891 i Christiania, byggede som arbejdsbestyrer i veivæsenet 350 km. veie for $2\frac{1}{2}$ mill. kr. Storthingsmand fra Nedenæs 1877—1879.

Portræt af oberst C. S. Abel.

som directørens secretær. »Under dette lærerige arbeide lærte jeg at skatte min chef, major *Bergh*, som en af de dygtigste mænd, jeg er kommen i berøring med. Man kan med sandhed sige, at han har skabt Norges nye veivæsen«.

Fra august 1864 fik Abel ansættelse som assistent ved veianlæggene i Risørs opland. »Disse strakte sig nu ligefra Risør forbi Røed og Sønedeled langt op gennem Gjerrestad, og her gjorde jeg første gang bekjendtskab med ingeniør *Grønn*²⁾, som dengang netop var bleven forlovet. Han gjorde som amtsingeniør i Nedenæs sit amt store tjenester og gik desværre altfor tidlig bort. Vi arbeidede nu sammen her til midt i octbr. 1864, da vi sendtes paa opstikning af en veilinie fra Froland over Heirefos og Vegusdal til Evje. Efter en

ningen for en stor del havde maattet sælge sine kreaturer og nu var stedt i største nød. Efter et opraab i aviserne af sognepresten, *hr. Andvord*¹⁾, indkom der i gaver omkr. 3000 spd. (12000 kr.); en del af disse penge blev uddelt mellem de mest trængende, men omkr. 2000 spd. (8000 kr.) skulde anvendes til forbedring af veiene gennem dalen, der var i en aldeles primitiv forfatning. Her blev nu Abel beskjæftiget til udgangen af juli maaned dels med omlægning af de værste partier af daleveien og dels med udstikning af ny vei fra nordre ende af Siredalsvandet til Fidjelandsvand, en strækning paa omtr. 50 km. Stortinget bevilgede i 1863 til veianlægget 12000 spd. (48000 kr.), og for disse penge i forbindelse med pligtarbeide af bygden blev der i de følgende aar oparbeidet god kjørevei gennem dalen.

Fra høsten 1862 til næste aars vaar tjenestgjorde Abel paa veidirectorcontoret

Portræt af oberstinde Abel f. Kleffel.

¹⁾ *Hr. Thorstein Rolfsen Andvord* var sogneprest til Siredalen 1855—1862.

²⁾ *Samuel Grønn*, f. 1838 og † 1898, var amtsingeniør i Nedenæs fra 1868; gift med *Jacobine Finne*.

baade fornøielig og anstrengende tur gjennem disse afsidesliggende og hidtil saagodtsom uopdagede egne kom vi i begyndelsen af december tilbage til Tvedestrand, hvortil bestyreren captein *F. Krag* nu var flyttet fra Risør, og tilbragte resten af vinteren med at bearbejde veiprojectet Froland-Evje«.

I april 1865 drog Abel til Lister og Mandals amt for at udstikke omlægninger af de værste stykker af amtets daleveie. Han begyndte ved strandstedet Fede, 1½ mil østenfor Flekkefjord og arbeidede sig op gjennem Kvinesdal helt til Fjotlands kirke, derpaa i Lyngdal og tilsidst giennemgik han med captein Krag den tidligere udstukne vei gjennem Mandalen til Aaserals kirke. I juli arbeidede han sammen med *Grønn* paa veiopstikninger i Topdal tæt østenfor Christianssand og videre paa ny vei mellem Kragerø og Drangedal, hvorfra han først i september sendtes til Siredalen for i forening med ingeniør *Grung*¹⁾ at omlægge en del af daleveien.

Fra 1/1 1866 overtog Abel posten som veiinspectør i Lister og Mandals amt og tog nu fast bopæl i Christianssand. Her fik han strax arbeide nok, da veiene — især i amtets østre del — var adskillig forsømte, og en hel del nye bygdeveianlæg stod paa dagsordenen. De vigtigste af disse, som udførtes under veiinspectør Abels bestyrelse, er, anførte vestenfra, følgende:

Veianlægget i Siredalen fuldført 1870; vinteren 1881—82 byggedes med statsbidrag ny bro med jernoverbygning paa stenkar over Sireaaen ved Tonstad. Fra Flekkefjord blev anlagt ny bygdevei til Abelsnæs i Næss sogn med en arm til Kvanvig paa Hitterøheien i en længde af 15 km. og med en bekostning af 30000 kr. Nyt veianlæg fra hovedveien langs Sælurdvand til Lilledrange i Næss for 18000 kr. I 1877 ny vei fra Lundevandet til Aaen-Sire, 3 km. for 10000 kr. I 1867—70 ny vei fra Flikka i Næss til Nuland i Gyland sogn, omtr. 20 km.; i samme tid vei fra Grimeland i Kvinesdal til Helle i Fjotland, 12 km., samt fra Galdal i Fjotland til sognets kirke; til sidstnævnte 3 veie yledes statsbidrag. — I Vanse 6 à 8 mindre bygdeveie; i Lyngdal betydelige omlægninger af daleveien og ny vei fra Rosfjord til Lundegaard i Oustad sogn, 17 km., samt ny vei fra Kvaas kirke over Undelandsheien til Undal, 12 km. — I Hægebostad betydelige omlægninger og forbedringer af daleveien, ny vei fra Vig til Nerstøl og fra Bjærum til Naglestad; i Herod og Spind ny vei fra Sande til Oste og Fedefjorden samt flere mindre veie. — I Søndre Undal ny vei fra hovedveien forbi Spangereid kirke til Lindesnæs fyr, 30 km., samt en hel del mindre veie; i nordre Undal 6 forskjellige mindre veie fra daleveien opover heiene. — I Aaseral vei fra kirken gjennem østre dal til Rosseland, 12 km.; i Bjelland ny vei fra Foss til Haartvedt i Grinnem, fra Grinnem kirke til vestre Svindal samt forbedringer af Grinnems daleveie og omlægning af veien fra øvre Øidne til Naglestad i Hægebostad. — I Holme forlængelse af flere veie opover heiene og ny vei fra Valand til Møll; i Halsaa ny vei fra hovedveien ved Jaabæk til udhavnen Tregde; i Finsland flere mindre bygdeveie; i Søgne ny vei fra Skarpeid til Hartmarks kirke, fra Vasbotten til Repstad. — I Øvrebo vei fra Iglebæk til Stallemo, fra Øvrebo til Tjomsaas og fra Hægeland til Sandland; i Oddernæs fra Thorsvig til Vesterhus; i Høvaag ny vei gjennem ytre Flekkerø samt flere mindre; i Tvedt vei fra Aalefær til Erklev og fra Boen til Dønnestad.

Som veiinspectør oppebar Abel fra 1866 til 1874 i aarlig løn kr. 1600 og senere til aar 1889 kr. 2000 uden diæt — en betaling, der var snau nok for det saa mangen gang temmelig slidsomme arbeide med stadige reiser i alltslags veir og føre. »Med logi og tractementer paa landsbygden var det ofte ilde bevænt, men

¹⁾ *Lorentz Grung*, f. 1841, blev 1893 amtsingeniør i Bratsberg.

arbeidet interesserte mig meget, og jeg var munter og tilfreds, omend min helbred fik adskillige knæk.«

Ved et opgjør, Abel foretog i 1886, viste det sig, at der i de 20 aar fra 1866 under hans bestyrelse var oparbejdet veie for henved kr. 700.000, jordskaden ikke iberegnet.

I april 1889 blev Abel ved sin fratrædelse som veiinspectør af en deputation fra samtlige lensmænd i Lister og Mandals amt overrakt en sølvkaffekande [forarbejdet hos juveler David Andersen, Christiania] med inscription: „Veiinspectør C. Abel 1866—1889. Fra Lister og Mandals Amts Lensmænd. 1)«

Abel blev $\frac{1}{12}$ 1891 ridder af 1 kl. af Sværdordenen og $\frac{20}{1}$ 1894 ridder af 1 kl. af St. Olavs orden »for militær fortjeneste«. Fra 1891 var obersten bosat paa Hamar, hvorfra han i 1898 flyttede til Christiania.

Fem børn [7. a.—7. c.):

7. a. **Hans Abel**, f. $\frac{6}{6}$ 1874 i Christianssand; styrmand i det Bergenske dampskibsselskabs tjeneste. Ugift.
7. b. **Margarethe Abel**, f. $\frac{3}{7}$ 1876 i Christianssand.
* $\frac{28}{5}$ 1898 i Vang med *Oluf Nicolai Roll*, f. $\frac{13}{6}$ 1877 i Vang, hvor bosat paa sin eiendomsgaard Børstad; student med laud. 1895 og cand. philos. med haud 1897; søn af cand. mineral. *Jacob Roll* og *Aline Bendeke*.
7. c. **Marie Louise Abel**, f. $\frac{31}{5}$ 1878 i Christianssand.
7. d. **Fredrik Christian Thrane Abel**, f. $\frac{7}{3}$ 1881 i Christianssand; student med laud. 1899. Kadet.
7. e. **Heinrich Gustav Adolf Abel**, f. $\frac{12}{9}$ 1883 i Christianssand; landmand.
6. d. **Gjertine Catharine Abel**, f. $\frac{11}{10}$ 1833 i Farsund, hvor † $\frac{28}{1}$ 1899; ugift.
6. e. **Frederik Marcus Christian Abel**, f. $\frac{26}{4}$ 1835 i Farsund og † $\frac{25}{11}$ 1853 i Kragerø af gigtfeber, paadraget under en alketur. Efter at have gennemgaaet borgerskolen i Kragerø blev han her handelsbetjent hos købmand *Simon Wiborg*, hos hvem han i den sidste tid var fuldmægtig; ugift.
6. f. **Karen Sibylle Abel**, f. $\frac{10}{12}$ 1836 i Farsund, hvor † $\frac{31}{8}$ 1839.
6. g. **Jacob Schjelderup Abel**, f. $\frac{18}{5}$ 1838 i Farsund og † $\frac{7}{6}$ 1897 i Christiania, begr. $\frac{11}{6}$ paa Christ kirkegaard. Infantericaptein.
* $\frac{23}{8}$ 1870 i Vardø med *Marie Elisabeth Brodtkorb*, f. $\frac{14}{11}$ 1844 i Vadsø, bosat i Christiania; datter af købmand i Vadsø og senere eier af Sinsaker ved Trondhjem *Eiler Nicolai Brodtkorb* og *Elisabeth Rebecca Lund*. Uden børn.

1) Se videre »Christianssands Stiftsavis« 1889 no. 79 og »Morgenbladet« 1889 no. 187.

I sine sidste leveaar nedskrev captein Abel, hvad han vidste om sin slegt fra farfaderen af, og føiede hertil sine erindringer fra barndom og ungdom, idet han ikke naaede at føre sin plan igjennem til de senere aar. De biographiske optegnelser er allerede meddelte og benyttede i det foregaaende ved de personer, de hver gang angaar; sine erindringer og oplevelser fortæller han saaledes:

»Indtil jeg var 3 Aar gammel, var jeg yderst svag og sygelig, maaske for en Del foraarsaget ved at min Moder under sit Svangerskab havde det Uheld at falde ned i Kjeldereren gennem den aabent staaende Kjelderluge, dog uden nogen nævneværdig Skade. Ogsaa indtraf en Stund før min Fødsel den saakaldte Storebrand i Farsund, hvorved der opkom Ild i Udhusbygningen i mine Forældres Hus. Jeg fik omtrent 1 Aar gammel Mæslinger, i hvilken Sygdom jeg var Døden nær; samtidig døde min ældre Søster, *Karen Sibylle* af samme Sygdom. Dernæst fik jeg Bylder over mit hele Legeme, saa jeg først kunde gaae i en Alder af 3 Aar, men siden har jeg været raskere og af stærkere Helbred end de Fleste.

Dengang var det almindeligt, at Børn begyndte paa Skolen i en Alder af 4 Aar, hvilket ogsaa var Tilfældet med mine ældre Sødskende, men da min yngre Broder *Thomas* døde som aarsgammel, og jeg saaledes var den yngste, indtil min Søster *Billa* var fød, kom jeg ikke paa Skole, før jeg var 5 Aar. De saakaldte »konditionerte« Børn fik dengang i Farsund sin første Undervisning hos en Madame *Spinning*¹⁾, Enke efter Stedets Klokker; hun havde ogsaa en Afdeling af Almueskolen, og foregik samtlige Børns Undervisning i eet Værelse. Vi »bedre Børn«, for hvem der betaltes, havde dog Plads ved et særskilt Bord, og var vor Lærer især Madamens yngste Søn *Søren*¹⁾. Paa denne Skole lærte vi Læsning, Bibelhistorie og Katekismus, Skrivning og Regning. Madame *Spinning* havde sine egne Straffe og Belønninger. Hendes væsentligste Straf foruden Riset, som hun flittig brugte, var at maatte staa en vis Tid ved Døren paa en Torv, som er et almindeligt Brændsel i Farsund.

Som Belønning for Flid og god Opførsel blev vi inviteret til hende om Søndagen og fik Tilladelse til at see i hendes Billedbibel og dreie paa en Lirekasse, som havde sin Plads i det ene Hjørne af Skoleværelset. Men den største og mest attraaede Belønning var om Sommeren at sidde udenfor Huset paa Fortoget og passe havareret Korn, som laa udbredt paa et Lagen for at tørres.

7¹/₂ Aar gammel kom jeg paa Student *Bergs*²⁾ Privatskole, hvor 3 af mine ældre Brødre vare Elever. Berg, en Bergenser, var en liden tør og spinkel Fyr, men

¹⁾ *Karen Spinning*, søster af skomager *Rasmus Vinnem*, havde i sit egteskab med almueskolelærer og klokker i Farsund *Knud Spinning*, der skal have været dansk student, flere børn. Sønnen *Søren Spinning* var lam og hjalp sin moder paa skolen; sønnen *Abraham Spinning* var en tid departementsmand og var fader til overlærer ved Drammens skole *Knut Spinning*, f. 1831.

²⁾ *Johan Severin Berg*, f. 1808, blev student 1829 og havde fra 1840 privatskole i Farsund. Han blev senere lærer ved borgerskolen og sparebankkasserer, men kom i kassemangel, og døde 1855 eller 1858. Med sin hustru, født *Boschen*, havde han en datter, der lever i Bergen som enke efter en skibsfører *Lind*.

en ren Tyran og saa hidsig, at han undertiden maatte ansees for utilregnelig. Han knusede saaledes engang sit Ur i Hovedet paa en Gut, ligesom han ved en anden Leilighed tildelte min Broder *Hans* flere Slag i Hovedet med en tyk Stok, saa at han var sengeliggende i flere Dage. Prygl hørte paa denne Skole til Dagens Orden. — Her lærte jeg, foruden hvad jeg havde læst hos *Madame Spinning*, ogsaa Historie og Geografi. Al Undervisning var Pug. Som Exempel herpaa skal jeg anføre, at min første Undervisning i Geografi bestod i at lære udenad den første Side i *Platous Geografi* med Overskrift »politisk Geografi« o. s. v. Nogen Globus havde jeg ikke seet, forinden jeg kom paa *Kragerø Borgerskole*, i hvilken By min Fader blev Byfoged i 1846.

Af mine Erindringer fra *Farsund* skal jeg omtale, at jeg der i en Alder af 5 à 6 Aar saa de første Friktionsfyrstikker. For at faa Ild benyttede man i den Tid Staal og Flint, som sloges mod hinanden, og Gnisten opfangedes i gamle Filler, hvorfra man opfangede Ilden i en Svovlstikke — tynde Stikker med Svovl i den ene Ende. Det vakte derfor stor Opsigt, da en Skibskaptein medbragte fra England en Del Æsker Friktionsfyrstikker, som han solgte for 12 Skilling Æsken. I Selskaber benyttedes *Platinafyrtøi* og *Fidibusser*. —

I August 1846 flyttede mine Forældre til *Kragerø*¹⁾ Her kom strax min ældste Søster *Gjertine*, min Broder *Frederik* og jeg ind paa *Borgerskolen*, medens mine ældre Brødre *Hans* og *Carl* læste privat og samme Vinter gik til Konfirmation, hvorefter den første blev Discipel paa Apotheket og den anden reiste til *Kristiania*, hvor han blev Elev af *Nissens Skole*.

Borgerskolen havde 1 Pige Klasse og 2 Gutteklasser, af hvis øverste — 2^{den} — Klasse min Broder blev Elev, medens jeg, som da netop havde naaet Optagelsesalderen — 8 Aar — kom paa nederste Parti af laveste — 1ste — Klasse. Der var blot 2 Læseværelser, saaledes at de 3 Dage i Ugen, som Pigerne vare paa Skolen, vare Gutterne sammen i et Værelse — 1ste Klasse. — Samtidig med mig kom ogsaa *Johan Christian Heuch*, der nu er Biskop i *Kristianssands Stift*, ind paa Skolen, og dannede vi i Forening med *Hans Peter Schnitler*, nu Præst i *Brandvold*, laveste Parti. Opholdet i Klasserne var beregnet paa 3 Aar, men da der udfordredes visse Kundskaber for at komme op i øverste Klasse, var der ved min Optagelse Gutter i Klassen paa indtil 16 Aar, hvorfor Klassen var delt i flere Partier, hvilket selvfølgelig i høj Grad sinkede Undervisningen. Jeg var den yngste af samtlige Elever.

Bestyreren var Kateket *Berg*²⁾, en meget dygtig Lærer, for hvem vi havde en umaadelig Respekt, paa samme Tid som han paa Grund af sin Elskværdighed og Humanitet var almindelig elsket. Han døde i *Kragerø* i en ung Alder 1 à 2 Aar efter min Ankomst. 2^{den} Lærer var en Student *Steen*³⁾. Denne var vistnok en sjelden

¹⁾ De her udeladte linier er allerede anført paa s. 115.

²⁾ *Jens Frederik Berg*, cand. theol. 1827, var f. ²⁰/₈ 1807 og † ²³/₉ 1847 som katechet i *Kragerø*.

³⁾ *Johan Daniel Steen*. f. 1807 og † 1870 som almueskolelærer i *Kragerø*.

kundskabsrig Mand, især var han en fortrinlig Regnelærer, som jeg i den Retning har meget at takke for, men forstod ikke at sætte sig i Respekt, hvorfor der, især naar øverste Klasse var sammen med os, var et frygteligt Spektakel.

Efter Katheket Bergs Død havde vi som konstitueret Bestyrer i 1 Aars Tid kand. theol. *Munch*¹⁾, som nu er Præst i Næs paa Romerike. Han var en noksaa dygtig Lærer, men lidet afholdt, da han var partisk og morede sig med at sætte Øgenavne paa Disciplene. Efter ham blev *Hans Barth*²⁾ Bestyrer og Katheket. Han var Fætter til Fader, da hans Fader og min Farmoder var Søskende. Det var den dygtigste Lærer, jeg har havt. Han besad en mærkelig Gave til at sætte sig i Respekt; det ene Øieblik kunde han lege med os som Kammerat og det næste være den strenge, alvorlige Lærer, som ingen Elev vovede at spøge med. Han vidste ogsaa at meddele os en mærkelig Interesse for de Fag, han foredrog: Religion, Norsk, Historie og Tydsk, en Interesse, som idetmindste for mit Vedkommende har holdt sig til denne Dag. — Da Steen, trods han trolig blev hjulpet af Barth, ikke kunde sætte sig i Respekt, og Spektaklerne blev værre og værre — det gik saa vidt, at Eleverne i Læsetimerne bombarderede ham med Hagl, Bolde m. m. — maatte han tilslut forlade Skolen, og vi fik da til Andenlærer kand. theol. *Møller*³⁾. Hvad Steen angaar, da blev han siden Lærer paa Almueskolen og døde for flere Aar siden i Kragerø.

Møller var ikke nogen daarlig Lærer i enkelte Fag som Fransk og Geografi, derimod var han en yderst daarlig Lærer i Mathematik, hvilket for mig, da jeg fik et daarligt Grundlag i denne Videnskab, har havt slemme Følger, som sidenefter vil sees. Han forstod ikke at gjøre sig afholdt af sine Elever.

Efter at have gaaet i 1ste Klasse de reglementerede 3 Aar, blev jeg i en Alder af 11 Aar opflyttet i 2^{den} Klasse sammen med Heuch — Schnitlers Fader, der var Sognepræst i Kragerø, var bleven forflyttet til Ringsaker⁴⁾ —; med os paa Parti kom Aaret efter *Claus Larsen*⁵⁾, Søn af Kjøbmand *Larsen* i Kragerø, der under Navnet *Larsen-Naur* nu er Distriktslæge i Kragerø. Heuch og Larsen forlode imidlertid Skolen i en Alder af 14 til 15 Aar, da de, som agtede at studere, kom ind paa Nissens Skole i Kristiania. Jeg blev saaledes alene paa øverste Parti, hvor jeg forblev 1 Aar til stor Skade for mig, der omtrent Intet lærte. Paa denne Tid fik jeg ogsaa ondt i Øinene. Jeg fik nemlig »de røde Hunde«, en Hudsygdom, og maatte holde mig inde i flere Dage, og da jeg strængelig var forbudt at læse, tilbragte jeg den meste Tid med at see ud af Vinduet. Derved har jeg sandsynligvis

1) *Hr. Edvard Storm Munch*, f. 1814, blev 1875 sognepræst til Nes, Romerike. † 1896.

2) *Hans Georg Daniel Barth*, søn af major, overtoldbetjent *Thomas Frederik Weibye Barth*, var f. 1814, blev 1848 katechet i Kragerø og † 1856 i Kjøbenhavn.

3) *Hr. Thomas Frederik Møller*, f. 1817 og † 1885 som fhv. sognepræst til Id.

4) *Hr. Hans Rasmus Krag Schnitler*, f. 1795 og † 1855 som sognepræst til Ringsaker.

5) *Claus Thommessen Larsen-Naur*, søn af kjøbmand, consul *Lars Ingebrigt Larsen*, var f. 1839 og † 1899 i Kragerø, hvor distriktslæge fra 1893.

faaet Træk i Øinene. som lidt efter lidt blev svagere; tilsidst blev jeg skjæløiet, da begge Øinene saa paa Næsen, men det mest generende var, at jeg stadig saa dobbelt. Jeg blev vel kureret, men blev stadig mere og mere nærsynt.

Dels paa Grund af denne Sygdom og dels, fordi jeg Intet lærte, blev jeg Vaaren 1853 taget ud af Skolen og fik samme Sommer Tilladelse til at foretage en Søtur. Herover var jeg, der som de fleste Gutter i Kragerø sværmede for Sølivet, yderst lykkelig. Da min Broder *Frederik* paa denne Tid var paa Kontoret hos Grosserer *Wiborg*, fik han udviklet Tilladelse for mig til at følge med et af dennes Fartøier til Jersey og tilbage. Fartøiet, der hed »Sophie«, var en Skonnertbrig paa noget over 100 Tons med 6 Mands Besætning og førtes af Kaptein *Møller*.

Vi afgik fra Kragerø i Begyndelsen af Juni Maaned, lastet med Trælaster, men da Fartøiet paa den foregaaende Tur var stødt paa, var Stroskjølen løsnet foran,

Portraeter af captein Jacob Schjelderup Abel og frue Marie Elisabeth f. Brodtkorb.

hvilket man under de daværende glimrende Konjunkturer ikke havde haft Tid til at reparere, hvoraf Følgen var den, at det denne Tur seilede daarligere end sædvanlig. — Endskjønt vi havde god Vind og godt Veir, brugte vi dog henved 2 Uger, førend vi saa Englands Kyst; i Kanalen fik vi Storm af S. V. med forfærdelig Sø, saa vi i 3 à 4 Dage ikke kunde fyre i Kabysen; Skandseklædningen paa Bagbords Side blev slaaet ind af Storseilet, der havde hugget sig løs, og var jeg og en Matros i Livsfare ved Bjergningen af samme. Endelig kom vi efter en Reise paa 4 Uger til den lille By St. Aubins paa Jersey, hvor Ladningen lossedes. I de 3 à 4 Uger, dette varede, havde jeg der overmaade morsomt, da jeg dels tilbragte Tiden sammen med Ladningsmodtagerens 2 Sønner paa min Alder, dels flere Gange reiste jeg med Deligencen til St. Helier, Hovedstaden paa Jersey, hvor Kapteinen havde Forretninger.

Den Del af Øen, der ligger mellem St. Aubins og St. Helier, er overmaade

smuk og dyrket som en Have med Villaer paa begge Sider af Landeveien. Foran Indgangsporten stod der som oftest 2 store Rosentræer, tilskaaret i Pyramideform og bedækket med Roser fra Top til Rod, ligesom der strax indenfor Porten var en Stang med et Tværbret, hvortil der var lænket en Abekat eller Papegøie. Engang saa jeg Militzen exercere. Soldaternes Tal var jo ikke stort, men saa var Uniformen saa meget pragtfuldere. Hvad der mest tiltalte mig, var Infanteriets Bjørneskindshuer og Kavaleriets røde Dolmaer.

Den morsomste Tur, jeg havde til St. Helier, var med Styrmanden og Matroserne paa den Dag, de havde Landlov. Enkelte af Matroserne var ved Hjemreisen noksaa lystige og istemte fra Diligencens Tag sine Sømandssange. Dette morede et Par Herrer saa, at de trakterede Søfolkene med Øl paa hvert Stoppested, hvoraf Følgen blev, at Styrmanden og jeg havde Møie med at faa dem ombord ved Ankomsten til St. Aubins.

Her ved Jersey saa jeg førstegang Ebbe og Flod, som var saa stærk, at naar Ebben var størst, kunde vi gaa omkring Fartøiet, som flød ved almindelig Vandstand. Omkring Jersey ude i Vandet er endel Smaaforter, hvorfra der gaar stensat Vei iland, som i Ebbetiden kan kjøres. Ved St. Aubins laa ogsaa eet. Her tilbragte vi Søndagene med at slaa Bold i Fortets store Gaard, da der ingen Besætning er og ingen Kanoner.

Vi gik hjem i Ballast, og da vi havde god Vind, varede Hjemturen kun 1 Uge. Det vigtigste, der indtraf, var, at vi fra Hanstholm Fyr i Jylland til Norge fiskede paa Dorg en hel Del Makrel, som var meget velkomment, da Provianten begyndte at bedærves.

Da jeg paa hele Reisen ikke havde været søsyg, fik jeg endda større Lyst til Sømandsstanden, men dette var ikke efter mine Forældres Ønske, især havde min Moder meget derimod, hvorfor det blev bestemt, at jeg skulde blive Officer. Som Følge deraf læste jeg privat Mathematik med den nye Andenlærer ved Borgerskolen, Kand. theol. *Bjørnestad*¹⁾, da min Fader, der dengang havde de 3 ældste Sønner i Kristiania, ikke havde Raad til at holde mig derinde strax. Samtidig gik jeg til Konfirmation for Sognepræst *Daas*²⁾, af hvem jeg ogsaa blev konfirmeret i Kragerø Kirke April 1854. Da min Broder *Hans* nu havde taget farmaceutisk Examen, og min Broder *Carl* var bleven Officer, havde min Fader saaledes blot min ældste Broder i Kristiania, hvorfor han tillod mig strax efter min Konfirmation at reise derind for ved privat Information at forberede mig til Optagelsesexamen ved Krigsskolen November 1854³⁾.

1) Hr. *Thomas Nicolai Bjørnestad*, f. 1822, † 1885 som fhv. sognepræst til Skibtvædt.

2) Hr. *Hans Daas*, f. 1808 og † 1865 som sognepræst til Kragerø.

3) Optegnelserne lyder her: »Forinden jeg ved Afreisen fra Kragerø begynder et nyt Afsnit af mit Liv, skal jeg berette nogle Erindringer fra den forløbne Tid: I Aaret 1847 kom de første Moderatørlamper til Kragerø, idet min Fader i Kristiania købte 2 saadanne. Forhen kjendte man kun Kamfinlamper, der vare overmaade kostbare og kun kunde anskaffes af rige Folk og selv af dem kun benyttedes ved høitidelige Anledninger. I det daglige Liv benyttedes Talglys, ja Fattigø nøiedes med et

I Begyndelsen af Mai Maaned 1854 kom jeg til Kristiania. Jeg boede her sammen med mine 2 ældre Brødre *Severin* og *Carl*, hvoraf den ene læste til juridisk Examen og den anden passerede Graderne som Officer, hos en Vognmandsenke, *Madame Halvorsen* i Grændsen, hvor vi havde 2 Værelser. Mine Lærere vare: Student *Gamborg*¹⁾, nu Politimester i Drammen, i Historie og Geografi, Student *Christophersen*²⁾, nu Generalkonsul i Antwerpen, i Tysk og Fransk, Student *Heiberg*³⁾, død som Høiesteretsadvokat, i Norsk, Løitnant *Wilse*⁴⁾ og senere Løitnant *Voss*⁵⁾ i Mathematik. Samtlige var særdeles dygtige og samvittighedsfulde Lærere.

Efterat have tilbragt Sommerferien i Kragerø kom jeg strax før mine Forældres Afreise til Farsund, hvor min Fader som Sorenskriver i Lyngdal skulde boe, atter tilbage til Kristiania, hvor jeg i November-December underkastede mig Optagelsesprøve. Vi vare 72 Aspiranter om 22 Pladse, og jeg blev No. 18 af 42, der bestode Examen. Jeg var meget heldig, da det var det sidste Aar, der var Lægevisitation efter endt Examen og saaledes blot af dem, der skulde optages, da jeg ellers paa Grund af Nærsynthed vilde være bleven kasseret. Da jeg ikke kjendte en eneste af mine Kammerater og var en af de mindste, var jeg yderst uheldig stillet, hvortil kom, at jeg, som var yderst hidsig, ikke taalte synderlig at blive tirket, hvorfor jeg især i Begyndelsen var hele Klassens Syndebuk. Følgen var, at der i det første Halvaar neppe gik et eneste Frikvarteer, uden at jeg var i Slagsmaal og ansaaes af Officererne som en yderst trættekjær og uforligelig Gut, hvilket jo kunde være rimeligt nok. Naar hertil kom, at jeg just ikke heller udmærkede mig ved mit smukke Udseende, da rødt Haar og Fregner jo ikke ansees som Skjønhestegn, ligesom jeg ogsaa ud paa Sommeren fik min gamle Øiensvagthed — Skjeløiethed — igjen, kan jeg ikke fortænke i, at jeg just ikke blev Officerernes Yndling, men herfra til den Behandling, som jeg var udsat for af Kapteinen *Keilhau*⁶⁾ — senere død som Oberstløitnant og Chef for Krigsskolen, — og Premierløitnant *Broch*⁷⁾ -- senere død som Oberst og Chef for 1ste Akershusiske Brigade — burde dog været et langt Sprang.

Dengang havde Kadetterne alle en Soldats Forpligtelser, men ingen af dennes Rettigheder, ligesom korporlig Afstraffelse ingen Skjeldenhed var, og bestod af saavel Ørefigen som Stokkeprygl. Jeg har seet saavel Keilhau som især Broch uddele mange af de første, og jeg ved med Vished, at en Kadet fik 25 Stokkeprygl i Gym-

Slags Lampe, der var skeeformet i den ene Ende, hvori havdes Tran og Væge, og tilspidset i den anden Ende, hvilken Spids indsattes i Væggefarene. Saadanne Lamper saa jeg igjen i 1864 i Sogn, hvor de da var ganske almindelige hos Bønderne.«

1) *Thomas Niels Emil Gamborg*, f. 1833, politimester i Drammen 1870.

2) *Wilhelm Christopher Christophersen*, f. 1832, generalconsul i Antwerpen 1882.

3) *Anton Wilhelm Heiberg*, f. 1831 og † 1885 som advocat.

4) *Hans Peter Lund Wilse*, f. 1830, officer 1849 og captein i 2den brigade 1867.

5) *Johan Leopold Voss*, f. 1832, officer 1851 og captein i 2den brigade 1867.

6) Oberstløitnant *Wilhelm Christian Keilhau*, f. 21/1 1812 og søn af kavalerimajor *Jens Christian Keilhau*, var chef for krigsskolen fra 1861 til sin † 7/9 1873.

7) *Lars Marius Bing Broch*, f. 1/4 1826 og † 1/7 1883 som oberst.

nastiksalen af sin Underofficer efter Kapteinens Befaling og i hans Nærværelse. Rigtignok blev jeg aldrig korporlig afstraffet, men ellers blev jeg formelig systematisk forfulgt. Jeg fik af de ovennævnte Officerer aldrig et venligt Ord, men den allermindste Forseelse blev Gjenstand for Skjældsord og Straf, og hvad der mest oprørte mig var, at selv om vi vare flere Strafskyldige, blev jeg alene straffet. Jeg har saaledes maattet møde i henved 2 Maaneder hver Morgen Kl. 6 i Løitnant Brochs Bopæl, fordi jeg i Forening med 2 Kammerater ikke havde meldt for vor Dandselærer *Åkerstrøm*, at vi af Løitnanten havde erholdt Tilladelse til i Dandsetimen at gaae op i Bibliotheket og bytte Bøger. Jeg blev selvfølgelig alene straffet. Havde ikke den anden Løitnant, *Kaltenborn*¹⁾ — døde som Løitnant — taget sig af mig og vist mig Venlighed ved enhver Anledning, ved jeg ikke, hvad Enden kunde være bleven. Jeg blev ogsaa altid støttet af vor Religionslærer, Kand. theol. og senere Statsraad, *Hertzberg*²⁾, og har jeg begge meget at være taknemmelig for.

Vor chef, major *Lundh*³⁾ — død som Generalmajor og Chef for Generalstaben — var ogsaa en meget venlig Mand, der omfattede samtlige Kadetter med Velvilje, men da han var en svag Karakter, der let lod sig paavirke, især af Kaptein Keilhau, var Evnen til at gjøre Ret ikke altid svarende til Viljen.

Takket være mine Plageaander blev jeg ved Examen 1855 gjensiddende i 1ste Klasse, omendskjønt jeg havde været No. 1 de sidste 5 Maaneder af Aaret; men hvad der ærgrede mig mest, var den anførte Grund: »ikke moden, antages ikke at kunne følge Undervisningen i 2den Klasse.« Kand. Hertzberg skal især have været indigneret herover, men da jeg havde faaet 3,6 i de matematiske Fag — 3,5 var den daarligste tilladte Karakter — var der jo et Skin af Ret i at lade mig gjensidde, endskjønt enkelte af Kadetterne fik Tilladelse til at tage Examen om igjen i flere Fag, hvilket blev mig nægtet.

Om de øvrige 4½ Aar af mit Kadetliv er lidet at berette, kuns skal jeg anføre, at da der i det sidste Aar skulde træde i Kraft en ny Plan, hvorved al Examen henlagdes til Sommeren, maatte vi gaa ½ Aar længere paa Krigsskolen end beregnet; jeg blev ogsaa Vinteren 1857—58 opereret for min Skjeløiethed af *Dr. Egeberg*⁴⁾. Den nærmere Foranledning hertil gav Krigsskolens daværende Læge, Brigadelæge *Münster*⁵⁾, som ogsaa assisterede under Operationen, som foretoges Julaften og var yderst smertefuld, da jeg ikke blev kloroformeret. Den løb forresten heldig af, og har jeg ikke senere havt noget varigt Tilbagefald.

Officerspersonalet skiftede ogsaa. Saaledes blev Kaptein Keilhau, saavidt erindres Høsten 56 [d: 11/6 1857], Oberstl^{nt} og chef for Sogns Bataljon og hans

1) *Axel Tjodolf Kaltenborn*, † 19/3 1856 som premierløitn. i 2den brigade.

2) *Christian Egede Hertzberg*, f. 1826, blev 1853 lærer ved krigsskolen; statsraad 30/1 1882—3/4 1884.

3) *Christopher Anker Bergh Lundh*, f. 1816 og † 1865, var major og chef for krigsskolen 1854—1861; oberst og chef for generalstaben 1861, generalmajor 1862.

4) Batterichirurg *Christian August Egeberg*, f. 1809 og † 1874 i Bærum.

5) Brigadelæge *Andreas Wendelboe Münster*, f. 1810 og † 1864.

Eftermand blev *Morgenstjerne*¹⁾. Ltnt Broch blev Adjoint i Generalstaben og afløstes af Ltnt *Vogt*²⁾, ligesom Ltnt *Harboe*³⁾ blev ansat ved Krigsskolen ved Ltnt Kaltenborns Død. Repetenter vare Ltnt *Haffner*⁴⁾ og *Mellbye*⁵⁾ og senere Ltnt *Middelfart*⁶⁾ og *Stillesen*⁷⁾. Om Keilhau og Brochs senere Skjæbne har jeg oven talt; her skal jeg kun bemærke, at den Første bevarede sin Animositet mod mig til sin Død. Vi reiste sammen flere Aar efter med Dampskibet, og talte han ikke et Ord til mig i de 2 Dage, Reisen varede. Om Broch kommer jeg senere tilbage.

Ved Officersexamen Juli 1860 blev følgende 17 Kadetter Officerer: . . .⁸⁾. Vi bleve først ansatte som Fanjunkere i Armeen, men bleve efter kort Tids Forløb virkelige Secondløjtnanter. I Kristianssandske Infanteribrigade ansattes foruden mig: *de Seue* |gik dog snart over i 2den Akershusiske Brigade|, *Thaulow*, *Hagerup* og *Steen*⁹⁾. Under Gradpasseringen var jeg ansat ved 2det Jægerkompani, og da vi som Kadetter havde gjort de reglementerede Soldater- og Gefreidervagter i Garnisonen, begyndte vi strax med Underofficerstjeneste. 2det Jægerkompani kommanderedes dengang af Kaptein *Dorff Hals*¹⁰⁾, senere død som Krigskommissær, Premierløjtnant var *Arentz*¹¹⁾, død som Kaptein, og Secondløjtnant *Lützow*¹²⁾, død som Oberstltnt. Kompaniet laa indkvarteret i Piperviken, og var Forholdene i sanitær Henseende yderst slette med stort Belæg i smaa Rum, saå Luften i Kvartererne ved Morgenvisitationen Kl. 6 var omtrent uudholdelig, ligesom ogsaa Renligheden lod meget tilbage at ønske. Tilsynet fra Officerernes Side var heller ikke effectivt. Saaledes

1) *Nicolai Krogh Oscar v. Munthe af Morgenstjerne*, f. 1822, var 1857—1862 captein ved krigsskolen; 1867 kammerherre; 1868 oberstløjtnant; toldkasserer i Tønsberg.

2) *Carl Jacob Vogt*, f. 1827, oberst i 3die brigade 1889; † 1891.

3) *Lorentz Julius Thorvald Harboe*, † 22/2 1867 som premierløjtnant i kavaleribrigaden.

4) *Johan Fredrik Wilhelm Haffner*, f. 1835, oberst i arméen 1891, chef for Norges geogr. opmaaling.

5) *Johan Georg Hansteen Mellbye*, f. 1835, generalmajor 1894; chef for 2den brigade 1895.

6) *Peter Albert Middelfart*, f. 1832, afsked 22/6 1863 som premierløjtnant i 2den brigade.

7) *Job Gerhard Marius Stillesen*, f. 1837; generalmajor og chef for 3die brigade 1895; afsked 1897.

8) Optegnelserne lyder her saaledes: »No. 1. *Edvard Hoff*, nu, 1896, Generalmajor og Chef for Bergenske Brigade, 2. *Joachim Rubach*, død som Ritmester. 3. *Christian de Seue*, død som Generalmajor og Chef for Trondhjemske Brigade. 4. *Edvard Munch*, død som Kaptein. 5. *Wolff Michelet*, død som Kaptein. 6. *Nicolai Widerberg*, nu Oberst og Korpschef. 7. *Karsten Lorange*, nu Oberstltnt i Intendanturen. 8. *Wilhelm Winsnes*, nu Major i d°. 9. *Johan Bendeke*, nu Oberstltnt. 10. *Jacob Abel*. 11. *Nils Gregersen*, nu Oberst og Korpschef. 12. *Jakob Wille*, nu Ingeniørkaptein. 13. *Jacob Galowsen*, nu Oberstltnt. 14. *Hans Thaulow*, d°. 15. *Andreas Andersen*, død som Kaptein. 16. *Hans Hagerup*, Kaptein. 17. *Harald Steen*, afskediget som Løjtnant. No. 1 til og med 11 med Meget godt i Hovedkarakteer, 12 til og med 17 med Godt.«

9) *Christian Martini de Seue*, f. 1841, † 1895 som generalmajor og chef for 5te brigade 1894. — *Hans Henrik Thaulow*, f. 1839, blev oberst i 3die brigade 1897. — *Hans Henrik Hagerup*, f. 1836, blev oberstløjtnant og chef for Stavanger landstorms-bataljon 1898. — *Harald Hagerup Bull Steen*, f. 1837; fik afsked 7/9 1865 som premierløjtnant.

10) *Christian Dorff Hals*, f. 1817, blev oberstløjtnant 1865 og krigskommissær i Christiania 1882; † 1896.

11) *Nils Rosenberg Arentz*, f. 1822, captein og kammerherre; † 1893.

12) *Otuf Jørgen Lützow*, f. 1833; blev oberstløjtnant 1888 og † 1892. En overmaade afholdt mand.

var der i de 3 Uger, som jeg tjenstgjorde som Fordelingsunderofficer, ingen Officer tilstede i Kvartererne ved de daglige Visitationer« — — [ufuldført].

Den $25/7$ 1860 blev Abel udnævnt til secondløjtnant i Christianssandske brigade med anciennetet fra $10/7$ s. aar, og $31/8$ 1861 blev han premierløjtnant i samme brigade. Fra $31/7$ 1869 udtraadte han surnumerær paa tre aar med bibeholdt anciennetet men uden gage for at forrette tjeneste som garnisonsløjtnant paa Vardøhus fæstning, blev herfra $7/2$ 1873 udnævnt til captein og gjenindtraadte i brigaden som kvartermester ved Telemarkens bataljon. Den $22/12$ 1874 blev han chef for 2den division af Nedenæs bataljon og $10/2$ 1877 for 2den division af Telemarkens bataljon; $27/7$ 1878 chef for 3die kompani af Christianssands liniebataljon og i 1888 for 3die kompani af Telemarkens landværnsbataljon. Høiskole-examen.

Fra 1874 til 1893 fungerede captein Abel som veiinspectør i Bratsberg amt og var bosat i Skien fra aaret 1873 til vaaren 1894, da han flyttede til Christiania.

6. h. **Thomas Frederik Abel**, f. $22/5$ 1840 i Farsund, hvor † $4/10$ 1841.

6. i. **Karen Sibylle Abel**, f. $15/11$ 1842 i Farsund.

* $16/4$ 1869 i Farsund med *hr. Karl Mathias Kobro*, f. $9/4$ og db. $14/7$ 1842 i Hitteren; søn af sogneprest, senest til Manger, *hr. Isak de Lange Kobro* og *Andrea Ervine Henriette Essendrop*. Provst.

Efter at have tilbragt sine barneaar i Hosangers og Mangers prestegaarde og gaaet sin skolegang i Bergens kathedralskole tog Karl Kobro exam. artium i 1859, exam. philos. i 1860 og blev cand. theol. $14/12$ 1867 [den praktiske del i 1868]; alle examina med laud.

Den $9/10$ 1868 blev Kobro pers. capellan hos stiftsprovsten, sognepresten til Vor Frelses menighed i Christiania og virkede her, indtil han $30/9$ 1871 udnævntes til sogneprest til Høgsfjord. Under $9/12$ 1878 blev hr. Kobro sogneprest til Vestre Moland med Lillesand og tilflyttede $9/5$ 1879 denne menighed, hvori han senere har virket. Fra jan. 1892 blev han constitueret og $3/6$ 1893 udnævnt til provst i Vestre Nedenæs provsti.

I Christiania var hr. Kobro medstifter af »Christiania Ynglingeforening«, og senere som geistlig embedsmand har han udenfor de communale gjøremaal, der er embedet tillagt, deltaget adskilligt i det communale liv; saavel i Høgsfjord som Moland var han medlem af formandskabet i fire aar paa hvert sted, og i Moland forligelsescommissær og valgmand paa konservativ side. I Lillesand har han staaet som den christelige ungdomsforenings formand og leder fra dennes stiftelse i 1892¹⁾, havde væsentlig andel i arbeidet for opførelse af egen kirke for dette sted i 1889 og for hovedreparationen af Molands kirke i 1898.

¹⁾ Hr. Kobros portræt med text findes indtaget i »Den Unges Ven« 1897, no. 9.

Af literære sager har han under navn offentliggjort »Udlæggelse af Es. 40« i Eckhoffs »Bibellæsninger« [1885], »Prædiken over Luc. 24, 36. fig.« i samlingspostillen »Hvad skal jeg gjøre for at blive salig?« [1888] samt »Prædiken over Luc. 12, 42. fig.« i samlingspostillen »Liv i Gud« [1894].

I »Lillesands Tilskuer« 1898 no. 35 har han leveret articeleu »Vestre Molands Kirke¹⁾«.

Ved sit 25'aars jubilæum som geistlig søndag ⁸/₁₀ 1893 modtog provsten som bevis paa menighedens hengivenhed et under stor tilslutning frembragt høitidsoffer og complimentertes bl. a. af folkeskolens lærere²⁾. Ved sin sølvbryllupsfest ¹⁶/₄ 1894, der feiredes med almindelig flagning over by og havn, modtog provsten og frue hædersgaver fra menighederne ved deputationer og fra prestegaardens husmænd »en gave, hvorpaa der sattes særlig pris³⁾«.

6. k. **Margarethe Christine Abel**, f. ²⁴/₃ 1844 i Farsund, hvor hun en tid drev butikhandel; ugift.
6. l. **Thora Frederikke Abel**, f. ¹⁸/₃ 1846 i Farsund hvor hun har blomsterhandel; bekjendt i familien for sine kunstneriske udklipninger i papir. Ugift.
5. l. **Henriette Wilhelmine Abel**, f. ⁷/₃ 1800 i Vanse og † ¹/₃ 1860 i Korshavn.
* ¹⁶/₃ 1836 i Vanse med *Eilert Ludvig Lund*, f. ¹⁴/₈ 1808 i Farsund og † ²⁵/₁₂ 1870 i Vanse; søn af studios og gaardeier *Eilert Lund* og *Henriette Louise Rampe*.
Lund var undertoldbetjent i Farsunds distrikt, bosat i Korshavn, men fik paa grund af sin tilbøielighed for stærke drikke afsked fra toldtjenesten, blev døv og legemlig nedbrudt og boede i sine senere aar paa en liden gaard i Vanse⁴⁾.
I egteskabet med Henriette Abel havde han tre børn, hvoraf datteren *Karen Sibylle Lund* blev gift med sin fætter *Paul Severin Abel*, se s. 117.
5. m. **Karen Sibylle Abel**, f. ²⁷/₆ 1801 i Vanse, hvor † ²¹/₃ 1875 paa »Minde«; ugift.
5. n. **Pauline Severine Abel**, f. ¹⁵/₉ 1803 i Vanse, hvor † ¹⁰/₂ 1875 paa »Minde«; ugift⁵⁾.

1) En del af de heri begaaede feil er rettede i bladets no. 43 for s. aar.

2) Beretning om jubilæet og en dertil forfattet sang findes i »Lillesands Tilskuer« 1893.

3) Om sølvbryllupsfesten se »Lillesands Tilskuer« 1894.

4) *Lund* blev gift 2den gang ¹⁴/₁₂ 1860 i Vanse med *Emilie Bertine Berntsdatter Kalleberg*, f. ⁴/₁ 1841 i Vanse, der havde været hans tjenestepige. Hun blev senere dømt for mordbrand og drog efter udholdt fleraarigt straffarbeide over til Amerika, hvorfra hun dog senere er vendt tilbage til Vanse. To døtre har hun her gifte.

5) Fra en tid, hun var ude som husjomfru fortælles, at gaardens gasse en dag bed sig fast i hendes nakkefrisur, netop som hun maatte forbi verandaen, hvor herskabet sad. Bange for at gjøre sig latterlig i en kamp med dyret, foretrak hun at passere forbi tilsyneladende uvidende om, at hun hele veien havde gassen hængende paa ryggen! — selvfølgelig virkede dette dobbelt komisk.

5. o. **Mathias Cornelius Abel**, f. $26/3$ 1806 i Vanse og † $23/11$ 1859 i Aremark.

* $28/5$ 1833 i Ringsaker med *Anne Marie Lidemark*, f. $21/3$ 1811 i Christiania og † $9/1$ 1887 i Frederiksstad; datter af kjøbmand *Peter Lidemark* og *Anne Elisabeth Catharine Claussen*.

Efter at have tilbragt sine guttedage paa Vanse prestegaard¹⁾ gik Mathias Abel en tid i Bergens kathedralskole, tog præliminærexamen og blev examinatus juris $3/7$ 1829 og lensmand i Borge 1832. Herfra forflyttedes han $24/7$ 1837 til lensmand i Onsø, hvor han ved sin fraflytning i 1851, da Abel blev lensmand i Aremark, overrasktes i æresgave sukkerkop og flødemugge af sølv med inscription »For hæderlig Vandel som fjortenaarig Lensmand i Onsø fra en Del af Almuen«.

Fru Marie Abel var en meget musikalsk dame, hvis ungdomstid faldt i de bevægede »Wergelands-dage« i Christiania, fra hvilke hun havde bevaret i sin hukommelse talrige karakteristiske historier og træk, som hun helt til sine sidste aar gengav med stort fremstillingstalent og meddelte med den mest interesserte livlighed. Sex børn [6. a.—6. f.] :

Portræt af lensmand M. C. Abel.
Efter maleri i familien.

6. a. **Paul Severin Abel**, f. $5/5$ 1834 i Borge. Skibsfører.

* $29/12$ 1856 i Aremark med *Arntine Augusta Elisa Catharine Barth*,

¹⁾ Her havde han engang hørt, at troldene dansede i kirken St. Hansnatten, og det vilde han paa død og liv se paa. En nat sneg han sig ind i faderens soveværelse, hvor kirkenøglen hang, og da den gamle prest vendte sit døde øre op, fik han snappedet den og fór afsted. Sammen med en kammerat sad han og skalv og ventede i flere timer i en krog i kirken, men ingen trold kom der. Saa randt solen. I sin skuffelse vilde de dog have noget for umagen og gik op i taarnet og klemte med klokkerne, og saa sneg de sig hjem og fik nøglen i sikkerhed. — Men mange havde hørt ringningen, og da var det jo nok bevis for, at troldene huserte i kirken St. Hansnatten!

f. $\frac{27}{3}$ 1825 i Drangedal og † $\frac{8}{4}$ 1898 i Glemminge; datter¹⁾ af infanteriløitnant *Nicolaj Bockmann Barth* og *Elisabeth Charlotte Bruun*²⁾.

Paul Abel kom tidlig tilsøs, blev 1858 skibscaptein og fører af »Constance Herlofsen«, som han noget senere forliste paa Jomfruland, førte efterhaanden brig »Terra nova«, skonnert »Oscarsborg«, barken »Try« og tilsidst »Dilahur«, hvilket skib han i 1895 forlod, da han slog sin ene side lam ved et fald fra commandobroen. Senere har han været bosat i Frederiksstad. Fire børn [7. a.—7. d.]:

7. a. **Mathias Cornelius Abel**, f. $\frac{25}{6}$ 1858 i Frederiksstad, hvor † $\frac{31}{12}$ 1880 som styrmand med faderen paa skonnerten »Oscarsborg«; ugift.
7. b. **Elisabeth Charlotte Abel**, f. $\frac{12}{8}$ 1860 i Frederiksstad, hvor hun har oprettet photographisk atelier; ugift.
7. c. **Anne Marie Abel**, f. $\frac{14}{7}$ 1863 i Frederiksstad, hvor † $\frac{9}{5}$ 1885; ugift.
7. d. **Johanne Abel**, f. $\frac{20}{4}$ 1865 i Frederiksstad, hvor † $\frac{3}{11}$ 1865.
6. b. **Anna Elise Catharine Abel**, f. $\frac{20}{5}$ 1836 i Borge og † $\frac{27}{9}$ 1862 i Fron i Søndre Gudbrandsdalen som gouvernante hos sorenskriver *Kaltenborn*; ugift.
6. c. **Carl Sebastian Abel**, f. $\frac{31}{8}$ 1838 i Onsø og † $\frac{3}{11}$ 1872 som skibsfører, skyllet overbord 100 mil vest for Cape Clear i Irland. Som barn blev han blind paa det ene øie, idet en splint af en knaldperle sprængte ind og blev siddende. I 1860, da han allerede havde taget styrmandsexamen, faldt han ned fra masten, splinten kom løs, og øiet maatte udtages. Han reiste saa til Amerika, før herfra med forskellige skibe i 7 aar og vendte derpaa tilbage til hjemmet og blev først styrmand og senere captein paa bark »Albion« af Drammen. Abel var en overmaadelig dygtig og anset sømand og for sine kjæmpekræfter almindelig kjendt under navnet »Stærke-Abel«. Ugift.
6. d. **Petrine Cecilie Abel**, f. $\frac{27}{1}$ 1841 i Onsø og † $\frac{21}{11}$ 1861 i Tinn i Telemarken, hvor hun opholdt sig hos distriktslæge *Andersen*³⁾, der var gift med hendes moster; ugift.
6. e. **Maren Catharine Marie Wilhelmine Abel**, f. $\frac{22}{8}$ 1844 i Onsø og † $\frac{28}{10}$ 1863 i Frederiksstad; ugift.
6. f. **Frederikke Margarethe Christine Abel**, f. $\frac{11}{6}$ 1849 i Onsø.
Efter at have gennemgaaet Nissens skole i Christiania kom Frederikke Abel sommeren 1867 til Frederiksstad og overtog her en privat mindre pige-

¹⁾ Hun var pleiedatter af infantericaptein *Christian Jørgen Collin*, f. 1785 og † 1833, der var gift med hendes moster *Johanne Catharine Bruun*, og hun lod sig som ugift ogsaa kalde *Gusta Collin*.

²⁾ Se M. Sundt »Stamtavle over Familien Barth« s. 92 og 96.

³⁾ *John Olivius Andersen*, distriktslæge † Tinn 1858—1864; gift med *Petrine Sophie Lidemark*.

skole. Skolen gik senere ind i den nuværende middelskole for piger, og frøken Abel fik da ansættelse som lærerinde ved denne. Ugift.

4. h. **Hans Jørgen Abel**, db. $\frac{30}{7}$ 1753 i Vikedal, hvor begr. $\frac{29}{9}$ 1761.
4. i. **Hr. Mathias Hanssen Abel**, f. $\frac{3}{12}$, db. $\frac{9}{12}$ 1754 i Vikedal og $\frac{7}{6}$ 1796 i Etne. Sogneprest.

* omkr. 1790 [i Bergen?] med *Christine Karine Geelmuyden*, db. $\frac{13}{1}$ 1762 i Stavanger og $\frac{15}{7}$, begr. $\frac{28}{7}$ 1827 i Etne; datter af lagmand og tolder *Gert Geelmuyden* og *Catharine Johanne Smith*.

Gert Adriansen Geelmuyden indvandrede fra sit fødeland Holland til Bergen, hvor han tog borger- skab $\frac{19}{7}$ 1660, blev stadshauptmand og $\frac{17}{1}$ 1701; begr. $\frac{21}{1}$, og skifte $\frac{21}{2}$ 1701. Hans hustru *Karen Montagne*, begr. $\frac{5}{6}$ 1701 i Bergen, var datter af byfoged s.steds *Peder Jenssen Kolding* og *Karen Thomasdatter Ruus*¹⁾. Af dette egteskab var sønnen²⁾:

Hr. Peder Geelmuyden, f. 1661 i Bergen, $\frac{21}{12}$ 1723 i Vikør, hvor han var sogneprest fra $\frac{7}{12}$ 1689; provst i Hardanger. Med anden hustru *Christine Jersin*, der var enke efter lector theol. og sogneprest til Tvedt *hr. Michael Leigh* og datter af biskop i Christianssand, *dr. theol. Jacob Jenssen Jersin* og *Alhed Borchardsen*, havde han sønnen:

Gert Geelmuyden, db. $\frac{25}{4}$ 1717 i Vikør og $\frac{15}{1}$ 1775 i Stavanger, hvor han var tolder fra 1750 og fra $\frac{14}{4}$ 1759 tillige lagmand. Gift $\frac{13}{3}$ 1760 i Bergens domkirke med *Catharine Johanne Smith*, db. $\frac{25}{3}$ 1735 i Bergen [domk.] og $\frac{5}{2}$ 1816; datter af kjøbmand *Otto Christensen Smith* og *Elisabeth Marie Lydersdatter Fasting*. Se »Personalhistorisk Tidsskrift« 3 rækkes i bind.

Christine Karine Geelmuyden, gift med ovennævnte *hr. Mathias Hanssen Abel*, sogneprest til Etne.

Mathias Abel »havde Underviisning i de Accademiske Sprog og Videnskaber først Lidt af *Stub* [se s. 91] som Student derefter ligesaa lidet af Capellanen til Skiolds Kald, *Hr. Houge* [se s. 93]. Den bedste Underviisning fik han af en Student *Lühme* [ɔ: Lihme, se s. 94], som da opholdt sig paa Folderøen hos den Tid der boende Obristlieutenant *Fasting* [se s. 90]. Derfra kom han 1770 i Bergens Cathedral Skole, hvorfra han efter 3 aars Forløb blev dimit- teret til Accademiet [1773]. Som Student informerede han Børn hos Provst *Pavels*³⁾ paa Hielmeland og paa Grue Præstegaard⁴⁾ i Østerdahlen. Fra sidste Stæd reiste han til Kiøbenhavn og fik Theologisk Examen [med non] i Aaret 1784 [ɔ: $\frac{9}{1}$ 1784]. Strax blev han af Sognepræsten *Berg* kaldet til personel

1) *Peder Kolding* var f. $\frac{8}{16}$ 1601 i Kolding og $\frac{26}{12}$ 1655 i Bergen: søn af raadmand *Jens Nielssen* og *Johanne Pedersdatter*. Byfoged i Bergen 1645 og raadmand 1653.

Gift $\frac{12}{10}$ 1630 i Bergen med *Karen Ruus*, datter af lector theol. mag. *Thomas Hanssen Ruus* og *Adelus Krog*, der var eneste datter af sogneprest til Bergens domkirke *hr. Truels Larssen Krog*. Hr. Krog, der $\frac{1}{1}$ 1600 i pesten, var en søn af *hr. Lauritz Nielssen Krog*, sogneprest til Holmedal i 1570'aarene. Se »Personalhistorisk Tidsskrift« 3 bind s. 158.

2) En anden søn *Knud Geelmuyden*, f. $\frac{14}{4}$ 1664 i Bergen, hvor gift $\frac{20}{6}$ 1694 med doctor *Jan Storcks* datter *Anna Beate Storck*, f. i juni 1675 og $\frac{7}{11}$ 1750, er nævnt paa s. 72.

3) *Hr. Peder Jacobsen Pavels*, sogneprest til Hielmeland 1758 til $\frac{1}{1}$ 1777, efterlod 5 børn.

4) *Hr. Jørgen Mandahl* var sogneprest til Grue fra 1783; f. 1725 og $\frac{1}{1}$ 1793.

Capellan til Hosanger, men da han dertil var ordineret, blev han efter Stiftets Forslag beskikket til vice-Pastor imod at erlægge en stor aarlig Afgift . . .¹⁾«.

I januar 1784 blev Abel kaldet til personel capellan til Hosanger af *hr. Richard Berg*, som her havde været sognepræst siden 1776, men nu paa grund af sygelighed, gjeld og andre fataliteter havde skaffet sig fire maaneders permission til Kjøbenhavn. Trods gjentagne paamindelser var han ikke at formaa til at vende tilbage til embedet, og da de dette paahvilende udredsler, der væsentlig bestod i en aarlig afgift af 120 rdr. til Bergens latinskoole, i de sidste tre aar ikke var betalte, blev kaldets visse indtægter beslaglagte. Da disse ikke strakte til, udgik der i kgl. rescript af ²⁶/₈ 1785 bestemmelse om, at hr. Berg skulde formenes embedets bestyrelse og denne overdrages hr. Abel som vicepastor mod erlæggelse af restanceafgifterne og 100 rdr. aarlig pension til hr. Berg, som forøvrigt allerede 1786 døde i Kjøbenhavn.

Den ⁸/₁₂ 1785 blev hr. Abel udnævnt til sognepræst til Hosanger og indgav tre aar senere følgende af biskopen paategnede ansøgning²⁾ om et gunstigere embede:

Til Kongen!

Udi nogle Aar, har ieg, som allernaadigst 'beskikket Sogne Præst for Hosanger Menigheder i Bergens Stift, ei allene betalt min Formand sal: *Bergs* Giæld 240^{rdr.}, men endog den Kaldet vedheftede aarlige svære Afgifter til Præstegaardens Forbedring, hvor ved ieg som en Mand af ringe Formue har været nødsaget at sette mig i en betydelig Giæld.

Allernaadigste Konge! Naar ieg altsaa, som enhver anden rettskaffen Mand skal iagttage mine Pligter, ej allene at afbetale min herved paadragne Giæld, men endog den aarlige ved dette Kald heftende Afgift, seer ieg forud Umueligheden at kunde subsistere; hvorfor ieg Allerunderdanigst ansøger at Deres Kongelige Majest: allernaadigst vil forunde mig det nu vacante Schaanevigs Sogne Kald, under Bergens Stift, i min afdøde Svoger *Paul Schonevig Stubs* Stæd [se s. 91], hvorved min Søster Enken, der sidder tilbage med 5 spæde og uforsørgede Børn da kunde nyde frie Bopæl paa Præstegaarden indtil hendes ringe Omstændigheder kunde tillade hende at bebygge sit allernaadigst forundte Enkesæde; en Trøst, som ikke lidet vilde lette hendes Bekymring ved Tabet af en saa kjær Mand.

Hossanger Præstegaard
den 24de Novembr. 1788.

Allerunderdanigst af
Mathias Abel.

Allerunderdanigst Paategning.

Den herved ansøgende Sognepræst til Hosangers Præstegiæld har tjent for meget ringe Løn, da han ej allene har gjort Rede og Rigtighed for de svære Expen- ser af Kaldet, men tillige næsten udbetalt den paa Kaldet heftende Restance. Det hidtil overblevne af hans Indkomme har derfor ikke været til nødvendigste Udkomme

¹⁾ Af sognepræst til Vanse, *hr. Paul Severin Abels* optegnelser; se s. 93.

²⁾ Findes i »Cancelli-Indlægge« for ¹³/₂ 1789. Rigsarchivet.

tilstrekkeligt. Bem^{te} Sognepræst Hr. *Mathias Abel* har udi Embeds Førelse udviist den Flid og Duelighed, og i Levnet den Dydelighed, at med Vished kan haabes, at det af ham herved ansøgte Skaanevigs kald meget vel ved ham kan blive betjent, og da hand ved denne ikkun lidet fordeelagtige Forflytning fornemmeligen attraaer at hjælpe sin Søster, som er Enke i Kaldet med 5 umyndige smaa Børn, ønskes, at denne Ansøgning allernaadigst kunde bønføres, hvorved Enken med sine uforsørgede ville nyde en Tilflugt, som de høiligen behøve, hvilket til Hans Kongelige Majestæts Naade indstilles underdanigst.

Bergen d. 4de Decbr. 1788

*Irgens*¹⁾.

Under 13/2 1789 udnævntes hr. Abel til sogneprest til Skonevik og virkede i dette ringe embede i fem aar, hvorefter han indgav følgende af biskopen paategnede ansøgning om befordring²⁾:

Til Kongen!

De mange Besværligheder jeg udi mit 9de Embeds Aar har gennemgaaet, hvis Følger daglig trykker, driver mig til at nedlægge for Deres Kongelige Majestæts Trone denne min allerunderdanigste Ansøgning om Ethne Ledigværende Sogne-Kald i Bergens Stift — Ved Tiltrædelsen af Hosangers Kald maatte jeg betale min Formands Restancer af Kaldet, nemlig til Rectoratet i Bergen 240rd. og 50rd. i Kongelige Skatter foruden den aarlige Afgift af Kaldet tilligemed Skatterne. — For at hielpe en fattig Søster søgte og fik jeg Schaanevigs Kald, maatte til den forfaldne Hosangers Præstegaard betale 250rd. i Aaboed, istandsat min nu havende Præstegaard, hvor min fattige Søster med 5 uforsørgede Børn, som Enke i Kaldet ej hafde dertil Leilighed. — Med Kone og Børn er jeg herover geraadet udi stor Gield, som jeg ej seer at komme af uden ved min Konges Naade. — Om mit Forhold udi Embede og Lærdom forventes herpaa tegnet min Biskops Vidnesbyrd. — I Haab om allernaadigst Bønhørelse undertegner

Schaanevigs Præstegaard
d. 27de Junii 1794.

Allerunderdanigst
Mathias Abel.

Allerunderdanigst Paategning.

Den herved ansøgende Hr. *Mathias Abel* er 1785 beskikket til personel Capellan til Hosangers Præstegield og kort derefter til Sognepræst sammesteds, da hand frivilligen paatog sig den Gield, som heftede paa bem^{te} Hosanger Sognekalds aarlige Indkomme formedelst Formandens, afgne *Richard Bergs* Uformuenhed og Ueffterretlighed. Udi Aaret 1789 blev hand efter Ansøgning forflyttet til Schaanevigs Sognekald. Med en upaaanket Fliid og Flittighed forretter hand Embedet, fører derhos it ustraffeligt Levnet, saa at intet er mig bekiendt, som kan hindre hans

1) *Dr. theol. Ole Irgens*, der var biskop i Bergen 1779—1803, indstillede ogsaa i sin »promemoria« af 29/9 1788 hr. Abel som no. 1 til Skonevik kald.

2) Findes i »Cancelli-Indlægge« for 3/10 1794. Rigsarchivet.

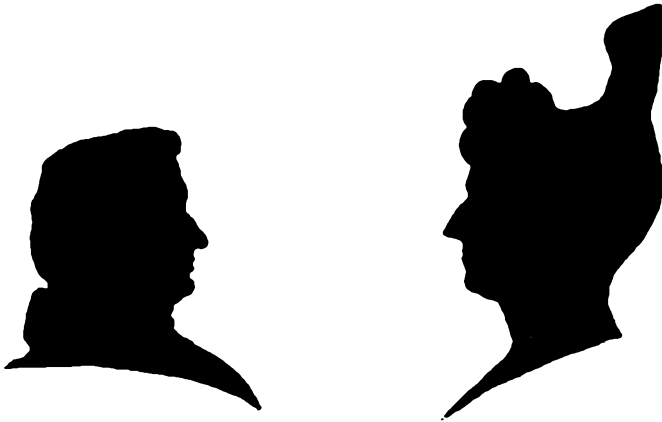
Ansøgning, og da han tillige har de udi Indføds Retten fastsatte Egenskaber indstilles denne Ansøgning —

Hammers Præstegd. d. 15 Julii 1794 Allerunderdanigst *Irgens* [se s. 147].

Skjønt biskopen i sin under ¹⁵/₇ 1794 indgivne »pro memoria« foretog en ganske anden indstilling, hvorved hr. Abel ikke engang skulde komme i betragtning, blev han dog udnævnt til sogneprest til Etne den ³/₁₀ 1794. Et slidsomt liv i trange kaar havde imidlertid undergravet hans helbred, og kun halvandet aar senere og i en alder af 42 aar afgik han ved døden. To børn [5. a.—5. b.]:

5. a. **Hans Gerhard Abel**, db. ⁵/₁₁ 1791 i Skonevik og † ²⁷/₁₁ 1826 i Bergen, hvor han var bagermester »i 8de rode no. 21« [1818].

* ⁹/₁₀ 1818 i Bergens Korskirke med *Susanne Margarethe Zarendt*, f. ³⁰/₁₂ 1794 i Bergen, hvor † ¹⁶/₉ 1878; datter af contorsk kjøbmand i Bergen *Johan Joachim Zarendt* fra Wismar og *Anna Stahlhom*.

Silhouetter af Hans G. Abel og hustru f. Zarendt med deres fire børn:

Mathias Abel.
[6. a. side 149]

Anne Abel.
[6. b. side 150]

Andreas Abel.
[6. d. side 151]

Johan Abel.
[6. c. side 151]

Samtlige sex silhouetter beror i Bergens
museum.

Foruden »en søn«, begr. ⁵/₁ 1820 i Bergen [Nykirken], havde Abel og hustru følgende fire børn [6. a.—6. d.]:

6. a. **Mathias Abel**, f. $\frac{9}{1}$ 1822 i Bergen og † $\frac{13}{9}$ 1872 i Vefsen. Bager.

* $\frac{14}{7}$ 1847 i Aure med *Anna Nicoline Lossius*, f. $\frac{14}{7}$ 1821 i Hevne; datter af proprietær til Kirkesæter i Hevne *Christopher Lossius* og *Anna Stinette Strøm*¹⁾.

Abel gik i bagerlære hos sin fader og nedsatte sig i 1846 som bager i Aure, bosat paa Valen, og flyttede midt i femti'aarene til Vefsen, hvor han siden drev bageri. Som enke fik fru Abel den $\frac{21}{11}$ 1882 fast plads i den paa betydelige legater grundlagte familienstiftelse »Thomas Angells Hus« i Trondhjem, hvor hun fremdeles opholder sig. Barnesilhouette s. 148.

Syv børn [7. a.—7. g.]:

7. a. **Hans Gerhard Abel**, f. $\frac{9}{12}$ 1848 paa Valen i Aure. Skolelærer.

* $\frac{25}{9}$ 1878 i Vefsen med *Jacobine Benjaminsdatter*, f. $\frac{1}{11}$ 1845 paa Holmen i Vefsen; datter af gaardbruger *Benjamin Larssen Holmen* og *Gunhild Dorothea Johansdatter*.

To aar gammel blev Abel optaget i huset hos handelsmand *Johan Seehuus*, der var gift med hans moster og boede paa Skibnæs i Aure, og var hos dem i tyve aar. Den $\frac{15}{7}$ 1870 blev han udexamineret fra Klæbo seminarium og flyttede strax efter til Vefsen, hvor forældrene da boede, og fik her i 1873 ansættelse som skolelærer. Som saadan har han to gange modtaget erkjendtlighedsgaver i sølvgienstande og har i senere aar indehavt et par tillidshverv i Vefsen commune.

Fem børn [8. a.—8. e.]:

8. a. **Bergljot Gunhilde Abel**, f. $\frac{27}{4}$ 1879 i Vefsen.

8. b. **Malfrid Amalie Abel**, f. $\frac{16}{4}$ 1882 i Vefsen.

8. c. **Johan Kristofer Abel**, f. $\frac{1}{10}$ 1883 i Vefsen.

8. d. **Halfdan Joakim Paludan Zarendt Abel**, f. $\frac{10}{5}$ 1885 i Vefsen.

8. e. **Adolf Jørgen Gisle Abel**, f. $\frac{2}{2}$ 1887 i Vefsen.

7. b. **Christopher Lossius Abel**, f. $\frac{12}{9}$ 1851 i Aure og † $\frac{19}{1}$ 1869 som sømand ved Stavanger-brigskib »Favoriten's« forlis i Korsfjorden ved Bergen; ugift.

7. c. **Susanne Margarethe Abel**, f. $\frac{7}{4}$ 1854 i Brønø.

* $\frac{21}{5}$ 1875 i Bygstad med *Henrik Meyer Simonsen*, f. $\frac{27}{4}$ 1854 i Fane; søn af rebslagermester *Johannes Simonsen* og *Oline Ragnhilde Larssen*.

Simonsen gik i rebslagerlære hos sin fader, arbejdede fra juli 1876 som rebslager i Mosjøen og flyttede herfra $\frac{5}{6}$ 1886 til Bergen, hvor han senere har arbejdet ved Solheims traadfabrik. Bosat i Hans Tanks gade 1 b. i Bergen²⁾.

¹⁾ Jfr. W. Brandts Stamtavle over Familiene Lossius og Brandt. 1863.

²⁾ Børn: *Mathilde Johanne*, f. $\frac{26}{4}$ 1876, gift $\frac{9}{5}$ 1897 med formand ved Laxevaags skibsbyggeri *Mens Frederiksen*, *Christopher Lossius*, f. $\frac{30}{3}$ 1877 og † $\frac{21}{7}$ 1882, *Ralf Oscar*, f. $\frac{16}{4}$ 1879 og † $\frac{22}{7}$ 1882,

7. d. **Johanne Sophie Hammond Abel**, f. $\frac{6}{8}$ 1856 og db. $\frac{1}{4}$ 1857 i Hevne.
* $\frac{3}{6}$ 1880 i Mosjøen med *Førgen Beck Ingebrigtsen*, f. $\frac{28}{1}$ 1854 i Vefsen; søn af *Ingebrigt Johnsen* og *Pernille Johnsdatter*. Efter at have arbejdet som snedker i Mosjøen drog han med hustru over til Amerika, hvor de er bosatte i Iowa.
7. e. **Ole Mathias Abel**, f. $\frac{25}{10}$ 1859 i Vefsen og † $\frac{5}{4}$ 1899 i Dawson i Canada. Han var ved handelen i Molde, men drog i 1887 over til Amerika, hvor han slog sig ned som købmand i Seattle i Columbia; senere opholdt han sig en tid i Alaska. Ugift.
7. f. **Johan Henrik Mehrstens Abel**, f. $\frac{8}{8}$ 1862 i Vefsen.
* $\frac{7}{10}$ 1887 i Bergen [byfogedcontoret] med *Martha Madssen*, f. $\frac{16}{2}$ 1864 i Kvernes; datter af *Anne Marthe Nicolaidatter Lyngstad* og *Martinus Madssen*. Efter en tid at have været contorist reiste Abel med hustru over til Amerika $\frac{8}{10}$ 1887 og blev i Elizabeth Port maskinmester ved Singers symaskinfabrik¹⁾.
7. g. **Gudny Asbera Abel**, f. $\frac{28}{1}$ 1866 i Vefsen; reiste i 1890 til Philadelphia og har senere været sygepleierske i Dawson i Canada; ugift.
6. b. **Anne Abel**, f. $\frac{30}{10}$ 1823 i Bergen [Nykirken] og † $\frac{21}{8}$ 1894 i Fane.
* $\frac{27}{8}$ 1848 i Fane med *Halvor Olai Rosendahl*, f. $\frac{19}{4}$ 1819 i Bergen [Domkirken] og † $\frac{18}{7}$ 1896 i Fane; søn af købmand *Wilhelm Magnus Rosendahl* og *Helene Christine Bagge*. Barnesilhouette s. 148.

Portrætter af fabrikeier Halvor Olai Rosendahl og hustru Anne f. Abel.

Bernt, f. $\frac{5}{2}$ 1882, *Halvor Andreas Rosendahl*, f. $\frac{10}{1}$ 1884, *Henrik Sigurd Meyer*, f. $\frac{10}{3}$ 1886, alle i Mosjøen; *Ragna Christoph*, f. $\frac{11}{9}$ 1888 i Laxevaag; samt *Astrid Lossius*, f. $\frac{9}{4}$ 1891, *Gudny Olivia Abel*, f. $\frac{1}{5}$ 1893 og † $\frac{29}{7}$ 1893, *Malwin Johan Abel*, f. $\frac{13}{9}$ 1894 og *Christopher Lossius*, f. $\frac{5}{9}$ 1896, i Bergen.

¹⁾ Ifl. slægtens meddelelse har han flere børn, uden at dog noget nøiere vides om dem.

Rosendahl var medeier i Fane spinderi, boede ved fabriken fra 1848 til 1884 og senere paa sin villa »Annero«. To børn¹⁾.

6. c. **Johan Joachim Zarendt Abel**, f. $\frac{6}{2}$ 1825 i Bergen og † $\frac{6}{6}$ 1851 i Bahia af den gule feber som styrmand med skibet »Dorothea«, capt. *Bruun*, af Bergen; ugift. Barnesilhouette s. 148.
6. d. **Andreas Christopher Abel**, f. $\frac{1}{1}$ 1826 i Bergen, hvor † $\frac{20}{3}$ 1891. Handelsfuldmægtig i Bergen og senere i Fane; ugift. Barnesilhouette s. 148.
5. b. **Jean Etienne de Chezaulx Abel**, f. $\frac{8}{10}$, db. $\frac{24}{10}$ 1792 i Skonevik og † $\frac{20}{6}$ 1859 i Bergen [Nykirkens sogn]. Skibsrheder.

* $\frac{21}{11}$ 1826 i Bergen med *Cecilia Margarethe Krohn*, f. $\frac{30}{8}$ 1801 i Bergen, hvor † $\frac{22}{6}$ 1842; datter af agent *Wollert Danchertsen Krohn* og anden hustru *Alida Catharine Geelmuyden* [datter af lagmand *Gert Geelmuyden*, s. 145].

Silhouetter af skibsrheder Jean E. d. C. Abel og hustru Cecilia f. Krohn.

Jean Abel blev opkaldt efter den franske generalconsul²⁾ i Bergen, der havde rakt hans fader en hjælpsom haand under studeringerne og kun paa denne maade kunde vises taknemmelighed. I en ung Alder kom han tilsøs, blev fører af forskjellige Bergens'skibe og senere rheder. I sine sidste aar levede han som rentier, bosat i egen gaard i Toldbodgaden, Bergen.

¹⁾ *Helene Christine Rosendahl*, f. $\frac{25}{5}$ 1849 i Fane, hvor gift $\frac{1}{8}$ 1876 med *Hans Jacob Riege*, f. $\frac{18}{1}$ 1848 i Bergen, hvor bosat; infantericaptain; *Hans Gerhard Abel Rosendahl*, f. $\frac{9}{10}$ 1855 i Fane, hvor bosat; gift $\frac{13}{9}$ 1888 i Stavanger med *Elise Josephine Dreyer*.

²⁾ *Jean Etienne de Chezaulx*, f. 1723 i St. Martin paa Isle de Ré og † 1799 i Bergen, hvortil han kom i 1738 til sin onkel, den daværende franske generalconsul for Norge *Jaques Butaud*, hvem han succederte i 1744. Se C. F. v. der Lippe: »Personalhist. Efterretn. om Fam. von der Lippe« s. 58.

I »Bergens Adressecontours-Efterretninger« 1842 læses i no. 53:

»Ved Madame Cecilia Margarethe Abels, født Krohns Grav.

Rolig slummer her en ædel Qvinde,
Som sin Gjerning vel fuldendnet har,
Som ved Alt, hvad Hjertet her kan binde,
Fast og ømt til Livet bundet var.
Trofast, kjerlig Hun for elskte Mage
Jevned' den ei altid lette Vei.
Hendes Omsorg i Hans SmerTERS Dage
Lettet' Byrden —, og Han klaged ei.
Lukt er nu det ømme Moderøie,
Der bevogtet' sine Glutters Fjed;

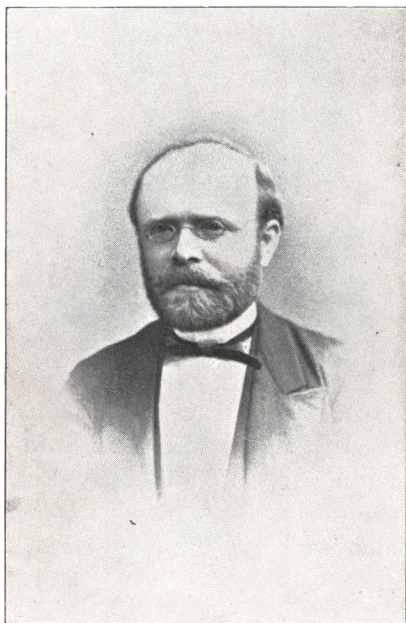
Ei Hun længer' deres Sjel kan bøie
Ved sit Ord til Gudsfrygts stille Fred.
Himmelsk Viisdom over Alting byder —
Faderhaanden hisset tog, som gav;
Den velsigner, selv naar Taaren flyder,
Rækker Sorgen Haabets Støttestav.
Sørgende — o stanser Eders Taare!
Herrens Engel tog den Fromme bort --
Hist skal intet Savn vort HjerTE saare!
Tidens tornestrøede Vei er kort.

mn.“

Abel og hustru havde følgende fire børn [6. a.—6. d.]:

6. a. **Matthias Abel**, f. $27/12$ 1828 i Bergen [Nykirken]. Kjøbmand.

* $17/7$ 1859 i Bergens Nykirke med *Magdalene Margarethe Vigdahl Lossius*, f. $27/2$ 1831 i Aure; datter af proprietær til Laurvik i Aure, senere undertoldbetjent i Bergen *Caspar Kahrs Lossius* og *Andrea Sophie Caspara Rønne*.

Portræter af kjøbmand Matthias Abel og hustru Magdalene f. Lossius.

Efter en kort tids virksomhed som kjøbmand i Bergen indgik Abel som procurist hos consul *Christen K. Gran* og har bibeholdt denne stilling i omtrent

femti aar. For at undgaa communale hverv, hvad han i betragtning af en ikke ubetydelig arvet formue vistnok vilde blive overdraget, lod han sig omkring 1870 give ombud i fattigcommissionen. I senere aar har Abel været medlem af sparebankens direction og er bosat i egen gaard, Strømgaden no. 52 i Bergen.

Syv børn [7. a.—7. g.]:

7. a. **Jean Etienne de Chezaulx Abel**, f. $\frac{4}{4}$ 1860 i Bergen, hvor † $\frac{29}{11}$ 1899.
Efter en tids contortjeneste blev han kjøbmand i Bergen og drev derpaa et i stor stil anlagt hønseri, der dog snart maatte nedlægges med betydelige tab. I senere aar var han journalist. Ugift.
7. b. **Caspar Lossius Abel**, f. $\frac{16}{9}$ 1861 i Bergen; ugift.
Student med klassisk artium 1880, laud., cand. philos. 1881 med laud. præceteris og cand. mag. 1888, laud.; lærer ved Hambros skole i Bergen.
7. c. **Mathias Abel**, f. $\frac{2}{7}$ 1863 i Bergen, hvor † $\frac{9}{2}$ 1897; ugift. Assurance-kasserer.
7. d. **Johan Gerhard Abel**, f. $\frac{18}{10}$ 1867 i Bergen. Efter klassisk artium i 1886 og anden-examen i 1887 studerte han en tid jus, fik derpaa en contorpost i Bergen og opholder sig fra juni 1899 i Cape Town i Syd-Afrika; ugift.
7. e. **Sophus Abel**, tvilling med foreg., f. $\frac{18}{10}$ 1867 i Bergen. Læge.
* 1 gang $\frac{25}{5}$ 1895 i Bergen med *Benedicte Elisa Hansen*, f. $\frac{1}{2}$ 1869 i Christiania og † $\frac{16}{10}$ 1896 i Bergen; datter af løjtnant *Otto Hansen*¹⁾ og *Hilda Jacobsen*.
* 2 gang $\frac{23}{6}$ 1898 i Bergens domkirke med *Lucie Fernanda Probst*, f. $\frac{17}{10}$ 1869 i Bergen; datter af pelsvarehandler *Albert Friederich Heinrich Probst*²⁾ fra Greiffenberg og *Eva Christine Pettersen*.
Efter klassisk examen artium 1886 og anden-examen 1887, begge med laud., blev Abel cand. medicinæ 1893, ligeledes med laud., og har fra 1894 været practiserende læge i Bergen.
To børn [8. a.—8. b.):
8. a. **Benedicte Elisa Abel**, f. $\frac{25}{2}$ 1896 i Bergen.
8. b. **Gerda Christine Abel**, f. $\frac{28}{8}$ 1899 i Bergen.
7. f. **Cecilie Christine Abel**, f. $\frac{10}{9}$ 1869 i Bergen; ugift.
7. g. **Magdalene Margarethe Abel**, tvilling med foreg., f. $\frac{11}{9}$ 1869 i Bergen; ugift.
De fire yngste søskende, to par tvillinger, blev confirmerte paa samme dag.

¹⁾ Hans broder *Karl August Hansen* blev 1894 generalmajor og chef for ingeniørvaabnet.

²⁾ Se hans portræt med text i Bergensbladet »Revyen« 1899 no. 35 A.

6. b. **Alida Catharine Abel**, f. $\frac{4}{4}$ 1832 i Bergen, hvor † $\frac{21}{4}$ 1856; ugift.

6. c. **Christine Cecilie Abel**, f. $\frac{24}{9}$ 1835 i Bergen.

* $\frac{30}{8}$ 1859 i Bergens Nykirke med *Mens Koren*¹⁾, f. $\frac{16}{3}$ 1836 i Bergen; søn af skibsfører *Paul Koren* og *Henriette Rulffs*. Uden børn.

Efter at have faret tilsøs fra 1850 tog Koren styrmandsexamen 1854, før derpaa om sommeren som styrmand og var om vinteren navigationslærer i Frederiksværn til 1856, da han tog den høiere styrmandsexamen. Han før atter som styrmand til 1858, blev da skibscaptein og gik fra 1859 i langfart. I 1871 erholdt han 100 spd. i erkjendtlighedsgave fra Christiania assuranceforening for udvist godt forhold under havari i Ostindien og i 1872 holdt han af helbredshensyn op at fare.

Koren blev derpaa contorchef for »Den norsk-amerikanske linie« i Bergen, til 1876, var directør i Bergens skipperforening 1874—1875 og disponent for det bergenske grubeselskab 1876—1884 med bolig i Bergen. Fra sidstnævnte aar var han eneeier af selskabet, men solgte af helbredshensyn eiendommene i 1895 og har senere beboet sin villa paa Lervik paa Stord.

Koren var medlem af den blandede norsk-svenske kgl. commission, der forberedte søfartsloven.

6. d. **Wollertine Hansine Abel**, f. $\frac{6}{4}$ 1839 i Bergen, hvor † $\frac{3}{2}$ 1853.

4. k. **Johanne Christine Abel**, f. $\frac{20}{1}$, db. $\frac{4}{2}$ 1762 i Vikedal og † $\frac{13}{2}$ 1827 paa Ogne.

* $\frac{19}{3}$ 1790 i Klep med *Lauritz Smith Hiorth*, f. $\frac{20}{5}$ 1744 i Stavanger og † $\frac{6}{5}$ 1813 paa Ogne; søn af købmand i Stavanger og proprietær til Ogne *Hans Hiorth* og *Maren Lauritzdatter Smith*²⁾. Lodsoldermand.

Lauritz Hiorth kom i 1752 en tid før sin moders død i huset hos sognepresten til Høiland, *hr. Eiler Hagerup*, der gav ham undervisning og tog ham ogsaa med sig, da han i 1757 tiltraadte sit nye embede, Arendals sognekald. Kort tid efter gik dog Hiorth tilsøs, tog navigationsexamen og vedblev at fare til 1763, da han kom tilbage til Stavanger for ved sin faders forretning at gjøre sig fortrolig med handelsforholdene. I 1768 begyndte han derpaa egen forretning sammen med sin yngre broder *Førgen Smith Hiorth*, men maatte allerede fem aar senere gjøre concours, dertil væsentlig tvunget ved den ruinerende ødselhed, broderen alle dage havde tilbøielighed til, — særlig gik der summer med paa en Hollandsreise, hvor denne optraadte som den store mand.

Fra 1773 havde Hiort bopæl paa Ogne, en vakkert beliggende stor gaard i Ogne annex til Ekersund og $1\frac{1}{2}$ miles vei fra denne by, den han som ældste

¹⁾ Hans broder: *Boicke Johan Rulffs Koren* var 1891—1892 contreadmiral.

²⁾ Om fam. Hiort se: K. Hiorths »Stamtavle over Slægten Hiorth«, 1879, samt A. Kielland: »Fam. Kielland med dens cognatiske Ascendents«, Chra. 1897, hvori ogsaa en del om familien Smith.

søn overtog efter faderen og efterhaanden drev betydelig op; saaledes byggede han i 1781 det store vaaningshus, der fremdeles staar omtrent uforandret. For fortjeneste af faareavl blev han i 1810 af det danske landhusholdningsselskab tilkendt den store guldmedaille. Det betydelige laxefiske i Ogneelven, der var gaardens største herlighed og allerede i matriculen af 1661 berømmes som »et skønt Fiske« der ved den tid var bortforpagtet til lensherren for 100 rdr. aarlig, sees af Hiorths efterladte regnskabsbøger at have indbragt ham indtil 1200 rdr. aarlig, og det uagtede priserne dengang var meget lave¹⁾.

Lauritz Hiorth var i en lang aarrække forligelsescommissær og lods-oldermand; en dygtig, praktisk og virkelysten mand, der forstod at anvende den erfaring og kyndighed, han havde erhvervet sig paa de forskjellige omraader, til gavn baade for sig selv og for den commune, hvori han var bosat, og i hvis tjeneste han var meget benyttet, hvorfor han ogsaa nød almen anseelse. Han var en lavvoxet, men sværtbygget mand med store legemskræfter.

Johanne Christine Abel var »en med god forstand og mere end almindelige kundskaber begavet kvinde, der besad den tro og tillid til forsynet, som bærer oppe i onde dage, og af disse kom der mange efter mandens død, da børnene var smaa, og flere paa hinanden følgende misvextaar og dertil krigen med al sin elendighed nok kunde sætte den bedste paa en haard prøve«. Hun vedblev som enke at styre og bruge Ogne, indtil sønnen *Hans Abel Hiorth* [se s. 109] overtog den i 1826; hun havde da i længere tid været svagelig og døde i det følgende aar efter fem ugers sygeleie.

3. i. **Hr. Jørgen Henrik Abel**, f. $\frac{1}{11}$, db. $\frac{8}{11}$ 1702 i Tysnæs og † $\frac{1}{1}$ 1763 kl. 12 nat, begr. $\frac{11}{1}$ i Bygland. Provst og sogneprest.

* $\frac{18}{12}$ 1729 i Klep med *Hulleborg Godtzen*, f. $\frac{22}{7}$ 1696 i Klep og † $\frac{21}{9}$, begr. $\frac{2}{10}$ 1783 i Bygland; datter af provst og sogneprest til Klep *hr. Søfren Godtzen* og *Engel Arentz*²⁾.

Søfren Pedersen Godtzen, f. $\frac{8}{9}$ 1599 i Jylland og † $\frac{28}{1}$ 1665 i Stavanger som borgermester, havde med sin hustru *Elisabeth Christensdatter Thrane*, f. 1613 og † $\frac{16}{10}$ 1684, sønnen:

Hr. Jens Søfrensen Godtzen, f. $\frac{5}{4}$ 1637 i Stavanger, hvor † $\frac{29}{6}$ 1713 som provst og sogneprest. Med første hustru, gift 1664, *Christine Søfrensatter Brunsteen*, f. 1647 og begr. $\frac{2}{12}$ 1666, havde han sønnen:

Hr. Søfren Jenssen Godtzen, f. $\frac{20}{8}$ 1665 i Stavanger og † $\frac{8}{9}$ 1734 i Klep som provst og sogneprest; gift $\frac{11}{2}$ 1691 i Stavanger med *Engel Petersdatter Arentz*, f. $\frac{2}{6}$ 1666 i Askevold og † 1724 i Klep.

Hulleborg Søfrensatter Godtzen, gift med ovenn. *hr. Jørgen Henrik Abel*, provst og sogneprest.

1) Om Ogne gaard se videre O. A. Løwold: »Fra Dalene« s. 56 flg.

2) Jfr. Axel Kielland »Familien Kielland med dens cognatiske Ascendents«, 1897 s. 224 flg.

Portræter af borgermester Søfren Pedersen Godtzen med hustru og børn.
Epitaphium i Stavanger domkirke.

Den Abel'ske slegtebog fra det 17de aarhundrede, der nøiere er omskrevet paa s. 6, og hvis ældste del er gjengivet paa s. 6 til 9, tilfaldt *Hr. Jørgen Henrik Abel* efter hans fader, og det er tydeligvis han, der foran i bogen har indbundet de blade, som danner dens første afsnit og indeholder følgende af ham nedskrevne optegnelser:

1698. d. 2 Sept. Klokken 11 Formiddag blev min Broder *Søfren* fød, hvilken er een Tvilling, dend Ældre, men dend Yngre blev død fød. [se s. 32 og 80].

1732 Allernaadigst beskikket at være Raadmand udj Bergen i Commerce Raad *Schiottes* Stæd.

1699. d. 8 Nov. mellem 11 og 12 om Natten er min Søster *Esther Maria* fød [se s. 80].

1701. d. 5 Julij om eftermiddag Klokken 3 blev min Broder *Hans* fød. [se s. 81].

1727 blev voceret af *Hr: Peder Henrichsen Finde* SognePræst til Indvigens Præstegield at være hands Medtienere.

1727 blev Giff med *Maren Finde* SognePræstens Søster.

1702. d. 1 Novemb. er ieg *Jørgen Henrich* fød. Døbt af *Mag: Nicolaus Stabel* SognePræst til Sunds PræsteGield¹⁾ d. 8 Nov: udj Tysnæs Kirke. fadd: vare *Mag. Nicolaus Stabell*, *Hr. Jørgen Amphindsen* Capellan til Sunds PræsteGield²⁾, *Hr: Søfren de Fine* Capellan til Phanø³⁾, *Madame Anna Rasch* Sorenskrivers⁴⁾ og *Madame Birgitta Heibergs* Fogdens Kiereste⁵⁾.
1717. d. 27 Majj blev ieg introduceret udj Bergens Latinske Skole, nederst udj Mesterlectien.
- 1721 d. 28 Majj rejste ieg fra Bergens Skole till Kiøbenhavns Accademie, dimitteret af Clariss: Rectore *Erich à Møinichen*⁶⁾. Kom till Kiøbenhavn d. 8 Junij.
- 1725 d. 19 Martj var ieg til Attestats under Clariss: Examinat: *I. Bartholin. I. Steenbuch*⁷⁾. d. 22 April holt ieg min Dimits Prædichen Text: Ep: 1 Pet. 4. rejste Saa hiem til min Moder d. 16 Aug: 1725.
1727. d. 3 Sept. blev ieg voceret af welærwærdige *Hr. Søfren Godsen* Proust over Jedderen til hands Adjunctum. Samme dag blev min Ordination holdet i Stavangers Dom Kirke af Biskopen *Mag: Christopher Nyrop*⁸⁾ Text: af Biskopen 1 Cor. 2. v. 2. Text af mig Selv Luc. 9 v. 62.
1728. d. 1 8^b Reijste ieg fra Klep, effter *Mag: Urbyes*⁹⁾ forlangende værende SognePræst til Lunds Kald i Dahlernis Proustie og kom til ham d. 5 dito for at opvarte i Capellanens Stæd |Som formedelst sit uskikkelige forhold blev Suspenderet:| da værende *Hr: Lars Hammer*¹⁰⁾ og var hos ham til d. 6 Sept. 1729. Kom saa til Klep igien d. 10 Sept: 1729.
1729. d. 26 Sept: blev ieg i dend velsignede Jesu Nafvn Trolovet af Prousten *Hr: Søfren Godsen*, med hands Datter *Hulleborg* i samling af Amptmand *Frimann* med Frue¹¹⁾ Vice Prousten *Hr: Ludvig Schult*¹²⁾, Fogden *Ole Zachariesen*¹³⁾ og *Hr. Gabriel Schanche*¹⁴⁾ SognePræst til Lye tillige med Lieutenant *Friderich Ely*¹⁵⁾.

1) *Mag. Nicolai Stabel* blev 1696 sogneprest til Sund og 1705 til Evenvik, hvor † 1726.

2) *Hr. Jørgen Amphindsen Breder* var først klokker og siden pers. capellan til Sund, hvor † 1727.

3) *Hr. Søren de Fine* var capellan til Fane fra 1690 til sin død 1725.

4) *Peder Heiberg* var sorenskriver i Søndhordland 1679—1729. Gift ⁹/₅ 1696 i Stavanger med *Anna Rasch*, db. ¹³/₁₁ 1678 i Ogne og datter af sorenskriver i Dalene *Michel Gundersen* og *Sophie Rasch*.

5) *Oluf Larssen*, f. 1669 og † 1727, foged i Søndhordland, gift med *Birgitta Andersdatter Heiberg*.

6) *Erik à Møinichen* blev 1708 rector og sogneprest til Hammer; † 1728, bisat ²/₆ i Bergen.

7) *Dr. theol. Johannes Bartholin* blev 1688 professor ved Kjøbenhavns universitet og † 1739. *Johannes Steenbuch* blev 1693 professor s.steds og † 1740.

8) *Mag. Christopher Nyrop* var biskop i Christianssand 1720—1733.

9) *Mag. Jochum Frederik Urbye* var sogneprest til Lunde fra 1724 til sin † 1740.

10) *Hr. Lars Hammer* var capellan til Lunde fra 1718 til 1728, da afsat.

11) *Henning Frimann*, lagmand i Stavanger, fik ²³/₄ 1740 amtmandseembedet i Smaalenene, hvorpaa han havde faaet expectansebrev ²⁹/₄ 1715; f. 1681, † 1743 og gift med *Anna Hansdatter Claussen*, enke efter sogneprest *hr. Johan Madsen* til Lindaas.

12) *Hr. Ludvig Hermansen Schult* var sogneprest til Haa fra 1706 til sin † 1733.

13) Kammerraad *Oluf Zachariassen* var foged i Jæderen og Dalene fra 1723 til sin † 1752.

14) *Hr. Gabriel Jonassen Schanche* var sogneprest til Ly fra 1724 til sin † 1741. Gift 1724 med *Elisabeth Søfrens datter Godtzen*, der var madame *Abels* søster.

15) Captein *Frederik v. Ely*, f. 1701 i Christianssand og begr. ¹⁷/₆ 1778 i Høiland; charakt. major ved 2 Vesterl. reg.

- 1729 d. 18 Decemb: blev ieg Copuleret med min Kiereste *Hulleborg Søren's Datter Godsøn* som da var 30 (!) Aar gl. af Vice Prousten *Hr: Ludvig Schult* i Kleps K.ke. Gud lychsaliggjøre dett for Christi skyld.
1730. d. 10 April rejste ieg igien fra Klep til min Moder for viidere at fortsætte min Rejse til Kiøbenhafvn.
1730. d. 14 Junij blev ieg Constitueret af Biscop *Muller*¹⁾, da *Mag: Rømer*²⁾ rejste til Kiøbenhafvn, at opvarte DomKirken udj Bergen, til hands hiemkomst, som varede Paaske helligdagene over 1731. 3q: Aar.
- 1731 d. 13 Februarj Klokken 6 om morgenen blev min første fødte Søn *Hans* fød, og hiemmedøbt i huuset d. 18 Februarj af *Hr: Hans Hylling*³⁾, med tiener til Phanøe Kald. Fadderne vare min Moder, Madame *Christina Fürstenbergs*⁴⁾, Mademois. *Elizabeth Maria Rømer*²⁾, min Broder *Søfaren Abell* [se s. 32], *Paulus von der Lippe*⁵⁾, *Friderich Marstrander*⁶⁾. Gud lade Barnet opvoxe til Guds Ære.
- 1731 d. 26 Aug: rejste ieg til Kiøbenhafvn og der ankom d. 25 September.
1731. Dom. 24 p. Trinit. [c. 4/11]: Text: Epist: hafde ieg dend Naade at Prædiche for Hendes Kongel: Høyhed Prinsesse *Sophia Hedevig* paa Charlottenborg Slott. Fest: 3. Nativitat [c: 27/12]: Prædichede ieg den anden Gang til Høymesse. Dom: inter Fest: Nativitat: et Circum [c: 30/12]: 3^{die} gang til Høymesse.
- 1732 Langfredag til Aftensang 4de gang for hendes Kongel: Høyhed.
- 1732 d. 2. Majj blev ieg AllerNaadigst beskikket til SognePræst for Byglands Mee-nighed i Christiansands Stifft. Herrens Nafvn være lovet.
- d. 26 Majj rejste ieg fra Kiøbenhafvn med *Trouls Jensen* ankom til Stavanger d. 2 Junj, rejste derfra igien d. 7de og kom d. 9 dito til Sørheide til min Kiereste [c: hustru].
- d. 24 8b: rejste ieg fra Bergen til mit Kald og kom der d. 19 Februarj 1733, hvor ieg da holt min første Prædichen udj Biuglands Kirke. Domin: Reminiscere [c: 9/3].
- 1733 d. 12 Martj Klokken 10 1/2 om formiddagen blev min anden Søn *Søren Mathias* fød, og døbt af mig selv her i Biuglands Kirke d. 22 dito. Fadderne vare Enchen *Ingeborg Sal: Hr Peder Evies*⁷⁾, Jomfrue *Colditz*, Capellanen *Hr. Bøhns* Kieriste⁸⁾ og *Christina* Enchens Datter⁷⁾, Capitain *Colditz*⁹⁾, *Hr Christian Bøhn*⁸⁾ og nogle

1) *Mag. Marcus Müller* var biskop i Bergen fra 1723 til sin † 1731.

2) *Mag. Caspar Jacobsen Rømer* var resid. capellan til Bergens domkirke 1713— sin † 1731; hans datter *Elisabeth Marie Rømer*, f. 1710 og † 1757, blev gift 1737 med løjtnant *Caspar Frederik Blichfeldt*.

3) *Hr. Hans Lauritzsen Hylling* var resid. capellan til Fane 1725— sin † 1733.

4) Taxadør *Jan Peter Fürstenberg*, begr. 9/6 1773 i Bergen, gift 13/1 1712 i Sogndal med *Christine Mangor*, datter af proprietær *Hans Mangor* til Foss og Kjærnes.

5) *Paulus v. d. Lippe*, f. 1696 i Bergen, hvor kjøbmand; † 1746 som consumptionsforpagter i Stavanger.

6) *Frederik Andreassen Marstrander* † 5/3 1755 i Bergen, hvor han var skipper og negotiant.

7) Sogneprest til Bygland *hr. Peder Bjergbye*, † 12/3 1732, en prestesøn af Evje; gift med *Ingeborg Rasch*.

8) *Hr. Christen Bøhn* blev efter 11 aars capellantjeneste i Bygland i 1736 sogneprest til Vikedal, se s. 83; gift med *Ingeborg Marie* [Sørens datter †].

9) *Gustav Wilhelm Colditz* blev 22/2 1717 captein i 1ste Vesterlehnske reg. Adskillig familie i Bygland.

- Bønder. Gud lade Barnet opvoxe til Guds Ære og vores Glæde for Jesu Xsti skyld. døde d. 1 Febr. 1750.
- d. 2 Marti blev jeg insatt af *Hr Hermann Schiøtte*¹⁾ SognePræst til Evje. Herren lovet.
1735. d. 25 Februarj blev min 3die Søn fød om Aftenen Klokken 9 paa Lye Præstegaard, og blev døbt i Timans Kirke d. 1ste Martj: ved navn *Jørgen Henrik*. Fadd. Capitain *Leschlye*²⁾, Madame *Schanche* [se s. 157] tilligemed andre Bønder. Gud lade det frem voxe til Guds ære.
- 1736 d. 17 Junij blev min fjerde Søn fød Klokken 10 om formiddagen og blev Døbt udj Byglands Kirke af mig selv, og kaldet *Jens* d. 26 Junij. Fadd. Frue *Colditz*, Madame *Bøhns*, jomfr. *Colditz*, fogden *Cornelius*³⁾, Sorenskriver *Hagerup*⁴⁾, Monsr *Rasmus Schaaning* [se s. 34] og *Michael Mortensen Leund*⁵⁾. Gud lade ham opvoxe til Guds ære. døde d: 11 Julij samme Aar Klokken 2 om eftermiddagen. Gud glæde Siælen i de ævige fryds boliger.
1737. d. 26 Decemb. som var anden Iuuledags morgen blev min femte Søn fød, og døbt af mig Selv her i Byglands Kirke d. 29. blev Kaldet *Peder*. Fadd: Frue *Colditz* og Jomfr *Colditz*, Capitain *Colditz* og Monsr *Spincke*⁶⁾. Døde dend 2den Januari 1738. Herren glæde Siælen udj de ævige Boliger.
- A^o 1739. d. 1 Junij blev min Siette Søn fød, og døbt udj Bygl. Kirke af Prousten *Hr. Schiøtte* og kaldet *Axel Christian*. fadd: Monsr *Spincke*⁶⁾, Frue *von Colditz* og Jomfr *von Colditz*, tilligemed nogle Bønder. Gud lade Barnet opvoxe udj Guds sande Frygt, til Guds ære og sin egen Salighed.
- 1741 d. 23 Majj om Natten Klokken $\frac{1}{2}$ 2 blev min 7de Søn fød, og blev Døbt af mig selv i Bygl.^s Kirke d. 26: blev kaldet *Johan Petter*. Fadd: degnens kone og alle Naboerne her omkring. Gud lade barnet opvoxe til Guds ære og vores Glæde. døde d: 16 Iulij om aftenen Klokken 10 samme Aar. Gud glæde Siælen i de ævige Boliger.
- A^o 1757 d. 4 Majj blev ieg af hans Høyærværdighed *Hr. Erasmus Paludan*, [se s. 36] beskikket til Proust over Raabøygdelafvet. — ⁷⁾

¹⁾ *Hr. Herman Schiøtte*, f. $\frac{2}{11}$ 1692 i Bergen, blev 1724 sogneprest til Evje, hvor begr. $\frac{4}{4}$ 1757.

²⁾ *Just Henrik Leschly* blev $\frac{14}{3}$ 1718 captein i 2det Vesterlehnske inf.regimente.

³⁾ *Cornelius Corneliusen* var foged i Robygdelaget fra 1722 til sin † 1752.

⁴⁾ *Reinhold Frederik Hagerup* var sorenskriver i vestre Robygdelaget fra 1720 til sin † 1740.

⁵⁾ *Michael Leon*, f. 1708, søn af skibsrheder i Christianssand *Morten Michelsen Leon*, skifte 1731, og *Elisabeth Sørensdatter Bruun*, f. $\frac{8}{4}$ 1681 og † $\frac{1}{5}$ 1753.

⁶⁾ Vistnok den *Hans Spinck*, der blev student fra Christianssands skole i 1734.

⁷⁾ Slegtebogens optegnelser er videre fortsat af *hr. Abels* søn majoren, under hvem de er anførte; derimod har *hr. Abel* selv paa de næstfølgende blade foruden en fortegnelse over sit sælvtei, messing og tin [pr. aar 1732] noteret ned en hel del opskrifter paa forskjellige slags brændevin, som: »Aqvavita Mulierum eller Collica«, »Aqvavita for Nyresteen at fordrive«, »Tyge Brahes Extract« etc. og derefter en del kvaksalverrecepter samt følgende curiosum:

»NB: at Een Hest skall ey dræbes af Biøren eller Ulfv. Tag hvideløg og Et lidet stykke brent Rug Brød og Smør saa meget efter pro portion af Brødet, dette syes ind udj een liden Klud, og

Efter at have gennemgaaet Bergens latinskole fra 1717 blev Jørgen Henrik Abel student ved Kjøbenhavns universitet ¹⁹/₇ 1721 og tog theol. attestas ¹⁹/₃ 1725, hvorpaa han reiste hjem paa besøg hos sin moder. Den ³/₉ 1727 blev han pers. capellan til Klep, ordin. s. dag, og virkede her — med en afbrydelse fra octbr. 1728 til septbr. 1729, da han fungerte som pers. capellan til Lunde — indtil april 1730, ved hvilken tid han atter aflagde besøg hos moderen paa Søreide for at betrohende omsorgen for hustruen og derpaa selv at reise til Kjøbenhavn som sollicitant. I Bergen blev han imidlertid constitueret som resid. capellan til domkirken fra ¹⁴/₆ 1730 til over paasken 1731 og kom saaledes først ²⁵/₉ 1731 til Kjøbenhavn. Herfra indgav han følgende ansøgning om embede¹⁾:

Stormægtigste Allernaadigste Arve Konge og Herre!

Dend Store Naade som Eders Kongel: Mayst stædse beviiser fattige og under slette vilkaar værende Capellaner baner mig underskrefvne, ligesom een aaben Vey, til at knæle for Eders Kongel. Mays^s Naade-Throne; der Allerunderdanigst at andrage, at som ieg har været Capellan paa Iedderen i Christiansands Stiftt under saa vanskelig een Pastor og slette Vilkaar, der tvang mig at forlade min station i hvor nødig jeg end vilde, hvor om allerunderdanigste indleverede Attester nocksom bevidner, og har i dend min Elendigheds tiid opvartet og forestaaet 3de PræsteKald, og ey høstet dend rigeste [!] Frugt, nu har ieg i 3de Aar været uden Brød og løn og fortæret alt hvad ieg eyede, saa at ieg til disse 2de allerunderdanigste Ansøgninger, som paa behørigt papjir i Cancelliet er indleveret, har maatt laaent mig penger.

Nu er Allernaadigste Konge 2de PræsteKald, dett Eene Helleland dett andet Bygland i forbemelte Christiansands Stiftt vacant, thi implorerer ieg Deres Kongel. Mays^s høye Naade, om Et af dem; dett er dend 3^{die} gang ieg har beylet om dend Bruud, Helleland, lad dend Allernaadigste Konge kastes i mit Skiød, saa bliver ieg cy alleene hiulpet til Brød, men end og desmeere glædet ved at kunde boe i blant mine Svogre og Venner, og Som der ved Hellelands Præstegaard nedrender een Elfv, hvorudj findes een temmelig Fangst af Norske Perler, da som ieg har der om een God Kundskab, lover ieg, som dett der alleene er Sacrificeret hendes Mays^s høye og hellige Person, med største fliid og agtsomhed, at observere; Allernaadigste Konge! hielp mig, min Nød er stor, ieg har intet til Subsistence for mig, langt mindre for min Kone og Barn som er i Norge, hielp mig for Guds Barmhiertigheds skyld, og for Jesu døds skyld, Herren skall velsigne igien Deres Kongel. Mayst og gandske

skall bindes under rumpen eller halen af de sidste haar, som sidder voxne i Enden, med 9 knuuder af de samme haar. Kand giøres een liden hæmpe paa kluden, hvor udj dett knydes. Hesten skall og gives ind af samme lög Brød og Smør. NB: observ: staaer hand hos een anden hest, maa og gives noget ind, ellers tager hand kraftten og styrcken fra dend anden; giver mand Een Svag og Magtsløs Hest noget af dette ind, og strax lugter paa Een anden, som er stærk og før, da mister dend friske krafftten og dend skrøbelige tager til i styrke*. —

¹⁾ Findes i „Cancelli-Indlægge“ for ²/₅ 1732. Rigsarchivet.

Kongelige Arve huus. Herren velsigne min Konge fra nu og til ævig tiid udj hvilket ønske ieg lever og dør.

Min AllerNaadigste Arve Konges

Kiøbenhafvn d 10 April 1732. allerunderdanigste og tro tienere og forbedere

Jørgen Henrich Abel.

Den $\frac{2}{5}$ 1732 blev hr. Abel udnævnt til sogneprest til Bygland med annexerne Aardal, Sandnæs og Oustad i Sætersdalen. Han reiste nu fra Kjøbenhavn til Søreide for at hente sin hustru og derfra til Bygland, hvor han ankom $\frac{19}{2}$ 1733 og blev indsat i sit embede $\frac{2}{3}$.

Under $\frac{22}{7}$ 1746 blev hr. Abel efter ansøgning befordret til sogneprest til Fyrisdal, men da Byglands menigheder indtrængende anmodede sin afholdte prest om at forblive hos dem, imødekom han denne begjæring, idet sagen blev ordnet ved følgende aabne kongebrev af $\frac{17}{2}$ 1747¹⁾:

F. 5^{tus} G: A: V: [∩: Frederik V gjør alle vitterligt,] at, eftersom *Hr. Jørgen Henrich Abel*, som d. 2 Maji Anno 1732 allernaad. blev voceret til Sognepræst i Byglands Præstegield udi Christiansands Stift, af Vores Elskelig Kiære Hr. Fader, Sal. og Høylovl. ihukommelse, efter hans allerunderd. ansøgning, d. 22 Julii udi nestafvigte Aar [∩: 1746], blev allernaad. beskikket til Sognepræst for Fyrresdals Kald i bem^{te} Christiansands Stift, nu for os allerunderd. haver ladet andrage, at Almuen i Byglands Præstegield ere meget bedrøvede over denne Skilsmisse, der har saaledes bevæget ham, at hand herefter som forhen, maa forblive Sognepræst i Byglands Kald.

Da, efterdj det af den fra Os Elskel. *Mag. Jacob Kærup*²⁾ etc., herover indhentede Erklæring fornemmes, at *Hr. Henrich Berg* [se s. 36], som d. 22 Julii sidstafvigst blev allernaad. beforderet til Sognepræst til Byglands Præstegield, i fornævnte *Hr. Jørgen Henrich Abels* Sted, til Os allerunderd. haver indstillet, om hand i fald Vi allernaad. ville tillade, at fornævnte *Hr. Jørgen Henrich Abel* maa forblive ved Byglands Kald, da maa nyde bem^{te} Fyrresdals Kald, Saa have Vi efter slige omstendigheder, allernaad. beskikket og forordnet, saa og hermed beskikker og forordner bem^{te} *Hr. Henrich Berg* til at være herefter Sognepræst til Fyrresdals Præstegield i Christiansands Stift etc. etc.

Hr. Abel var fra $\frac{4}{5}$ 1757 provst i Robygdelaget og forblev til sin død sogneprest til Bygland, hvor han havde sin brodersøn *hr. Henrik Abel* [se s. 86] til medhjælp i embedet fra 1752—1754 og sin brodersøn *hr. Hans Mathias Abel* [se s. 35] til medhjælp fra 1758 og til pers. capellan fra 1760³⁾.

¹⁾ Findes i »Norske Aabne Breve« for 1747 A. Rigsarchivet.

²⁾ *Mag. Jacob Kærup* var biskop i Christianssand 1733—1751.

³⁾ Sidstnævnte har i Byglands kirkebog [no. 387. fol. 116. Rigsarchivet] noteret: »Fest. circum. [∩: $\frac{1}{1}$] 1763 Blev ej holdet Prædikken fordj at Provsten *Jørgen Henric Abel* blev syg og døde, efter at

Den tinplade, der laa paa hr. Abels kiste, men senere ved dennes optagelse fra kirkekjælderens og begravelse paa kirkegaarden blev aftaget og hensat inde i Byglands kirke, havde følgende inscription¹⁾:

»Græd
Byglands 4te Menigheder.
See Eders elskværdige Lærer er død,
Som i 30 Aar og 8 Maaneder
Haer lært Eder med Levnet og Lærdom,
Som elskede Eder indtil Døden,
Afsagde fra sig Fyrrisdals Kald,
Da Hand dertil blev forflyttet,
For at ende sine Dage Blandt Eder.
See denne Kiste glemmer Legemet
Af den Umistelige Mand,
I Livet Velædle og Høylærde
Her Jørgen Henric Abel.
Hands Fødselsdag Spaaede hvad hand Skulde blive,
— Helligdømmens Tiener i dette Liv, men Helgen
i det evige liv —
I det hand var Fød Allehelgens dag den 1 Novbr. 1702
Paa Tysnæs Præste gaard i Bergens Stift.

Hans opvæxt anvendtes Paa at blive
Reqvem at arbeide I Guds Kirke.
.²⁾
Mod Gud og sin Øfrighed var hand Ærbødig,
Mod Ægtemage tro, For Sine Børn Omhyggelig,
Mod Slægtninge godædig,
Mod Sine Tilhørere Kierlig,
I Medgang var hand Fornuftig
I Modgang taalmodig.
Hand var Flittig i sit Kald til sin Død,
Thi hand kom Syg Fra Aardals Kirke
nyt Aars-Dagen d. 18te Januarj 1763,
Døde Samme Aften Klokken 12.

Du fik Paa nyt Aars-Dag et Aar Foruden Ende
Vi længes intil Gud os Samme Bud vil Sende,
Imidlertid dit navn os ei af minde gaar
O nej Din ægte Dyd i ævigt Minde staar.«

Over provstinde Abel findes følgende af *hr. Hans Mathias Abel* til Gjerrestad [se s. 42] forfattede gravskrift i »Christiansandske Ugeblade« no. 42 for 1783.

»Hvilket Syn er meere ærværdigt
end Graahærdede
med dydige Hierter og sunde Legemer?
Naaden og Naturen ophøyer dem:
Cederne pryder ej Libanon saa herlig,
som disse Verden.
Fornuften og Religionen raaber:
Ær de Graahærdede
end og i Graven —!
Her hviler Een:
Den gamle Ærværdige Enke
Hulleborg Sørensdatter Abel, fød Godsen

Een Provste-Datter, Een Provste-Kone —
Fød paa Klep Ao. 1696, Død paa Bygland den
21de Sept. 1783
Var i Ægteskab 30ve Aar³⁾, og i Enkestand 20 og
trefierdedeel Aar. —
Hendes Alder overstigede den almindelige.
og Hendes Kræfter, efter den Alder, ligesaa.
Ældre end Barsilla, men Sandserne bedre end Hans:
Hun levede ingen til Byrde, men sig selv til Opbyggelse.
Hendes Alder lærde Hende Verdens Ustidighed:
Manden, Søskende, Børn døde bort;
Ildbrand fortærede Huuset⁴⁾:

hand var kommen til sit Huus Klokken 12 om Natten. Tienesten skulde været ved Aardal«. —
»Den 11/1 blev Liigprædikken holdet over velædle og høylærde *Hr. Jørgen Henric Abel*, Provst over Raabøygdelauget og Pastor til Byglands Kald af constit. Provst *Hr. Eric Ancher Bruun* [se s. 35] her udj Byglands Kirke«.

- 1) Medens *hr. Ole Ulsten* var sognepræst til Bygland, 1874—1883 fandtes tinpladen paa hans contor; senere har den forgjæves været eftersøgt. En afskrift blev heldigvis taget i sin tid af en døvstum husmandssøn, hvis moder havde rengjøringen i kirken, og saaledes er inscriptionen bleven bevaret.
- 2) De her udelatte 13 linier indeholder data for hans embedsvirksomhed samt giftermaal og børneantal.
- 3) Feilagtigt; hun var gift i 33 aar.
- 4) I 1767 brændte hendes søn, major Abels hus i Bygland, hvori hun da boede.

I Verden er ingen Forhaabning.
 Men Hun lærde ogsaa derved at kiende Religionens
 Styrke,
 Hun fik Erfaring i Guds Veje,
 Hiertet løsrevet fra Verden,
 Renset til Saligheds Modtagelse,
 Liig Anna Phanuelsdatter
 I Alder — Levemaade og Haab. —
 Hun Haabede paa Gud,
 Hadede Overdaadighed,
 Elskede Tarvelighed,
 Hendes beste Tiid i Bon og Faste,
 Hendes beste Selskab i Kirken;
 Derfor ophøiede Naaden og Naturen Hende:
 Naaden ophøiede Hendes Graahaar
 til Ærens Krone;
 Thi Hun søgede den paa Retfærdigheds Vej;
 Retfærdighed, som kommer ved Christi Troe,

Hun søgede — Hun fandt.
 Gud skee lov!
 Naturen flettede for Hende Alderdommens Krone:
 Imedens den nedbrød den sidste Søns Legeme
 Opbyggede den Hendes Afkom i 3die Leed.
 Saa benaadet gik Hun paa een Herrens Dag til sit
 Hvilestæd —
 og paa Herrens Dag skal Hun igjen opstaae ærefuld.
 * * *
 Min Tiid i Herrens Haand, men skal jeg gammel blive,
 Gud da min Alderdom med Dydens Kraft oplive!
 Saa lever jeg hver Dag til Børne-Børens Fryd,
 Og Efterslegten faaer Opmuntring af min Dyd.
 Men mig bevar O Gud! at øve slige Laster,
 Som mig for Tiiden hen i Dødens Arme Kaster,
 Jeg døer, naar Herren vil; Ja naar du vil, jeg vil:
 Men leve ordentlig een Christen hører til.

A.«

Efter sin mands død var provstinde Abel bosat hos sin søn majoren paa Moen i Bygland, og her holdtes ogsaa skiftet efter hende ²⁴/₉ 1783¹⁾. »Afdøde havde havt sine ligklæder færdig liggende og selv før sin død afgivet, hvad kirkebetjenerne skulde betaales«. Af sølv fandtes der: 1 stort udpuklet og forgyldt bæger paa 40 lod til værdi 21¹/₂ rdr., 1 mindre til 9 rdr., en æske med udpuklet laag, hvori 4 ducater, 1 liden thekande til 12 rdr., 1 par sølvskaftede knive, 2 spise- og $\frac{1}{2}$ dusin theskeer, 1 snusdaase og 1 udpuklet hovedvandsæg. Af hendes klæder kan nævnes »En sort graditeur kaabe med bræmme om af hvidt foerverk« til 6 rdr., »en morgen jakke« til 7 rdr. og en sort silkekjole. Activa blev opgjort med 2460¹/₂ rdr. og passiva med 404¹/₂ rdr.²⁾, hvorved et beløb paa 2056 rdr. blev delt mellem arvingerne, da skiftet endelig blev sluttet ¹⁶/₃ 1785 efter fast utallige omstændeligheder af svigersønnen *Hielm*. Syv børn [4. a.—4. g.]:

4. a. **Hans Abel**, f. ¹³/₂ 1731 i Fane og † 1780³⁾. Mønstreskriver.

* ⁹/₁₂ 1766 i Christianssand med *Anne Dorothea Mørch*, db. ²⁹/₇ 1743 i Christianssand, hvor † ¹⁶/₃ 1800; datter af raadmand *Ole Pedersen Mørch* og *Johanne Førgensdatter Topdal*.

Abel gennemgik Christianssands latinskole og blev dimitteret til universitetet i 1749⁴⁾. Antagelig blev han student i Kjøbenhavn samme aar, men fortsatte

1) Retsprotokol no. 5300 fol. 403 fig. Rigsarchivet.

2) Heraf 58 rdr. i resterende løn til »provstindens tro tjenerinde« jomfru *Maren Marie Zernichow*. Se »Personalhistorisk Tidsskrift« 3. bind s. 217.

3) Han er uden tvil død i august 1780, da hans enke under ¹⁸/₈ dette aar afhandler med hans moder, hvad hun skal have efter ham. Retsprotokol 5300 fol. 403 fig., Rigsarchivet. Hans begravelse findes ikke indført i Christianssands, Oddernæs eller Byglands ministerialbøger.

4) Se »Norsk historisk Tidsskrift« II række 3. s. 80.

neppe studierne. I 1760'arene var han bosat i Christianssand som mønstreskriver i distriktet og forblev i denne med 200 rdr. aarlig aflagte stilling til sin død i 1780. Skifte efter ham eller hustruen blev ikke afholdt, da de ingen børn efterlod, og der mellem dem var oprettet testamente¹⁾. Et barn [5. a.]:

5. a. **Jørgen Henrik Abel**, f. $16/12$ 1768 i Christianssand, hvor † $25/12$ 1768.
4. b. **Søren Mathias Abel**, f. $12/3$ og db. $22/3$ 1733 i Bygland, hvor † $1/2$ 1750.
4. c. **Jørgen Henrik Abel**, f. $25/2$ 1735 i Ly og db. $1/3$ i Time, † $11/2$ og begr. $28/2$ 1783 i Bygland. Major i infanteriet.
* $23/4$ 1761 i Christianssand med *Anne Adeler Mørch*, f. $13/3$ og db. $30/3$ 1741 i Christianssand, hvor † $11/3$ 1792 kl. $4\frac{1}{2}$ fm.; datter af raadmand *Ole Pedersen Mørch* og *Johanne Førgensdatter Topdal*.

Efter at have passeret graderne som underofficer ved 1ste Vesterlehnske nationale infanteri-regiment blev Abel $17/3$ 1756 premierløjtnant ved sammes 1ste Mandalske kompani, $11/10$ 1758 captein og chef for kompaniet, som han s. aars vaar havde »kjøbt« for 2400 rdr. og en aarlig pension paa 100 rdr. af captein *Peter Nicolai Zernichow*²⁾, der paa grund af alderdomssvaghed og gjeld havde faaet tilladelse til at afstaa sit kompani. Den $22/10$ 1772 blev han secondmajor ved regimentet.

Under $16/8$ og $5/9$ 1763 fik Abel fæste- og rydningsbrev paa en før udyrket. tør og lyngklædt sandmo hørende under Byglands prestegaard og gaarden Aakhus for her at bygge sig vaaning og rydde have. Med forpligtelse til ved dødsfald eller fraflytning at give presten forkjøbsret til eiendommen fik han herpaa kgl. confirm. $1/7$ 1768. Paa »Moen« var han saa senere bosat og fik den taxeret $19/10$ 1782 for 1089 rdr. Efter Abels død gik gaarden under enkens styre noget tilbage og solgtes for 600 rdr. til sognepresten ved skjøde af $20/3$ 1787, da madame Abel agtede at flytte til Christianssand³⁾.

Major Abel havde forøvrigt ikke noget godt ord paa sig i Bygland; dertil var han for begjærlig efter at søge sit gods forøget og tog det heller ikke saa nøie med de midler, han hertil benyttede. Som værge og incassator i dødsboet efter en sogneprest til Moland i Telemarken fik han saaledes i 1776 en skrivelse fra vedkommende provst, »der yttrer frygt for, at Abel paa en uretfærdig maade skulde søge leilighed til at udsuge sin trængende næste«, hvorfor provsten opregnede for ham alle de forbandelser, dette vilde føre efter sig. »For at betage provsten denne frygt og tillige sig selv for saadan overhængende straf, som brevet truer med« frasagde Abel sig incassationen og oversendte regnskabet

¹⁾ Ifl. retsprotokol no. 2163 fol. 324. Rigsarchivet.

²⁾ Han † 1768 i Oddernæs; se »Personalhistorisk Tidsskrift« 1 bind s. 205 flg.

³⁾ De tre originaldocumenter vedk. gaarden beror i Byglands prestearchiv.

med en regning paa 88 rdr., han paastod at have tilgode. — Det viste sig, at han istedet skyldte 72 rdr.!

I samme bo havde han desuden faaet enken til at paatage sig en gjeld paa 300 rdr., som hendes bankerote svigersøn skyldte Abel og hans broder¹⁾.

Under ²⁸/₂ 1783 fik Abel og hustru kgl. bevill. til for den længstlevende at sidde i uskiftet bo, hvad der senere bragte de herom uvidende militær-autoriteter i harnisk, da Abel stod i caution for 1000 rdr. til generalauditoriatet, og boet ved bevillingen blev undergivet civil behandling²⁾.

Majorinde Abel tilhørte en af Christianssands i den tid mest anseede familier og var vistnok selv en almindelig agtet og afholdt dame. Ved hendes begravelse »paa kirkegaardens østre side ringede alle klokker, og af de høje herrer directører blev det tilladt at paa bedste kirkens lys, som var leiet for 4 rdr., maatte flor hænge paa 6 søndage efter begravelsen«. Og i »Christianssands Adresse Kontors Efterretninger« 1792 no. 14 læses:

»At leve er mig Christus
At døe er mig en Baade. Phil.: 2.
Men!
Hvad enten jeg lever eller døer, da hører jeg Herren til.
Saa tænkte, levede og døde
den
Ved en kort Sygdom, men salig Død, alt for snart
bortrevne, Fromme,
Hvis Afsieledede Legeme her giemmes til en glad
Opstandelse,
Den i Livet Velbaarne, i Døden salige
Frue
Anna Adler Mørch,
En værdig Datter af fordum velfortiente
Raadmand Ole Mørch her i Christianssand,
født den 13de Marti 1741.
I sit 20de Aar indgik hun Ægteskab med
fordum Velbaarne Herr. Major von Abel,
der efter 22 Aars Kierlige Samling forlod hende ved
Døden 1783,
Med de 3de endnu levende Børn, 1 Søn og 2de Døtre,
Som hun efter 9 Aars Enke Stand og en velført Vandel
af 51 Aar mindre end 3 Dage, dybt saarede
ved sin uventede Død den 11te Martii 1792.

Ved hendes Bortgang
beklagede disse højliggen med Børnebørn,
Paarørende og Venner,
Det sørgelige Tab
af
den ømme, kierlige Moder,
den troe, oprigtige Veninde,
den fromme, Gudfrygtige Christinde,
men især de trængende
Savnet af
En virksom Hielperinde i deres Nød.

* * *
Se Livet er kun Damp og Skyge,
Forgiengeligheds Billede!
Lyksaligel som da ej bygge
Paa et saa glippende maaskee!
Saa tænkte — just vor Frue,
Bered at døe hun altid var;
Lev du, som hun, for Gud at skue,
Trøst, Mod, i døden du da har.«

Efter sin fader havde major Abel modtaget den s. 6—9 og s. 156—159 omskrevne Abel'ske slegtebog³⁾, og han afslutter rækken af familieoptegnelserne ved følgende tilføjelser:

¹⁾ Se Manuscript no. 523 in folio [Landstads samlinger], Universitetsbibliotheket, samt retsprotokol 5300 fol. 248, 277 og 315 flg., Rigsarchivet.

²⁾ Findes i »Personalia Abels«. Rigsarchivet.

³⁾ Den er nu i 1899 atter kommen tilbage i slegtens besiddelse, idet bryggerieier *Carl Abel* i Fredrikshald har faaet den velvillig overdraget. Se s. 126 og note 3 paa s. 6.

Ao. 1762 d. 3^d Maj — blev min Kohne forløst med en Datter Kl. 5 om aftenen, som blev Døbt Med det navn *Hullebor*, af Professor *Fridlep*¹⁾ i Christianssand, Fadderne vare Geheime Raad *Adler*²⁾, Raadmd *Mørch* [se s. 164] Mynsterskriver *Abel* [se s. 163], Frøken *Adler*²⁾, Frue *Pløen*³⁾ og Jomfr. *Anna Dorthé Mørch* [se s. 163].

d. 28^d Julii 1764 — Blev atter min Kohne forløst med en Søn som blev Døbt her paa Bygland, af Hr. *Kielgaard*⁴⁾ og fik d. Nafn *Førgen Henrich*, Fadderne vare Min Moder, Jomf. *Zernichow* [se s. 163] og *Anlow Bygland*, og mands Persohnrne Naboerne her om Kring.

d. 7 Junii 1769 — blev atter Min Kohne forløst med en Dotter, som blev Døbt i Bygl.^{ds} Kirke af Prausten *Koss*⁵⁾ med Nafn *Johanna* — Fadderne var Hr Fogden *Lie*⁶⁾, Capit. *Koss*⁵⁾, Monsr. *Arentz*⁷⁾, Proustjnde *Koss*⁵⁾, Jomfr. *Mørch* og Jomfr. *Koss*⁵⁾.

Skifte efter egtefællerne aabnedes ^{13/3} 1792⁸⁾ i Christianssand. Boet besad velstand i sølv- og glastøi, møbler, lintøi, klæder og bøger; der fandtes ogsaa en del smykker med ædle stene, et par kobberstik og »to kgl. skilderier«. Et par tusinde rigsdaler tilfaldt deres tre børn [5. a—5. c.]:

5. a. **Hulleborg Abel**, f. ^{3/5} og db. ^{11/5} 1762 i Christianssand, hvor † ^{26/1} 1834.

* omkr. 1780⁹⁾ med *Børge Fonassen Hielm*, f. ^{22/8} 1739 i Stavanger og † ^{3/4} 1810 i Christianssand; søn af skibsfører *Jonas Børgesen Tøtland* og *Anne Sophie Olsdatter Vendel*¹⁰⁾.

Børge Hielm tog sin farmoders familienavn, blev ved sine forældres tidlige død optaget i huset hos lagmand *Weinwich*¹¹⁾ og var paa hans contor helt til ^{13/1} 1767, da han fik bevilling som procurator i Christianssands stift. Den

1) Hr. *Søren Friedlieb*, extraord. professor i theologi, blev sogneprest til Vestre Moland 1741, stiftsprovst i Christianssand 1760 og 1778 biskop i Bergen, hvor † ^{1/3} 1779.

2) *Frederik Adeler* var stiftamtmand i Christianssand 1751—1766; med sin hustru *Anna Beata Rosenkrantz* havde han 12 børn, den ældste datter: *Marie Elisabeth Adeler*, f. 1740 og † 1811 som generalinde *Wackenitz*.

3) *Henrik Pløen*, garnisonsauditor i Christianssand, senere sorenskriver i Nordre Gudbrandsdalen, var gift ^{18/10} 1747 med *Ottilie Mørch*, datter af raadmand i Christianssand *Peder Mortensen Mørch* og søster af den s. 163 og 164 nævnte raadmand *Ole Pedersen Mørch*.

4) Hr. *Peder Kielgaard* var sogneprest til Bygland 1763—sin † ^{21/2} 1767.

5) Hr. *Johan Christopher v. Koss* var sogneprest til Bygland 1767—sin † 1778, provst; gift med *Johanne Povelsdatter Paus*. Deres ældste datter var *Anne Josepha v. Koss*, f. 1751; ugift [1807]. — *Johan Christopher v. Koss* blev captein i 1ste Vesterlehnske regiment ^{11/1} 1764; gift ^{14/8} 1764 i Christianssand med *Engel Sørensdatter Lund*.

6) *Andreas Lie* var foged i Østre Robygdlaget 1765—1776, da forflyttet til Rakkestad.

7) Hr. *Claus Severin Arentz*, f. 1742 og † 1785, conditionerte i 1769 hos provst *Arentz* i Stavanger; sogneprest til Askøen 1769.

8) Retsprotokol no. 2162 fol. 417, 421 og no. 2163 fol. 92 og 97. Rigsarchivet.

9) Vielsen er af vedk. prester forgjæves eftersøgt i Christianssand og Byglands ministerialbøger.

10) Se forøvr. B. Hielm »Genealog. Optegn. om Slægten Hielm« 1889.

11) *Jacob Weinwich* var lagmand i Christianssand 1747—1763.

$\frac{1}{5}$ 1769 blev Hielm regimentskvartermester og auditør ved 1ste Vesterlehnske regiment mod at dække formandens kasse-mangel paa 2000 rdr.

Saa vel han som hustruen, »hvis daadfulde og virksomme vandel og taalmodighed i lidelser er og vil blive et følgeværdigt eksempel« for efterslegten¹⁾, var meget anseede og afholdte. Særlig stod der respect af Hielms retliniede og faste karakter, og det ikke mindst efter at han havde betakket sig for den ære at nyde titelen »overauditør« ved følgende bekendtgjørelse i »Christianssands Adresse Kontors Efterretninger« for $\frac{31}{1}$ 1806:

»For mine Venner og Andre og for Enhver, som maatte behøve at skrive mig til, maa jeg tjenstligst have tilkjendegivet, at den under 3die Januar sidstleden mig allernaadigst tillagde Overauditørs Karakter, som de offentlige Tidender bekendtgjøre, har jeg strax, som nu en gammel Mand, allerunderdanigst frabedt mig, tilfreds alene med Karakter af ærlig og retskaffen Mand.

Hielm, Regimentskvartermester.«

Som følge af Hielms afslag blev karakteren tilbagekaldt ved kgl. resol. af $\frac{28}{2}$ 1806.

Af Hielms ni børn var den bekendte forkjæmper for Norges flag *Jonas Anton Hielm* f. 1782 og † 1848, høiesteretsadvocat, og redactøren *Hans Abel Hielm* f. 1792 og † 1869.

5. b. **Jørgen Henrik Abel**, f. $\frac{20}{7}$ 1764 i Bygland og † omkr. 1810²⁾. Sømand.

* $\frac{2}{3}$ 1791 i Risør med *Kirsten Jensdatter*, db. $\frac{18}{3}$ 1759 i Risør og † omkr. 1815³⁾; datter af skibsfører i Lyngøer *Jens Pedersen* og *Inger Bjørnsdatter*, hvis broder var den anseede og velstaaende skibsrheder *Anders Bjørnsen* i Lyngøer.

Jørgen Abel opholdt sig i 1780'aarene i Flensburg, Kjøbenhavn »og andre steder« og kostede sine forældre adskillige penge, — 718 rdr. indtil aar 1787. Ifl. familieoptegnelserne skal han have ført et saa udsvævende liv, at moderen tilslut opgav ham, og han maatte gaa tilsøs. I 1801 var han »enroulleret matros og huseier uden jord paa Risøen i Søndeled; ingen tjenestefolk³⁾.« — To børn {6. a.—6. b.):

6. a. **Jens Jørgen Abel**, db. $\frac{14}{9}$ 1793 i Risør, drog som sømand til Brasilien i 1815 og har senere været uspurgt.

6. b. **Jørgen Henrik Abel**, db. $\frac{30}{12}$ 1794 i Risør og † $\frac{18}{6}$ 1865 i Tvedt.

* $\frac{28}{4}$ 1826 i Christianssand med *Thorborg Hesberg*, f. $\frac{21}{2}$ 1779 s.steds og † $\frac{25}{6}$ 1860 i Tvedt; datter af hattemager *Niels Hesberg* og *Ingeborg Knutsdatter Dahl*, gifte $\frac{8}{10}$ 1778 i Christianssand.

1) »Christianssands Adresse Kontors Efterretninger« 1834 no. 14.

2) I Søndeled og Dybvaaqs ministerialbøger har vedkommende sogneprester forgjæves eftersøgt begravelsen.

3) Ifl. »Folketællingslisten 1801« for Søndeled. Rigsarchivet.

Da forældrene sad i yderst trange kaar maatte Jørgen Abel i barnealderen være gjætergut paa Risøen og gik derefter tilsøs. Han kom over til England, hvor han lærte noget af praktisk skibsbygning, og dette hjalp ham paa vei, da han siden kom tilbage til landet, idet han i Christianssand blev skibsbygmester hos consul *Isaachsen* ¹⁾. Paa dennes eiendom Boen i Tvedt, der i 1815 gik over til statsraad *Hegermann* ¹⁾, fik han anlægget af stødningsrenden for tømmerdriften og blev derpaa brugsfuldmægtig paa dette gods. Som en meget betroet mand forblev han her sin senere levetid, »var liden og undersætsig og meget døvhørt, men altid i godt humør«.

Abels hustru, der ikke fødte ham børn, »kom fra et yderst fattigt hjem som barnepige til Hegermanns og var en liden spinkel skikkelse«. Ved skiftet efter Abel, sluttet $\frac{1}{7}$ 1868, ansaes hans ældre broder som død uden livsarvinger, hvorfor arven alene tilfaldt *Hielms* dalevende fem børn med 3 spd. 97 sk. paa hvert.

5. c. **Johanna Abel**, f. $\frac{7}{6}$ 1769 i Bygland og † $\frac{28}{11}$ 1836 i Christianssand; ugift.
4. d. **Jens Abel**, f. $\frac{17}{6}$ 1736 i Bygland, hvor † $\frac{11}{7}$ 1736.
4. e. **Peder Abel**, f. $\frac{26}{12}$ 1737 i Bygland, hvor † $\frac{2}{1}$ 1738.
4. f. **Axel Christian Abel**, f. $\frac{1}{6}$ 1739 i Bygland og † $\frac{6}{11}$ 1754 som skolediscipel i Christiania »i Provst *Wegners* Huus, et ung Menneske 14 Aar gl., som der var meget Godt ved ²⁾«.
4. g. **Johan Peter Abel**, f. $\frac{23}{5}$ 1741 i Bygland, hvor † $\frac{16}{7}$ 1741.
2. d. **Ester Mathiasdatter Abel**, f. 1655 i Trondhjem, hvor † $\frac{8}{2}$ 1686.
* 1683 i Trondhjem ³⁾ med *Peder Lauritzsen Blix*, † $\frac{5}{5}$ 1692 i Trondhjem, hvor han var guldsmed ⁴⁾.

¹⁾ Consul *Daniel Isaachsen*, f. 1744 og † 1813 som stadshauptmand og grosserer i Christianssand, var gift anden gang 1805 med borgermester *Otte Nideros's* datter *Hanne Susanne Nideros*, f. 1779 og † 1858, der i 1815 blev gift paany med:

Diderik Hegermann, f. 1763 i Altona og † 1835 paa Boen, som han fik med hustruen. Generalmajor, Eidsvoldsmand 1814 og statsraad $\frac{13}{10}$ 1814— $\frac{14}{4}$ 1817.

²⁾ Se »Norsk historisk Tidsskrift« II række 6 s. 121. — Hr. *Thomas Wegner* var stiftsprovst i Christiania 1751—1758.

³⁾ »Den $\frac{22}{5}$ 1683 begiered af Erlig Vel-discrete og Kunsterfarne unge Mand *Peder Larsen Blix* at hand maatte trolofues med Erlig Gud- og dyd-elskende Pige *Ester Mathiasdatter*; og at udinden dett derisz ætteskabs forsæt er inted som kand gjøre hinder, hafuer det behaget de undertegnede høyachtbare og velfornemme Mænd at gjøre forsichring om. *Roel Opdal. H. Raverts.*« Trondhjems domkirkes trolovelsesprotokol fra 1679. Stiftsarchivet.

⁴⁾ Se »Katalog for Den historiske Udstilling i Trondhjem 1897« s. 214 øverst og nederst.

Den $\frac{8}{2}$ 1686 holdtes skifte¹⁾ efter Ester Abel. I dette opgives hendes gangklæder: »I Kafis Mantou med blommet Atlaskes schiørt 16 rdr., 1 Sort Kleidis Kioll med rødt klædesskiørt 14 rdr., 1 par fløiels tofler 2 m.« — Indbo: 1 ibenholts speil til 5 rdr., 4 gibsbilleder à 8 sk., 1 egeskab og 2 store klædeskister; »den sl. Quindis Contrafey 3 rdr., 2 store Contrafey 2 rdr., 5 bibelsche Støcker og de 4 Aarsens tider. Verktøy udj Guldsmedboen 20 rdr. Gaardens Bygning uden Grund — Stue, Kammer, Kiøkken med Sal ovenpaa, 1 Jernkakelovn og 1 liden Guldsmedbod« — ialt 156 rdr. i værdi. Boets activa var 264 rdr., passiva 149 rdr., hvorved et beløb paa 115 rdr. tilfaldt deres eneste barn *Lauritz Blix*, f. 1684¹⁾.

2. e. **Henrik Mathiassen Abel**, f. 1656 i Trondhjem, levede ved skiftet efter faderen i febr. 1665 [se s. 15], men skal være død ung og uden at efterlade descendents²⁾.
2. f. **Rasmus Mathiassen Abel**, f. 1658 i Trondhjem og begr. $\frac{12}{8}$ 1706, »48 aar og nogle uger gl.«, i Stedje.

Han skal have været skipper og Danmarksfarer og var iallefaald en tid ogsaa bosat i Jylland. Skjønt han døde i Stedje, kan der i ministerialbogen for dette og omliggende sogne intet findes om ham udenfor antegnelsen af hans begravelse; heller ikke skifteprotokoller og pantebøger samt folketællingslisten af 1701 giver nogen oplysning, hvad der alt synes at antyde, at han ikke havde sit hjem paa dødsstedet.

Med sin formentlig danske hustru, hvis navn hidtil ikke har ladet sig erfare, havde han antageligvis flere børn³⁾, men efterslegt skal han [ifl. de Hornemann'ske saml. i Trondhjems stiftsarchiv] kun have haft gennem sønnen [3. a.]:

3. a. **Peder Rasmussen Abel**, f. 1705 »i Aarhus⁴⁾« og † i mai 1753, »forulykket med de fleste af folket« paa reise fra Amsterdam, som skipper og fører af galioten »Anna Maria« paa 33 læster. »Statur: middelmaadig med paruve⁴⁾«. Den $\frac{4}{5}$ 1748 købte han sin værmoders gaard i Strandgaden i Trondhjem og havde her sit hjem.

¹⁾ Trondhjems skifteprotokol 1684—1690 fol. 25 og »Tronhiems Offver-Formønder-Bog No. 1«, 1625—1725 fol. 113. Stiftsarchivet. I sidstnævnte er tilføjet, at *Lauritz Blix* senere som myndig overtog sin arv.

²⁾ En *Hans Henrik[sen ?] Abel* stod som linesoldat i captein *Pudlitz'* kompani af oberst *Wahls* regimente ved Frederiksstad i 1719, da han $\frac{7}{3}$ laa syg i »Hestehagen« og i listen anføres »declinante, lab. affect. pectoris«.

³⁾ En søn af ham var rimeligvis den *John Abel*, der sammen med flere af den Abel'ske slekt var fadder ved den s. 32 nævnte *Adolph Reupers* datter *Clara Christmas* daab $\frac{8}{4}$ 1723 i Tysnæs. Før og senere er det ikke lykkedes at paatræffe ham.

⁴⁾ Ifl. »Aparte Rulle [over Skippere og Styrmænd] begyndt Anno 1743« i Trondhjems indrulleringsarchiv i Rigsarchivet, hvori han forøvrigt anføres: »indtegnet skipper 1748, 43 aar gl.«

Gjennem provinsarchivet i Viborg er der velvillig foretaget undersøgelse angaaende Abel i ministerialbøger og skifteprotokoller for Aarhus, men uden resultat; ministerialbøger for Vor Frue sogn i Aarhus begynder dog først 1750.

* $\frac{3}{2}$ 1747 i Trondhjem [Vor Frue sogn, men hjemmeviet, »ung person og skipper«] med *Birgitte Christine Rüsse*, f. 1726 i Trondhjem, hvor † $\frac{29}{11}$ 1786; datter af skibstømmermand *Einer Olsen Rüsse*, begr. $\frac{18}{5}$ 1736, 61 aar gl., og *Christence Rüsse*.

Under $\frac{14}{6}$ 1753 frasagde enken sig arv og gjeld efter Abel. Hun blev gift paany $\frac{17}{6}$ 1756 i Trondhjems domkirke med toldprocurør og lagthingskriver *Lorentz Evensen*, der † $\frac{4}{4}$ 1790 i Trondhjem, og efterlod med ham sønnen *Edvard Evensen*, der i 1805 levede i Kjøbenhavn som »copist«.

Abel og hustru havde fem børn [4. a.—4. e.]:

4. a. **Rasmus Abel**, db. $\frac{11}{2}$ 1747 i Trondhjem [Vor Frue k.], hvor begr. $\frac{11}{11}$ 1747.
 4. b. **Ejler Abell**¹⁾, f. $\frac{15}{1}$ og db. $\frac{22}{1}$ 1748 i Trondhjem [Vor Frue k.], † $\frac{5}{2}$ 1814 i Kolding. Raadmand og cancelliraad.

Portræt af cancelliraad Eiler Abell. Efter blyantstegning af hr. Jens Jørgen Fyhn, sogneprest til Jernløse.

* 1 gang omkr. 1783 i [Kjøbenhavn?] med *Sophie Magdalene Kroll*, † $\frac{11}{3}$ 1790 kl. 11 fm., 32 aar gl. i Holstebro.

* 2 gang $\frac{30}{10}$ 1793 i Compagni-stræde 9 i Kjøbenhavn med *Sophie Amalie Lassen*, db. $\frac{24}{10}$ 1759 i Kjøbenhavn [Frue kirke] og † $\frac{23}{7}$, begr. $\frac{28}{7}$ 1825 i Kolding; datter²⁾ af byfoged, justitsraad *Peder Fjelderup Lassen* og *Sophie Magdalene Fischer*.

Eiler Abell »havde fra unge dage af sin stiftfader ladet sig bruge i pennen og navnlig lagt sig efter det juridiske studium,« derefter var han fra mai 1768 til aaret 1770 paa contoret hos sorenskriveren i Vesteraalen og Lofoten og tog $\frac{1}{4}$ 1775 juridisk examen. Efter i et aars tid at have practiseret som procurator blev han $\frac{9}{1}$ 1777 const. sorenskriver i Namdalen og var her i noget over

$\frac{1}{2}$ aar, da han drog til Kjøbenhavn for at sollicitere.

¹⁾ Ved daaben i Vor Frue kirke i Trondhjem er han givet navnet *Einer* — formodentlig efter morfaderen, men selv kaldte han sig og kaldtes altid *Ejler Abell*. I de fra hans haand efterladte familieoptegnelser skriver han: »Aar 1748 den 15 Januarii blev ieg *Ejler Abell* født i Tronhiem og den paafølgende 22de Jan. døbt i denne Byes Frue Kirke, som sees i Kirke Bogen T. 42«. — Hans efterslegt har bibeholdt familienavnets skrivemaade: *Abell*.

²⁾ Hun var saaledes søster af contreadmiral *Lorentz Fjelderup Lassen*, f. 1756 og † 1837, bekendt for sin tapperhed i slaget paa Kjøbenhavns rhed $\frac{2}{4}$ 1801.

Under $27/11$ 1782 blev Abell byskriver i Holstebro i Ribe stift og herredsskriver i Hjerm-Ginding, $12/6$ 1795 raadmand og byskriver i Kolding samt $13/6$ s. aar herredsskriver i Andst-Slavs-Jerlev herreder. Allerede i slutningen af 1791 synes han at have forladt Holstebro, hvor der fra denne tid stadig optræder en constitueret skriver¹⁾. Cancelliraad. Syv børn [5. a.—5. g.]:

5. a. **Lorentz Frederik Abell**, f. $8/5$ 1784 kl. 8 fm. i Holstebro og † $15/1$ 1833 paa Bloksbjerg ved Kolding. Toldcontrollør i Gredstedbro.
 - * $20/3$ 1813 i Kolding med *Mette Anderssen Dons*, f. $10/1$ 1787 paa Viufgaard ved Kolding, hvor † $7/4$ 1864; datter af landmand *Jens Anderssen Dons* og *Inger Christine Michelsen*. Sex børn [6. a.—6. f.]:
6. a. **Ejler Abell**, f. 1813²⁾ i Gredstedbro og † 1853 i Amerika.
6. b. **Inger Christine Abell**, f. $15/2$ 1815 i Gredstedbro og † $13/11$ 1876 i Kolding; ugift.
6. c. **Joachim Edvard Abell**, f. $30/11$ 1816 i Gredstedbro og † i Amerika.
6. d. **Jensine Andrea Abell**, f. $19/9$ 1818 i Gredstedbro og † $28/3$ 1889 i Kolding; ugift.
6. e. **Sophie Amalie Abell**, f. $3/8$ 1821 i Gredstedbro; bosat i Kolding.
 - * $9/4$ 1861 i Viuf ved Kolding med snedker *Niels Førgensen*, f. $8/10$ 1810 i Kolding, hvor † $28/1$ 1880; søn af købmand i Kolding *Gyde Førgensen* og *Anne Catharine Førgensdatter* af Sest mølle [gifte $27/11$ 1806].
6. f. **Pauline Abell**, f. $10/10$ 1823 i Gredstedbro og † $21/3$ 1891 i København.
 - * 1 gang $1/7$ 1847 i Kolding med eier af Viufgaard ved Kolding *Rasmus Hartvig Rasmussen*, f. $31/3$ 1804 paa Lunnegaard ved Bogense, hvor † $1/10$ 1857; søn af eier af Lunnegaard *Rasmus Rasmussen* og *Mette Friis*.
 - * 2 gang $29/5$ 1861 i Mejrup ved Holstebro med landmand, senere directør for Københavns renovationsvæsen *Vilhelm Julius Hansen*, f. $12/12$ 1832 i Faaborg; søn af købmand *Jens Hansen* og *Frederikke Augusta Christiansen*.
5. b. **Birgitte Margarethe Abell**, f. $7/11$ 1785 kl. 8 aften i Holstebro og † $5/7$ 1836 i Horsens; ugift.
5. c. **Joachime Edvardine Abell**, f. $16/2$ 1788 kl. 11 $1/4$ nat i Holstebro og † $30/11$ 1821 i Kolding; ugift.
5. d. **Anna Catharine Abell**, f. $17/2$ 1790 kl. 7 fm. i Holstebro, hvor † $4/3$ 1790.

¹⁾ Jfr. Frølund: »Holstebro, en hist., top. og statist. Købstadsbeskrivelse« 1871.

²⁾ Jernveds sogns ministerialbøger til 1814 brændte i 1870.

5. e. **Sophia Magdalene Abell**, f. $\frac{3}{10}$ 1794 kl. 6 aften i Kjøbenhavn [Helliggeists k.] og † $\frac{3}{4}$ 1822 i Kolding.

* $\frac{7}{11}$ 1818 i Kjøbenhavn med sagfører *Christian Ludvig Schwensen*, f. $\frac{26}{2}$ 1790 i Gjevinge og † $\frac{2}{5}$ 1857 i Kolding; søn af godsforvalter paa Selsø, Lindholm og Bognæs. senere eier af skovmøllen ved Kolding *Peter Schwensen* og *Christine Holtegaard*. Se s. 173.

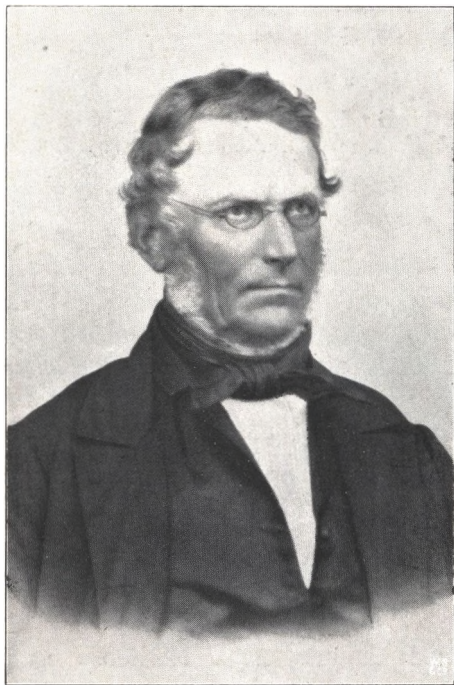
5. f. **Peter Fjelderup Abell**, f. $\frac{15}{10}$ 1796 kl. 6 aften i Kolding og † $\frac{29}{11}$ 1867 i Hornsyld ved Horsens. Landmand.

* $\frac{7}{6}$ 1822 i Horsens med *Catharine Frien Wolder*, f. $\frac{25}{12}$ 1796 i Horsens og † $\frac{26}{7}$ 1853 paa Lundhof; datter af bager *Ole Wolder*¹⁾ og *Sophie Madsdatter*.

Abell gik først i Kolding skole, hvor digteren *Plougs* fader dengang var en meget streng rector og pryglesystemets varme talsmand. Herfra kom han i 1814 til Kjøbenhavn for at læse til juridisk examen, den han absolverte $\frac{4}{3}$ 1816 og fik saa plads paa herredscontoret i Vejle og fra 1818 ved postcontoret i Horsens.

Ved sit giftermaal købte han den fortrinlige Lundum mølle ved Horsens, eiede denne fra $\frac{22}{6}$ 1822 til 1839, derpaa herregaarden Rask i vest for samme by fra $\frac{13}{6}$ 1839 til april 1842 og videre fra juni 1842 til høsten 1853 herregaarden Lundhof i Hads herred, hvorefter han købte en liden gaard i Hornsyld og forblev her boende med sine ugifte døtre resten af sine dage.

»Abell havde blondt krøllet haar og var en livlig og smuk mand, dertil meget musikalsk — han spillede alt paa fløite, hvad han hørte synge eller spille, og var derfor, som rimeligt, meget velset i selskab. Landbruget forstod han sig ikke paa, og da han efterhaanden fik ganske store eiendomme, holdt han forvalter; derimod morede han sig i sin fritid med snedkreri, noget han med sit anlæg for mekanik altid havde havt lyst til. Mod flere af familiens medlemmer var han meget godgjørende og nød i alle henseende megen anseelse.

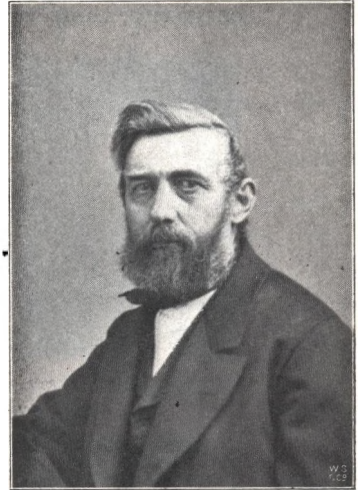

Portræt af Peter Fjelderup Abell.

De sidste 12 aar af sin levetid var han forligelsescommissær. « Ni børn [6. a.—6. i.]:

¹⁾ *Wolder* blev * $\frac{7}{2}$ 1797 i Horsens med sin første hustru *Sophie Madsdatter*, begr. $\frac{27}{5}$ 1811. 42 aar gl.

6. a. **Ingeborg Abell**, f. $12/9$ 1823 i Lundum og † $25/12$ 1851 paa Lundhof, begr. $31/12$.
 * $23/10$ 1850 i Falling kirke med sin fætter *Peter Ejler Schwensen*, f. $29/8$ 1819 i Kolding; søn af sagfører *Christian Ludvig Schwensen* og *Sophia Magdalene Abell*, se s. 172. Forpagter paa Lundhof, senere i Baadstrup; bosat i Aarhus.
6. b. **Sophie Amalie Abell**, f. $28/10$ 1825 i Lundum.
 * $24/10$ 1853 paa Lundhof med landmand *Fridrich Ernst Eberhard Ebeling*, f. $6/12$ 1822 i Lippe Detmold og † $27/8$ 1891 paa Abildballegaard i Hornborg sogn ved Horsens; søn af fyrstelig overførster *Johann Friedrich Ebeling* og *Friedriche Ferdinande Holm*.
6. c. **Joachime Edvardine Abell**, f. $15/9$ 1827 i Lundum, hvor † $18/5$ 1833.
6. d. **Laura Theodora Abell**, f. $15/8$ 1829 i Lundum; ugift.
6. e. **Jens Malling Abell**, f. $21/6$ 1831 i Lundum, hvor † $30/12$ 1834.
6. f. **Joachime Edvardine Abell**, f. $27/9$ 1833 i Lundum; ugift.
6. g. **Petra Catharine Abell**, f. $18/9$ 1836 i Lundum; ugift.
6. h. **Ida Augusta Abell**, f. $26/8$ 1838 i Lundum.
 * $16/5$ 1865 i Nebsager med kjøbmand i Thorning ved Viborg, senere auctionsholder i Kjøbenhavn *Hans Peter Ingerslev*, f. $16/8$ 1836 paa Avnsbjerg i Sjørsløv sogn; søn af landmand *Valdemar Rothe Ingerslev* og *Dorothea Marie Obel Djørup*.
6. i. **Ludvig Johan Abell**, f. $27/7$ 1840 paa Rask og † $11/10$ 1886 i Vejle. Landmand.
 * $7/6$ 1871 i Horsens med *Birgitte Catharine Kierkegaard*, f. $23/3$ 1842 i Horsens og † $22/7$ 1878 paa Taaning overgaard; datter af kjøbmand *Lauritz Kierkegaard* [Søren Kierkegaards næstsøskendebarn] og *Marie Frederikke Førgensen*.

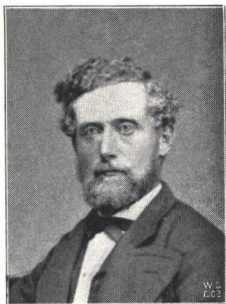

Portræt af Peter Ejler Schwensen.

Abell kom i 10'aars alderen i skole hos sognepresten paa Tunø *hr. Bendz*¹⁾, derpaa fra 1853 hos kandidat *Strambo* i Odder og senere i Rosings realskole i Horsens. Efter confirmationen i 1855 blev han sat i praktisk landbrugslære, blev forpagter paa Urlev prestegaard 1864—1867, eiede en gaard i Sønder Aldum

¹⁾ *Hr. Claus Frederik Vilhelm Bendz* var sogneprest til Tunø 1849—1853.

i Stenderup 1867— $\frac{1}{12}$ 1872, Hyldekroggaard i Søvind $\frac{1}{4}$ 1873— $\frac{1}{11}$ 1875, en gaard i Lundmark vest for Horsens 1875—vaaren 1878, derpaa Taaning overgaard ved Skanderborg 1878—1881, og — efter at have boet et aars tid i Skanderborg by — en gaard i Gammelby i Skovby sogn til aar 1884.

Portræt af L. J. Abell.

»Ligesom faderen havde Abell blondt, krøllet haar, var livlig og i besiddelse af en smuk sangstemme, men noksaa svagelig, hvorfor hans fader for kr. 1400 frikjøbte ham for militærtjenesten, den han viste sig ikke at taale. Helbreden, som aldrig havde været god, men dog af og til havde tilladt ham at yttre sit livlige temperament ved vittige og morsomme indfald, blev fra syttierne stedse daarligere og tvang ham sluttelig til at opgive sin stilling som landmand.

Legemlig nedbrudt levede han sine sidste aar i Vejle«.

Fire børn [7. a.—7. d.]:

7. a. **Peter Fjelderup Abell**, f. $\frac{28}{3}$ 1872 i Sønder Aldum. Lærer.

* $\frac{29}{12}$ 1898 i Kjøbenhavn med *Susanne Førgensen*, f. $\frac{19}{8}$ 1876 i Frørup ved Nyborg; datter af sogneprest *hr. Niels Høstmark Førgensen* og *Thora Sophie Petersen*.

I ni'aars alderen kom Abell i huset til sin mormoder i Horsens, hvor han og senere efter faderens død i 1886 ogsaa hans to søstre nød sin opdragelse. Efter at være bleven student fra Horsens lærde skole i 1889, boede han en tid paa Valkendorfs collegium i Kjøbenhavn og læste til skoleembedsexamen, som han absolverte ved Kjøbenhavns universitet 1896. Lærer ved Ribe katedralskole. Et barn [8. a.]:

8. a. **Jørgen Abell**, f. $\frac{15}{10}$ 1899 i Ribe.

7. b. **Laura Frederikke Abell**, f. $\frac{16}{4}$ 1874 paa Hyldekroggaard.

Hun tog præliminær-examen i 1892, uddannede sig i fransk under et aars ophold i Paris og er lærerinde hos grev *Ahlefeldt-Laurvig* paa Kjærsgaard paa Fyen; ugift.

7. c. **Ingeborg Catharine Abell**, f. $\frac{15}{6}$ 1876 i Lund ved Horsens, har uddannet sig i tegning ved Kleins tegneskole i Kjøbenhavn, hvor hun opholder sig; ugift.

7. d. **Birgitte Catharine Abell**, f. $\frac{5}{7}$ 1878 paa Taaning overgaard og † $\frac{15}{4}$ 1882 i Gammelby.

5. g. **Engel Catharine Abell**, f. $\frac{8}{8}$ 1799 kl. 8 fm. i Kolding, hvor † $\frac{15}{12}$ 1810.

4. c. **Mette Christine Abel**, f. $19/10$ 1748 i Trondhjem, hvor † $19/10$ og begr. $26/10$ 1748.
4. d. **Mette Marie Wahl Abel**, db. $15/9$ 1750 i Trondhjem, hvor hun endnu levede i 1805.
* $21/10$ 1791 i Trondhjem med *Christopher Ross*, der † $5/8$ 1804 i Trondhjem, 51 aar gl. Procurator og correspondent for Røros kobberverk. I mai 1795 averterte mad. Ross, at hun vil modtage »honette Mænds Pigebørn i sit Huus til Undervisning i Linnedsøm med Navn, Opstikning og andre Fruentimmernetheder«.
4. e. **Jacob Møller Abel**, db. $3/4$ 1752 i Trondhjem, omkom som ugift sømand i Vestindien, og skifte efter ham holdtes i Trondhjem $18/9$ 1805. Ved dette var der i boet activa: 750 rdr.
2. g. **Karen Mathiasdatter Abel**, f. 1660 i Trondhjem, hvor hun var ilive i febr. 1665 ved faderens skifte, se s. 15, men er antagelig ikke meget senere afgaaet ved døden.
1. b. **Jacob Abel**, var ligesom sin broder, byfoged *Mathias Abel*, se s. 5 og 11, rimeligvis født i Abild sogn i Tønder provsti i Slesvig omkring aar 1620 og † i juli 1676 som guldsmed i Trondhjem, hvortil han maa være kommen i 1640'aarene.
* omkr. aar 1650 i Trondhjem med *Riborg Pedersdatter Brix*, søster af justitsskriver i Norge, senere præsident i Trondhjem *Lauritz Pedersen Brix*.
Under $9/3$ 1672 udstedte Abel obligation paa 50 rdr. »med pant udi min Løche eller Platz beliggende her i Byen ved Vatterland, som min kiere Frende *Rasmus Hansen* [byfoged Abels værfader] før eiede,« — og under $3/7$ 1683 udstedte Abels enke obligation paa 100 rdr. »med Pant i min nye Gaard ved det ny-anlagte Torv, som ieg hafver kiøbt af min Svoger *Hans Efvertsen*¹⁾.« Hun levede endnu i 1688, da hun $2/5$ solgte »sin gaard« til foged *Mads Søfrensens Tybring*²⁾.
Den $2/8$ 1676 holdtes registrering efter guldsmed Abel, »havde tvende³⁾ Børn, mens fich Indtet til arfue.« To børn [2. a.—2. b.):

1) *Hans Edvardsen Meyer* var foged i Strinden ca. 1642—sin † 1688 og broder til stiftsskriver i Trondhjem *Thomas Edvardsen Meyer*, hvis enke *Birgitte Østensdatter* [*Hartigjænger*?] i 1663 blev gift med ovennævnte præsident *Lauritz Pedersen Brix*. Se forøv. »Personalhist. Tidsskrift« b. 2 s. 215, b. 5 s. 127 og række 3 b. 4 s. 166 flg.

2) *Mads Tybring* var foged i Strinden 1688—1721 og gift ca. 1686 med *Riborg Svendsdatter*, som da var enke efter sogneprest til Selbo hr. *Melchior Meyer*, søn af ovenn. foged *Hans Meyer*.

3) Ifl. »Tronhiems Offver-Formønder-Bog no. 1« 1625—1725 fol. 108 no. 348. Siden kilden netop er denne, kan »tvende« børn maaske forstaaes som: »tvende umyndige børn«, hvorved der bliver

2. a. **Hans Jacobsen Abel**, f. 1650 i Trondhjem, hvor begr. $\frac{3}{4}$ 1720, »nedsat i en fyrrekiste i Vor Frue kirkes kjælder¹⁾«. Dragoncaptein.

Efter at have staaet som cornet²⁾ ved 2det compani af de 4 søndenfjeldske kavalericompanier blev Abel $\frac{18}{1}$ 1689 løjtnant ved 5te — »nordenfjeldske« — comp. af det nationale kavaleriregimente, stod fra 1692 ved 2det comp. og blev i 1702 forflyttet til Guldalske comp. af samme regimente. Under $\frac{9}{6}$ 1710 blev han captein og chef for nordenfjeldske [o: Strinden og Selbo'ske] comp. af landdragonerne og tog afsked fra militærtjenesten $\frac{15}{1}$ 1717.

I 1701 sees han ifl. folketællingslisten at være bosat som løjtnant paa Høisæde i Horgs annex til Støren og var da 50 aar gl.

Med sin hustru *Karen Overberg*³⁾, hvem han antagelig egtede i egnen om Drammen, medens han som cornet havde station her, hvor hans ældste søn ogsaa var født, fledførte Abel sig under $\frac{1}{2}$ 1720 til sin ældste datter og svigersøn og havde senere ophold hos disse i Trondhjem.

Fire børn [3. a.—3. d.]:

3. a. **Jacob Abel**, f. 1680 paa Bragernæs og † omkr. 1740 i Ilen ved Trondhjem. Infanteriløjtnant.

* 1 gang med *Sille Margarethe Henriksdatter*, datter af *Henrik Madssen* af Smølen paa Nordmør. Denne mand lod under $\frac{5}{7}$ 1713 »ved sin stiftsøn, *Hans Nielssen Røg*, indlevere til Trondhjems magistrat en memorial angaaende hans børns arvemidler, hvorpaa han har gjort opbud, og er saaledes udfalden paa forretningen, nemlig at *Margaretha Henriksdatter* bekommet 58 rdr. og *Sille Margarethe Henriksdatter* 200 rdr., tilsammen 258 rdr. [Herfor er *Hans Bernhoft*⁴⁾ først opnævnt at være formynder og siden i hans sted disse pigers broder — o: halvbroder — *Hans Nielssen Røg*, hvorimod det og har sin rigtighed efter rigtig afkald, saa som begge er gifte, den ene i Stavanger og den anden med løjtnant *Abel*. — Den sidste siden død igjen⁵⁾«.

* 2 gang, trolovet $\frac{30}{7}$ 1721 i Trondhjem [domkirken], med *Alette Johansdatter Franch*, f. omkr. 1665 og † $\frac{14}{9}$ 1724 i Ilen. Hun havde tidligere

plads for den *Peter Abel*, som fra Trondhjems latinskole blev student $\frac{24}{7}$ 1693 ved Kjøbenhavns universitet, men derpaa forsvinder. Saafernt han ikke har faaet sit navn blot ved opkaldelse, kan han ikke tænkes som søn af nogen anden norsk Abel end netop Jacob Abel og da opkaldt efter dennes værfader. — En feilskrift »tvende« for »trende« er jo heller ikke udelukket.

1) Ifl. »Personalia Abel« i Rigsarchivet.

2) I den ældste officersrulle, fra 1680, skrives hans navn »Abelboe«, men i det næste aars rulle er den sidste stavelse »boe« overstrøget, og senere er han altid kaldt »Abell« og »Abel«.

3) Hun kaldes et enkelt sted *Karen Vivelberg* — maaske alene en feilskrift.

4) Hr. *Hans Hanssen Bernhoft*, sogneprest til Surendalen 1704—sin † 1714, var gift med *Margarethe Røg*, † 1717, datter af sogneprest til Hevne hr. *Christopher Olsen Røg*.

5) Ifl. »Tronhiems Offver-Formønder-Bog no. 1«, 1625—1725 fol. 129; fra [er tilføiet med senere haand.

været gift to gange: først med gjestgiver *Cornelius Corneliusen Allervelt*¹⁾, † i septbr. 1697, og derpaa — trolovet ¹²/₇ 1701 i Trondhjem [domkirken] — med skipper *Hans Jespersen*²⁾ af Flensburg, † 1717.

* 3 gang, trolovet ¹⁴/₄ 1725 i Trondhjem [domkirken], med *Hedvig Marstrand*, datter af købmand i Christianssund *Jørgen Frederiksen Marstrand*, en prestesøn af Tingvold, og *Else Margarethe Johansdatter Mecklenburg*³⁾. En del domme i en proces egtefællerne imellem blev annulleret ved overhofretten ¹⁰/₂ 1733 og ²³/₂ 1734.

Jacob Abel sees i 1701 at have tjent kongens foged *Jesper Anderssen* paa Løb i Bodøen som den ene af fire »hofmænd« [Ϛ: contorfolk] og anføres ved samme leilighed »21 aar gl. og født paa Bragernæs⁴⁾«. Ikke meget senere er han formentlig traadt i militærtjeneste og gennemgik underofficersgraderne ved militsen nordenfjelds, hvorefter han blev løjtnant ved det nordenfjeldske nat. dragonregimente under oberst, senere generalmajor *Oetken*⁵⁾; allerede under ¹³/₆ 1721 tog han imidlertid afsked og levede senere som privatmand.

Gjennem sin anden hustru kom løjtnant Abel i besiddelse af eiendommen »Abelsborg« i Ilen, som *Cornelius Allervelt* i 1688 havde købt af præsident *Lauritz Brix*, og det er ikke usandsynligt, at han her fortsatte gjestgiveriet med udsalg af tobak, øl og vin, som den tidligere eier havde faaet tilladelse til at drive. At der forøvrigt har været mere end almindelig god velstand⁶⁾ paa Abelsborg, fremgaa af byens pantebøger, der viser, at Abel under sit andet egteskab laante penge ud

1) *Cornelius Corneliusen Allervelt* eiede gaard og grund i Trondhjem og var bosat paa sit lyststed »Abelsborg« i Ilen, hvor han holdt gjestgiveri for fremmede: ved skiftet efter ham ¹⁵/₉ 1697 tilfaldt 450 rdr. de efterlevende børn: *Johan*, 12 aar gl., *Alette*, 10 aar gl. og *Cornelius*, 6 aar gl.

Datteren *Alette Corneliusdatter Allervelt*, † ¹/₁₅ 1715, blev gift i 1706 i Trondhjems domkirke [trolov. ¹¹/₇] med skipper *Rasmus Lesche*, som for at gaa i russisk tjeneste forlod hustru og eneste barn: *Cornelia Lesche*, der var f. 1707 og begr. ⁶/₇ 1741 i Trondhjem, hvor gift i 1728 [trolovet ¹⁶/₉] med *Svend Busch Brun* efter at hun havde faaet sin trolovelse af ²⁷/₇ 1728 med en *Baltzer Hintz* hævet ved capitlets dom af ¹/₉ 1728 som ugyldig indgaaet. — Ifl. »Tronhiems Offver-Formønder-Bog no. 1«, 1625—1725 fol. 120. og »Justitsprotokol for Trondhjems stiftsprovsti 1723—1774« fol. 44 b.

2) *Hans Jespersen* var i 1711, da han angav sig til skat, »boendes udenfor byen og holder øll til Kiøbs og bruger pueruck for Alder og Svagheds Skyld. Konen bruger ingen Top, men Effter borgerlig Stand«. Han holdt »een Nødvendig Chayse med toe Jull uden deche«. Under ¹²/₇ 1717 indgav hans søster *Anna Holter*, hans brodersøn *Christian Petersen* og hans afdøde broder *Jesper Jespersens* børn — alle i Sønderborg og Flensburg — kvittering for deres arv 200 rdr. efter ham.

3) En *Margarethe Johansdatter Mecklenburg* blev efter tre aars egteskab ved Trondhjems capitels dom af ²⁷/₄ 1674 skilt fra sin utro mand *Christopher Pedersen Krabbe*, en prestesøn af Aure, hvor han var født ²⁶/₁₂ 1644. — Familien *Marstrand* skriver sig vistnok fra Marøstranden paa Marøen i Nærø.

4) Ifl. folketællingslisterne af 1701 for Støren og Bodøen. Rigsarchivet.

5) *Johan Wilhelm Oetken*, f. ca. 1670 og † 1733, blev 1720 generalmajor.

6) Foruden 50 rdr. til vaisenhuset i Trondhjem skjænkede Abel og hustru 100 rdr. »til et seiervedk til domkirken« den ¹⁴/₁₂ 1725. — Justitsprotokol for Trondhjems stiftsprovsti 1723—1774 fol. 44 b., Rigsarchivet.

mod haandfaet pant. Saaledes indkaldte han under $\frac{4}{7}$ 1727 »alle dem, som hafver indsat panter hos hans sal. kone Alette Franch«, og ved skiftet efter hende $\frac{25}{9}$ 1724 fandtes der i boet en mængde pantsatte smykker og hele 820 lod sølv. »Abelsborg« blev ved denne leilighed taxeret for 1000 rdr. og boets activa løb op til 6391 rdr., hvad der selv med fradrag af gjelden paa 1289 rdr. var en ganske betragtelig formue efter den tids pengeværdis. Uden børn.

3. b. **Vibeke Catharine Abel**, var i 1720 gift med »ambtbarer« i Trondhjem *Friederich Curt Hillebrand*, da hendes forældre fædser sig til dem, og under $\frac{17}{4}$ 1734 indsender bageren til krigscommissariatet en skrivelse, hvori han mener sig at tilkomme »mere end 100 rdr.« efter sin værfader, medens han kun havde faaet 62 rdr. og 79 sk.¹⁾
3. c. **Mette Christine Abel**, † 1725 i Trondhjem, blev gift $\frac{4}{9}$ 1704 i Horg med *Noah Daniel Mathiassen Jessen*²⁾, bagermester »ligeoverfor Bybroen« i Trondhjem, med hvem hun havde tre børn. Jessen betalte 3 rdr. i krigsstyrskat i 1717.
3. d. **Jens Malte Abel**, f. 1697 i Horg, hvor ilive i 1701, men døde som barn.
2. b. **Ester Jacobsdatter Abel**, f. omkr. 1673 i Trondhjem, hvor begr. $\frac{2}{1}$ 1733.
 * I gang $\frac{6}{10}$ 1707 i Kjøbenhavn — »viet i Holmens kirkes klokkers hus³⁾« — med *hr. Steen Claussen Parelus*, capellan til Sorø; søn af sogneprest til Ørkedalen *hr. Claus Jessen Parelus* og *Kirsten Steensdatter*, der igjen var datter af sogneprest til Ørkedalen *hr. Steen Hanssen*. Dimitteret fra Trondhjems skole blev Parelus student $\frac{22}{7}$ 1688 med mediocriter ved Kjøbenhavns universitet og tog exam. theol. med haud. contemn. $\frac{3}{10}$ 1693; han var endnu i 1709 »comminister eccl. Soranæ⁴⁾«.

¹⁾ Skrivelsen findes blandt »Personalia Abel«, Rigsarchivet.

²⁾ Til hans slegt hørte antagelig sorenskriver *Mathias Jessen*, der † $\frac{26}{12}$ 1774. 83 aar gl. paa Fjeldvær i Fosen, samt sorenskriver i Fosen *Andreas Jessen*, ved hvis død i 1783 blandt de testamentariske arvinger nævnes brodersønnen *Henrik Jessen*, byfoged i Sorø. Se forøvr. »Personalhist. Tidsskrift« b. 1 s. 304 og b. 2 s. 183.

³⁾ Klokkeren var *Ole Leth*, der sammen med proviantforvalter »i castellet« *Ove Meyer* tillige fungerte som forlover.

⁴⁾ Om *hr. Parelus* er der forgjæves søgt videre oplysninger, idet Sorø kirkebøger har en lacune mellem 1700 og 1708, den geistlige skifteprotokol først begynder 1759 og Sjellands bispearchiv brændte i 1728. I Erlandsens »Efterretn. om Geistligheden i Trondhjems Stift« s. 122 vedk. Ester Abel er der vildledende navnefeil, ligesom det vel skal være *hr. Parelus*, som menes at have været »viceprovst paa flaadene«.

En sønndatter af *hr. Parelus* og Ester Abel var formentlig den *Ester Abel Parelus*, f. 1742, der blev gift [anden gang] omkr. 1785 med en forgjeldet infantericaptein *Frederik August v. Eldern*, † 1787. Som enke efter andet ægteskab var hun bosat i Trondhjem, hvor hun [»Ellen Abel«] i 1801 »levede af venners ophold, 70 aar gl.« — En baccalaur. philos. *Steen Parelus* i Kjøbenhavn dimitterte til studentexamen i 1741.

* 2 gang $30/9$ 1711 i Trondhjem med *mag. Hans Fonassen Schanche*, f. $18/4$ 1679 og † $21/3$ 1739 i Melhus¹⁾. Dimitteret fra Trondhjems latinskole blev han student ved Kjøbenhavns universitet $22/7$ 1699 og tog exam. theol. 1701; $14/11$ 1709 conrector i Trondhjem, magister 1710, rector 1729—1734 og sogneprest til Melhus $17/10$ 1738. »En god philolog og dygtig skolemand, som ogsaa med berømmelig iver virkede for den nordlandske mission«; forfatter af flere salmer, missionsartikler og andet, hvorom videre oplysninger gives i Erlandsens »Efterretninger om Geistligheden i Trondhjems Stift«.

¹⁾ Af dette egteskab var mindst fire børn: *Riboy Catharine Schanche*, db. $22/11$ 1712, *hr. Jonas Jacob Schanche*, f. $20/3$ 1714, sogneprest til Grytten, *Jens Schjelderup Parelius Schanche*, og *Thale Margarethe Schanche*, db. $17/3$ 1717.

Tillæg til side 20.

Byfoged Mathias Abel [Mariager].

Mathias Abel, søn af personel capellan til Asker *hr. Rasmus Jenssen Mariager*, se s. 18, og første hustru *Anne Christensdatter Lund*, se s. 20, blev født omkr. 1695 i Asker og opkaldt efter sogneprest s.steds *hr. Mathias Mathiassen Abel*, hvis hustru var hans mormoders halvsøster. Han døde $\frac{1}{1}$ 1757 i Christianssand og blev begr. $\frac{8}{1}$ „paa kirkegaardens østre side med den største klokkes ringen og havde bedste ligklæde“. Byfoged.

Hans hustru *Anne Arntsdatte* † $\frac{7}{10}$ 1763 i Christianssand og blev begr. $\frac{13}{10}$ 1763 „paa kirkegaardens sydøstre side, havde den store klokkes ringen og bedste ligklæde“.

Sin biographi giver han i følgende ansøgning¹⁾:

Stormægtigste Allernaadigste Arve Konge og Herre!

Foruden at ieg i mange Aar har været Procurator ved Ober og under-Retterne her i Byen og Stiftet har ieg nu i 14 Aars Tiid uden mindste Belønning forrettet det mig imponerede Land-Fiscalls Embede og ellers udført adskillige andre til Deres Maysts Tieniste anbefalede Forretninger og i all saadan foregaaende Tiid havt meere Mangel end Forraad av det Fornødne til egen og Hustrøes med u-forsørgede Børns nødtørftige Subsistence, der og har været saa meget besværligere for mig at til veje bringe, som ieg er af een Svag Constitution og den største Tiid udj nogle passerte Aaringer har været med Sygdom behæftet, hvor ved een temmelig deel af det lidet ieg kunde erhverve og noksom havde været fornødent til min og Families underholdning, er til Medicamenter og Læger consumeret og bortsmeltet; Allernaadigste Konge! disse med fleere deslige mine Omstændigheder har Anleediget mig til forhen allerunderdanigst at søge om een og anden indfalden vacance, men Guds og Kongens Hielp-Tiime har til denne tiid ej været kommen; dog haver ieg det faste Haab, at den fremdees ei bliver borte for mig og i saadan Fortrøstning med fuld Tillid til Gud at Han bevæger Kongens Hierte, Nedlægger ieg for Deres Maysts Naade Throne denne Supplique med Allerunderdanigst Bøn og begiæring, at Deres Mayst av medfød og een hver bekendt Høy-Kongelig Clemence Aller naadigst vilde conferere og forunde mig den ved Bye Fogden i Christianssand *Jens Rasmussen Lassøns*²⁾ Dødelige afgang den 17 Decbr nestleden vacant

¹⁾ Findes tilligemed amtmand *Adelers* anbefaling i „Cancelli-Indlægge“ for $\frac{23}{3}$ 1754. Rigsarchivet.

²⁾ *Lassøn* blev om aftenen den $\frac{17}{12}$ 1753 imellem 10 og 11 sunden død ved elvebredden eller strømmen, som løber forbi byen, da han agtede at gaa fra proviantforvalter *Busch*, som bor langs ved strømmen, til sit hjem. Under stærk blæst med snefog gik han som en gammel og affældig mand i elven. Han var byfoged fra 1727.

blevne Bye-Foged Tieniste, hvor ved ieg udj min nu tiltagende Alder med Hustroe og uforsørgede Børn her paa Stæden, hvor ieg for mange Aar er etableret, kunde finde een Slags Soulagement og understøttelse, endskiønt Tienistens Indkomme er som bekiendt, gandske ringe og Aarl. neppe paa 80 a 100 rd., naar det eene Aar regnes med det andet, men forretningerne der imod vidløffige, betydelige og med idelig Ansvar behæfftede, Dog at ieg tillige her effter som hid ind til maatte u-behindret udføre for Christiansands Laugting de Sager mig maatte vorde betroede og forsaa vidt tillige exercere Procurator Embedet, efterdj det vilde blive mig u-Mueligt af Byefoged Tienisten alleene at finde min og mines nødtørftige subsistence, og Laugtinget ingenlunde vedkommer Bye-Tinget, men denne sidste Retts Sager gaaer Til Christiansands Raadstue, som haver Lands Tings Rett og videre der fra til Ober Hoff Retten; Endelig fordrister ieg mig ved denne min Supplique at lade allerunderdanigst følge den attest, mig er givn av Stædets Stiftsbefalingsmand, som mig og til for bemte vacante Embedes interims administration haver constitueret. Den Aller mægtigstes Velsignelse være over Deres Mayst med Høy-Kongl: Arve Huus og røre Deres Mayst til Allernaadigste bønnerelse for mig, som forbliver all min Tiid med Liv og Blod

Christiansand den 21 Decbr 1753.

Stormægtigste Allernaadigste
Arve Konge og Herres allerunderdanigste
Troe undersaatt og Ringeste tiener
Matthias Abel.

Under $\frac{23}{3}$, 1754 blev Abel udnævnt til byfoged i Christianssand og forblev i dette embede sine senere aar. Han eiede gaard i „Sandgaden“, der blev vurderet til 400 rdr. ved skiftet¹⁾ efter enken; ved dette levede kun to døtre.

3 børn:

Anne Catharine Abel, † $\frac{18}{5}$, 1764 i Christianssand, hvor gift $\frac{26}{11}$, 1754 med *Lorentz Juell*, † $\frac{24}{1}$, 1777 s.steds, 58 aar gl. Fire børn.

Thorborg Helene Abel, levede ugift i 1763 i Christianssand.

Dorothea Abel, † $\frac{24}{10}$, 1738, 4 aar gl. i Christianssand.

¹⁾ Retsprotokol no. 2160 fol. 311, Rigsarchivet; i regnskabet oplyses om Abels søskende.

Tillæg til side 41, 42.

Af hr. Hans Mathias Abels poesier:

[1] Brudstykke af „Skafsebøidens Beskrivelse“.

Lad *Naso* Tempe kun beskrive
 Med Fjelde, Floder, Eng og Skov;
 Men Skafsebøiden man bør give
 I Skrifter et langt større Lov;
 Hvad bedre Sted end Skafsebøiden?
 Sund Luft der findes udi Høiden.
 Et Sted, hvor Døden knapt tør tage,
 Undtagen Børn og gamle svage,
 Hvor Doctor ei fortjener Penge,
 Hvor Medicinen smager sur --
 Ifald at nogen skulde trænge,
 Er Øl og Gammelost en Kur --
 Hvor Kobberet i Stenen ligger ¹⁾,
 Hvor Konerne er Kongsberg lig ²⁾,
 Hvor dovne Folk gaar om og tigger,
 Hvor fattige ernære sig.

.

Hvor at *Stærkodder*, gamle Jarle
 I Fordum havde Opholdssted [?],
 Hvor endnu er stridbare Karle,
 Som for Blessurer ei er ræd,

Hvor selv Naturen os befæster
 Mod de bleggule svenske Gjæster
 Hvor hver er stor som Gullandsgubben,
 Hvor Jenter er ei bang' for Skrubben,
 Hvor Børn bruge Teljekniver
 og Drengene er Skyttere,
 Kort sagt et Sted, som endnu giver
 Til Striden de stridbareste.

.

Hvor Præst er som en liden Greve,
 Og Præsten Bondens Glæde er,
 Hvor Bonden vil, at Præst skal leve,
 Og til hans Hus alt lækkert bær,
 Hvor midt i Bøiden ligger Sundet,
 Som Præsten til sit Brug er undet,
 Et Sted, som alle Sandser fryder,
 Hvor Vandet, Engen, Skoven pryder.
 Ja, havde jeg en *Wadskiaers* Tunge ³⁾,
 Jeg skulde Sundets Deilighed
 I smukke, nette Vers udsjunge --
 Men nu faldt Geisten søvniq ned.

¹⁾ c: Aamdals kobberverk i Skafse.

²⁾ c: som sølvgruber?

³⁾ *Christian Frederik Wadskier* blev 1752 »professor poeseos« ved Kjøbenhavns universitet, en af samtiden meget anseet, men i virkeligheden temmelig flau poet.

[2] Brudstykke af „Et Nytaarsvers til Klokkeren paa Moland¹⁾“.

Molands deilige Chor-Sanger,
 Præsten næst i Rang og Gang,
 Se min muntre Geist gaar svanger
 Til dig med en Nytaarssang.
 De Barbariske i Norden
 Vidste ei af saadan Orden;
 Deres Sang var Kjæmpeviser,
 Gryntede som franske [!] Griser;
 Men din Stand har Folk poleret,
 Bønder som Cantores er.
 Sangen blir nu saa trakteret,
 Som Italier var her.
 Hvad var Kirken, naar Din Stemme
 Ikke styr'de Alles Røst?
 Hvad var Præst, naar kun en Klemme
 Trykkede dit ædle Bryst?
 Amen er det allerbedste;
 Det skal alle Ting stadfæste,
 Præsten tør det ikke nævne,
 Om han ogsaa havde Evne,
 Nei, se Degnens søde Tunge
 Til den Gjærning dannet er,
 At han Amen skal udsjunge

Lydeligt for En og Hver.
 Grækenland din Stand har undet
 Navnet Degnen, Diakonos,
 Fædrene det værdigt fundet
 At beholde det for os.
 Norske Folk med græske Navne,
 Gid ei Norden slige savne!
 O, I ædle Bønder! skjønner
 Dog paa denne ædle Stand!
 Eders Degn i Topmaal lønner,
 Gjør ham godt, ihvor I kan!
 Det mit Ønske til dig bliver:
Ole Winsnæs' Leveaar [o: 70],
 At man paa din Gravsten skriver:
 Større Alder ingen faar,
 Tungen sød som paa en Lærke,
 Benene som Hestens stærke
 Bedstejord²⁾ og mange Punge,
 Af Ducater Mærker tunge,
 Dygtigt Offer og hvad mere,
 Der fornøie kan dit Liv,
*Liv*³⁾ dit Liv vil ei undvære
 Førend *Liv*, hun bliver stiv⁴⁾.

¹⁾ Klokkeren, *Halvor Johannessen*, † 1809, 75 $\frac{1}{2}$ aar gl. efter at have indehavt bestillingen i henved 50 aar. Hans ældste søn *hr. Johannes Halvorsen* var f. 1770 og † 1797 som pers. capellan til Homedal og sønnen *Knut Halvorsen*, f. 1773 og † 1824, efterfulgte faderen som klokker.

²⁾ o: gaarden Bæsjord. ³⁾ o: *Liv* hed klokkerens hustru.

⁴⁾ Herpaa modtog hr. Abel under 7/1 1771 »Svar fra Klokkeren paa Moland«, hvoraf følgende linier hidsættes:

»Velærværdige Hr. Abel!
 Jeg blev glad ret veritabel
 Da jeg Deres Vers fik se;
 Saadan Lykke er ei hændet,
 At mig Nytaarsvers er sendet
 Fra saa stor Velyndere.

 De var værd al Ros og Ære,
 Mer end dette Blad kan bære
 Og af bedre Pen end min;

Thi hvorvel jeg skriver Sanden
 Klokkevers for Præstemanden
 Agtes vel for Ingenting. —
 Saadan Præst og Herrens Tjener,
 Som sin Gud saa trolig mener
 Og med ufortrøden Flid
 Taaler Arbeid, Sved og Møie
 Og med et saa agtsomt Øie
 Gjør Guds Gjærning al sin Tid,
 Lærer ret i Herrens Tempel
 Viser og med sit Exempel,

At det efterleves kan,
 De er rette Herrens Præster,
 Som sin Lærdom saa stadfæster.
 Vel en saadan Herrens Mand!
 Mo og Skafse Menigheder!
 Gud har givet Jer en Leder,
 Ak, adlyder dog hans Røst!
 Efterfølg hans Liv og Lære!
 Hør som løn ham! Gjør ham Ære,
 Lad ham ikke lide Brøst.

Tillæg til side 63.

Mathematikeren Niels Henrik Abels forfatterskab.

[ifl. J. B. Halvorsens: Norsk Forfatter-Lexikon].

„Memoire sur les équations algébriques, où on démontre l'impossibilité de la résolution de l'équation générale du cinquième degré“. Chra. 1824. — En omarbejdelse af denne afhandling findes i *Crelles Journal*, hefte 1.

„Oeuvres complètes, avec des notes et développements, rédigées par ordre du roi par B. Holmboe“. Chra. 1839.

„Oeuvres complètes de Niels Henrik Abel, nouvelle édition publiée aux frais de l'état norvégien par MM. L. Sylow et S. Lie“. Chra. 1878—1883.

I *Magazin for Naturvidenskaberne* I. 216—29; „Almindelig Methode til at finde Funktioner af een varitabel Størrelse, naar en Egenskab af disse Funktioner er udtrykt ved en Ligning mellem to Variable“. — II 53—68 og 205—15: Opløsning af et Par Opgaver ved Hjælp af bestemte Integraler“. — III. 219—26: „Om Maanens Indflydelse paa Pendelens Bevægelse“ [Berigtigelse til denne afhandling i IV. 143 fig.] — VI. 182—89: „Det endelige Integral $\sum \varphi^x$ udtrykt ved et enkelt bestemt Integral“.

I *Det norske Vidensk. Selsk. Skrifter* i det 19 aarh., II h. 2, s. 177—207: „Et lidet Bidrag til Læren om adskillige transcendente Functioner“.

Som medarbejder i *Crelles Journal* har Abel i bd. I—VI offentliggjort en række afhandlinger, om hvis titler og omfang specielle henvisninger er givet i „Catalogue of scientific papers“ vol. I s. 5. Abels artikel i journalen 1826 er i engelsk oversættelse meddelt i det japanesiske „Tokio math. og fys. Selskabs Tidsskrift“ for 1888.

I Gergonnes *Ann. des Math.* XVII [1826—27] s. 204—213: „Recherche de la quantité qui satisfait à la fois à deux équations algébriques données“.

I *Nouvelles Annales de Math.* IV [1845] s. 536—540: „Théorèmes posthumes“.

I *Astronomische Nachrichten* VI [1828] sp. 365—88: „Solution d'un problème général concernant la transformation des Fonctions elliptiques“; jfr. tillæg hertil i bd. VII 33—44.

I *Paris. Mem. Sav. Etrang.* VII [1841], s. 176—264: „Mémoire sur une propriété générale d'une classe très-étendue de Fonctions transcendentes“.

Tillæg til side 70.

Kilder til matematikeren Niels Henrik Abels biographi.

[ifl. J. B. Halvorsens: Norsk Forfatter-Lexikon].

C. A. Bjerknes: „N. H. Abel. En skildring af hans liv og videnskabelige virksomhed“. Stockholm 1880. — Tidligere delvis trykt i „Morgenbladet“ 1875 no. 19 flg. og i [Letterstedtske] „Nordisk Tidsskrift“ 1878 og 1879.

B. Holmboe: „Kort Fremstilling af N. H. Abels Liv“. Chra. 1829. [Aftryk af „Mag. for Naturvid.“ IX og i det væsentlige gjengivet paa fransk i fortalen til første del af Holmboes udgave af Abels „Oeuvres Complètes“, hvor ogsaa flere berømte videnskabsmænds domme om Abels arbejder er gjengivet].

Nekrolog af *Crelle* i „Journal für Mathematik“ IV no. 4 — oversat i „Morgenbladet“ 1829 no. 311, jfr. no. 350, og aarg. 1830 no. 46 og 254¹⁾.

„Illustr. Nyhedsblad“ 1862 no. 9 og 10: 4 Breve fra Abel til Hansteen, meddelt af *Chr. Hansteen*, og „Morgenbladet“ 20/2 1861.

„Aftenposten“ 1896 no. 811: „Om Abel etc.“ af *Sophus Lie*.

Populære livsskildringer af Abel, for den største del med hans portræt, i:

„Ny Hermoder“ IV h. 9; „Bien“ XXII 1. 111—121 af M. R.; „Mærkelige Nordmænd“ 2 r. 45—48; „Norsk Portræt-Galeri“, udg. af Tønsberg, 7de levering. „Skill.-Mag.“ 1857 no. 45 [af C. A. Bjerknes]; „Hjemmet“ 1877, no. 9 og 10; „Verdens Gang“ 1881 no. 15, 18 og 21 [af A. Helland]; *Chr. Johnsens* „Norsk Haandlexicon“; „Nord. Familjebok“, utg. af A. Linder, I 31 flg.; „Nord. Conv. Lex.“ I og 2den udg.; „Conv. Lex. d. neuesten Zeit“ [1882] I s. 1 [af P. Treschow Hanson]; Brockhaus's „Conv. Lex.“

Jfr. videre *Crelles* „Journal für Mathematik“ bd. 23, h. 1 [facsimile af Abel] og bd. 24 h. 3 [facsimile af Legendre]; „Den norske Huusven“ III no. 25; „Vidar“ 1833 no. 39; „Bergens Stiftstid.“ 1846 no. 75 og „Storthings Forhandlinger“ 1873: I. 119—21 og VI. 142, 1875: I. A. 1—3, 1877: I. A. 49—50 og VI. 362 samt 1883 VI. 383; „Storthings Tidende“ 1883 s. 361.

¹⁾ Hertil en hel del articler i tyske, franske og engelske videnskabsskrifter.

Tillæg til side 71 [og 52].**Abelmonument.**

Mathematikeren Niels Henrik Abel var i figur, høide og holdning paafaldende lig sin fader, sognepresten til Gjerrestad, hvis hosstaaende silhouette skal have været ligesaa træffende som den er smuk og mesterlig udført.

Den gjengives her for at foreslaaes som model for det monument af matematikeren, der agtes reist i løbet af de nærmeste aar.

»Om Abelmonument og Abelfond«
se »Aftenposten« 1898 no. 213 af
Sophus Lie.

Silhouette af hr. Søren Georg Abel,
sogneprest til Gjerrestad, s. 52.

Tillæg til side 93, 102.

„Ligprædiken over salig afdøde Provst og Sognepræst til Wandsøe Præstegjeld Paul Severin Abel

holdet i Wandsøe Kirke den 9de April 1827

af Pastor *E. M. S. Cormontan* residerende Capellan til Undals Præstegjeld¹⁾.“

Med Vemod og Andagt, o Gud! møde vi her i dit Tempel, og i dit Navn. Vi omringe den Kiste, der indslutter Støvet af den Ædle, hvem du bortkaldte fra sin jordiske Virkekreds, fra Venners og Frænders Navn, for at lønne ham hisset i Samfund med dig med Seierskronen, for hvilken han heneden kjæmpede som en tro Arbejder i din Viingaard. Du kaldte ham til din Herlighed, Algode! Du gav og tog — din Villie skee! — Dit Navn være lovet! Men Adskillelsens og Savnets bittere Taarer rinde ved hans Grav; thi vi erindre med Vemod, hvad han som Mand og Fader var for Hustrue og Børn, hvad han som Sandhedens Tolk var for sin betroede Menighed. Ja, o Herre! hans Minde er os alle, Frænder og Venner helligt og dyrebart. Men medens Hjertet bløder ved Skilsmissen, saa være Du, algode Fader! vor Trøst og vort Haab! Din Trøstens Engel, o Gud, omsvæve den sørgende Enke, de sørgende Børn, som saa inderlig begræde den Elskedes Tab! Du styrke Venner og Frænder! hvem denne Retskafnes Bortgang falder saa smertefuld, at vi alle — alle kunde hæve vor Aand til dig, kunde med Tillid og Haab henvende vort Blik til den Evighed, som vinker os alle bag Død og Grav! at ogsaa vi, naar vor Vandringsstav er brudt, kunde samles did, hvor ingen Adskillelse er — til evigt Gjensyn, og i saligt Samfund med alle forudgangne Kjære og med dig vor Himmelske Fader! Amen.

*

*

*

„Jeg er Opstandelsen og Livet, hvo som troer paa mig, om han end dør, skal han dog leve, og hver den som lever og troer paa mig, skal ikke døe evindeligt.“ Naar disse Jesu Trøstens Ord lyde til os igjennem det aabenbarede Ord, som han selv har

¹⁾ *Hr. Even Meldal Schjelderup Cormontan*, f. 1798 i Øvrebo, blev sognepræst til Arendal 1847, provst 1861 og tog afsked fra sine embeder 1882, hvorpaa han i 1887, i sit 89de aar, reiste til sine børn i Amerika og † 1893 i Franklin, 95 aar gl.

skjenket os, saa tale de til os beroeliggende for vor Troe og for vort Haab. „Jeg er Opstandelsen og Livet“. Jeg er Den, som ved min Lidelse og Død knuste Syndens Vælde — og udfriede Menneskeslægten fra evig Fordærvelse, som ved min Lære gav Menneskene den Ledestjerne og Støttestav, der viser dem Veien til Livet, og styrker dem i Kampen til at erlange Livet — det evige Liv, der er Maalet for vor jordiske Vandring. — Jeg er den, som opstod i Herlighed og bekræftede Forsoningens Gyldighed, og befæstede Haabet om Udødelighed: hvo som troer paa mig, om end Dødens Budskab kommer, saa bortkaldes han til et evigt Samfund med mig, til den Salighed, som aldrig forgaaer. — Hvilken Trøst og hvilket Haab ligger i disse Jesu Ord! De lære os at skattere vort jordiske Liv fra den rette Synspunkt, ikke saaledes, at Støvets Aar skal anvendes til vore Lidenskabers Tilfredsstillelse, hvor stærke og smiggrende end deres Tilløkkelse kunne være, men saaledes, at vor jordiske Vandel skal være prydet med hiin faste og levende Troe, der paa det nøieste forener os med vor Forløser ved et helligt Levnet. — De give os tillige den trøstefulde Forvisning, at et herligt Maal vinker os alle bag Gravens Nat, et Maal, som Gud selv satte os, og Jesus selv gjorde os muligt at naae, hvor den Troendes sande og varige Løn er bevaret. — Saaledes vide vi nu rigtigere at bedømme vor Bestemmelse, i det vi hæve vor Aand fra det Forgjængelige til det Uforgjængelige, fra det Timelige til det Evige. — Hvad er altsaa dette vort jordiske Liv andet end Prøvens Aar, hvor Forvisningen om et høieste Væsen og Forsyn, som huldt ledsager os, om Forsoning og Udødelighed, som styrker og opliver vort Mod og Haab, skal, styrket og ledet ved Jesu blide Lære, berede os gennem Livets mange haarde Kampe til Borgere af et skjønnere, et himmelsk Fædreland? Hvad er Døden altsaa andet end Overgangen til et bedre Liv, hvor den sande og evige Fred er at finde? Det er altsaa denne vor Forvisning, hvorpaa vi bygge vor Dyd, som gjør os stærke i Fristelser, trøstige i Livets Trængsler, frimodige i Døden; det er den, som styrker os ved vor Elskedes Dødsleie, fordi vi vide, at den Herre, som mægtigen opstod og bereddede os et evigt Liv, vil engang opvække os alle, for at vi, samlede med ham, „skulle ikke dø evindeligen“. —

Med denne Troe og med dette Haab samles vi i Dag for at ledsage til sit jordiske Hvilested, denne vor elskede Medbroder i Christo, og i sit Kald graahærdet Olding, Provst Paul Severin Abel, som med fast Troe til ham, der er Opstandelsen og Livet, stred den gode Strid indtil Enden, som derfor nu efter en Vandring af henved 76 Aar, og efter at have i 48 Aar virket som Ordets Lærer, med Roe og Fred nedlagde sin Vandringsstav, at han med Frimodighed kunde sige: Herre! nu lade Du din Tjener fare i Fred. —

Over 27 Aar var han Christi Tjener for denne Menighed, der som et Vidne til hans Nidkjerhed og redelige Færd nu beklage hans Tab. I 12 Aar virkede han som Provst over Lister Provstie, skjønt allerede i graae Alder, dog med Manddommens Kraft. Dybt nedbøiet staaer nu den efterladte sørgende Enke, som i 40 Aar deledede med ham Livets Sorger og Glæder, og 12 efterladte Børns Taarer falde paa hans Grav, medens tvende forudgangne ventede ham og har modtaget ham i Lysets Rige. Hans lyse Aand,

der gjorde ham elskelig i Livet, besjælede ham indtil sidste Øieblik. Fuldkommen er nu hans Gjerning, og hans Vandringsstav er brudt. Hans jordiske Hytte have vi kun tilbage, som skal forenes med Støvet; men hans Aand er frigjort og herliggjort henkaldt til sit evige Fædreland. Men denne hans Bortgang saarer, og hans Savn falder tungt og smerteligt.

Hvad Under, at den efterladte Ægtefælle, de efterladte Børn med dyb Smerte begræde hans Tab, da hans trofaste og ømme Ægtekjærlighed, hans hulde Faderømhed, var dem i Livet saa dyrebart? — hvad Under, at Venners og Frænders Taarer rinde ved hans Kiste, da han som trofast og redelig Ven forsødede deres Omgang? — Og Menighedens og Medborgeres Taknemmelighed skal være hans skønneste Hæderskrands, fordi hans redelige Færd og retskafne Vandel vandt ham almindelig Agtelse og Kjærlighed. — Ja du forklarede Hedenfarne! Du hvis graae Haar var Dig en Hæderskrone — modtag vort sidste Farvel, vor sidste Tak, vor sidste Velsignelse. Vel føler ei nu dit afsiælede Leer, som vi omringe, de Taarer, din Bortgang afpræsser os; men din Aand skal huld omsvæve os, og være Vidne til den Kjærlighed og Høiagtelse, som vi i disse Andagtens og Vemodens Øieblikke bevidne dig. — Hvil sødt i Fred! medens dit Minde skal leve blandt os i kiær og vemodsfuld Erindring, indtil Herrens Budskab engang lyder til os, og kalder os did, hvor Du er, hvor ogsaa er vort Fædreland, og hvor ingen Adskillelse er.

Elskede Venner! og I den Forklaredes Efterladte! Sorgens Budskab lød — Afskedstimen slog, og Eders Støtte og Forsørger, den trofaste Mand, den kiærlige Fader maatte bukke under for den sidste Strid. Endnu bløder Hjærtet ved Afskeden, og Eders Taarer rinde; o Hjærtet kræver ogsaa sin Ret — saa lad da Taaren lette Kummerens Byrde, men Religionens Kraft, og Bøn til alles Fader og Forsørger, styrke og bevare Eders Tillid, Troe og Haab! O den Frelser, som er Opstandelsen og Livet, som opstod, at ogsaa vi skulle opstaae til et bedre Liv, være Eders Trøster og Beskjærmer! Hører denne kjærlige Frelseres Trøstens Ord: „Eders Hierter forfærdes ikke, troer paa Gud, troer paa mig; i min Faders Huus ere mange Værelser — Jeg gaar bort at berede Eder Sted, kommer jeg igjen og vil tage Eder til mig selv, og hvor jeg er, skal ogsaa I være“. O saa troer paa Gud, troer paa Frelseren, troer paa Livets og Dødens Herre! han saarer kun for at læge, for desto herligere at lønne. Vor Støtte og Forsørger — ja vort sidste Haab kan han bortkalde, og vi staae sørgende ved den Grav, som indslutter den Elskede, som var os dyrebarest i Livet, ak Herrens Veie ere ikke vore Veie — det føle vi vel ofte med blødende Hjerte, ved Skilsmisssens smertefulde Savn. Men hvi skulde derfor vore Hjerter forfærdes? hvo holder vor Skjebne i sin Almægts Haand? og med viis og faderlig Regjering styrer alt til vort Bedste? Hvo er det, som er os stedse nær med sin hulde og kraftige Hjelp, som Enkens Beskytter, Faderløses Fader? O det er jo vor algode Skaber og Forsørger, som har beredt alle Fromme Sted hos sig, „at de skulle være, hvor han er“, og deeltage i hans Salighed. — Har han da berøvet os de Elskede, som ved Dødens Haand rives ud af vor Kreds? Nei! elskede Venner! han har ikke berøvet os dem — han har kun bevaret dem —

bevaret dem til desto herligere og glædeligere Gjensyn! Saa er da Graven kun den Vugge, som gjemmer vort Støv, og Døden kun den Frommes Overgang til et bedre Liv — did hvor Intet forstyrrer vor Fred og vor Salighed — Hvad opveier mod den Saliges Fryd? mon Jordens Herligheder og Glæder? o nei, her hvor Alt er Forkrænkelighed — hvor alt kommer og svinder, her er ei den sande Lykke — den høieste Fryd at finde; har da en Elsket i vor Kreds fuldendt sin jordiske Bane, vilde vi, om vi kunde, ønske ham tilbage fra den Herlighed, hvortil han er indgangen? Nei! med Jobs hengivenhed ville vi sige: Herren gav, Herren tog, Herrens Navn være lovet! og snarere stræbe at vandre saaledes, at vi med Frimodighed kunde vente det samme Kald, og med Kjærlighed, Taknemmelighed og Tillid erkjende, at Herren er god mod os, selv naar han prøver os. Elskede Venner! saa er denne ædle Hedenfarne, hvis Støv vi omringe, ei berøvet Eder: men kun bevaret; henkaldd til en Salighed, Jorden ikke fatter. I sørge ved hans Grav med blødende Hjerter — den efterladte Enke — de gjenlevende Børn — Venner og Frænder ledsager hans Støv til Graven med Velsignelse og med Skilsmisssens Taarer! O men end ere I ikke forladte, fordi Eders Forsørger og Ven er ikke mere paa Jorden. En almægtig Herre, han som holder Himmel og Jord i sin Haand, og hvis Godhed er uendelig som hans Storhed, omgive Eder stedse med sin hulde Varetægt. Og hvo er det, som siger: „Eders Bedrøvelse skal vendes til Glæde — I have da vel nu Bedrøvelse; men jeg vil see Eder igien og eders Hierter skal glædes og Ingen skal tage eders Glæde fra Eder“? Det er den samme Frelser, der opstod og kaldte os til Livet, og som er vor trofaste Belønner. — Saa have ogsaa I nu, elskede Venner! Bedrøvelse — men Eders Hierter forfærdes ikke. — Troer paa Gud og Christum! omfatter ham med Tillid og Haab, at I kunde stride den gode Striid; og hvad er da disse faae Støvets Aar mod Evigheden? Hvad er denne Tids Piinagtighed mod den Herlighed, som skal aabenbares paa os? See Evighedens Morgenrøde smiler os imøde bag Gravens Nat! der er evigt Gjensyn — der skal vor Bedrøvelse vendes til Glæde, og Ingen tage vor Glæde fra os, der skulle vi leve evindeligt i Samfund med alle Kjære, og den Frelser, ved hvis Seier vi erholde Livet, skal forene os med sig. —

O lader os alle vandre saaledes, at Troe, Haab og Kjærlighed maa være vore bestandige Ledsagere — „at Ingen skal tage vor Krone“. Hvo veed, naar vort Timeglas er udrunden? men hvad enten den Stund er fjærn eller nær, da give Gud, at vor Bortgang kunde hædres med den Agtelse og de oprigtige Vemodstaarer, som vi skue ved denne Ædles Grav! Endnu, elskede hedenfarne Gubbe, modtage du vor Tak og Velsignelse, fra den Menighed, for hvilken du saa hæderligen virkede, fra dine Venner og Frænder — fra Enke og Børn, for hvem Du var Mand og Fader i Ordets ædlest Forstand. Snart dækker Graven dit Støv; men ogsaa vi gaaer den samme Evighed imøde — vi ville stride den gode Strid, at den Livsens Krone, som vor forklarede Ven har vundet, ogsaa kan blive vor Arv. — Algode Gud og Fader! Du Livets og Dødens Herre! Din Trøst og Bistand søge vi i disse Smertens Øieblikke. O vær os nær med din Miskundhed! Du aftørre Enkens og de Faderløses Taarer! Du mildne Deres Kummer. Du styrke Dem ved din Aand og Jesu blide Lære! Du tage dem

i din faderlige Beskiærmelse og Beskyttelse! at de ved din hulde Faderhaand og Vare-tægt kunne vandre trøstige og frimodige. Ja du styrke os alle — alle o Herre; at vor Bedrøvelse omsider kan vendes til evig Glæde, og at vi omsider kunde skue dig Ansigt til Ansigt og erlange din Fred, som ei Iorden kan give, men som du ene skjenker, og som aldrig forgaaer, Amen! —

Af navnet Abel

optræder der udenfor den foran omhandlede æt allerede i det 17'de aarhundrede flere personer i Norge, uden at der fra dem kan spores efterslegt ned i nærværende tid, om de end i en kortere periode havde en faatallig familie grupperet om sig. I denne forbindelse fortjener kun at nævnes de tre brødre: *Christen, Oluf* og *Herman Peder-sønner Abel*, hvoraf den første var sorenskriver i Aker og herfra blev forflyttet til Hede-marken, hvor han døde 1670; den anden var først underfiscal i Christiania og blev omkr. 1680 birkedommer i Grevskaberne. Samtlige blev gifte i Christiania og Aker i tiden 1654—1688.

I det 18'de aarhundrede optræder der væsentlig i Bergen flere af navnet Abel, der synes at være indflyttede danske, men heller ikke her blev det til mere end en ganske faatallig kreds, der temmelig hurtig forsvandt i ubemerketheden.

For nærværende tid findes der i Norge kun to familier Abel, (Abell), der kan gjøre fordring paa at betragtes som selvstændige ved siden af foran omhandlede:

1. Descendenterne efter klokker i Tvedt *Ole Sørensen Abel*. Han blev student fra Christianssands skole 1740 og havde i sine to egteskaber, 3: med *Anne Jacobsdatter Mørch* og med *Magdalene Marie Christiansdatter Rosewold*, to sønner, fra hvem nogle i Christianssand og omegn boende haandverkerfamilier nedstammer.
2. Descendenterne efter snedker *Johan Christopher Abell*, der indkom fra Preussen, hvor han var født 1740, til Jevnaker i 1770 og døde der i 1807. Med sin hustru *Else Catharine Weissenberg*, der tidligere havde været husjomfru hos presten *Borch* paa Bjellum, havde han syv børn, hvoraf to sønner har efterladt adskillige descendenter væsentlig i haandverkerstand i Christiania. Flere af disse er i senere aar udvandrede til Amerika.

Fra gaarden Abol i Sandherred har i det 18'de aarhundrede enkelte personer skaffet sig familienavnet Abel.

Überrettiget tilegnelse af familienavnet Abel.

Sofus Sandberg Jensen Abel, under-locomotivfører ved Lillesand-Flaksvandsbanen.

Hans egentlige navn er: **Abel Sofus Sandberg Jensen**, døbt $\frac{2}{9}$ 1866 i Faaborg paa Fyen og søn af nuværende hotelvert i Lillesand („Hotel Norge“) *Lars Jensen* og hustru *Karen Maria Dorothea Knudsen*.

Efter at være confirmeret i Lillesand 1880 uddannede han sig som mekaniker og drog i 1891 til Amerika, hvor han høsten 1892 i New York egtede *Ida Knudsen*, datter af udskiftningsformand i Nedenæs *Andreas Nicolai Knudsen*. I Amerika benyttede han *Abell* som familienavn og efter sin tilbagekomst til Lillesand, hvor han i 1896 blev ansat ved jernbanen, vedblev han hermed, idet navnets skrive-maade senere forandredes til *Abel*. Flere børn.

Karl Abel, fra $\frac{13}{1}$ 1885 ansat som fisketelegraphist i Finmarkens distrikt.

Han er født $\frac{24}{12}$ 1862 i Vefsen og søn af enken *Karen Pedersdatter Mosjøen* og 6. a. side 149. Han før en tid som sømand fra Molde.

I denne forbindelse kunde ogsaa byfoged **Mathias Abel** [**Mariager**], der med familie er anført s. 180, passende nævnes.

Trykfeil og rettelser.

Side	11	linie	10	staar:	stiftsskriver, læs: stiftsskriver.
»	20	-	21	—	Sogndal i sogn, læs: Sogndal i Sogn.
»	39	-	26	—	Præstegaard, læs: Præstegaard.
»	53	-	26	—	<i>Jacob Aal</i> , læs: <i>Jacob Aall</i> .
»	55	-	4	—	tøileshed, læs: tøilesløshed.
»	69	-	39	—	vinteren 1896, læs: i september 1894.
»	80	-	2flg.	—	Sølvverksdirectør Bøberts børn var: <i>Carl Wilhelm Bøbert</i> f. $\frac{14}{11}$ 1834 paa Modum og † $\frac{26}{9}$ 1865 i Stavanger som adjunct, <i>Søren Georg Bøbert</i> , f. $\frac{17}{4}$ 1838 paa Modum og † $\frac{20}{9}$ 1871 i New York, cand. juris, <i>Aagot Thekla Bøbert</i> , f. $\frac{18}{12}$ 1840 paa Kongsberg, gift med fhv. statsraad <i>J. O. Lange</i> , og <i>Sigrild Gunhilda Bøbert</i> , f. $\frac{29}{10}$ 1844 paa Kongsberg, hvor † $\frac{8}{10}$ 1857.
»	81	-	12	—	<i>Anne Marie Linde</i> , læs: <i>Anne Maria Linde</i> .
»	92	-	36	—	Hr. Abel, læs: Hr. Stub.
»	94	-	19	—	Venskabelighed, læs: Venskabelighed.
»	104	-	15	—	<i>Christine Marie Swenson</i> , læs: <i>Christine Mathilde Swenson</i> .
»	123	-	20	—	photograph <i>Worm-Pettersen</i> , læs: cand. jur. <i>Balthasar Schmitler</i> , se s. 125.
»	143	-	34	—	<i>Catharine Barth</i> , læs: <i>Catharine Barth</i> .
»	144	-	6	—	Dilahur, læs: Dilbhur.
»	149	-	5	—	bagerlære hos sin fader, læs: bagerlære i Bergen.

Fortegnelse over billedstoffet.

Portrætter [30].

Titelbillede: Niels Henrik Abel, matematiker, efter tegning af Gørbitz, (se s. 59).

- Side 23: foged i Indre-Sogn Søfren Lauritzsen Heiberg med familie.
- 42: sogneprest til Gjerrestad Hans Mathias Abel og hustru f. Normann.
 - 59: Niels Henrik Abel, matematiker, efter maleri af Bergslien, (se titelbillede).
 - 74: fiskeriasistent Søren Georg Abel og hustru f. Kjelstrup.
 - 75: læge Niels Henrik Abel og hustru f. Kjelstrup.
 - 79: sølvverksdirectør Bøbert og hustru f. Abel.
 - 82: Anne Maria Linde sorenskriver Schonevigs.
 - 106: lensmand i Næs og Hitterø Jonas Barth Abel.
 - 113: sorenskriver i Lyngdal Frederik Christian Thrane Abel og hustru f. Schjelderup.
 - 122: handelsmd. i Christiania, cand. pharm. Hans Holtermann Abel og hustru f. Kleffel.
 - 131: oberst Carl Sebastian Abel og hustru f. Kleffel.
 - 136: captein Jacob Schjelderup Abel og hustru f. Brodtkorb.
 - 143: lensmand i Aremark Mathias Cornelius Abel.
 - 150: fabrikeier i Fane Halvor Olai Rosendahl og hustru f. Abel, (se s. 148).
 - 152: kjøbmand i Bergen Matthias Abel og hustru f. Lossius.
 - 156: borgermester i Stavanger Søfren Godtzen med familie.
 - 170: raadmand i Kolding, cancelliraad Ejler Abell.
 - 172: landmand i Hornsyld, exam. juris. Peter Fjelderup Abell.
 - 173: forpagter i Baadstrup Peter Ejler Schwensen.
 - 174: landmand i Gammelby Ludvig Johan Abell.

Silhouetter [15].

- Side 52: sogneprest til Gjerrestad Søren Georg Abel og hustru f. Simonsen, (se s. 186).
- 73: sogneprest til Etne Peder Mandrup Tuxen Abel og hustru f. Fleischer.
 - 102: student Hans Abel, (Vanse).
 - 103: sogneprest til Eidsberg Georg Daniel Barth Abel.
 - 148: bagermester i Bergen Hans Gerhard Abel, hustru f. Zarendt og fire børn: bager i Vefsen Mathias Abel, Anne Abel, gift med Rosendahl (se s. 150), handelsfuldmægtig i Bergen Andreas Christopher Abel og styrmand i Bergen Johan Joachim Zarendt Abel.
 - 151: skibsrheder i Bergen Jean Etienne de Chezaulx Abel og hustru f. Krohn.
 - 186: sogneprest til Gjerrestad Søren Georg Abel, (se s. 52).

Facsimiler og photographier [10].

- Side 5: det Abel'ske sigill.
- 7, 8 og 9: tre sider af den Abel'ske slegtebog.
 - 13: byfoged i Trondhjem Mathias Abels haandskrift og navnetræk.
 - 22: sogneprest til Tysnæs Hans Mathiassen Abels haandskrift og navnetræk.
 - 61: brev fra Niels Henrik Abel til rector Holmboe 1826.
 - 69: Niels Henrik Abels gravsted ved Frolands kirke.
 - 85: sogneprest til Jelse Hans Hanssen Abels navnetræk.
 - 97: sogneprest til Vanse Paul Severin Abels haandskrift og navnetræk.

Tilsammen 55 billeder.

Register I

over de i slekten fødte personer af navnet Abel.

[De med en stjerne foran merkede navne tilhører den danske gren Abell].

- Aage 118.
 Aagot 118.
 Adolf Carolius 108.
 Adolf Jørgen Gisle 149.
 Alida Catharine 154.
 Alida Elisabeth * Stub 91.
 Andreas Christopher 148, 151.
 *Anna Catharine 171.
 Anna Elise Catharine 144.
 Anna Marie Linde 109.
 Anne * Reuper 25, 32, 93.
 Anne * Rosendahl 148, 150.
 Anne Marie 91, 144.
 Aslaug 126.
 Axel Christian 159, 168.
 Benedicte Elisa 153.
 Bergliot Gunhilde 149.
 *Birgitte Catharine 174.
 *Birgitte Margarethe 171.
 Carl Heinrich 3, 126, 165.
 Carl Sebastian (oberst) 127, 134, 137, 138.
 — — (skibsfører) 144.
 Caspar Lossius 153.
 Catharine * Hiorth 109
 Cecilie Christine 153.
 Christine * Lydichen 25, 31.
 Christine Cecilie * Koren 154.
 Christine Marie 74.
 Christopher Lossius 149.
 Clara Elisabeth, 34, 80.
 Clara Marie * Totland 90.
 Dorothea Margarethe 90.
 Egil Sten 127.
 *Ejler (raadmand) 170.
 * — 171.
 Elisabeth * Hanssen 15, 20.
 Elisabeth Charlotte 144.
 Elisabeth Magdalene * Böbert 77.
 Emilie Louise * Schnitler 125.
 *Engel Catharine 174.
 Ester * Blix 15, 168.
 — * Parelius, Schanche 178.
 Ester Marie * Lærmond 25, 80, 93, 156.
 Frederik Christian Thrane (sørenskriver) 109.
 Frederikke Margarethe Christine 144.
 Frederik Marcus Christian 132, 134, 136.
 Fredrik Christian Thrane 132.
 Fredrik Louis 124.
 Fredrik Marcus Christian 118.
 Georg Daniel Barth 102, 118.
 Georg Daniel Henrik 108.
 Gerda Christine 153.
 Gjertine Catharine 132, 134.
 Gudny Asbera 150.
 Gustav Adolf 124, 126.
 Halfdan Joakim Paludan Zarendt 149.
 Hans (Hanssen, prest) 25, 33, 81, 91, 92, 93, 156.
 — (Mathiassen, prest), 7, 9, 15, 20.
 — (captein) 5, 6, 176.
 — (student) 102.
 — (styrmand) 132.
 — (mønstreskriver) 158, 163, 165, 166.
 Hans Gerhard (bager) 148.
 — — (lærer) 149.
 Hans Holtermann 104, 118, 134, 137.
 Hans Jørgen 145.
 Hans Mathias (prest), 34, 48, 91, 161, 162, 182.
 — — 56.
 Hans Schjelderup 126.
 Heinrich Gustav Adolf 132.
 Helmer Severin 34, 80.
 Henriette Wilhelmine * Lund 117, 142.
 Henrik 126.
 — (Mathiassen) 15, 169.
 — (prest) 39, 85, 161.
 Henrik Wilhelm 118.
 Hulleborg * Hielm 166.
 *Ida Augusta * Ingerslev 173.

- *Ingeborg * Schwensen 173.
 *Ingeborg Catharine 174.
 *Inger Christine 171.
 Isaachine Wilhelmine Caspara * Prydz 74.
 Isaach Wilhelm Castberg 74.
 Jacob (løitnant) 176.
 — (guldsmed) 5, 175.
 Jacob Møller 175.
 Jacob Schjelderup 110, 115, 116, 132.
 Jean Etienne de Chezaulx (skibsrheder) 151.
 — — — (journalist) 153.
 Jens 159, 168.
 — 34, 80.
 Jens Eilertz 90, 90.
 *Jensine Andrea 171.
 Jens Jørgen 167.
 *Jens Malling 173.
 Jens Malte 178.
 *Joachime Edvardine 171, 173, 173.
 *Joachim Edvard 171.
 Johan Gerhard 153.
 Johan Henrik Mehrstens 150.
 Johan Joachim Zarendt 148, 151.
 Johan Kristofer 149.
 Johanna 166, 168.
 Johanne 144.
 Johanne Christine * Hiorth 109, 154.
 Johanne Mathilde * Engh 108.
 Johanne Sophie Hammond * Ingebrigtsen 150.
 Johan Peter 159, 168.
 Jonas Barth 106.
 *Jørgen 174.
 Jørgen Henrik 164.
 — — (major) 6, 159, 164, 166.
 — — (brugsfuldm.) 167.
 — — (prest) 6, 25, 35, 86, 88, 89, 93, 155, 156.
 — — (sømand) 166, 167.
 Karen 15, 175.
 Karen Sibylle 118, 118, 132, 133, 142.
 — — *Bing 107.
 — — *Kobro 133, 141.
 Lars Gustav 90.
 *Laura Frederikke 174.
 *Laura Theodora 173.
 Louise 125.
 Louis Gustav Kleffel 124, 126.
 *Lorentz Frederik 171.
 *Ludvig Johan 173.
 Magdalene Margarethe 153.
 Malfrid Amalie 149.
 Margarethe * Roll 132.
 Margarethe Christine 142.
 Margarethe Christine Mathilde 124.
 Margarethe Henriette 118.
 Margarethe Marine 46.
 Maren Brun 90, 90.
 Maren Catharine Marie Wilhelmine 144.
 Maren Elisabeth 118.
 Maren Heltberg 105.
 Marie Catharine Weibye 108.
 Marie Louise 132.
 Mathias (byfoged, com. skriver) 5, 11, 175.
 — (prest i Asker) 15, 16, 93, 180.
 — (prest i Frederiksstad) 25, 26, 93.
 — (prest i Etne) 91, 145.
 — (bager) 148, 149.
 — (ass. kasserer) 153.
 Mathias Cornelius (lensmand) 143.
 — — (styrmand) 144.
 Matthias (kjøbmand) 152.
 Mette Catharine 109.
 Mette Christine 175.
 — — *Jessen 178.
 Mette Marie Wahl * Ross 175.
 Niels Henrik (matematiker) 3, 56, 79, 184, 185, 186.
 — — (bogholder) 74.
 — — (læge) 75.
 Niels 125.
 Ole Mathias 150.
 *Pauline * Rasmussen, Hansen 171.
 Pauline Severine 142.
 — — *Jepsen 106.
 Paul Severin 93, 104, 106.
 — — (provst) 90, 91, 92, 93, 105, 110, 187.
 — — (contorist) 117, 138, 142.
 — — (skibsfører) 143.
 Peder 159, 168.
 — (student) 25, 26, 31, 93.
 — (bager) 34, 80.
 Peder Mandrup Tuxen (prest) 72.
 — — — (ingeniør) 77.
 — — — (toldass.) 74.
 Peder Rasmussen 169.
 *Peter Fjelderup (landmand) 172.
 * — — (lærer) 174.
 *Petra Catharine 173.
 Petrine Cecilie 144.
 Rasmus (Mathiassen) 15, 169.

Rasmus (Pedersen) 170.
 *Sophia Magdalene * Schwensen 172.
 *Sophie Amalie * Ebeling 173.
 * — — * Jørgensen 171.
 Sophus 153.
 Susanne Margarethe * Simonsen 149.
 Søren 46.
 — (raadmand) 21, 25, 32, 81, 93, 156, 158.
 Søren Georg (prest) 46.
 — — (fiskeri-assistent) 74.

Søren Mathias 158, 164.
 Thomas Frederik 133, 141.
 Thomas Frederik Weibye 104.
 Thomas Hammond 72.
 Thora Frederikke 142.
 Thor Henrik Carstensen 80.
 Vibeke Catharine * Hillebrand 178.
 Wilhelmine Marianne 74.
 Wollertine Hansine 154.

Register II

over indgiftede og øvrige forekommende personer.

[De indgiftede er betegnede ved en stjerne foran navnet].

Åkerstrøm, (danselærer) 139.	Allervelt, Cornelius C. 177.	Barth, Georgine Caroline 100.
Aall, Jacob 53, 192.	Amundsen, Christine 106.	—, H. G. D. (katechet) 135.
Aarestrup, P. N. (sorenskriver) 114.	—, Mads Christian 106.	* —, Karen Sibylle * Abel 93.
Aas, John (provst) 42, 49, 55.	Andersdtr., Benedicte 117.	—, Marichen Elisabeth 47.
Aas [?], se Nielszen, Peder.	—, Ellen 11.	—, N. B. (løjtnant) 143.
Aastrup, Tøger Hanssen 15.	—, Kaisa Lisa 118.	—, T. F. W. (ov.toldb.) 135.
Abel, Anne Catharine 181.	Andersen, Andreas (captein) 140.	Bartholin, J. (professor) 157.
—, Dorothea 181.	—, J. O. (læge) 144.	Becker, (tysk dr.) 120.
—, Gregor 5.	Anderssen, Elias (prest) 82.	Beer, Anders 67.
—, Hans (maler) 5.	—, Jesper (foged) 177.	Bendeke, Aline 132.
—, Hans Henrik[sen?] 169.	Andvord, T. R. (prest) 130.	—, Johan (oberstl.) 140.
—, Hans Jacobsen 5.	Arentz, (lector) 93.	Bendz, C. F. V. 173.
—, John 5, 169.	—, (provst) 166.	*Benjaminsdtr., Jacobine 149.
—, Mathias (byfoged) 20, 180.	—, Claus S. (prest) 166.	Benkestok, Adelus 10.
—, Peter 5, (student) 176.	—, Engel Petersdtr. 155.	—, Anders 10.
—, Thorborg Helene 181.	—, H. (prest) 83.	Bentsdtr., Maren 32.
Abild, Jacob 5.	—, N. R. (captein) 140.	Berg, Henrik 35, 36, 37, 38, 161.
Adeler, (amtmand) 166, 180.	Arff, Anne Lucie 106.	—, J. F. (katechet) 134.
—, Cort 72.	Arneberg, U. F. C. (prest) 103.	—, J. S. (lærer) 133.
—, Marie Elisabeth 166.	Arntsdr., Anne 180.	—, Richard 145, 146, 147.
—, Niels Søfrensen 72.	Aschenberg S. (provst) 38, 41, 49.	Berggrav, Anne Malene 47.
—, Permille 72.	Bagge (captein) 94.	Bergh, C. W. (major) 128, 130.
Adelsteen, fru Dorte 10.	—, Helene Christine 151.	Bergsager, A. O. 117, 120.
Adolphin, Oluf P. 21, 22, 23.	Balg, Kirsten N. 109.	Bernhoft, G. C. (prest) 100.
Ahlefeldt-Laurvigen, grev 174.	Balle, N. E. (biskop) 98.	—, Hans H. (prest) 176.
Albertsdtr., Alhed 11.	Baltzersen, Iver 14.	Bildt, Vincents 12.
Allervelt, (familien) 176.	Bang, M. F. (biskop) 97.	Bing, Lars Hess 107.
* —, Alette 177.	*Barth, A. Augusta E. C. 143.	—, Martin 108.
—, Alette (*Lesche) 177.	—, Georg Daniel 93.	* —, N. C. (dykker) 107.

- Birch, Anna Sophie 47.
—, G. J. S. 47.
- Bjergbye, Christine 158.
—, P. (prest) 158.
- Bjørn, Albert 90, 115.
- Bjørnestad, T. N. (prest) 137.
- Bjørnsdtr., Inger 167.
- Bjørnsen, Anders 167.
- Blichfeldt, C. F. 158.
- Blix, Erik (raadm.) 15.
—, Lauritz 169.
—, Lavina 11.
—, Mogens L. 15.
* —, Peder L. 168.
—, Salomon L. 11, 15.
- Blom, G. P. (amt.) 53, 54.
- Boeck, C. W. 76, 80.
—, C. P. B. 61, 69, 70.
- Bonde, Maren S. 81.
- Borchardsen, Alhed 145.
- Borchardt, (tysk profess.) 70.
- Borchmann, O. J. 8.
- Bothwell, J. H. jarl af 10.
- Bowitz, A. C. 110.
- Brandt, W. C. 46.
- Breder, Jørgen A. 157.
- Brix, Lauritz P. 175, 177.
* —, Riborg P. 175.
- Broch, Else P. 18.
—, L. M. B. 138.
—, Tyge (prest), 23, 24.
- Brodahl, M. J. L. 108.
- Brodtkorb, Eiler N. 132.
* —, Marie E. 132.
- Brun, Anne Marie 89.
—, Erik Anker 35, 162.
—, Johan Nordal 35.
—, Lars (sorenskr.) 86.
* —, Maren 85, 89.
—, Svend Busch 177.
- Brunsteen, Christine S. 155.
- Bruun, Elisabeth Charlotte 144.
—, Elisabeth S. 159.
—, Johanne C. 144.
—, (captein) 151.
- Brüneck, J. C. 72.
- Bugge, (frøkner) 110.
—, (prest) 100.
—, Anne Nielsdtr. 83, 91.
- Bugge, Inger 21, 32.
—, Jens S. (prest) 21.
- Burchardt, Friederiche 119.
- Busch, Anna 109.
—, Hans 109.
—, (proviantforv.) 180.
- Butaud, J. (consul) 151.
- Bydahl, (klokker) 6.
- Bygland, Anlov 166.
- Bärwald, Louise 119.
- Bæver, Hans 94.
- Böbert, Aagot Thekla 71, 80, 192.
* —, Carl Friederich 77.
—, Carl Wilhelm 77, 192.
—, Sigrid Gunhilda 192.
—, Søren Georg 192.
- * Bøckmann, Elisabeth Henriette 102.
—, Søren Gottfried 102, 105, 110, 111, 112.
- Bøen, Th. O. 69.
- Bøhn, C. (prest) 83, 158.
—, (madame) 159.
- Børgesen, Erik (foged) 89.
—, Jonas 166.
- Böschén (frøken) 133.
- Calmeyer, Christine 72.
—, Christopher 72.
- Calundan, Frederik 84.
- Camstrup, Ole 81.
- Carstensen, Henrik 46.
- Castberg, Catharine W. 72.
—, Isaach W. 72.
- Cauchy, (matematiker) 62.
- Celius, Henrik O. 92.
- de Chezaulx, J. E. 151.
- Christensdtr., Anne 14.
- Christensen, J. (byfoged) 12.
- Christiansen, F. A. 171.
- Christie, (præsident) 53.
- Christophersdtr., Alhed 11.
- Christophersen, Anders 104.
—, W. C. (consul) 138.
- Claussen, A. E. C. 143.
—, Anna H. 157.
- Cold, Johan 29, 30.
- Colditz, G. W. 158.
—, (familien) 158, 159.
- Collin, C. J. (captein) 144.
* —, Gusta 144.
- Cormontan, E. M. S. 187.
- Corneliussen, C. (foged) 159.
- Cortsdtr., Rachel 80.
- Crelle, (matematiker) 62, 64, 70.
- Daae, Hans (prest) 137.
- Dahl, Amund L. 10.
—, Ingeborg K. 167.
—, J. L. (Jens?) 29.
—, Lavina 11.
—, Maren Elisabeth 118.
- Dajon, Maie 72.
- Darre, Mentz C. 14.
- Dedekam, Karen (*Brun) 86.
—, Karen (*Eilertz) 86.
- Deichman, B. (biskop) 29.
- Dewegge, Catharine 79.
- Djørup, D. M. O. 173.
- Dochedal, Lars 45.
- Dons, Jens A. 171.
* —, Mette A. 171.
- Dreyer, Elise J. 151.
- Dührendahl, Paul 39.
- * Ebeling, F. E. E. 173.
—, J. F. 173.
- Egeberg, C. A. (læge) 139.
- Ehm, Hans 15.
* Eilertz, Birgitte 86.
—, Chr. L. 90.
—, Jens 36, 86.
- v. Eldern, F. A. 178.
- v. Ely, F. (major) 157.
- Engbretsen, Billa 73.
- Engelbrektsen, O. (bisp) 9.
- * Engh, John (prest) 108.
- Eriksen, Gudride 124.
- Esbensen, M. Sophie 74.
- Eschildsen, L. L. (prest) 39, 40, 42.
- Essendrop, A. E. H. 141.
—, Chr. Styhr 79.
- Evensen, Edvard 170.
—, Lorentz 170.
- Falck, (familien) 10.
- Falkener, Margrete 10.
—, Peter Adriansen 10.
- Falkervig, Peder R. 90.
- Fasting, J. J. (general) 90, 94, 145.
—, (familien) 94.
—, E. M. Lydersdtr. 145.
- Fernholdt, (engelsk officer) 104.

- Finde, Henrik P. (prest) 81.
 * —, Maren 81, 156.
 —, Peder H. (prest) 83, 156.
 de Fine, S. (prest) 157.
 Finne, Jacobine 130.
 Fischer, Sophie Magd. 170.
 Fleischer, (familien) 72, 73.
 —, Marie Elisabeth 75.
 —, Philip 98.
 * —, Wilhelmine Magdalene 72.
 Foss, L. B. 108.
 * Franch, Alette Johansdr. 176.
 Fredenhagen, Emilie 118, 119, 127.
 —, Johann 119.
 Frederichsen, fru 66.
 Frederiksen, Mens 149.
 —, Morten 15.
 Friedlieb, Søren, (biskop) 166.
 Friedrich Franz, (storhertug) 120.
 Frimann, H. (amtmand) 157.
 Friis, Mette 171.
 Fyhn, Maren 110.
 —, Peter A. (toldinsp.) 110.
 Fürstenberg, J. P. 158.
 Gaas, Claus (prest) 21, 22, 23.
 Gamborg, T. N. E. 138.
 Garman, Herman 82.
 Garmann, Christopher (prest) 9.
 —, G. H. (sorenskr.) 115.
 Geelmuyden, (familien) 145.
 —, Alida Catharine 151.
 —, Catharine 72.
 * —, Christine Karine 145.
 —, Gert 145, 151.
 —, Knud 72, 145.
 Germar, (tysk professor) 77.
 Gesellius, (tysk dr.) 120.
 Glad, Rasmus 81.
 Glumseø, Niels, (prest) 72.
 Godtzen (familien) 155.
 —, Elisabeth S. 157.
 * —, Hulleborg 155, 157, 158.
 —, Søren 155, 157.
 Goethe, 79.
 Gordon, Jane 10.
 Gran, Christen K. 152.
 Gregersen, N. (oberst) 140.
 Grieg, Joachim S. 117.
 Grum, Peder (lagmand) 14.
 Grung, L. (amtsingeniør) 131.
 Grøn, Ludvig (prest) 39, 89.
 —, Johan (prest) 39.
 Grønn, S. (amtsingeniør) 130, 131.
 Gudens [Gude], Aasille J. 19.
 —, Catharine 19.
 * —, Dorothea Johansdr. 16, 19.
 Gudmundsen, Ole 108.
 Gudmundson, Thrine 125.
 Gulowsen, Jacob (oberst) 140.
 Gundersen, Michel (sorenskr.) 157.
 Gylden, Jens Nielsen 15.
 Haard, Hans Henriksen 11, 15.
 —, Karen, se Rasmusdr.
 Haffner, I. F. W. (oberst) 140.
 Hagerup, F. S. W. 94.
 —, Eiler (biskop) 39, 40, 154.
 —, Hans H. (oberstl.) 140.
 —, R. F. (sorenskr.) 159.
 —, Søren 94, 97.
 Hals, C. D. (krigscom.) 140.
 Halvorsen, madame 138.
 —, Johannes (prest) 183.
 —, Knut 183.
 Hammer, Hans Chr. 69.
 —, L. (prest) 157.
 Hannekamp, Gjert 15.
 Hanning, (familien) 20, 21, 32.
 * —, Clare 20, 21.
 * —, Margarethe 21, 32.
 —, Mette P. 21.
 Handsdr., Elisabeth 6, 7, 9, 10, 11.
 —, Karen 14.
 *Hansen, Benedicte Elisa 153.
 —, F. E. (sorenskr.) 114.
 —, H. C. (brugseier) 106.
 —, Jens 171.
 —, K. A. (general) 153.
 —, Otto (lœitn.) 152.
 —, Peder (biskop) 41, 45, 47, 48, 49, 100.
 —, Vilhelm Julius 171.
 *Hanssen, Hans 20.
 —, Jacob (prest) 104.
 —, Rasmus 7, 8, 9, 11, 14, 16.
 —, Steen (prest) 178.
 Hansteen, Christopher 58, 60, 63.
 —, professorinde 65, 69.
 Harboe, Ludvig (biskop) 94.
 Harboe, L. J. T. (lœitn.) 140.
 Hartgjænger (?) 175.
 Hegermann, D. 168.
 Heiberg, Anton Wilh. 138.
 —, Birgitte Andersdr. 157.
 —, Gabriel (prest) 81.
 —, Johan W. 83.
 —, Kirsten 20.
 —, Lars (prest) 25.
 —, Peder (sorenskr.) 157.
 —, Søren Lauritzsen 20, 23.
 —, Søren Anderssen 81.
 Helkand, Anders Jenssen 14.
 Helberg, (familien) 81, 82.
 Henriksdr., Karen, se Staur.
 —, Margarethe 176.
 * —, Sille Margarethe 176.
 Henriksen, Hans, se Haard.
 v. Herder, friherre 77.
 Hertzberg, C. E. 139.
 —, J. N. 128.
 Hesberg, Niels 167.
 * —, Thorborg 167.
 Hetting, Magnus G. 74.
 Heuch, J. Chr. (biskop) 134, 135.
 *Hielm, Børge J. 166, 168.
 —, Hans Abel, 167.
 —, Jonas Anton 167.
 *Hillebrand, F. Curt 178.
 Hilschow, 20.
 Hintz, Baltzer 177.
 *Hiorth, Hans Abel 109, 154, 155.
 —, Jørgen S. 154.
 * —, Lauritz Smith 109, 154.
 Hjort, (professor) 69.
 Hobro, Anna 109.
 —, Christen A. 109.
 Hoff, E. (general) 140.
 Holbye, Michael 103.
 —, P. C. H. 85.
 Holck, Randi N. 109.
 Holm, F. F. 173.
 Holmbøe, B. M. 56, 57, 61, 65, 69.
 Holmen, B. Larsen 149.
 Holst, (captein) 30.
 —, Jens S. (prest) 47
 Holtegaard, Christine 172.
 Holter, Anna 177.
 Horn, (garnisonsprest) 76.

- Houge, C. G. (prest) 93, 145.
 Huus, C. A. (prest) 86, 88, 89.
 Hylling, Hans L. (prest) 158.
 Høegh, Just J. 17.
 Ibsen, Peter (foged) 10.
 Ingeborg Marie, hr. Bøhns 158.
 *Ingebrigtsen, I. B. 150.
 *Ingerslev, H. P. 173.
 —, V. R. 173.
 Irgens, (læge) 77.
 —, Ole (biskop) 147, 148.
 Isaachsen, Daniel 168.
 Iversdr., Ellen 108.
 Iversen, Catharine M. 126.
 Jacob V af England 10.
 —, (søgneprest) 109.
 Jacobi, (matematiker) 70, 71.
 Jacobsdr., Alhed 7, 10.
 Jacobsen, Abraham 105.
 —, Hilda 153.
 —, Michael 105.
 *Jebesen, F. A. P. 106.
 —, Peter 106.
 *Jensdr., Kirsten 167.
 Jensen, Truls 158.
 Jessen, Peder 109.
 Jentoft, Anders 14.
 —, Hans 14.
 Jersin, Christine 145.
 —, J. J. (biskop) 145.
 Jespersdr., Margarethe 21.
 Jespersen, Hans 177.
 —, Jesper 177.
 Jessen, Andreas 178.
 —, E. J. (etatsr.) 99.
 —, Henrik 178.
 —, Mathias 178.
 * —, Noah D. M. 178.
 Jestrup, Jørgen 25.
 Johannessen, Halvor 183.
 —, Liv 183.
 Johansdr., G. D. 149.
 Johndr., Pernille 150.
 Johnsen, Ingebrigt 150.
 —, John 104.
 Johnston, Elisabeth J. J. 109, 110.
 Juell, Lorentz 181.
 *Joys, Caroline Margarethe 104.
 —, John 104.
- Jürgens, Gertine 109, 110.
 —, Georg Daniel 108, 110.
 * —, H. P. M. 108.
 Jørgensdr., Anne Catharine 171.
 Jørgensen, Hans (foged) 7, 10.
 —, Gyde 171.
 —, Marie F. 173.
 * —, Niels 171.
 —, Niels H. 174.
 * —, Susanne 174.
 Kaas, Ulrik 25.
 Kalleberg, E. B. Bernsdr., 142.
 Kaltenborn, A. T. (løitn.) 139.
 —, (sorenskriver) 144.
 Karre, Balsar Jenssen 7, 10, 11.
 Keilhau, B. M. (professor) 69, 71.
 —, J. C. (major) 138.
 —, W. C. (oberstl.) 138.
 Kemp, Christian 71.
 —, Christine 65, 66, 67, 71.
 Kielgaard, Peder 166.
 *Kierkegaard, B. C. 173.
 —, Lauritz 173.
 —, Søren 173.
 Kierulf, Christen 95.
 Kieszer, Marie Margarethe 72.
 Kirsebom, Jacob G. 110.
 —, Margarethe C. 110.
 Kjelstrup, Carl Wilhelm 74.
 —, C. F. A. (prest) 75.
 * —, Christine Marie 75.
 * —, Marie Christine 74.
 Kjørboe, M. B. 115.
 Kjøtten, I. Christophersdr., 20.
 Kleffel, (familien) 118 fig. 127.
 * —, J. C. H. E. 127.
 * —, L. D. S. P. 118.
 Klem, Anders Frederik 78.
 Knagenhielm, Hans 86.
 Knudtzon, Hans 53.
 Kobro, Isak de Lange 141.
 * —, Karl M. 141.
 Koch, Catharine Chr. 71.
 Kolding, Peder J. (byfoged) 145.
 Koren, B. J. R. (admiral) 154.
 * —, Mens 154.
 —, Paul 154.
 —, U. W. 48, 49, 93.
 v. Koss, Anne Josepha 166.
- v. Koss, J. C. (prest) 166.
 —, J. C. (captein) 166.
 Krabbe, C. P. 177.
 Kraft, Christine 47.
 —, Jens Evensen 47.
 —, Magdalene A. 46, 47.
 —, Sine 122.
 Krag, Hans H. (major) 94.
 —, Peter R. 129, 131.
 —, Peter S. (prest) 94.
 Krog, J. E. G. 51.
 —, L. N. (prest) 145.
 —, Truels L. 145.
 *Krohn, Cecilie Marg. 152.
 —, Wollert D. 152.
 *Kroll, Sophie Magd. 170.
 Kærup, J. (biskop) 161.
 Lange, J. O. (statsraad) 80, 192.
 Langholt, Maren H. 110.
 Larsen, Jens 118.
 —, Lars I. (consul) 135.
 * —, Laura Mathilde 118.
 Larsen-Naur, C. T. 135.
 Larsen, Benjamin 149.
 —, Oline Ragnh. 149.
 —, Oluf (foged) 157.
 Lassen, Jens R. (byfoged) 180.
 —, Lorentz F. 170.
 —, Peder F. 170.
 * —, Sophie Amalie 170.
 Lauritzsen, M. (byfoged) 11, 12.
 —, N. (lagmand) 109.
 Leganger, C. Petersdr., 72.
 Legendre, (matematiker) 62, 71.
 Leigh, M. (prest) 145.
 Leonhardsdr., Susanne 109.
 Leon, Michael M. 159.
 —, Morten 159.
 Lesche, Cornelia 177.
 —, Rasmus 177.
 Leschly, J. H. (captein) 159.
 Leth, Ole 178.
 *Lidemark, Anne Marie 143.
 —, Peter 143.
 —, P. S. 144.
 Lie, Andreas (foged) 166.
 —, Erika 121.
 —, M. Sophus 47, 186.
 Lieblein, professor 121.

- Lieungh, J. J. 74.
 Lihme, Salve 94, 145.
 Lind, skibsfører 133.
 Linde, Anne Maria 81, 82, 83.
 —, (familien) 81.
 —, Gabriel 81, 83, 91.
 Lino, Otto 83.
 v. d. Lippe, Catharine Elisab. 86.
 —, Paulus 158.
 Londemann, se Rosenkrone.
 Lorange, Karsten 140.
 * Lossius, Anna Nicoline 149.
 —, Caspar K. 152.
 —, Christopher 149.
 * —, Magdalene M. V. 152.
 Lund, (grosserer) 110.
 —, Anne Christensdr., 18, 20, 180.
 —, Christen E. 20.
 —, (familien) 20.
 —, E. L. (tolder) 117, 142.
 —, Eilert I. (studios) 142.
 —, Elisabeth R. 132.
 —, Engel Sørensdtr., 166.
 * —, Karen Sibylle 117, 142.
 —, Peder Ludvig 100.
 —, garnis.prest 111.
 Lundh, C. A. B. 139.
 Lunge, Vincent 9.
 Luth, Ditlev 38, 85.
 *Lydichen, Helmer 31.
 Lyngstad, A. M. Nicolaidtr. 150.
 Lützwow, Oluf J. 140.
 *Lærmond, Jan 80.
 —, Michel 80.
 Løkke, Peder Olsen 16.
 Løye, styrmand 95.
 Madsdr., Anne 20, 23.
 —, Sophie 172.
 Madssen, Henrik 176.
 —, Johan (prest) 157.
 * —, Martha 150.
 —, Martinus 150.
 —, Oluf (prest) 5.
 Magnæs, (fanjunker) 128.
 Mandahl, Jørgen 145.
 Mangor, Christine 158.
 —, Hans 158.
 Mariager, (familien) 20, 180.
 Mariager, Jens Jessen 18.
 —, Mathias Abel 20, 180.
 —, Rasmus Jessen 18, 20, 180.
 Maria Stuart af Skotland 10.
 *Marstrand, Hedvig 177.
 —, Jørgen F. 177.
 —, (familien) 177.
 Marstrander, F. A. 158.
 Mecklenburg, Wilhelm 12.
 —, Else Margarethe J. 177.
 —, Margarethe J. 177.
 Mellbye, J. G. H. 140.
 Meyer, Hans E. (foged) 175.
 —, Melchior (prest) 175.
 —, Ove 178.
 —, Thomas E. 175.
 Michelet, Wolf (captein) 140.
 Michelsen, Hans 8, 11.
 —, Inger Christine 171.
 Middelfart, P. A. 140.
 Montagne, Karen 145.
 Morgenstjerne, N. K. O. v. Munthe af 140.
 Mortensdr., Abalone 34.
 Mortensen, Anders 14.
 Moss, Anders H. 47.
 —, Anne Marie 47.
 —, Elisabeth M. H. 47.
 Mule, Diderik 21.
 Munch, Edvard 140.
 —, E. S. (prest) 135.
 —, Hans L. (prest) 16, 18, 19.
 —, J. S. (biskop) 103.
 Mungård, A. B. M. 104.
 Müller, A. (tysk dr.) 120.
 —, Anne Christine 25.
 —, M. (biskop) 158.
 Münster, A. W. 139.
 à Møinichen, Erik 157.
 Møller, captein 136.
 —, Chr. L. 126.
 —, Frederik 126.
 —, Nicolaj B. 61.
 —, Peter 32.
 —, T. F. (prest) 135.
 *Mørch, Anne Adeler 164.
 * —, Anne Dorothea 163, 166.
 —, Ole Pedersen 163, 164, 166.
 —, Otilie 166.
 Mørch, Peder Mortensen 166.
 Nannestad, oberstl. 128.
 Nansen, Fridtjof 121.
 Nave, Reiel 90.
 Nideros, Hanne Susanne 168.
 —, Otte 168.
 Nielsdr., Anne 109.
 —, Kirsten 14.
 —, Maren 109.
 Nielsen, Christopher 11.
 —, Jacob (raadm.) 11, 15.
 —, (familien) 11.
 —, Jens (raadm.) 145.
 —, Olea Christine 106.
 —, Peder [Aas?] 8.
 —, Søfren (sørenskr.) 34.
 Nieman, Lauritz 27.
 —, Morten 27.
 Nissen, fru 121.
 *Normand, Elisabeth Knuth 34, 42.
 —, Jørgen P. 34.
 —, (familien) 34, 35.
 Norum, John 117.
 Nyrop, C. (biskop) 157.
 Oetken, J. W. (general) 177.
 Ohlsen, Ole (foged) 112.
 Olrich, Maren 32.
 —, Michael 32.
 Olsen, August 126.
 —, Birthe Oline 107.
 * —, Dagny 126.
 Ostenfeldt, Peter 27.
 *Overberg, Karen 176.
 Paludan, R. (biskop) 36, 159.
 Parelius, Claus Jessen 178.
 —, Ester Abel 178.
 —, Steen (baccalaur) 178.
 * —, Steen Claussen 178.
 Paus, Johanne P. 166.
 —, S. J. J. 75.
 Pavels, P. J. (prest) 145.
 Pedersdr., Johanne 145.
 Pedersen, Jens 167.
 Petersdr., Margrete, se Falkener.
 Petersen, Christian 177.
 —, Jacob (lagmand) 7, 10.
 —, Lars 83.
 —, Thora Sophie 174.
 Pettersen, E. C. 153.

- Ploug, (digterens fader) 172.
 Ployen, Henrik 166.
 Probst, A. F. H. 153.
 * —, Lucie F. 153.
 *Prydz, C. Edvard 74.
 —, Hans 74.
 —, Kirsten H. 74.
Rampe, H. L. 142.
 Randolph, Iver 25.
 Rasch, Anna 157.
 —, Ingeborg 158.
 —, Sophie 157.
 —, (san.captain) 77.
 Rasmusdr., Karen (*Hanssen) 8, 9, 11, 14.
 * —, Karen 9, 11, 15, 16.
 —, Karen (*Michelsen) 11.
 —, Margarethe 18.
 Rasmussen, Rasmus 171.
 —, R. Hartvig 171.
 —, Søren (professor) 58, 69.
 Ravn, Jacob M. 81.
 Regelsen, Peder 19.
 *Reuper, Adolph 32, 169.
 —, Clara Chr. 169.
 Riege, H. J. 151.
 *Riise, Birgitte Chr. 170.
 —, Christense 170.
 —, Einer Olsen 170.
 Rolfsen, Lauritz 16.
 Roll, Jacob 132.
 * —, Oluf N. 132.
 Roosen, B. J. C. 67.
 *Rosendahl, H. O. 150.
 —, W. M. 150.
 —, (familien) 151.
 Rosenkrantz, Anna B. 166.
 de Rosenkrone, E. L. 80.
 Rosing, Hans C. 17.
 Ross, Christopher 175.
 Rubach, J. (ritmester) 140.
 Rue, Christen B. 81.
 Rulffs, Henriette 154.
 Rustung, Anna 10.
 —, Dorthé 10.
 —, Christopher T. 9.
 —, Margrete 10.
 Ruus, Karen T. 145.
 —, T. H. 145.
- Rye, H. J. (oberstl.) 129.
 Røg, Christopher O. 176.
 —, Hans N. 176.
 —, Margarethe 176.
 Rømer, C. J. 158.
 —, E. M. 158.
 Rønne, A. S. C. 152.
 Samuelsdr., Margarethe 20.
 Sang, P. A. S. 106.
 Sartz, H. H. B. 116.
 Schaaning, Rasmus 34, 159.
 Schanche, madame 159.
 —, G. J. (prest) 157.
 —, Hans J. (prest) 179.
 —, (familien) 179.
 Schiøtt, (raadmd.) 32.
 Schiøtte, H. (prest) 159.
 Schjelderup, (familien) 109, 110, 117.
 —, (professor) 69.
 —, Christine Dør. 21.
 —, Jens P. (biskop) 21, 109.
 * —, Margarethe C. 109.
 Schletter, C. (biskop) 22.
 Schnitler, Balthasar 125, 192.
 —, D. T. J. 125.
 —, H. P. (prest) 134.
 —, H. R. K. 135.
 Schonevig, (familien) 81, 82.
 —, Anna 90.
 —, Gjertrud 83, 91.
 * —, Maren 81.
 —, Paul (sorenskriver) 81, 82.
 de Schouboe, O. B. 111, 112.
 Schröder, M. C. 34.
 —, (?) Margarethe, se Samuelsdr.
 Schult, L. H. 157, 158.
 Schulze, C. W. 77.
 Schumacher, (matematiker) 62.
 —, Søfren M. 18, 19.
 Schwach, C. N. 67.
 *Schwensen, Chr. L. 172, 173.
 —, Peter 172.
 * —, Peter Ejler 173.
 Sebbelow, G. Just 55, 56.
 Sechmann, Johan 72.
 —, M. A. M. 72.
 Seehuus, Johan 149.
 Sejersted, F. C. 128.
 Sem, Niels A. 114.
- de Seue, C. M. (general) 140.
 *Siewers, Ella Cath. 126.
 —, P. O. G. R. 126.
 *Simonsen, Anne Marie 46, 52.
 —, (familien) 46, 47.
 —, Elisabeth Marie 72.
 —, Henrik M. 149.
 —, Johannes 149.
 —, (familien) 149, 150.
 Skanke, Karen 9.
 —, Knut P. 10.
 Skedemo, Kari K. 43.
 Sletter, Anna 72.
 Smith, Anna Severine 102.
 —, Catharine J. 145.
 —, Maren L. 154.
 —, Otto C. 145.
 —, Sivert Jørgen 67.
 —, (familien) 65, 67, 71.
 Sneedorff, Christian 96.
 —, Hans Chr. 96.
 —, Jens S. 96.
 Sophie Hedvig af Danmark 158.
 Spennig, Abraham 133.
 —, Karen 133, 134.
 —, Knut 133.
 —, Søren 133.
 Spidberg, Christiane S. 90.
 —, J. C. (biskop) 35, 88, 89.
 Spinch, Hans 159.
 Stabel, N. (prest) 157.
 —, L. B. 15, 16.
 Stahlbom, Anna 148.
 Staur, Henrik 10, 14.
 —, Jørgen 10.
 —, Karen 7, 10.
 Steen, J. D. (lærer) 134.
 —, H. H. B. (løjtn.) 140.
 Steenbuch, J. (professor) 157.
 Steensdr., Kirsten 178.
 Steensen, Peder (prest) 36.
 Stenersen, lector 50.
 Stewart, Jan 10.
 Stillesen, J. G. M. 140.
 Storck, Anna B. 72, 145.
 —, Jan (doctor) 145.
 Storm, F. (major) 81.
 Strambo, cand. 173.
 Struve, Abel Cathr. 106.

- *Struve, Martine Chr. 106.
 Strøm, Anna Stinette 149.
 Stub, Lars J. (sorenskr.) 81, 82, 91.
 —, (familien) 83.
 * —, Paul S. 85, 91, 92, 93, 145, 146.
 —, Maren Lorentze 93.
 Stuhlmann, W. (tysk læge) 120.
 Stær, Christen H. 38.
 Støren, H. E. (prest) 100.
 Svendsdtr., Riborg 175.
 Svendsen, Mathilde 126.
 Sverdrup, Georg 58.
 —, Otto 121.
 *Swenson, Christine M. 104, 118, 192.
 —, Peter 118.
 Sæbye, C. (prest) 26, 27, 28.
 Søfrensdtr., Margarethe 34.
 Sørensdtr., (?) I. M. 158.
 Sørensen, C. (biskop) 45, 101.
 Taur, Søren Ibsen 35.
 Tausan, Clara 109.
 —, N. H. (prest) 109.
 Thaulow, H. H. (oberstl.) 140.
 Thestrup, F. Chr. 51.
 —, H. Chr. 48, 51.
 Thiis, J. Edv. 46.
 Thomle, Iver Steen 67.
 *Thorsen, Bolette Caroline 117.
 —, Staale 117.
 Thrane, Elisabeth C. 155.
 —, F. C. R. 94.
 —, Marcus 79.
 Tidemand, Ole 35, 36, 38, 85, 92.
 Tobiesen, Claus 99.
 de Tonsberg, W. 28.
 Topdal, Johanne J. 163, 164.
 Tosaas, klokker 110.
 *Totland, Hans R. 90.
 —, (familien) 91.
 Treschow, professor 69, 79.
 —, Gunhild Chr. 79.
 Trolle, Niels 12, 14.
 Tuxen, P. M. 72.
 Tybring, H. H. (biskop) 47, 100.
 —, Mads S. 175.
 Tøgersen, Lars 43.
 Tønder, Andreas C. 15, 16.
 Tøtland, Jonas B. 166.
 Ulsteen, Ole (prest) 162.
 Urbye, J. F. 157.
 Urne, Axel 8, 11.
 Valen, lensmand 124.
 Vendel, Anne Sophie O. 166.
 Viborg, dansk professor 43.
 Villadsen, Michel 14.
 Vinnem, Rasmus 133.
 Vivelberg, se Overberg.
 Vogt, C. J. (oberst) 140.
 Voltelen, C. J. 67.
 Vossbein, Chr. 29.
 Voss, J. L. 138.
 Wacknitz, generalinde 166.
 Wadskiær, C. F. 182.
 Wahr, Johan S. 35.
 Wedel-Jarlsberg, J. C. H. grev 54.
 Wegner, Thomas 168.
 Weibye, Hans J. 107.
 —, Marie Cath. 93.
 Weinwich, Jacob 167.
 Wendelboe, Anne Marine 34.
 —, Christen N. 34.
 —, Kjeld N. 34.
 —, Niels K. 34.
 Westby, seilmager 117.
 *Westrem, Anna L. 123.
 —, Lars L. 123.
 Wiborg, grosserer 136.
 —, Simon 132.
 Widerberg, N. (oberst) 140.
 Wille, Hans A. 38.
 —, Jacob 140.
 Wilse, H. P. L. 138.
 Wind, Ove H. 29.
 Winsnes, W. (major) 140.
 Winsnæs, Ole 183.
 Winther, Claus C. 47.
 Wold, (prest) 128.
 *Wolder, Catharine P. 172.
 —, Ole (bager) 172.
 Wolff, Simon O. 38.
 Zachariassen, O. 157.
 Zarendt, J. J. 148.
 * —, Susanne M. 148.
 Zernichow, Maren M. 163, 166.
 —, Peter N. 164.
 Ørum, Hartvig T. 107.
 Østensdtr., Birgitte 175.

Oversigtstavle,

der viser det indbyrdes slægtskabsforhold mellem samtlige nulevende mandlige medlemmer af slægten Abel, idet

1	Mathias Abel, byfoged og senere commissariatsskriver i Trondhje						
2	Hans, sogneprest til Tysnæs, s. 20.						
3	Søren, raadmand i Bergen, s. 32.		Hans, sogneprest til Jelse, s. 81.				
4	Hans Mathias, sogneprest til Gjerrestad, s. 34.		Paul Severin, sogneprest til Vanse, s. 93. Mathias, sogneprest til Jelse, s. 81.				
5	Søren Georg, sogneprest til Gjerrestad, s. 46.	Jonas Barth, s. 106, lensmand i Næs.	Frederik Christian Thrane, sorenskriver i Lyngdal, s. 109.	Mathias Cornelius, lensmand i Aremark, s. 143.	Hans Gerhard, bager i Bergen, s. 149.		
6	Niels Henrik, matematiker, s. 56.	Peder Mandrup Tuxen, sogneprest til Etne, s. 72.	Adolf Carolius, s. 108, toldcontrollør i Frederikstad.	Paul Severin, s. 143, skibsfører i Frederikstad.	Mathias, s. 149, bager i Vefsen.		
7	Søren Georg, s. 74, fiskerassistent.	Niels Henrik, s. 75, læge, sanitetscaptajn.		Hans Gerhard, lærer i Vefsen, s. 149.	Johan Henrik Mehrstens, maskinmester i Elizabeth Port, s. 150.		
8	Peder Mandrup Tuxen, født 1873, toldassistent, s. 74.	Peder Mandrup Tuxen, født 1874, ingeniør, s. 77.		Johan Kristopher, født 1868, s. 149.	Halfdan Joakim Paludan Zare, født 1866, s. 149.		
6		Paul Severin, s. 117, sorenskrivercontorist.	Hans Holtermann, s. 118, handelsmd. i photogr. articler.	Carl Sebastian, s. 127, oberst i lste brigade.			
7	Fredrik Louis, læge i Skien, s. 124.	Carl Heinrich, bryggerieier, s. 126.	Gustav Adolf, handelamd., s. 126.	Hans Schjelderup, ingeniør, s. 126.	Louis G. Kleffel, handelamd., s. 126.	Hans, s. 132, styrmænd.	Fredrik Christian Thrane, kadet, s. 132.
8	Nils, født 1899, s. 125.	Henrik, født 1899, s. 126.		Egil Sten, født 1899, s. 127.			

Det samlede antal af levende fødte medlemmer af slægten Abel, der i bogen findes ar

Mandkjon: 113, deraf gifte 50 og ugifte 63; døde før 20'aarsalder 28; ilive 30, deraf gifte 14

Kvindekjon: 92, —>— 33 —>— 59; —>— 14; — 35, —>— 11

Samlet antal 205, deraf gifte 83 og ugifte 122; døde før 20'aarsalder 42; ilive 65, deraf gifte 25

Efter livsstilling har de i slægten fødte (og indgiftede) mænd været saaledes fordelte: Præster 12 (5), dommere og sagførere 2 (3), proprietærer og gaardbrugere 3 (9), handelsmænd, agenter 14 (8), lærere og videnskabsmænd 4 (0), ingeniører, photographere o. l. 4 (1), haandv. Flere har indehavt combineret stilling.

Den højeste alder er naaet af sorenskriver **Frederik Christian Thrane Abel**, side 109, med 82½ aar.

Oversigtstavle,

mandlige medlemmer af slægten Abel, idet disses fornavne er markerte ved fede typer. Pr. 1 februar 1900.

bel, byfoged og senere commissariatsskriver i Trondhjem, s. 11.

20.		Rasmus, skibsfører, s. 169.			
Hans, sogneprest til Jelse, s. 81.		Peder, skibsfører i Trondhjem, s. 169.			
everin, sogneprest til Vanse, s. 93.	Mathias, sogneprest til Etne, s. 145.	Ejler Abell, raadmand i Kolding, s. 170.			
ne, 109. lensmand i Aremark, s. 143.	Hans Gerhard, bager i Bergen, s. 148.	Jean Etienne de Chezaulx, skibsrheder i Bergen, s. 151.	Peder Fjelderup, landmand i Hornsøyd, s. 172.		
Paul Severin, s. 143, skibsfører i Frederiksted.	Mathias, s. 149, bager i Vefsen.	Matthias, s. 152, købmand i Bergen.	Ludvig Johan, s. 173, landmand i Gammelby.		
ans Gerhard, r i Vefsen, s. 149.	Johan Henrik Mehrtens, maskinmester i Elizabeth Port, s. 160.	Caspar Lossius, lærer i Bergen, s. 158.	Johan Gerhard, i Syd-Afrika, s. 158.	Sophus, s. 153, læge i Bergen.	Peder Fjelderup, s. 174, lærer i Ribe.
an Kristopher, fød 1883, s. 149.	Halfdan Joakim Paludan Zarendt, født 1885, s. 149.	Adolf Jørgen Gisle, født 1887, s. 149.	Jørgen, født 1899, s. 174.		
8, r.	Carl Sebastian, s. 127, oberst i 1ste brigade.				
	Hans, s. 132, styrmand.	Fredrik Christian Thrane, kadet, s. 132.	Heinrich Gustav Adolf, landmand, s. 132.		

ite medlemmer af slægten Abel, der i bogen findes anførte under tal og litera er 205. Af dette er:

63; døde før 20'aarsalder 28; ilive 30, deraf gifte 14 og under 20 aar 7.

59; —>— 14; — 35, —>— 11 —>— 8.

22; døde før 20'aarsalder 42; ilive 65, deraf gifte 25 og under 20 aar 15.

ordelte: Præster 12 (5), dommere og sagførere 2 (3), adm. embeds- og bestillingsmænd 8 (4), officerer 5 (1), toldfunctionærer 2 (2), læger 3 (0),
nd 4 (0), ingeniører, photographeer o. l. 4 (1), haandverkere 2 (6), skibsrhedere og sømænd 13 (2), contorister og studenter 10 (0), forfattere 0 (1).

rel, side 109, med 82 $\frac{1}{2}$ aar.